

วิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมจากวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคล

มนุษย์เกิดมาธรรมชาติกำหนดให้อยู่ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน และมีความสัมพันธ์กัน ในลักษณะต่าง ๆ การอยู่ร่วมกันนั้นเริ่มต้นจากสังคมเล็ก ๆ คือสังคมครอบครัวและค่อย ๆ มีขนาดใหญ่ขึ้นเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศ อะริสโตเติล (Aristotle) นักปรัชญาชาวกรีกสมัยโบราณกล่าวว่า "มนุษย์เป็นสัตว์สังคม" (Social animal) หมายถึงมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกัน ติดต่อกัน และสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ ผู้ใดจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวมาได้

ในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมนั้นจะอยู่ร่วมกันโดยไม่มียกเว้นที่นั่นย่อมอยู่กันไม่ได้โดยยาก ดังนั้นมนุษย์จึงคิดกฎเกณฑ์ในการที่จะอยู่ร่วมกันขึ้นมาด้วยความหวังว่าจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันนั้นดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและเกิดประโยชน์มากที่สุด อีกทั้งยังปรารถนาให้สังคมของคนมีความเจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไปตามลำดับ กฎเกณฑ์ทางสังคมที่มนุษย์คิดขึ้นมาใช้ดำเนินชีวิตร่วมกัน เช่น การปกครอง การเมือง การศึกษาและระบบเศรษฐกิจ เป็นต้น นอกจากกฎเกณฑ์ทางสังคมดังกล่าวแล้วยังมีสิ่งที่มีมนุษย์คิดสร้างขึ้นมาเพื่อการ เป็นอยู่ที่สงบสุขและสะดวกสบายอีกหลายประการ สิ่งดังกล่าวนี้รวม เรียกว่า "วัฒนธรรม" ดังข้อความที่กล่าวว่า

มนุษย์มีความสามารถสร้างวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมทั้งการติดต่อสื่อสาร ศาสนา ค่านิยม ฯลฯ วัฒนธรรมเหล่านี้มีการส่งผ่านไปยังอนุชนรุ่นหลังด้วย มนุษย์ต้องมาอาศัยอยู่ร่วมกันเพื่อรับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม หนึ่งวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั้นมิได้สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการในแง่ปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่มนุษย์ยังมีความต้องการนอกเหนือไปจากสิ่งที่จำเป็นด้านชีวภาพ เช่น ความรัก ความอบอุ่น ความเป็นเพื่อนฝูง การจัดระเบียบทางสังคม ความคิด ความเชื่อศาสนาและค่านิยม ฯลฯ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันไปไม่ขาดระยะดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมาอยู่ร่วมกันตลอดไป¹

¹ ศึกษารายวิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สังคมวิทยา และมนุษยวิทยาเบื้องต้น (กรุงเทพ) : บริษัทประชาชน, 2532), หน้า 2.

การศึกษาเกี่ยวกับการดำรงอยู่และผลผลิตจากสมองของมนุษย์ได้มีมาเป็น เวลาช้านาน แล้วและได้เกิด เป็นวิชาขึ้นมาเรียกว่า "วิชามานุษยวิทยาวัฒนธรรม" ซึ่งเป็นแขนงหนึ่งในวิชา สังคมศาสตร์ กุหลาบ มัลลิกะมาส ได้สรุปเกี่ยวกับ "มานุษยวิทยาวัฒนธรรม" วิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผลผลิตทางปัญญาของมนุษย์ไว้ว่า

มานุษยวิทยาเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับ เรื่องราวของมนุษย์ และได้แบ่งขอบ เขตของ เนื้อหา สาระ เป็น 2 สาขาใหญ่คือ

1. มานุษยวิทยากายภาพ ศึกษาวิวัฒนาการของชีวิตมนุษย์ด้านกายภาพ และชีววิทยา
2. มานุษยวิทยาวัฒนธรรม ศึกษาวิวัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่ก่อนสมัยประวัติศาสตร์ มาจนถึงปัจจุบัน. . .

มานุษยวิทยาวัฒนธรรมประกอบด้วยขอบ เขตของ เนื้อหา จำแนกออกเป็น 6 สาขา กล่าวคือ เทคโนโลยีและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สถาบันทาง เศรษฐกิจ การจัดระเบียบของสังคม ระเบียบการ เมืองการปกครอง ศาสนา และศิลปะ . . . ถ้านักมานุษยวิทยาไปเก็บข้อมูล ณ ที่ แห่งหนึ่งแห่งใด เขาจะบันทึกวิถีชีวิตของกลุ่มชนนั้น เช่น จะอธิบายวิธีการทำนา ตกปลาล่า สัตว์ระบบจัดที่ดิน การรับมรดก... ความสัมพันธ์และชื่อเสียงของวงศ์ญาติ ลักษณะโครงสร้างของสังคม กฎหมาย ระบบการ เมือง ศาสนา พิธีกรรม โสยศาสตร์ ความเชื่อถือเรื่อง วิญญาณ และโลกหน้า และโลกทัศน์อื่น ๆ ฯลฯ เรื่องที่บันทึกเหล่านี้อยู่ในมานุษยวิทยา- วัฒนธรรมว่าด้วยชาติพันธุ์ (Ethnography) ซึ่งเป็นวิชาการที่ศึกษาสังคมของมนุษย์²

การศึกษาทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรมนั้นดำเนินไปด้วยอาศัยสิ่งที่เป็นอยู่ในสังคมทั้งในอดีต และปัจจุบัน และจะ เก็บข้อมูลทุกอย่างที่ใช้สติปัญญาสร้างขึ้นทั้งที่แสดงออกมาในรูปของการการ ปฏิบัติ และวัฒนธรรมดังกล่าวที่ว่า

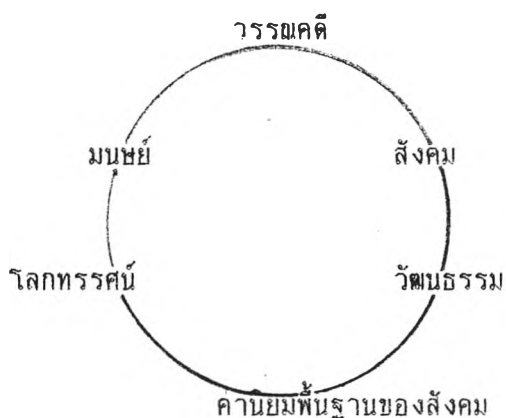
นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม เน้นศึกษาและวิเคราะห์ชนบทรรมนิยม ประเพณี ลักษณะชีวิต ของมนุษย์ในสังคมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมดั้งเดิม (Primitive Societies) ตามหัวข้อดังนี้ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ลักษณะทางด้าน เศรษฐกิจ

² กุหลาบ มัลลิกะมาส, เอกสารการสอนชุดภาษาไทย 8 หน่วยที่ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2528), หน้า 12-13.

องค์การและกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน ชีวโคจรครอบครัว สายตระกูลและเครือญาติ กลุ่มที่ไม่เปิดเผย รัฐบาล และกฎหมาย ศาสนาและมายาศาสตร์ ศิลปชนิดต่าง ๆ ตลอดจนรูปแบบของวัฒนธรรมอื่น ๆ ความรู้ดังกล่าวจะเป็นผลให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงขอบเขตของพฤติกรรมหลาย ๆ ชนิดในหมู่มวลมนุษยชาติซึ่งเป็น เรื่องที่น่าศึกษาและเปรียบเทียบวัฒนธรรมกลุ่มต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เมื่อเราต้องพบและติดต่อกับคนที่มีวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนกัน³

วรรณคดีหรือวรรณกรรม เป็นผลงานที่สร้างสรรค์จากบุคคลในสังคม ดังนั้นสิ่งที่พบส่วนใหญ่ในผลงานทางปัญญา เหล่านี้ก็คือ เรื่องราวของสังคม และวัฒนธรรมของสังคมที่ผู้แต่งอาศัยอยู่นั่นเอง ดังข้อความที่สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวว่า

. . . ผู้แต่งวรรณคดีซึ่งเป็นผลผลิตของสังคม ย่อมได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมมาจากสังคมนั้น ๆ และวัฒนธรรมเป็นส่วนสร้างค่านิยม และโลกทรรศน์ของสังคม ค่านิยมและโลกทรรศน์มีส่วนสร้างคน คนสร้างวรรณคดี และในที่สุดวรรณคดีก็มีส่วนสร้างสังคมนั้น เหล่านี้จึงสัมพันธ์กัน เป็นวัฏจักรดังรูปอุปมาต่อไปนี้

³ ภาควิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น (กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน, 2532), หน้า 416.

การวิเคราะห์วรรณคดีจึงต้องศึกษาลักษณะสังคมและค่านิยมพื้นฐานของสังคม รวมทั้ง
โลกทัศน์ของคนในสังคมนั้น ๆ ประกอบควบคู่กันไป⁴

การวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นการศึกษาทางมานุษยวิทยา-
วัฒนธรรม ในการวิเคราะห์วรรณกรรมชาติภพได้จากหนังสือบทความภาพสะท้อนทางสังคมและ
วัฒนธรรมผู้วิจัยคทฤษฎีมานุษยวิทยาวัฒนธรรมเป็นหลัก โดยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ประการคือ

1. สังคม วิเคราะห์เกี่ยวกับ การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและอาชีพ
ครอบครัว การศึกษา และศาสนา
2. วัฒนธรรม วิเคราะห์เกี่ยวกับ ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ศิลปะ จริยธรรม
การแสดงและการละเล่น เครื่องมือเครื่องใช้ และอาหารการกิน

ภาพสะท้อนทางสังคม

สังคมเกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปและมีมากขึ้นตามลำดับจน
เป็นสังคมระดับประเทศ เมื่อมีสังคมเกิดขึ้นก็จะมีหลักการและกระบวนการทางสังคม เกิดตามมา
จากสติปัญญาของบุคคลในสังคมนั้น ๆ หลักการและกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นจะส่งผลให้บุคคล
ในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข ในเรื่องสังคม โอกุสต์ ก็องต์ (August Conte) นักสังคม
วิทยาชาวฝรั่งเศสมีแนวคิดที่ว่า

สังคมวิทยาแบ่งออกเป็นสองสาขาได้แก่ "สังคมสถิต" (Social Static) และ
"สังคมพลวัต" (Social dynamaic). . .สังคมสถิตเป็นการศึกษาเรื่องราวภายในสังคม
คือศึกษาส่วนย่อยได้แก่สถาบันต่าง ๆ ของสังคมเช่น

- 1) สถาบันเศรษฐกิจ
- 2) สถาบันครอบครัว

⁴ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, วรรณคดีวิเคราะห์ (สงขลา : มลลการพิมพ์, 2524),

- 3) สถาบันการเมือง
- 4) สถาบันศาสนา
- 5) สถาบันการศึกษา

ส่วนสังคมพลวัตก็อง เห็นว่า เป็นการศึกษาสังคมทั้งสังคม (ผิดกับสังคมสถิตซึ่งสนใจหนักใน เรื่องภายในสังคม สังคมพลวัต เน้นการศึกษาในเรื่องสังคมว่าสังคม เกิดขึ้นมาได้อย่างไร วัฒนาการของสังคมได้ เป็นไปหรือจะเป็นไปอย่างไร^๕

เซอร์นาต สเปนเซอร์^๖ นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษได้ เขียนหนังสือ เกี่ยวกับการวิเคราะห์ สังคมวิทยาที่มีระเบียบแบบแผน ขอบเขตของสังคมวิทยาตามแนวทางของนักสังคมวิทยาท่านนี้ คือ การศึกษาเกี่ยวกับครอบครัว การเมือง ศาสนา การควบคุมทางสังคม อุตสาหกรรมและงานต่าง ๆ สมาคม องค์การ ชุมชน การแบ่งงาน การแข่งขันทางสังคม สังคมวิทยาทางปัญญาและวิทยาศาสตร์ การศึกษา ศิลปะ และสุนทรียศาสตร์ การวิเคราะห์ตามแนวสเปนเซอร์มีความละเอียด ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน

การวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมจะวิเคราะห์ในประเด็นต่อไปนี้คือ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและอาชีพ ครอบครัว การควบคุมทางสังคม และการศึกษา วิเคราะห์แยกได้ ดังนี้

1. การเมืองการปกครอง การเมืองการปกครองในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จาก หนังสือบุคคลเป็นลักษณะการเมืองการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) มีพระเจ้าแผ่นดินเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการดำเนินการทางการเมืองการปกครองทั้งหมด ไม่พบว่ามี การปกครองลักษณะอื่นใด ในการปกครองเมืองสำคัญ ๆ ซึ่งเคยเป็นเอกราชในอดีตนั้นจะมีผู้ ปกครองที่มีอำนาจสิทธิ์ขาดในอาณาเขตที่ปกครอง ผู้มีอำนาจในการ เมืองการปกครองของภาคใต้ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นผู้มีอำนาจมาก นอกจากรับสนองพระบรมราชโองการแล้วยังมีสิทธิ์ตัดสิน ใญ่เงินการดำเนินการเรื่องสำคัญ ๆ ด้วยตนเองได้ด้วย ดังจดหมายเหตุของ เจมส์ โลว์ หรือ Journal of a public Mission to Raya of Ligor (การเดินทางไปสันถวไมตรีกับเจ้า เมืองนครศรีธรรมราช) ซึ่งเขียนใน ค.ศ 1824 (พ.ศ 2367) บันทึกไว้ว่า

^๕ คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สังคมวิทยา และมานุษยวิทยาเบื้องต้น (กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน, 2532), หน้า 18-19.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

พระยาหรือรายนครศรีธรรมราชคนปัจจุบัน ก็คือโอรสของพระยาดากผู้ชิงบัลลังก์ สยามและมารดาของเขา คือผู้ที่ถูกยกให้เป็นภรรยา นายพดแก้ว เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ภายหลังที่พระยาดากสวรรคต คงจะจำได้ว่าสุภาพสตรีผู้นี้ตั้งครรถ์อยู่ เมื่อพระเจ้าดาก ถูกสำเร็จโทษ บรรดาผู้ติดตามของเจ้าเมืองได้บอกข้าพเจ้าว่า เจ้าเมืองคนนี้อายุ 42 ปี เพราะฉะนั้นจึงสามารถกำหนดปีสวรรคตของบิดาของเขาได้ง่ายขึ้น

ความสามารถที่พระยาดาก เคยแสดงขณะ เมื่อทรงบริหารราชการบ้านเมืองนั้น ได้ตกทอดมาถึงโอรสของพระองค์ เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช เป็นคนแคล้วคล่องว่องไว กล้าหาญ และมีความทะเยอทะยาน . . .⁷

นอกจากนี้ เจมส์ โลว์ ได้บันทึกไว้ว่า เจ้าพระยานครศรีธรรมราช โอรสพระยาดาก ท่านนี้มีความหึงหวงระแวงไม่สนใจหรือหวั่นเกรงใครแม้ว่าจะมีทูตของมหาอำนาจขอ เข้าพบก็กล้าปฏิเสธ ดังจดหมายของ เจมส์ โลว์ ตอนหนึ่งว่า

ผู้สำเร็จราชการปีนังได้ส่งมาในจดหมายของเขาให้ ร้อยโท เจมส์ โลว์ กลับไปยังปีนัง เพราะว่าเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชได้ปฏิเสธ ไม่ยอมให้ร้อยโท เจมส์ โลว์ ไปเจรจากับ เขาเป็นการส่วนตัว และร้อยโท เจมส์ โลว์ เองก็มีความกระตือรือร้นที่จะกลับ เพราะ เขาต้องเสียเวลาคอยการตัดสินใจของเจ้าเมืองอยู่จนถึงบัดนี้เกือบ ๓ เดือนแล้ว และต้องคก ค้างอยู่ในบ้านเมืองที่เป็นป่านี้กว่า ๖ สัปดาห์ โดยไม่ได้รับคำตอบจดหมายสองฉบับนี้เลย ด้วยเหตุที่เจ้าเมืองได้ปฏิเสธที่จะตอบจดหมาย เพราะฉะนั้น ร้อยโท เจมส์ โลว์ จึงมีความจำเป็นในการติดต่อโดยตรงกับพระคลัง เพื่อให้เป็นไปตามความพอพระราชหฤทัย ของพระเจ้าแผ่นดิน

เขาใคร่ขอร้อง ๗ ที่นี้ให้ส่งต่อคำแปลภาษาไทยที่ถูกต้องของใบประกาศสงคราม ๒ ฉบับ ซึ่งฯพณฯ ผู้สำเร็จราชการใหญ่ได้ประกาศต่อพม่า และประสงค์จะยืนยันต่อพระคลัง ว่า ฯพณฯ ผู้สำเร็จราชการมีความรู้สึก เป็นมิตรไมตรีต่อพระเจ้าแผ่นดินสยามและรัฐบาล

⁷ เจมส์ โลว์, จดหมายเหตุเจมส์โลว์ นันทา วรเนติวงศ์ แปล (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2519), หน้า 106.

ของพระองค์ และเกลียดชังอะไรก็ตามที่อาจจะขัดขวางมิตรภาพอันยืนนานนั้นให้ชงกลง

(ลงนาม) เจมส์ โลว์, ร้อยโท

ทุก

ครั้ง

๒๘ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๒๔ (พ.ศ. ๒๓๖๗)^๘

หัวเมืองภาคใต้สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นล้วนแต่อยู่ในความปกครองของเมืองนครศรีธรรมราชทั้งสิ้น เจมส์โลว์ ได้บันทึกเกี่ยวกับบุตรชายของเจ้าพระยานครศรีธรรมราชที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลเมืองไทรบุรีว่า

พระภักดีบริรักษ์ เจ้าเมืองซึ่งเป็นคนหนุ่มอายุประมาณ ๑๘ ปี และเป็นบุตรชายนอกกฎหมายของเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ได้ต้อนรับข้าพเจ้าในท่าเนียบหรือห้องโถงใหญ่ ซึ่งเป็นที่ทำการของรัฐบาลด้วยความคารวะและสุภาพ แต่ด้วยพิธีรีตองโก้เท่าที่ตำแหน่งของเขาจะอำนวยให้แสดงเช่นนั้นได้

เมื่อข้าพเจ้าเข้ามาในท่าเนียบหรือห้องโถงแล้ว ๒-๓ นาที เขา(พระภักดีบริรักษ์) ก็เข้ามาในนั้น มีเจ้าหน้าที่สองนายถือดาบแดง หรือดาบแดงประจำเมืองเดินนำหน้า (เรียกเช่นนั้นเพราะมีดาบหุ้มกำมะหยี่สีแดง) เบื้องขวาและซ้ายของเขาเป็นทหาร 10 คนถือดาบสี^๙

ก่อนหน้าที่เจมส์โลว์ จะได้รับการแต่งตั้งเข้ามาเป็นทูตของอังกฤษติดต่อกับเจ้าพระยานครศรีธรรมราชใน พ.ศ. 2367 รัชสมัยรัชกาลที่ 3 นั้น จอห์น ครอว์ฟอร์ด ทูตคนสำคัญของอังกฤษก็ได้เป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงดินแดนส่วนต่าง ๆ ที่เคยอยู่ในความปกครองของนครศรีธรรมราช ชาวอังกฤษผู้นี้เข้ามาในปี พ.ศ. 2364 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จอห์น ครอว์ฟอร์ด ได้เก็บเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับนคร-

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า 144-5.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

ศรีธรรมราช เมืองหลวงของภาคใต้สมัยนั้นไว้มาก เอกสารส่วนหนึ่งบันทึกไว้ว่า

หนังสือโต้ตอบที่ข้าหลวงเกาะพรินซ์ออฟเวลส์มีมาถึง เกี่ยวกับเรื่องกำลังของกรุงสยามได้
บุกเข้าไปในรัฐไทรบุรี โดยมีเจ้าเมือง ลิกอร์ (เจ้าเมืองพระยานคร) เป็นแม่ทัพ . . . เรา
เชื่อว่าการเดินทางไปถึง เกาะพรินซ์ออฟเวลส์ของคณะทูตก็คงจะได้ เวลาพอดีกับพระยานคร
เข้าตีเมืองไทรบุรี และเมื่อเป็นดังนั้นการเดินทางไปถึงของคณะทูตย่อมจะทำให้การเข้าตีของ
เจ้าเมืองชะงักงันลงได้ . . .¹⁰

จอห์น ครอว์ฟอร์ด เป็นทูตอังกฤษที่ได้เจรจากับเจ้าพระยานครในสมัยรัชกาลที่ 2 เพื่อ
สร้างความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ด้วยเจ้าพระยานครมีอำนาจปกครองดินแดนภาคใต้ทั้งหมดตลอด
แหลมมลายู การจะทำอะไรของชาวต่างประเทศที่เกี่ยวกับภาคใต้จะต้องผ่านเจ้าพระยานครทั้งหมด
ดังเอกสารตอนที่ครอว์ฟอร์ด เก็บไว้มีว่า

๘. ในระยะสองสามวันนี้ เราได้รับจดหมายจาก มร. ครอว์ฟอร์ดแจ้งมาให้ทราบ
ว่าได้เดินทางไปถึง เกาะพรินซ์ออฟเวลส์แล้วและได้รับผลสำเร็จในการเจรจากับเจ้าพระยานคร
เป็นอย่างดี . . .

ด้วยความเคารพ

ชาสติง

๒๖ มกราคม ค.ศ. ๑๘๒๒¹¹

เอกสารที่ชาสติงเขียนนี้ตรงกับ พ.ศ. 2365 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ครอว์ฟอร์ด ได้มีรายงานถึงข้าหลวงใหญ่เกาะบีนัง (พรินซ์ ออฟเวลส์) เกี่ยวกับเจ้า
พระยานครใช้อำนาจในการปกครองอาณาเขตว่า

ข้าพเจ้าพบว่าไทรบุรีเป็น เมืองที่ค่อนข้างยากจนคนแค้ม จึงยอมไม่สามารถจัดหาเข้าของ

¹⁰ จอห์น ครอว์ฟอร์ด, เอกสารของครอว์ฟอร์ด ไพโรจน์ เกษแม่นกิจ แปล
(นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี : โรงพิมพ์การศาสนา, 2515), หน้า 13.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15-16.

เครื่องใช้บรรณาการที่เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช เรียกร้องมาบ่อยครั้งได้. . . ข้าพเจ้า จึงได้สรุปใจความจากจดหมายของเจ้าพระยานครที่เขียนเป็นภาษามลายูให้ฟัง ซึ่งมีใจ ความว่าเจ้าพระยานครประสงค์จับตัวพระยาไทรบุรีให้ได้ไม่ว่าจะตายหรือเป็น . . .¹²

จากหลักฐานจดหมายเหตุและเอกสารของชาวต่างประเทศในสมัยรัชกาลที่ 2 และ รัชกาลที่ 3 ดังกล่าว ข้าพเจ้าเห็นว่าภาคใต้ของไทยช่วงนั้นการเมืองการปกครองอยู่ในมือของเจ้าเมือง คือเจ้าพระยานครศรีธรรมราช ในการปกครองนั้นเจ้าพระยานครพยายามปกป้องรักษาดินแดนในความปกครองมิให้ต้องตกไปอยู่ในอำนาจของชาติอื่น ๆ มีกองกำลังที่จะใช้ดำเนินการได้เมื่อจำเป็น การเมืองกับต่างประเทศก็เป็นไปอย่างฉันทมิตร วันแต่รู้ว่าต่างชาติจะใช้ เล่ห์เหลี่ยมเอาเปรียบก็จะแสดงการโต้ตอบอย่างกรณีของเจมส์โลว์ ซึ่งอังกฤษมีแผนการจะยึดเอาดินแดนในครอบครองบางส่วนไป

ภาพสะท้อนทางสังคมในด้านการเมืองการปกครองของภาคใต้ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ช่วงสมัยรัชกาลที่ 1-4 นั้นปรากฏในวรรณกรรมชาดภาคใต้จากหนังสือชุดดังนี้

1.1 การพิจารณาคติและกฎหมาย การพิจารณาคติความและการใช้กฎหมายสิทธิ์ขาดอยู่ที่เจ้าเมืองหรือพระเจ้าแผ่นดินและคณะกรรมการ "ตหลาการ" (ตุลาการ) ดังบทร้อยกรองจากเรื่อง

"ทั้งโจนนันไสย เอามันขึ้นมา @ เอามาถามดู เยียไตจูลู หัวอุ้งกา. . . เป็นสัตวจมนันไฉยหน้า คามพระกิตติกา โทคเป็นโทคตาย. . ."

" เทาออกพระโอด ใหลกานถึงโจด. . . ใต้จิงจ้เห็น เป็นเหตุหมีเป็น ดังคำให้กาน @ โลพันโกรทา เลือกตาลุนตา . . . ทริงไอยวรวง ปรับปรุงใหลกาน หมันนึคนกาน ลักหัวแหวนเอา @ เทาจิงครัดถาม ว่าหัวแหวนงาม หายไครยรูเห็น ไครยเปนภิด- ยาน เอามาถามดู โลพันว่ารู แดคุดกระหมอมจาน @ พระผูลิชชาย บอกปล้างรอง- ใหลย ถึงพระชลนึ จิงเท้ามุคสา ว่ามเสฐ . . . เร่งไทยกานมา @ โลพันตกใจย เห่งอลงหลามไหล เหลียวเลือกหน้าตา ตัวสันมือสัน . . . นองหน้า จิงเทามุคสา ครัดถามดเคาะไปย @ ไอยเถาโจรกาน คูดุโศทาน นีเป็นไฉนย ซิงเอาหัวแหวน

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 26-31.

แล้วมีน้ำใจ จำใส่ยศกุญแจ โทษเวทนา

(วรวง)

พระเจ้ามุตสาทรงสอบสวนเพื่อหาผู้กระทำผิดด้วยพระองค์เอง คดีนี้เป็นคดีที่ซับซ้อน คือ โลกัณ เศรษฐีเห็นว่าจันทะมาคมีหัวแวนและแก้วที่มีค่าจึงอยากได้ สิ่งให้คนไข้จับจันทะมาคแล้วแย่งเอาไป เพื่อให้หมดปัญหาก็ก็นำใส่ข้อคาจับส่งพระเจ้ามุตสา เพื่อให้พิจารณาโทษในฐานะ เป็นโจร ในการสอบสวนและพิจารณานั้น เจ้า เมืองตั้งอยู่ในความยุติธรรมผลจึงออกมา กลับ เป็นว่าโลกัณ เศรษฐี เป็นผู้ผิดกระทำกรรม เหนงแย่งชิงทรัพย์ผู้อื่นควรได้รับการลงอาญา

การพิจารณาคดีความที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ จากหนังสือбудจะ เป็นการปฏิบัติ พระราชภารกิจของพระเจ้าแผ่นดิน เป็นส่วนใหญ มีอยู่บ้างที่กล่าวถึงคณะกรรมการตุลาการ การพิจารณาคดีที่พระเจ้าแผ่นดินหรือ เจ้า เมืองตัดสินผลออกมาอย่างไรก็ไม่มีข้อกลางแคลงใจจากคู่กรณี แต่ในกรณีที่ไม่ทรงพิจารณาแล้วทรงตัดสินทันทีทันใดนั้น มักจะมีการแสดงออกมาว่าไม่ถูกต้อง ได้แก่

"* เพ็ชฆาฏว่าโทษมากไป ลักหงษญวินย แกงกินไม่กลัวอาญา * จับได้ให้ล้างชิวา ด้วยความโกรธา เราทำตามพระองค์การ โทวาริ๊งทศทาน ว่าได้วิจารณ์ เทียงแท้-เพนลัดยว่าลัก ซึ่งจึงจับได้ประจัก ผู้โรจทย์ซ้าซัก หญาได้สำคัญปีกหาง แท้แล้วหรือจัก-ให้ล้าง ชิวิตินกลาง คินนี้หนุณนายเพ็ชฆาฏ นายตอบว่าป็นภูวนาถ มืองค์การชาด แต่เดียวใครไม่ทศทาน นายประคุดว่าผิดโบริาษ กระษัตรควนการ อย่างนี้เรามีเคยยิน ทำผิดจาเรคแค้นคิน ชนาตลिन ดูหมิ่นด้วยท้าวทเห็นการ"

(สุทธิกาม์ชาดก)

สุทธิกาม์ทดลองลักหงส์เจ้าเมืองโดยเอาหงส์ไปซ่อนไว้ในอุโมงค์ แล้วเอากบพาไปให้ ภรรยาทำอาหาร แก้งบอกว่าเป็นหงส์เจ้าเมือง เมื่อทหารสอบสวนหาผู้กระทำผิด ภรรยาหญิงสวมผ้า หย่าก๊อบกทหารด้วยหวังรางวัล สุทธิกาม์ถูกพาไปหาเจ้าเมือง ทันทที่ได้ยินว่าผู้ร้ายลักหงส์เจ้าเมือง ก็สั่งประหารชีวิตโดยมิมีการสอบสวน ทั้ง ๆ ที่เป็นเวลากลางคิน นายประคุดังไม่ เห็นด้วยเพราะขัด ต่อความยุติธรรมและประ เພมิจึงไม่ เปิดประตูให้พาสุทธิกาม์ไปประหารชีวิต เพชฆมาคต้องพากลับ ไปหาเจ้าเมืองอีกครั้งหนึ่ง เจ้าเมืองได้คิดและสอบถามจึงได้ประจักษในความจริงว่าเป็นมาอย่าง ไรจึงเว้นโทษการประหารชีวิต

การพิจารณาคดีความที่มีการฟ้องร้อง และมีคณะกรรมการตุลาการพิจารณาคัดสินมีกล่าว ถึง ได้แก่

"@ ว่าเองเอาทองของกู มาว่าตาสู ไม้ให้จะใคร่ครำการ @ กูจะครำภาไปโรงสาร
แพ่งฉัตรนาล ไม้ให้ด้วยพระกิติกา @ ยี่จ่อเตียงพ่อ เทิดวา กรวิโรทเถาคา
ปนว่าถึงกำคำมราม"

(พระมหาชาคก)

พราหมณ์ชุกข่มขู่ บิดามารดาของอภิตาว่าจะกล่าวหาว่าลักทองให้ศาลพิจารณาคดีลึง
ลึงโทษ ไม้ให้รับจัดการให้เร็วไว แสดงว่าการศาลของไทยมีตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นแล้ว

"คหลากหลายนั้นหนา ไม้หนืออุเบกษา พื่อลึงยนิญ ภาเห็นฝ่ายโจค ทรัพย์มากมึงมี
ปราไสยไมตรี กินของกำนัร @ ไม้ให้ลึงเข้บใจย บมีลึงไคย เคำรบไม้ให้
ทำขึงปึงซา พุดจาอาทัน กลับความของหมัร ไม้ให้เพลียงอับจน @ เชื้อลูกพ้อขุน
ไม้ให้เห็นแกขุน ไม้ให้ใจกุ่มลน วากลาวเขาด้วย ไม้ให้ลึงบน ที่บาพเบียรคน บคิจเกรง-
ขาม"

(สุบิน)

กรรมการตุลาการบางคนรับสินบนจากฝ่ายโจทก์บ้าง จำเลยบ้าง ฝ่ายใดมีเงินทองมาก
ก็ตัดสินให้ผู้นั้นชนะคดี สภาพการตัดสินคดีเช่นนี้ เคยมีมาในอดีต ปัจจุบันการศาลยุติธรรมมีความ
เจริญรุ่งเรืองมากแล้ว การรับสินบนคงจะลดน้อยลงไป

"โกรธยิ่งกว่าไฟกัน ้องการตรัสพลัน
ผู้ร้ายมาจวนเวลา ไม้ให้ส่งยังศาลา
ลึงไม้ให้เราพา มามาไม้ให้ทันในวัน"

(สุทธิกำมชาคก)

คำว่า "ศาลา" นั้นหมายถึงศาลหรือคณะกรรมการพิจารณาคดีนั่นเอง วรรณกรรม
เรื่องสุทธิกำมชาคกแต่งในสมัยรัชกาลที่ 4 สมัยนี้การศาลมีแล้วแต่อาจจะต่างไปจาก ศาลแบบ
ตะวันตกอย่างปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่าเรื่องใด เป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วน เรื่องนั้น เจ้าเมืองจะ เป็นผู้ตัดสิน
เรื่องใด เป็นเรื่องทั่วไปก็เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการ

1.2 การลงโทษ การลงโทษเป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการพิจารณาตัดสิน การลงโทษผู้กระทำผิดจะมีลักษณะต่าง ๆ ออกไปตามความหนักเบาของโทษ

ในเอกสารของครอว์ฟอร์ด มีข้อความเกี่ยวกับการลงโทษในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นว่า "แต่ก็ไม่คิดเลยว่า การขาดความรู้ในเรื่องนี้หรือการขาดดุลยพินิจไปบ้างก็จะเป็นเหตุให้ต้องถึงกับได้รับเคราะห์กรรม ได้รับโทษถึงโทษหรือนำไปกักขัง บุคคลเหล่านี้ได้ ร้องเรียนว่าได้ถูกกักขังในสยามเสียเป็นเวลานาน..."¹³

นอกจากนี้ยังมีการลงโทษด้วยการจองจำ 4 ประการดังเอกสารบันทึกที่นายสมิธ และนายสคอร์ดมีถึง จอห์น ครอว์ฟอร์ดว่า

... ระหว่างที่ขลุมนกันนี้ เจ้าฟ้ากรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ท่านเจ้าพระยาพระคลัง เจ้าพระยาบวร และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่อื่น ๆ อีกหลายคนต่างก็ยินดี รู้สึกสนุกสนานไปกับ การชกต่อที่เกิดขึ้น . . . จึงพากันจับข้าพเจ้านอนราบไปกับพื้น แล้วก็จับแขนข้าพเจ้าหัก ไปข้างหลัง จัดแจงเอาเหล็กขนาด 20 ปอนด์มาดงไว้กับ . . . พวกกะลาสีเรือ 4 คน ที่ติดตามเราไปในวังด้วย . . . ที่บังเอิญพกมัดแขกติดมือไปด้วยนั้นนอกจากจะถูกตีตรวนแล้วยังถูกจำการอบคอบ และถูกล่ามด้วยโซ่เหล็กไว้กับฝาผนัง . . . สำหรับเจ้าสองคนที่พกมัด เข้าไปด้วยนั้นถูกจองจำ 4 ประการด้วยคือ ถูกตีตรวนทั้งที่ขาและที่คอ มีโซ่ล่ามไปผูกติดไว้ กับกำแพง¹⁴

เนื่องจากเมืองนครศรีธรรมราชเป็นหัวเมืองเอก 1 ใน 2 ในราชอาณาจักรสยามใน สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ดังนั้นการลงโทษทุกอย่างทั้งโทษสถานหนักและสถานเบาจึงเบ็ดเสร็จที่นคร- ศรีธรรมราช และการลงโทษก็ไม่ต่างไปจากเมืองหลวงเพราะใช้การปกครองในลักษณะเดียวกัน การลงโทษที่พบในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคมีดังนี้

1.2.1 การจองจำ 5 ประการ จองจำ 5 ประการเป็นการลงโทษด้วย การตรึง 5 แห่ง คือ คอ มือทั้งสอง และขาทั้งสอง บ้างเรียกว่าการใส่ข้อคา ดังบทร้อยกรอง จากเรื่องคือ

¹³ ยอร์จ สวินตัน ใน เอกสารยอร์จ ครอว์ฟอร์ด, ไพโรจน์ เกษแม่นกิจ แปล (นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี : โรงพิมพ์การศาสนา, 2515), หน้า 158.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 217, 219, 239.

"ทำไม่กรุกกรักอยู่ว่า เร่งเร็วออกมา ซ้ายถูกจักกาไป สูญโรงฆารวินีใจ เอาตำ-
มรัวดิน มาลากไปพิจารณา อ้ายนิ้วเอาตัวไสคา ฝ่ายเมียอิพิริยา ไสขื่อหง่าขา
เดียว"

(พระมหาชาคก)

พราหมณ์ชุกข่มขู่บิดามารดาบิติดาว่าจะให้ตำรวจจับไปให้ศาลตัดสินลงโทษใส่ขื่อคา
ทั้งนิ้วและ เมียหากไม่ชดใช้ทองที่ฝากเอาไว้

"ตรัสกลางร้องสั่ง เร็ว เหว้ย เครื่องเขื่อนมา คราคออกไปย จำไสขื่อคา
ทำตามกิติกา ภาณเอาของเข้า"

(วาง)

พระเจ้าอุชชาตรัสสั่งให้ทหาร เอาขื่อคาใส่ เศรษฐีโลหันในฐานะที่บังคับขู่ เขี่ยเอาทรัพย์สิน
ของผู้อื่น เป็นการประทุติ เยี่ยงโจร

"ให้จำห้าห้าประการการให้จำ ให้อ้ออ้อมาตย์หวังให้หา อาตยาร์ลงลงทันอาตริยา
กลับทับมาเข้าเมืองให้กลับทับ สั่งให้ใส่ใส่ตระจำชาลังให้ เสร์จลับใดใครรักษาการ-
เสร์จลรรพ"

(ยศกิจ)

พระยาพาลพาทหารไปจับท้าวยศกิจจากในป่า แล้วพากลับมานครจำบากาให้จองจำ 5
ประการรอกการประหารชีวิต

การจองจำ 5 ประการด้วยการใส่ขื่อคา นั้นมีมาแต่ครั้งโบราณและเพ่งเลิกไปเมื่อสมัย
รัชกาลที่ 5 ด้วยเห็นว่าเป็นการลงโทษที่หนักมาก ปัจจุบันมีการล่ามโซ่ที่ขาเท่านั้น มือและคอไม่ถูก
ใส่ขื่อคาหรืออื่น ๆ แต่อย่างใด

1.2.2 การโบยตี การโบยตีเป็นการลงโทษสถานเบา แต่ในกรณีที่โบยตี
จำนวนมากอาจจะทำให้สิ้นชีวิตได้เช่นกัน จอห์น ครอว์ฟอร์ด บันทึกเกี่ยวกับการลงโทษด้วยการ
โบยตีของไทยเมื่อ พ.ศ. 2365 (สมัยรัชกาลที่ 2) ว่า"...การปรับและการลงหวายเป็นวิธีการ
ลงโทษที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในกรุงสยามสำหรับการทำความผิดโดยทั่ว ๆ ไป การลงโทษประหารชีวิต

มีอยู่บ่อยครั้ง และในหมู่ชนทุกระดับ จึงรู้สึกกันว่าโทษอย่างนี้มิได้ทำให้ผู้รับโทษรู้สึกอับยศอดสู แต่อย่างใด เพราะชินกัน เสียแล้ว"¹⁵

การลงโทษด้วยการโบยตีที่พบในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคมัตินี้

" เขาวิ่งลงห้วย เล้งถึ เบืองตาย รองขอซีวี ทุนกระหมอมแก้ว เอ้ย หลาบแล้ว-
ครั้งนี้ ขอทานซีวี ้วยกลาง เกือกทอง"

(วารว)

ทหารโบยตี เศรษฐีลั่นด้วยไม้หวาย เศรษฐีร้องขอชีวิต และกล่าวว่า จะขอรับใช้ด้วยความซื่อสัตย์ตลอดไป การลงโทษตีที่จารึกอยู่ในประวัติศาสตร์ไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาคือการที่พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศรับสั่งให้โบยตี เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร เจ้าฟ้านิม และเจ้าฟ้าสังวาลย์ในฐานะที่เป็นชู้กันผิดกฎหมาย เทียบบาล และต่อมา เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรสิ้นพระชนม์

1.2.3 การเสียบ เบ็ด การเสียบ เบ็ด เป็นการลงโทษที่แปลกและไม่ค่อยเป็นที่รู้จักกัน การลงโทษลักษณะนี้กล่าวถึงในวรรณกรรมที่วิเคราะห์ดังนี้

" เศรษฐีโอรธโอรธา จึงสั่งมาแก้ข้าไทย ให้เอาตัวหมันไป เสียบเอาไว้แทนมรคา
ข้าไทยของ เศรษฐี ฟังคดีหมันได้ช้า จึงเอามานพมา เสียบ เบ็จไว้หมันได้นาญ"

(นิทานนกจาง)

มานพนิทานแทรกใน เรื่องนกจางลักทรัพย์ของ เศรษฐีถูกจับได้จึงถูก " เสียบ เบ็จ" การเสียบ เบ็ดน่าจะ เป็นการผูกมัดยึดไว้กับหลักหรือสิ่งที่แข็งแรงมิให้หนีได้ การเสียบ เบ็ดคง เป็นการประจานผู้กระทำผิดต่อสาธารณชนวิธีหนึ่งและ เป็นการทำให้ผู้พบเห็นได้คิดว่าหากกระทำผิดอาจจะได้รับโทษด้วยการเสียบ เบ็ดก็ได้ ในเรื่องมานพจรผู้ได้รับการช่วยเหลือจากชาย 4 คนช่วยแก้ออกจาก " เบ็จ" " เบ็จ" (เบ็ด) น่าจะเป็น เครื่องมืออย่างหนึ่งที่รัดรั้งให้มานพผู้หนีหมดอิสรภาพ

1.2.4 การตอกขมับ การลงโทษวิธีนี้ เป็นการลงโทษที่สร้างความเจ็บปวดทรมานมาก เพราะขมับจะถูกตอกด้วยของแข็ง ผู้ถูกลงโทษอาจจะสิ้นชีวิตได้หากมีการตอกที่รุนแรง เพราะ เพียงแต่บีบขมับก็สร้างความเจ็บปวดให้แก่ผู้ถูกลงโทษมากพออยู่แล้ว การตอกขมับปรากฏในวรรณกรรมที่วิเคราะห์ดังบทประพันธ์ดังนี้

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 115.

"เสียนต้องคอกคอกขมับ เนตรขมุด หลุนจะหลุดหลุดจะปลิวนี้แขยง
ขจับจุกจุกอ้อคอกแรง เอี้ยวตะแคงแคงไม่รอดอ้อค้อ"

(ยศกิจ)

การคอกขมับ เป็นการลงโทษที่รุนแรงดังภาพที่ปรากฏในร้อยกรองที่ยกมานี้ ในการคอก-
ขมับจะมีขมุด (น่าจะมีรูปร่างเป็น เข็มมีหัว) คอกลึกลงไปที่ยมับให้ลูกตา เหลือกหลุนออกมา เหมือน
จะหลุดออกจาก เบ้าตา เป็นภาพที่ชวนหวาดกลัวมาก

1.2.5 การขังคุก การขังคุกเป็นการลงโทษทั่ว ๆ ไปที่ทำให้ผู้ถูกลงโทษ
ได้รับความทรมานทั้งทางกาย และจิตใจ จุดประสงค์คือให้คิดได้ว่าหากกระทำความผิดก็จะได้รับโทษดัง
กล่าวนี้อีก ผู้ที่พ้นจากคุกไปบางคนกลับตนเป็นคนดีประกอบอาชีพสุจริตมีความก้าวหน้าในชีวิตก็มี
และอาจจะมีบางคน เช่นกันที่ใช้คุก เป็นสถานที่ร่ำเรียนวิชาอันธพาล เพราะมีผู้มีความรู้ความสามารถ
ทางการประพฤตินี้มาร่วมกันอยู่มาก บุคคล เช่นนี้ เมื่อพ้นโทษออกมาก็จะใช้ชีวิตในทางดำที่ทันสมัยขึ้น
เที่ยวก่อกรรมทำเข็ญในลักษณะต่าง ๆ ต่อไปจนกว่าจะถูกจับลงโทษ เข้าคุกต่อไปอีก การลงโทษด้วย
การขังคุกในวรรณกรรมหนังสือบุคคลประ เภทชาดกมีดังนี้

"พอจักจำไว้ย าสยคุให้ยตาย ข่าโหดหมันไฉย หมันทุบตีเจ้า เพียงจักบันไชลย
จำสยคุไว้ย ให้ตายทั้งคา"

(วารว)

ในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ เรื่องนี้ เจ้าเมืองศรีสทิงพระวรวงศ์จะลงโทษ เศรษฐีใจโหด
ด้วยการจำคุกให้ตายติดข้อคาให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำไว้ ข้อน่าสัง เกตคือนอกจากขังคุกแล้ว
ยังมี เครื่องจองจำที่คอดด้วยอีกอย่างหนึ่ง การใส่ข้อคานั้นเป็นการทรมานทั้งทางกายและจิตใจ จะ
นอนสักครั้งก็ลำบาก เพราะติดคาที่อยู่รอบคอ ปัจจุบันการใส่ข้อคาเลิกใช้ไป แต่ใช้การล่ามโซ่ที่ขา
แทน

1.2.6 การประหารชีวิต การลงโทษประหารชีวิตเป็นการลงโทษสถาน
หนักที่สุด การลงโทษขั้นนี้ที่พบในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคลล้วนแต่ เป็นการตัดสินของผู้
มีอำนาจสูงสุดในการปกครองอาณาเขตนั้น ๆ ไม่พบว่ามีคณะกรรมการตุลาการตัดสินประหารชีวิต
แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมชาดกภาคใต้ล้วนแต่แต่งขึ้นก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 ก่อนที่จะมีศาลสถิตยุติ-
ธรรมอย่างตะวันตกเกิดขึ้น การลงโทษประหารชีวิตมีดังนี้

"ซึ่งเอาของเข้า ใจแล้วยังเอา ชีวิตโยยหน้า ตัวข้าวใจดำ ตีตาคฤกา
 บัรภูภาสา คนชั่วคนดี @ ของไฉยี่ฉ่อ เอาคาบบันค่อ ทิ้งนอกบูหรี ใจค่านหมี่เป็น-
 ลัศร คูหน้าบัศรี คนชั่วแซนนี้ จ้เป็นพระยา"

(วรวง)

ท้าวผูกษาราชทรงสอบสวนหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการที่เศรษฐี เป็นโจรกล่าวหาว่าวรวง
 ลักหัวแหวน เมื่อวรวงให้การตามลัศย์ว่าหัวแหวน เป็นของคนและพระ เศษฐาพระชนมมอบให้ก่อนที่
 จะหนีออกจากเมือง และภายหลังถูก เศรษฐีโลพันแย่งชิงและยังทุบตีจับเอาคนไปขังไว้ด้วย ท้าว
 ผูกษาราช เชื่อคำให้การของวรวงและรับสั่งให้ เพชฌมาจับตัว เศรษฐีโลพันไปประหารชีวิตด้วยการ
 ตัดคอ แต่พระวรวงขอพระราชทานโทษด้วย เห็นแก่การวิธิตายของ เศรษฐีที่เป็นชายาของพระวรวง
 การประหารชีวิตของไทยสมัยก่อนใช้ดาบตัดคอ ซึ่งเป็นการประหารชีวิตที่น่ากลัว วิธีการเริ่มด้วย
 การพานักโทษไปผูกมัดที่หลักประหารให้พนมมือถือดอกไม้ธูป เทียนมีผ้าปิดตา เพชฌมาผู้ทำหน้าที่
 ประหารก็ร้ายราตามจังหวะดนตรีที่บรรเลง เมื่อได้จังหวะเหมาะก็จะลงดาบบั่นคอนักโทษ ปัจจุบัน
 การประหารชีวิตใช้วิธีการยิงเป้าซึ่งลดความรู้สึกหวาดกลัวลงไปได้มาก

การประหารชีวิตจากวรรณกรรมชาดกภาคใต้อีกเรื่องหนึ่งว่า

"นายอำมาตย์มา เข้าเฝ้าทูลเจ้าภูวคล ว่าข้าพระพุทธเจ้าเฝ้าคน เทียวในมณฑล
 ได้ตัวผู้ร้ายลักหงษ ท้าวพังอำมาตย์เร่งทรง โกรธาวาหงษ คายแล้วหาได้คืนมา
 เขาทูลว่าหญิงภรรยา ผู้ร้ายบอกว่า ฆ่าแกงกินแล้วหลายวัน โจงการว่าอย่าไว้มัน
 ลู่อเอาไปปล้น เร่งสั่งให้นายเพ็ชมาฏ"

(สุทธิกาม์ชาดก)

เพียงแต่ได้ฟังการทูลรายงานของอำมาตย์ พระเจ้าพรหมทัตก็ด่วนรับสั่งให้พาสุทธิกาม์
 ไปประหารชีวิตทันทีโดยมิได้สอบสวนข้อเท็จจริงแต่อย่างใด การประหารชีวิตอยู่ที่ผู้นำในการปก-
 ครองเพียงบุคคลเดียว เรียกว่าอำนาจสิทธิ์ขาดของผู้ เป็นใหญ่หรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ปัจจุบันนี้
 พระมหากษัตริย์ทรงมอบอำนาจในการลงโทษและการตัดสินคดีความแก่ศาลโดยมีอัยการและผู้
 พิพากษา เป็นผู้ดำเนินการกระบวนยุติธรรมแทน ทั้งนี้เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตน-
 โกสินทร์

1.3 ข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ ข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ ที่คอยรับสนองพระ-
ราชโองการในกิจกรรมต่าง ๆ มีหลายฝ่ายได้แก่ อุปราช อมาตย์ ตำรวจ ทหาร และข้าราชการ
พลเรือน เจมส์โลว์ ได้บันทึกเกี่ยวกับข้าราชการไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเมื่อ พ.ศ 2367
(รัชกาลที่ 3) ไว้ว่า

ดูเหมือนพระเจ้าแผ่นดินสยามต้องทรงเกรงว่าความทะเยอทะยานของเจ้าเมืองนครศรี
ธรรมราชอาจทำให้เกิดความยุ่งยาก เพราะพระองค์ทรงเอนเอียงที่จะทรงอนุญาตให้ตาม
ที่เขาขอ ผู้สำเร็จราชการพึงรู้ว่าจะขัดขวางแผนการของศัตรูนี้อย่างไรเหมือนกัน
เพราะเขาได้ไปยังกรุงเทพฯ ก่อนที่เราจะมาถึงที่นี่ไม่นาน ทั้งนี้ก็เพราะถวายความเคารพ
ต่อพระเจ้าแผ่นดินและเพื่อถวายบรรณาการที่มีมูลค่าประมาณ 10,000 เหรียญ. . .

พวกทหารชั้นธรรมดาสามัญของสยาม ไม่จำเป็นต้องถือสัตย์ปฏิญาณว่าจะจงรักภักดี แต่
นายทหารในกองทัพมีข้อผูกมัดซึ่งบังคับไว้ให้ต้องทำสัตย์ปฏิญาณ

พวกเขาได้มีระบบการจัดทหารตามหลักวิชาที่มีแบบแผนซึ่งข้าพเจ้าเชื่อว่าเขาจะ
นำมาฝึกฝนไม่บ่อยนัก พวกเขาทำดินปืนใช้ได้เอง และเป็นส่วนใหญ่ทำด้วยดีบุก และหล่อ
อย่างดี

(ลงนาม) เจมส์ โลว์, ร้อยโท

ทูตที่ ๓ พงษ์ข้าหลวงแห่งเกาะพริ้นซ์ออฟเวลส์ส่งไป
ยังเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช¹⁶

นอกจากจดหมายเหตุของเจมส์ โลว์แล้ว หนังสือหมายเลข ๘ จากเจ้าเมืองนครศรี
ธรรมราชถึงร้อยโทเจมส์ โลว์กล่าวถึงข้าราชการผู้ใหญ่ของราชสำนักว่า

ครั้งแรกที่ทูตตั้งใจจะไปเยือนนครศรีธรรมราช เพื่อยื่นสาส์นจากผู้สำเร็จราชการ
เมืองป็นัง ก็ปรากฏว่าเป็นเวลาพอดีกับที่พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาผู้เป็นใหญ่ ได้ทรงส่งพระ-
ยาเสนา พระยาพิชัยสงคราม และขุนนางอีก ๔๐ คน หรือเจ้าหน้าที่ที่มีตำแหน่งต่ำ มายัง
เมืองนครศรีธรรมราช เพื่อช่วยท่านเจ้าเมืองในการปกครองเมืองของเขา และขณะ

¹⁶ เจมส์ โลว์, จดหมายเหตุเจมส์โลว์ นันทา วรเนติวงศ์ แปล (กรุงเทพฯ :
กรมศิลปากร, 2519), หน้า 54, 122.

เดียวกันท่านเจ้าเมืองก็ได้รับพระราชโองการจากพระเจ้าแผ่นดินว่าให้รับตำแหน่งและ
ทำตามคณะเจ้าหน้าที่เหล่านี้ในเรื่องสำคัญ ๆ ทุกครั้ง¹⁷

ข้าราชการของไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ที่วิเคราะห์มีดังนี้

"ทั้งสองเสวยราช เป็นมหาอุปราช เลิศล้ำโลกา กระษัตริ์ทั้งสอง ครองคัมภีร์เสมา
ได้เป็นฝ่ายหน้า แห่งพระทรงธรรม"

(นิทานนกจาบ)

สัพประสิทธิ์ (สรพสิทธิ์) ได้เป็นพระมหาอุปราชของพระบิดาพระนางสุวรรณเกสร
ผู้เป็นชายา ตำแหน่งมหาอุปราชมีอำนาจรองจากกษัตริย์

"เอาพญาอุปราช สุริยาคาครองโอบสวัตร ปกครองพระกำนัน แทนสมเด็จพระราชา
ร้อยเอศการันัน แต่งสวัตรนมาลี มาถวายทุกบุรี ยอมสคฺติถวายกอร"

(จันทะมาค)

ตำแหน่งอุปราชหรือวังหน้าเป็นตำแหน่งสำคัญปฏิบัติราชการแทนกษัตริย์ได้ ผู้ที่ได้รับ
พระบรมราชโองการให้ดำรงตำแหน่งนั้นนอกจากจะเป็นผู้มีฝีมือในทางทหารแล้วยังต้องมีความสัมพันธ์
ใกล้ชิดเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยด้วย ดังนั้นตำแหน่งอุปราชหรือวังหน้าจึงมักจะเป็นพระอนุชาร่วม
สายโลหิตหรือไม่ก็พระราชโอรส อย่างเช่นสมัยรัชกาลที่ 1 วังหน้าของพระองค์คือ สมเด็จพระ
พระราชวังมหาสุรสิงหนาท พระอนุชาของพระองค์เอง เป็นต้น ในบทร้อยกรองนี้พระสุริยาคาได้
เลื่อนจากตำแหน่งอุปราช เป็นกษัตริย์ เพราะกษัตริย์องค์เดิมคือพระเจ้าสุทโธมหาราชสวรรคต พระสุริย-
คาคปกครองราชอาณาเขตตลอดพระชนมายุ

อำมาตย์ และจตุสดมภ์สี่เป็นข้าราชการสำคัญของกษัตริย์ ตำแหน่งดังกล่าวนี้มีในวรรณ
กรรมชาดกภาคใต้ดังนี้

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 130.

"แล้วจึงพระบาท ตรีศังอำมาตราช จตุสดมภ์ ๔ ในทศกัณฐ์ ๔ ในทศกัณฐ์
ในกาลบัดนี้ตามองการเรา"

(พระมหาชนก)

"เครื่องเสียบศพเพี้ยมั่งงา ไป เบิกเอาแก่หมุกรมนา ทุกสิ่งตามพนักงาน"

(มโหรีนิบาต)

อำมาตย์เป็นข้าราชการผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดกษัตริย์ จตุสดมภ์ 4 คือ อำมาตย์ 4 ฝ่ายที่สำคัญ
ในการปกครองได้แก่ เวียง วัง คลัง และนา ทั้ง 4 ฝ่ายนี้เป็นหลักในการปกครองประเทศของ
ไทยสมัยก่อน

นครศรีธรรมราช เป็น เมืองสำคัญ เมืองหนึ่งในภาคใต้ ในอดีตเคยมีกษัตริย์ปกครองก่อนที่
จะตั้งกรุงสุโขทัยในภาคเหนือ เชื้อสายของกษัตริย์ เมืองนครศรีธรรมราชสืบอำนาจอย่างแท้จริง เมื่อ
มีการปฏิรูปการปกครองเมื่อรัชกาลที่ 5 การปกครองของนครศรีธรรมราชสมัยรัตนโกสินทร์ตอน
ต้น ในรายงานสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชมีว่า

. . . เมื่อ พ.ศ 2354 ส่วนเจ้าพระยานคร (น้อย) ซึ่งเวลานั้นเป็นพระอนุรักษภูเบศร์ได้
เลื่อนขึ้นเป็นพระยานครศรีธรรมราชสำเร็จราชการเมืองนครศรีธรรมราช ดังปรากฏ
ว่าเมื่อวันอาทิตย์ เดือน 8 แรม 7 ค่ำ ปีมะแมตรีศก จุลศักราช 1173 พ.ศ 2354
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เสด็จออก ณ พระชลาพลีน้อยริมท้องพระโรง
พระยาเทพวร กราบทูลถวายตราตั้งพระบริรักษ์ภูเบศร์ เป็นพระยานครศรีธรรมราช . . .
ในราวต้นแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 กรุงรัตนโกสินทร์ใน
พงศาวดารเมืองนครศรีธรรมราชว่า "ครั้งเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พัฒน์) ถึงแก่อสัญกรรม
พระยานครศรีธรรมราชน้อยได้เลื่อนขึ้นเป็นเจ้าพระยา" ในพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์
รัชกาลที่ 2 สมัยสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า "เห็นจะเป็นในราว
ปีจอ ฉศก จุลศักราช 1176 พ.ศ 2357 เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พัฒน์) จางวางเมือง
นครศรีธรรมราชถึงอสัญกรรม เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พัฒน์) เป็นบิดาเจ้าจอม
มารดาบุญซึ่งเป็นเจ้าจอมมารดากรมหมื่นศักดิ์พลเสพย์ เมื่อปลงศพเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี
จึงพระราชทานบรมราชานุญาตให้กรมหมื่นศักดิ์พลเสพย์ เสด็จไป เมืองนครศรีธรรมราชใน
การปลงศพเจ้าคุณตา . . . เมื่อในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชาธิบายว่า เจ้าพระยาสุธรรมมนตรีผู้สำเร็จราชการเมืองพิษณุโลก

และเจ้าพระยาศรีธรรมมาโศกราช ผู้สำเร็จราชการ เมืองนครศรีธรรมราชสองตำแหน่งนี้
แต่โบราณมีบรรดาศักดิ์รองอัครมหาเสนาบดี และสูงกว่าจตุสดมภ์ จะพึงเห็นตัวอย่างได้ชัดเจน
ด้วยกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เมื่อครั้งกรุงธนบุรี เป็นตำแหน่งพระยาม-
ราชอยู่ก่อน แล้วจึงเลื่อนขึ้นเป็นเจ้าพระยาสุรสีห์ผู้สำเร็จราชการ เมืองพิษณุโลก. . .

เมื่อกรมหมื่นศักดิ์พลเสพย์มาพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยานคร(พัฒน์) นั้นได้มาชำระ
เรื่องจัดการหัวเมืองนครให้ มี จตุสดมภ์เหมือน เวียง วัง คลัง นา และมีอัครมหา
เสนาบดี¹⁸

ด้วยเหตุที่เมืองนครศรีธรรมราชมีความสำคัญปกครองหัวเมืองภาคใต้ตลอดแหลมมลายู
นี้เอง การปกครองจึงเหมือนกับเมืองหลวง มีการปกครองแบบจตุสดมภ์ดังปรากฏหลักฐานที่กล่าว
แล้วปัจจุบันนี้จตุสดมภ์ยังปรากฏอยู่เป็นชื่อตำบลในเขตอำเภอเมือง คือ ตำบลเวียง ตำบลวัง
ตำบลคลัง และตำบลนา ในแต่ละตำบลนี้คงเป็นที่ทำการเสนาบดี 4 ฝ่ายนี้ วรรณกรรมเรื่องนก
จามบอกปีที่แต่งว่าแต่งปี พ.ศ 2350 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 1 จึงน่าจะกล่าวได้ว่าในสมัยรัชกาลที่
1 นั้น เมืองนครศรีธรรมราชมีอำนาจการปกครองตนเองในระบบจตุสดมภ์ 4 อยู่แล้ว ครั้นสมัย-
รัชกาลที่ 2 กรมหมื่นศักดิ์พลเสพย์หลานของเจ้าพระยานคร (พัฒน์) ก็ทรงปรับปรุงอีกครั้งหนึ่งใน
ฐานะ เลือดเนื้อ เชื้อสายชาวนครศรีธรรมราช ในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ยังมีกล่าวถึงจตุสดมภ์ 4
อีกคือ

"จับทั้งเสถี อัครลำมาไนย มंत्रीโย สี่จตุสดมรร" "แล้วจับมนตรี
จตุสดมทงสี่ย ใจแล้วทงม้วน ผูกคอแล้รมา มิชาโดยด้วร ถึงที่สู่ด้วร
เข้อกาหมรรคง"

(จันทุมาร)

พระราชาทรงอนุญาตให้กรรหาพราหมณ์จับโอรส ธิดา อำมาตย์และจตุสดมภ์ 4 คน เพื่อ
เผาบูชาจะได้เสด็จขึ้นสวรรค์ทั้งเป็น จตุสดมภ์ในบทร้อยกรองคือ เสนาบดีฝ่าย เวียง วัง คลัง
นา นั้นเอง

¹⁸ อนุรักษ์ สุทธิสงคราม, นครศรีธรรมราชสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ใน รายงานสัมมนา
ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2521), หน้า 291, 292, 297.

ตำรวจ เป็นข้าราชการอีกฝ่ายหนึ่งที่แบ่ง เบางานราชการ ข้าราชการฝ่ายนี้ก็กล่าวถึง บ่อยในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคล แสดงว่าตำรวจมีมานานแล้วอย่างน้อยก็สมัย รัตนโกสินทร์ตอนต้นดังที่ร้อยกรองว่า

"มหาดเล็กเด็กไช โปรงภูประทานไท ตางใดมั่งมี ตำรวจเขาวัง มีมาเต็มที
พริกทาพรมซี หม่อนั่วคหม่อนยา"

(พระรถ เเมรี)

"สมเด็จเจ้าทอิราช พังอำมาตย์ก็ตีไฉย ครัดสังตำรวจไนย ำให้ไป เบิกพระคลัง-
หลวง"

(พระมหาชนก)

"สมุหตำรวจราชี ขอบใช้คิลิ คิลกษานาญแคว่นการ"

(มหาราชคำฉันท)

"สมเด็จจอมจัก จึงบ้ายพระพัก ครัดสังพญา ว่าเว่ยตำรวจ ไบยหาโหรา
เร่งตัวเขามา บัดสนิงงววย @ ตำรวจกุมเกล้า วิงไปพราว๒ บัดเดียวถึงกใด
ถามว่าตาโหน ตัวอูยเหตุฉนัย ออกมาววย๒ รับสังโหหา"

(สุบิน)

"แล้วสงง เจ้ากรมตำรวจ ทงงสีหมู่ให้เร่งไป

เชินโนหรออักวิไลย ไปสูกองอักคักุน"

(มโนหรานินาค)

ตำรวจในวรรณกรรมที่กล่าวมา เป็นผู้คอยรับสั่งพระราชบัญชาในกิจการต่าง ๆ ของ กษัตริย์และจะเป็นผู้ที่กษัตริย์ตรัสเรียกหาก่อนข้าราชการฝ่ายอื่น ๆ เสมอ ตำรวจสมัยก่อนน่าจะทำ หน้าที่อยู่ใน เจาะพระราชวังเป็นส่วนใหญ่ ไม่บริการประชาชนอย่างปัจจุบัน

ตำแหน่งลัสดี และผู้บังคับกรมต่าง ๆ คือ กรมม้า กรมช้าง กรมสังฆการี กรมพลเดิน เเท้าก็มีกล่าวถึงในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคลดังนี้

"ออกมาตรวจตราบ้านชื ปรอมควยลัคสดี เก้นเลกทุกหมวดอิทธววา @โหไปยปลุกกระ-
กลับลลา จงเร็ววษา และโรงเหล้งงานการฉล้ง"

"หมายแจกจตุรงคโยธา กรมขุนอาษา โหเตรียมม้าคันตัวทีย @ กรมช่าง เตรียมช่างอย่างดี
กรมสังการี เตรียมรถสูวรัภวราย @ กรมพล เดินเท้าทั้งหลาย เตรียมภันโดยหม้าย
ขัดแดงอาวคชุดเน้ง"

(สุมิน)

ตำแหน่งลัคสดีมีหน้าที่ระคมชายฉกรรจ์มารับราชการทหารและปฏิบัติราชการตามที่ได้รับสั่ง เป็น
ต้นว่า สร้างพลับพลา เมื่อเสด็จไปที่ใด ปัจจุบันตำแหน่งนี้ยังมีอยู่และรับผิดชอบเกี่ยวกับการทหาร
เช่นเดียวกันมีทั้งลัคสดีอำเภอและลัคสดีจังหวัด กรมม้า เป็นกรมที่มีหน้าที่จัดหาม้าดี ๆ เพื่อเป็นม้าคัน
และม้าใช้ในกองทัพ กรมช่างหน้าที่จัดหาช่างมาใช้ในราชการสงครามและเป็นพาหนะในการอื่น ๆ
กรมสังการีมีหน้าที่จัดเตรียมตกแต่งราชรถให้งดงามสมพระเกียรติ กรมพล เดินเท้ามีหน้าที่จัดทหาร
เดินม้าให้พร้อมพร้อมด้วยอาวุธประจำกาย

นอกจากตำแหน่งทางการปกครอง เพื่อดำเนินราชการให้ เป็นไปตามราชประสงค์แล้วยัง
มีตำแหน่งสูงสุดทางศาสนาด้วย คือตำแหน่ง "สมเด็จพระสังฆราช" ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญ
ยิ่ง ตำแหน่งสังฆราชมีมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้วอย่างน้อยที่สุดก็ตั้งแต่สมัยสุโขทัย เนื่องจากมีคำว่า
"สังฆราช" ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อยขุนรามคำแหงมหาราชว่า "สังฆราชปราชญ์เรียนจบ
ปิฎกไตรล้นแต่ลูกจาก เมืองศรีธรรมราชมา" สังฆราช เป็นตำแหน่งที่มีความ เกี่ยวพันกับฝ่ายอาญา-
จักรตลอดมา เพราะจะคอย เกื้อหนุนในการปกครองประ เทศให้ เป็นไปด้วยดี ในวรรณกรรมชาดก
ภาคใดกล่าวถึงสังฆราชไว้ว่า

"กรมสี่สังฆราช ตักวารินสาต อ้วยไซศุกยี่ พรามถว้ายนำสัง แทนประคูปูรี .
จรัสเสียมมา . . ."

(พระมหาชาดก)

สังฆราช เป็นบุคคลสำคัญยิ่งทั้งในศาสนจักรและราชอาณาจักร กษัตริย์ให้ความ เคารพ
ยกย่องและ เป็นหลักยึดของประชาชนทั้งประเทศด้วย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาและ
ประมุขแห่งพุทธศาสนา เป็น เสมือนหนึ่งจตุรวมใจของประชาชนทั้งชาติที่ช่วยให้กิจกรรมสังคมดำเนิน
ไปสู่เป้าหมายได้ ด้วยเหตุดังกล่าวตำแหน่งสังฆราชจึงต้องมีความคู่กับอาณาจักรไทยตลอดมา (สี่สัง-

มรดก น่าจะหมายถึงสิ่งมรดกสมัยกรุงธนบุรีซึ่งกล่าวกันว่าไปจาก เมืองนครศรีธรรมราช)

ในบทร้อยกรองเรื่องสุบิน สิ่งมรดกเข้าร่วมในการพระราชพิธีพระราชทานบวช เป็นภิกษุของสุบิน และในพระมหาชาติคถ พระสิ่งมรดกประพรมน้ำพระพุทธมนต์แด่พระเวสสันดร เมื่อพระองค์เสด็จกลับนครสีพี

ร้อยกรองบทแรกนอกจากจะกล่าวถึงสิ่งมรดกแล้วยังกล่าวถึงตำแหน่งศตวรรษศักดิ์ของข้าราชการสำนักไทยด้วยคือ โจร ขุน และหมื่น ปัจจุบันชื่อตำแหน่งเหล่านี้ได้เปลี่ยนไป

1.4 กษัตริย์มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการปกครอง

การปกครองสมัยก่อนอำนาจสิทธิ์ขาดอยู่ที่กษัตริย์ การปกครองลักษณะนี้เรียกว่า การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปเป็น การปกครองแบบประชาธิปไตย (Democracy) มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสูงสุดภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเริ่มมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 สมัยรัชกาลที่ 7 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

อำนาจสิทธิ์ขาดในการปกครองของกษัตริย์ปรากฏในวรรณกรรมที่วิเคราะห์ดังนี้

"ถาวาผู้ใด ชั้รับสังฆโร ใมโจนเกสี ตัดหัวเสียบไวย คางทนายบุรี เมื่อนั้นมนตรี
วิงไปทันที บอกราชบุรี ใหุ้ทุกกัน"

(จันทะมาค)

ท้าวสุทนต์มีรับสั่งให้ทหารประกาศให้ราษฎรทุกคนโหวงหัวไว้ว่าลัยแต่พระธิดาของพระองค์ที่สิ้นพระชนม์เพราะถูกงูเห่ากัด หากคนใดไม่ปฏิบัติตามพระราชโองการจะถูกตัดหัวเสียบไว้ท่ายพระราชวัง กาศย์ 36 คำ บทนี้แสดงให้เห็นถึงอำนาจเบ็ดเสร็จของพระเจ้าแผ่นดินในอดีตได้อย่างคิทีเดียว แม้เรื่องบางเรื่องจะเป็นเรื่องส่วนพระองค์ ถ้าเป็นพระราชประสงค์แล้วผู้ใดขัดรับสั่งย่อมได้รับโทษทัณฑ์โดยไม่มีการโต้แย้งใด ๆ ทั้งสิ้น

อีกเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจสิทธิ์ขาดของพระเจ้าแผ่นดินและเป็นที่เกรงกลัวของประชาชนคือ

"เศรษฐีทั้งสอง จรีงกราบทูลสนอง แก่ท้าวมีข้า ว่าข้าพเจ้าไสย อยู่ใต้บาทา
ลุดแต่เจ้าฟ้า จะโปรดเกษิ จะเศกสองเจ้า สุตแต่ผานเกล้า ทรงพระปราหนิ
จะประนิบัติ ท่านศรีสทั้งนี้ ข้าพเจ้าเศรษฐี ไม้ขัดอาชยา"

(นิทานนกจาบ)

เศรษฐกิจของหญิงทั้งสองกราบทูลพระจันทร์มาด เกี่ยวกับฐานะธิดาของตนว่าพระจันทร์มาดจะแต่งตั้งให้อยู่ในตำแหน่งใดก็สุดแต่จะโปรด ครั้นสิ่งอย่างใดที่พร้อมจะปฏิบัติตามทุกประการ

วรรณกรรม เรื่องนิทานนกจาบแต่งใน พ.ศ. 2350 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นช่วงของการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และ เมืองนครศรีธรรมราชในขณะนั้นก็ยังคงมีอำนาจมีอิสระในการปกครองตนเองอยู่ เจ้าเมืองมีอำนาจสิทธิ์ขาดภายในอาณาเขตไม่ต่างไปจาก เมืองหลวงในขณะนั้น ดังนั้นทรัพยากรของคนจึง เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทยภาคใต้ในช่วง เวลาดังกล่าวได้ประการหนึ่ง

1.5 ทาส ประเทศไทยมีระบบทาสมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยและได้ เลิกล้มระบบนี้ไปในสมัยรัชกาลที่ 5 ทาส เป็นผู้ที่ต้องตกอยู่ในกรรมสิทธิ์ของนายทาส ผู้เป็นทาสจะพ้นจากความ เป็นทาสได้ก็ต่อ เมื่อได้ปฏิบัติตาม เงื่อนไขที่ตกลงกันไว้เรียบร้อยแล้ว เท่านั้น

เอกสารหัว เมืองปักข์ใต้ แผ่นที่ 38 มีข้อความ เกี่ยวกับระบบทาสในลักษณะทาสัญญากู้เงิน แล้วให้ภรรยา เป็นทาสจนกว่าจะนำเงินมาใช้หนี้ว่า

วันจันทร์ เดือนเจ็ดขึ้นเก้าค่ำปีกุน เอกศก ข้าพเจ้านาย เรื่องผู้ผู้แล้วแดงบุญมีขอทำ เอกสารกรรมธรรม เป็นค่านับ เข้ามารับ เอา เงินตราของเจ้าสะ เกาะกะปัตตินลิ เมมา เป็นเงินหก แผ่นกุกัน แลข้าพเจ้าอาแดงบุญผู้ เมียมมาขายสงวนไว้ให้ท่านใช้การงานค่า เงินของท่านพลาง ก่อน แต่ก่อนข้าพเจ้าจะคืนมาหาได้ ถ้าได้ เมื่อไรจะส่งให้ เมื่อนั้น ถ้าอาแดงบุญหลบหนีหาย คายนายยกออกไปใช้ให้ท่าน เกาะ เอาข้าพเจ้าผู้ย่นสารนี้ เกิด แลข้าพเจ้าขอมีแกงโคให้ไว้ ภาษาไทยเป็นสำคัญ ¹⁹

อาแดงบุญที่ปรากฏใน เอกสารดังกล่าวนี้คือผู้ที่ต้องตก เป็นทาสของเจ้าของเงิน นายเรื่อง ผู้เป็นสามีเอาเงินไปใช้คืนครบถ้วน เมื่อไร อาแดง(นาง)บุญก็จะมีอิสระ ในกรณีนางบุญภรรยาขายเรื่อง หนี เจ้าของเงินมีสิทธิ์ฟ้องเพื่อ เอาโทษได้ การใช้ค่าอาแดงนำหน้าผู้หญิงที่มีสามีแล้วนั้นพบมีใช้ในกฎหมายตราสามดวงซึ่งมีการประชุมนักปราชญ์แต่งซ่อม เสริมใหม่ในรัชกาลที่ 1 เอกสารหัว เมืองปักข์ใต้ ฉบับนี้น่าจะมีแต่สมัยรัชกาลที่ 1 แล้ว ทาสจึง เป็นสิ่งที่สิ้น เนื่องมาตั้งแต่อดีตและปรากฏใน เอกสารโบราณดังกล่าว ทาสในบทร้อยกรองในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคมี่ดังนี้

¹⁹ สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, เอกสารหัว เมืองปักข์ใต้ (สงขลา : โรงพิมพ์ เมืองสงขลา, มปป.), หน้า 59.

"ข้าทาด ยิงชาย เขาค่าปล่ากาย ขี้เกียดจอยู แมลูกฝัวเมีย หนีเสียวะบู
จัวควายตายคู ร๋อบาคกวาคไปย"

(พระรต เเมรี)

บทร้อยกรองบทนี้กล่าวถึง เรื่องทาสหนีจากนายทาสแบบยกครอบครัว การหนีดำพันกันนั้น
ว่าเชคตีดำไม่พันก็จะถูกลงโทษอย่างรุนแรง เพราะถือว่านายทาสเป็น เจ้าของทาส

"เรานี้ เปนทาศด้วยดี แหง. . .โดยมี น้อยศรีประการประกอบ @ หนึ่งคือ เนือง-
โคตรรายคอบ นัยเรือนเบียดชอบ บร่อยนสืบ ๆ กันมา @ หนึ่งมี เงินทองทรัพย์
ชื้อถ้อยกัลญา พรโหยชฌเปนก่ามการย หนึ่งมีโทษธรรมแผ้วภาพี เขาอยุบรียวาร
บ่าเมรอบ่าเหนจเคลจคุน @ หนึ่งอยุไบนแผนทรคูล แหงมูมีบุน ฤาเศศเกลานัครา
เราชรีจำพอกนี้หนา เร้าชารราชา นัยคลท่านองนึ่งนัย"

(เจ้าวิฑูร)

ทาสในบทร้อยกรองเรื่องนี้มี 4 จำพวก คือ ทาสในเรือนเบี้ย ทาสสินไถ่ ทาสเชลย
และทาสบริวาร ทาสจำพวกที่ 1 และที่ 4 เป็นทาสที่มีความผูกพันกับนายทาสมากด้วยอยู่กับนาย
ทาสมานาน ดังนั้นเมื่อทรงประกาศเลิกทาสในสมัยรัชกาลที่ 5 ทาสบางพวกจึงอยากอยู่กับนายทาส
อีกเพราะออกไปอยู่ลำพังกลัวจะลำบาก

1.6 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ

ภาคใต้สมัยก่อนซึ่งมีนครฯ เป็นศูนย์กลางในการปกครองนั้นได้ติดต่อกับชาว
ต่างประเทศเป็นเวลายาวนานแล้วตั้งแต่ที่มีชื่อว่า "ตามพรลิงค์" หรือจีนเรียกว่า "เซี่ยะโทะ" ชาติ
ต่าง ๆ ที่ติดต่อกับอาณาจักรเก่าแห่งนี้ได้อย่างสม่ำเสมอในประวัติศาสตร์ได้แก่ จีน อินเดีย ชาว และ
เพื่อนบ้านใกล้เคียง ครั้นมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ความสัมพันธ์กับต่างชาติมีมากขึ้น นอกจากชาติต่างๆ
ในเอเชียแล้ว ยังมีชาติตะวันตกเข้ามาสร้างความความสัมพันธ์ทางการค้า และอื่น ๆ ในสมัย
รัชกาลที่ 2 จอห์น ครอว์ฟอร์ด ชาวอังกฤษพยายามติดต่อเจรจาเรื่องต่าง ๆ กับเจ้าเมืองนคร
ศรีธรรมราช และสมัยรัชกาลที่ 3 เจมส์ วิลล์ ชาวอังกฤษ เป็นทูตเดินทางมาเมืองนครศรีธรรม
ราช เพื่อขอเข้าเจรจากับเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ใน พ.ศ. 2367 ดังข้อความที่ปรากฏในเอก
สารของทั้ง 2 คนดังกล่าวดังนี้

ท่านเจ้าพระยาพระคลังได้กล่าวตอบว่า ได้ออกคำสั่งด่วนมากไปยัง เจ้าพระยาานคร และเจ้าพนักงานสยามอื่น ๆ ขอให้ระมัดระวังในการใช้กิริยามารยาทในการติดต่อเจรจากับเจ้าหน้าที่ของฝ่ายอังกฤษในคราวต่อไป ข้าพเจ้าได้ตอบโต้อย่างแข็งขันว่าทางเราไม่แน่ว่าจะไม่มีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้นโดยบังเอิญจากผลของความหยาบช้ำของเจ้าพระยาานคร เพราะอาจจะตัดสินใจทำอะไรอย่างหนึ่งก็ได้ เพื่อเป็นการแก้แค้นป้องกันมิให้เกิดภัยพิบัติศรีษะของเราต้องถูกเหยียดหยาม . . . มีข้อเดียวเท่านั้นที่เราได้ประโยชน์แต่ไม่มีค่าอะไรมากนักนั่นคืออธิปไตยเหนือ เกาะพรินซ์ออฟเวลส์และดินแดนฝั่งทะเลตรงข้ามกล่าวคือ เราได้รับยกเลิกไม่ต้องส่งเงินรายปีให้แก่ชาวสยาม มีช่องทางที่จะเป็นไปได้ว่าสิ่งที่เราได้ทำให้ราชสำนักได้เห็น คงจะมีส่วนช่วยบังคับให้เจ้าพระยาานครรู้จักสัมมาคารวะถ้อยทีถ้อยอาศัยในการเจรจาติดต่อกับเจ้าพนักงานชาวอังกฤษต่อไปมากขึ้น²⁰

เจมส์โลว์ได้บันทึกเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์กับชาวไทยภาคใต้โดยมีพระยาานครศรีธรรมราช เป็นตัวแทนไว้ว่า

ข้าพเจ้าได้บอกเล่าให้แจ้งให้พระภักดีบริรักษ์ทราบ ว่า ท่านผู้สำเร็จราชการเกาะปีนัง ได้ให้หมายมาให้ข้าพเจ้านำข้อความสำคัญบางประการมายังเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช และด้วยความประสงค์นี้จึงจำเป็นต้องได้พาหนะคือช้างอย่างรีบด่วนและจะต้องได้รับอนุญาตให้เดินทางบกต่อไปยังเมืองนครศรีธรรมราชด้วย พระภักดีบริรักษ์ได้แสดงความเสียใจว่า เขาไม่มีอำนาจที่จะอนุญาตตามที่ข้าพเจ้าขอร้องได้ ทั้งกล่าวว่าเขาไม่กล้าอนุโลมตามได้ ในเมื่อบิดาของเขามิได้ให้อำนาจให้กระทำดังนี้ ในคำปฏิเสธรอย่างนี้มันวุ่น เขาให้ข้อสังเกตว่า เขายังเป็นเด็ก และว่ามันจะไม่ได้กลายเป็นว่าเขาไว้วางใจไปตามอำเภอใจของตน และนอกจากนี้ทูตของนครศรีธรรมราช 2 คน ซึ่งเพิ่งกลับจากปีนังได้นำเอาช้างไปเสียหมด โต้แย้งไปกันไม่ได้ผลด้วยเหตุที่ทั้งพระภักดีบริรักษ์และกรรมการของเขาได้ยื่นกรานในคำปฏิเสธรอย่างแข็งขัน ข้าพเจ้าจึงส่งจดหมายฉบับหนึ่งไปยังเจ้าเมืองอธิบายถึงความประสงค์ที่จะไปเยือนเมืองของเขา . . .

²⁰ จอห์น ครอว์ฟอร์ด, เอกสารครอว์ฟอร์ด ไพโรจน์ เกษแม่นกิจ แปล (นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี : โรงพิมพ์การศาสนา, 2515), หน้า 36-38.

กิริยาท่าทางของพระภักดีบริรักษ์เจ้าเมืองหนุ่มนี่ค่อนข้างชวนตาชวนใจ คำพูดของเขามีชีวิตชีวาและเป็นจังหวะถูกมารยาท ดูเหมือนว่าเขามีความสนใจอย่างยิ่งในสงครามที่กำลังดำเนินไประหว่างอังกฤษกับพม่า และได้ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับสยามไม่อาจจะพลาดที่ยืนดีในเหตุการณ์นี้ซึ่งสัญญาว่า ศัตรูคู่อาฆาตแต่เก่าก่อนมาจนถึงบัดนี้ของเขาจะต่ำต้อยลง และทำให้พวก เขาพ้นจากความหวุ่นวิตกต่อการโจมตีในอนาคตทั้งหมดด้วย²¹

จากหลักฐานที่กล่าวมาของเอกสารครอว์ฟอร์ด และ จดหมายเหตุ เจมส์โลว์ ทำให้รู้ว่าชาวต่างประเทศได้เดินทางเข้ามาติดต่อทางการค้าและอื่น ๆ กับเมืองนครศรีธรรมราชใน พ.ศ. 2364 และปี พ.ศ. 2367 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศของดินแดนภาคใต้สมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้นปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้สอดคล้องกับ เอกสารและจดหมาย เหตุของชาวต่างประเทศดังนี้

"เมืองพวดี นอคอนฉอสี สบสมทูกอรร จินจามคูลา แยกขอมหลายพัน
ชวาปรกะลิ้น ฝรังวิลันดา @ ก้วยลาวมอญ ทุงสโหม ถ้วนทุกพาสา
เรือขึ้นเรือลง ลินคาเหลือตรา สองฝ่ายพลา นังรานขายของ"

(จันทกumar)

เมืองพวดี (ภพวดี) ในเรื่องจันทกumar มีคำต่อท้ายในวรรคต่อมาว่า "นอคอนฉอสี" ด้วย คำนี้น่าจะเป็น "นครศรี" คือเมืองนครศรีธรรมราชนั่นเอง ต่างชาติที่ติดต่อกับเมืองนครศรีธรรมราชในขณะนั้นมีอยู่หลายชาติ คือ จีน แยกจาม แยกคูลา แยก (น่าจะเป็นมาลายู) ขอม ชวา แยกมังกะลิ้น ฝรังวิลันดา (เนเธอร์แลนด์) ก้วย ลาวกาว มอญ และทุงสโหม(?) ความสัมพันธ์ที่กล่าวถึงเป็นการติดต่อทางการค้าขายโดยทางเรือเป็นหลัก เมืองนครศรีธรรมราชเป็นเมืองท่าที่สำคัญในอดีต การเดินเรือเข้ามาค้าขายก็เพราะมีความสะดวก และเป็นแหล่งชุมนุมใหญ่ตั้งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏอยู่

²¹ เจมส์โลว์, จดหมายเหตุเจมส์โลว์ นันทา วรเนติวงศ์ แปล (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2519), หน้า 3-4.

"ร้อยเอ็ดมาเฝ้า บังคมกุมเกล้า . . . มามอนลาวกาว อุกกริตวิสันดา จินจามคูลา
เทศไทยสบสโหมย @ สว่าหรั่งปลาสิ มลายุไท้ . . . มาถวายบังคม"

(สังข์ทองคำกาพย์)

"มีประตู่ทั้งเกา ฝรั่งตั้งเอ๋ยา เรือนอยู่รักสา ปินใหญ่ไสของ ทุกลองเสมา
เชิงเทินแน่นหนา ชนาเดินบน"

(พระรถ เเมรี)

ในเรื่องสังข์ทองคำกาพย์กล่าวถึงชาติ "อุกริศ" คือ อังกฤษ. . . มา(พม่า) เทศ
(แขกอินเดีย) สว่าหรั่งปลาสิและมลายุ คำว่า เทศปัจจุบันชาวไทยภาคใต้ยังใช้อยู่ เช่น เทศ
ขายผ้า แขกเทศ เป็นต้น สว่าหรั่งปลาสิ น่าจะเป็นชาวเปอร์เซีย (ออกเสียงเป็นปลาสิ) ใน
เรื่องพระรถ เเมรีกล่าวถึงฝรั่งที่มาตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กำแพงเมือง

นอกจากที่กล่าวแล้วยังมีชาดกที่กล่าวถึงการติดต่อกับชาวต่างชาติ คือ

" เพราะ เหตุท้าวปรากฏในธศทศิศ	นอกทุก เมือง เรื่องฤทธิ์มาไสมย
มีพวกสัมมคฤพม่าไทย	พวกมอน เทศ เพทไศแขกไซแซม
เข้าชักซ่อมพร้อมหน้า เป็นข้าบาท	ปานชอบ เบืองบทราชฉลาดแฉลม
เจลิยว เหลือ เชื้อฝรั่งอังกฤษแกม	ออก เกรงกายหมายแนมนบนอมไทย
นึ่งน้อท้าว เจ้าลาวแล เจ้ายวน	ลงใจยอมกรอมถวนมาพิศริสมย
มีพวกหมู่วิลันดาพอมายไทย	ขึ้นมือนอมจอมไตรยทองจินพราหม
ท้าวใจพรมน้อมกรต่างออร เกษ	ตอง เอากายหมาย เป็น เขตพึ่งศนาม
มุงศหนองปองรักภักใจงามย์	เพิ่มจิตรคอนอนาพระจักรวรา"

(ยศกิจ)

ร้อยกรองตอนนี้กล่าวถึงนครจำบากซึ่งมีท้าวยศกิจ เป็นพระเจ้าแผ่นดินอยู่ว่ามีชนชาติต่างๆ
เข้ามาอ่อนน้อม เป็นข้าบาทรับใช้และยินยอม เป็น เมืองขึ้นอยู่ในความปกครอง ชนชาติที่กล่าวถึงก็
ตรงกับวรรณกรรมชาดกภาคใต้ เรื่องก่อน ๆ

ในเรื่อง เมืองแขกโทรบุรี เป็น เมืองขึ้นของนครศรีธรรมราชนั้นใน เอกสารของครอว์ฟอร์ด
มีหนังสือของชาสดิงค์ ชาวอังกฤษ เขียนถึงคณะกรรมการบริหารงานของบริษัทพ่อค้าอังกฤษว่า

กราบเรียน ฯ พณ ฯ

พร้อมนี้เราขอส่งเอกสารมากราบเรียนให้รัชทายาทคือ สำนานหนังสือโต้ตอบที่ข้าหลวง
เกาะพริ้นซ์ออฟเวลส์มีมาถึง เกี่ยวกับ เรื่องกำลังของกรุงสยามได้บุกเข้าไปในรัฐไทรบุรี
โดยมีเจ้าเมืองลิกอร์(เจ้าเมืองพระยานคร) เป็นแม่ทัพ และเรื่องมาตรการที่ข้าหลวงใหญ่
ประจำเกาะนำมาใช้โต้ตอบการบุกรุกเข้ามาในอาณาเขตบริติชโดยพวกสยาม และข่มขู่
จะเข้าตีปีนัง . . .

ด้วยความเคารพ

ชาสติงส์

แจส สจิวต

จอห์น เฟลคาลล์

บ็อมวิล เลียม

วันที่ ๒๖ มกราคม ค.ศ. ๑๘๒๒ ²²

หนังสือนี้เขียนเมื่อ ค.ศ. ๑๘๒๒ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๖๕ อยู่ในสมัยรัชกาลที่ ๒ แห่งราช
วงศ์จักรี จากหนังสือฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่า เมืองไทรบุรีอยู่ในอาณาเขตของไทยซึ่งมีนครศรีธรรมราชคาเนิน
การปกครอง และต่อมาบุตรชายของพระเจ้าพระยานครศรีธรรมราชไปปกครองเมืองไทรบุรี
ครอว์ ฟอร์ด บันทึกเกี่ยวกับเมืองท่าของภาคใต้ไว้ว่า

สยามเป็นประเทศที่มีข้อได้เปรียบในด้านท่าเรือ แม่น้ำ และเส้นทางคมนาคมทางเรือ
ในประเทศอยู่มาก การเดินเรือในอ่าว(สยาม) จัดว่าปลอดภัยที่สุดและง่ายกว่าแหล่งอื่น
ในทะเลตะวันออก (East Seas) ทางฝั่งตะวันตกมีท่าเรือที่สำคัญคือ สงขลา และลิกอร์*
และที่ไม่มีใครรู้จักคือบ้านคอน ท่าเรือที่บ้านคอนตั้งอยู่ปากแม่น้ำบ้านคอนมีน้ำลึกประมาณ
14-15 ฟุต ฉะนั้นจึงสามารถนำเรือที่มีระวางขนน้ำหนักสูงเข้ามาเทียบได้อย่างสบาย . . .
* นครศรีธรรมราช ผู้แปล ²³

²² จอห์น ครอว์ ฟอร์ด, เอกสารครอว์ฟอร์ด ไพโรจน์ เกษแม่นกิจ แปล (นครหลวง
กรุงเทพธนบุรี : โรงพิมพ์การศาสนา, 2515), หน้า 12, 16.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 97.

ในเรื่องสุนิบกล่าวถึงชนชาติต่าง ๆ ในตอนที่ยมบาลส่งจตุโลกบาลไปยังเมืองมนุษย์ เพื่อพาผู้ทำชั่วไปลงโทษในนรก ชนชาติที่เพิ่มจากวรรณกรรมอื่น ๆ คือ ญีปุ่น ดังบทประพันธ์ว่า

- "@ คลหนึ่งไปยสุกรุงไกรย ฝรั่งเศสเทศไทย เหล้าแขกหัวโตโยคี
 @ คลหนึ่งไปสุธานี คูลาประสาสี ยี่ปุ่นจีนญวนชวา
 @ องคหนึ่งไปสุภารา อังกฤษวิลันดา มีมอรหมุกรามเจ้าะหุ
 @ องคหนึ่งสุเมืองมลายู จบทวีปชุมภู ลิ่งคหุมนุศชายหญิง"

ในมหาชาดกกล่าวถึงชาติฝรั่งที่มาติดต่อกับทางใต้เพียงชาติเดียวคืออังกฤษดังบทร้อยกรองตอนที่พระเจ้ากรุงสยชัยยกกองทัพออกไปรับพระเวสสันดร พระมัทรี พระชาลีและธิดากัณหาว่า

"สุเรงกะเกน จีนญวนเขมม ก่อม่าลาวมร แขกชวาบุงหงิด อังกฤษย่ายอน
 เร่งไปเตือรค้อน ปักปาวกรรมา"

(พระมหาชาดก)

ปลาสี เป็นชาติที่มีกล่าวถึงในวรรณกรรมชาดกภาคใต้อยู่สองเรื่องคือ สังข์ทองคำกาศย์กับสุนิบ ชนชาตินี้คงเป็นเปอร์เซียสมัยก่อนอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "ปาซี" ชาวไทยภาคใต้อาศัยค้าฝรั่งนำหน้าเพราะชนชาติดังกล่าวมีรูปร่างหน้าตาอย่างฝรั่ง

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงชาติอื่น ๆ ที่มีชื่อแปลกใหม่ เป็นที่รู้จักกันในปัจจุบันดังชื่อที่ขีดเส้นใต้ดังบทร้อยกรองต่อไปนี้

"มัดมะมะโก กะเหริยงเลียงโผ หัวโตโยคี
 แยกจามพราหมณ์เทศ ฝรั่งเศสมะละเกี มาถึงบารมี ทั้งสิบสองภาษา"

ชนชาติที่ไม่เคยได้ยินชื่อเลย ได้แก่ มัดมะมะโกและเลียงโผ ส่วนมะละเกีน่าจะเป็นชาวมะละกา ทั้งสิบสองภาษา หมายถึงชนชาติต่าง ๆ ที่พูดต่างภาษากันออกไป

นอกจากจะติดต่อสัมพันธ์กันในการค้าขายแล้วมีบางเมืองที่อยู่ในฐานะประเทศราชก็จะส่งต้นไม้เงินต้นไม้ทอง เพื่อแสดงความจงรักภักดีตามกำหนดเวลา หากขาดการส่งบรรณาการก็จะถูก

ทวงถามด้วยการยกกองทัพไปตีอย่างกรณี เมืองไทรบุรีตามบันทึกของชาวอังกฤษว่า "ข้าพเจ้าพบว่า ไทรบุรี เป็น เมืองที่ค่อนข้างยากจนคนแค่นจึงยอมไม่สามารถจัดหา เข้าของ เครื่องใช้บรรณาการที่ เจ้าเมืองนครเรียกร้องมาบ่อยครั้งได้" ²⁴ และผู้รู้วุฒิ สุทธิสงคราม กล่าวว่

งานสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งของ เจ้าพระยานครน้อยในสมัยที่ยัง เป็น "พระยานคร" ก็คือตีเมืองไทรบุรีได้ใน พ.ศ. 2364 ในรัชกาลที่ 2 . . . เจ้าพระยานครน้อยจึงยก กองทัพเมืองพัทลุง เมืองสงขลา ยกทางบกกลงไปตีเมืองไทรพร้อมกันได้สู้รบกัน เล็กน้อย กองทัพเจ้าพระยานครตีได้เมืองไทร เมื่อ ๗ เดือน 3 แรม 8 ค่ำ ปีมะเส็งตรีศก จุลศักราช 1183 พ.ศ. 2364 เจ้าพระยาไทร(ปะแงร์)หนีไปอาศัยอังกฤษอยู่ที่เกาะหมาก เจ้าพระยานครน้อยให้กองทัพเรือไปตีเกาะลังกาวิ ซึ่งเป็น เกาะใหญ่แขวงเมืองไทรบุรีด้วยอีกแห่งหนึ่ง แล้วให้กวาดครอบครัวแขกไทรบุรีเข้ามากรุงเทพฯบ้าง เอามาไว้เมืองนครศรีธรรมราชบ้าง ลดกำลังเมืองไทรบุรีให้น้อยลงจึงให้พระยาภักดีบริรักษ์ (แสง) บุตรเจ้าพระยานครน้อย เป็นผู้รักษาเมืองไทรบุรี ²⁵

การส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทองปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ดังนี้

"ร้อยเอ็ดการานั้น แดงสุวรรณมาลี มาถวายทุกบุรี ยอมคสดีถวายกอร"
(จินตะมาด)

"พระยาร้อยเอ็จ ผูกส่วยซ่มเส็จ ดอกไม้เงินทอง ปี่หนึ่งตรุดสาด
อัคราโคยปอง ถวายแกพรทอง กรุงกตราชา"
(จินตะกุมาร)

"กรุงกษัตริย์มหาราชกลัวอา ฎาพก็ภา กลับพลพยุะคินครอง
๐ แดงเครื่องบรรณาเมืองนอง ดอกไม้เงินทอง เข้ามาสักการบูชา"
(มรินทร์านินาต)

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

²⁵ ผู้รู้วุฒิ สุทธิสงคราม, นครศรีธรรมราชสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ใน รายงานการ สัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2521), หน้า 294.

"แต่งสุวรรณมาศ มาถวายพระบาท ทุกกรุงพระนคร มักกะสันจิลันดา
พม่า เมืองมอญ ตะนาวชาวคอน ละลาชาตรี"

(นกกาม)

วรรณกรรมชาดกทั้ง 4 เรื่อง ซึ่งแต่งสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นหรือก่อนปรากฏเรื่องหัวเมืองประเทศราชจะต้องส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทอง เพื่อแสดงความจงรักภักดี เมื่อถึงกำหนดส่งแล้วไม่ส่งก็ถือว่าแข็งเมือง เมืองที่มีอำนาจเหนือกว่าก็จะยกกองทัพไปตีเพื่อให้คงอยู่ในอำนาจดั้งเดิม เมืองนครศรีธรรมราช เป็นเมืองใหญ่มีกษัตริย์ปกครองมา เป็นเวลาช้านาน กษัตริย์ที่ปรากฏพระนามตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้แก่ พระเจ้าศรีธรรมมาโสกราช และพระเจ้าจันทรภาณุมหาราช กษัตริย์ 2 พี่น้อง เป็นต้น กษัตริย์ 2 พระองค์นี้ครองนครศรีธรรมราชก่อนการตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีทางเหนือ เมืองนครศรีธรรมราชคงอำนาจในการปกครองต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นหัวเมืองเอกคู่กับพิษณุโลก ผู้ปกครองมีอำนาจปกครองอาณาเขตเสมือนกษัตริย์ ดังนั้นสมัยนั้นนครศรีธรรมราชจึงยังคงมีเมืองอยู่ในอำนาจและได้รับดอกไม้เงินดอกไม้ทอง เป็นบรรณาการจากเมืองอยู่ใต้อำนาจและบางเมืองส่งมาเพื่อบูชาพระบรมธาตุ ปัจจุบันดอกไม้เงินดอกไม้ทองซึ่งเป็นพุทธบูชายังคงเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์วัดพระบรมธาตุรวมท้าววิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช บางส่วนส่งเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บทร้อยกรองที่ปรากฏเรื่องดอกไม้เงินดอกไม้ทองจึงสอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางวัตถุที่มีอยู่จริง

2. เศรษฐกิจและอาชีพ เศรษฐกิจเป็นเรื่องรายได้ รายจ่าย การผลิตของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม บุคคลใดมีรายได้สูงอันเนื่องมาจากการผลิตหรือการทำงานจัดได้ว่าเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีเศรษฐกิจดี ในทางตรงกันข้าม บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดผลิตน้อยหรือทำงานน้อยมีรายได้ต่ำแต่รายจ่ายสูงถือว่าเศรษฐกิจไม่ดี นอกจากนี้ เรื่องการใช้เงินตราและมาตรการดวงวัดก็จัดเข้าในเรื่องเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน ภาพสะท้อนทางสังคมเกี่ยวกับเศรษฐกิจในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคลเป็นระบบ เศรษฐกิจแบบเสรี ทุกคนมีเสรีภาพในการผลิต ในการค้าขาย ในการประกอบอาชีพ และในการจับจ่ายใช้สอยดังนี้

2.1 การค้าขาย การค้าขายเป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยนอาจจะแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าอย่างหนึ่งกับสินค้าอีกอย่างหนึ่ง หรือเอาเงินตราแลกเปลี่ยนกับสิ่งของ เอกสารหัวเมืองปักษ์ใต้มีข้อความเกี่ยวกับการค้าในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นของภาคใต้ว่า

ด้วยพระหัวเจ้านานเจ้าพระยาศรีธรรมโศกราชชาติเดโชชัย มหาสุริยาธิบดีอภัย พิริย-
 ปรากฏกรมพายุเจ้าพระยานครศรีธรรมราชมีพระสาส์นสั่งว่า แต่ก่อนพระ เพชรภักดีศรีสมุทร
 สงคราม พระปลัดศรีตั้งเข้าไปว่าสลูกาบ้านฝรั่งอังกฤษจะเข้าไปทอดท่าค้าขายรับซื้อช้าง
 และตีบุก ๗ ปากน้ำตรง บัดนี้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๗ กรุงรัตนโกสินทร์อินทรมหา
 นครมีพระราชโองการบรรณบัตร คำรัสตรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมฯ ให้มีตราโปรดออก
 มาให้ดูข้าว่าราชการให้พระยาตั้งเข้าไป ๗ กรุงรัตนโกสินทร์อินทรมหา
 นคร บัดนี้พระหัวเจ้านานเจ้าพระยาศรีธรรมโศกราช ชาติเดโชไชยมหาสุริยาธิบดีอภัยพิริย
 ปรากฏกรมพายุ เจ้าพระยานครศรีธรรมราชจะดำเนินเข้าไป เผ้าทุลละของธูลิพระบาทพระเจ้า-
 อยู่หัว ๗กรุงรัตนโกสินทร์อินทรมหา นครในเดือนเก้าปีมะแมพศกนี้ ...²⁶

จอห์น ครอว์ฟอร์ด ฝรั่งเศสชาวอังกฤษได้บันทึกเกี่ยวกับการค้าของภาคใต้ในสมัยรัตนโก-
 สินทร์ตอนต้น พ.ศ. 2364 ไว้ว่า

สินค้าที่ขนส่งข้ามคาบสมุทรมลายูจากไทรบุรีไปสงขลา จะใช้เวลาขนส่งด้วยช้างเป็นเวลาประ-
 มา ๕ วัน จากตรงทางด่านตะวันตกไปลิเกอ์ การเดินทางใช้ช้างเป็นพาหนะจะใช้เวลา
 3 วัน คนเดินสาส์นจะใช้เวลา 2 วัน เส้นทางที่ใช้กันบ่อยคือจากพุนพินตรงข้ามกับ
 จังซีลอน* ไปยังบ้านคอนซึ่ง เป็นเส้นทางขนานกับเส้นทางนี้อยู่บนอีกฝั่งหนึ่ง

*ภูเก็ต-ผู้แปล²⁷

เอกสารหัวเมืองปักษ์ใต้ แผ่นที่ 63 มีข้อความเกี่ยวกับสินค้าอย่างหนึ่งแลกับสินค้าอีก
 อย่างหนึ่ง เป็นหนังสือของออกหลวง เพชรภักดีศรีพิไชยสงครามยกกระษัตริ์เมืองกลาง ถึงพระยา
 กบดินทร์เพื่อซื้อปืนโดยใช้ตีบุกแลกว่า

...ข้าพเจ้าได้ให้คนลาไปเอาลูกแดงเงินมาให้แก่พระยานายท่านสิบหน่วย แลข้าพเจ้าขอ
 บันปันปันค้อยอย่างน้อยสักหนึ่งคู่ เป็นค่ามากน้อยเท่าใด ได้บอกไปแก่คุณามารทันทน์ให้รู้ ครั้นกลับ
 ไปถึงเมืองกลางแล้วจะส่งตีบุกให้ตามราคาเมืองกลางมีให้ขัดสน หนังสือมา ๗ วันอังคาร

²⁶ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, เอกสารหัวเมืองปักษ์ใต้. (สงขลา: โรงพิมพ์เมืองสงขลา, มปป.), หน้า 15.

²⁷ จอห์น ครอว์ฟอร์ด, เอกสารครอว์ฟอร์ด. (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : โรงพิมพ์การศาสนา, 2515), หน้า 107.

เดือนลี แรมลิบ เอ็ดคำปีมะแม นักชัทรนพศก²⁸

การค้าขายแร่ดีบุกนับว่าเป็นการค้าที่สำคัญมีกล่าวถึงทั้งบันทึกของชาวต่างประเทศและชาวไทยดังกล่าวแล้ว ส่วนสินค้าอื่น ๆ ก็มีหลายอย่างแต่ไม่เด่นเท่าแร่ดีบุก การค้าจะใช้เรือเป็นหลักแล้วต่อด้วยการขนส่งทางบกมีช้าง เป็นพาหนะ การค้าขายปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ สอดคล้องกับบันทึกดังกล่าวดังนี้

"ไทยตั้ง เรือนบ้าน จีนปลุกคูกก้วน ชื้อขาย เบ็จไก พัทไทยขายข้าว
พัทลาวขายไหม เหลาแขกตัดไย ขายแด เนื้อควาย"

(พระรถ เมรี)

คนจีนเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมักค้าขาย ในสมัยนั้นคนจีนซื้อ เบ็จไกจากผู้เลี้ยงเอาไปขายเอาภาไร้อีกต่อหนึ่ง ปัจจุบันการซื้อขาย เบ็จไกคนจีนไม่ค่อยทำแล้ว เพราะมีฐานะดีขึ้นหันไปค้าขายสินค้าอย่างอื่นที่ได้กำไรมาก ๆ คนไทยปลูกข้าว เป็นอาชีพหลัก เมื่อมีเหลือกินก็ขายเพื่อเอาเงินไปซื้อสิ่งจำเป็นอย่างอื่น พวกลาวที่เข้ามาอยู่ก็ทอผ้าไหมด้วยมีฝีมือในด้านนี้ ปัจจุบันการขายผ้าของชาวเหนือและอีสานในภาคใต้มีอยู่น้อย แยก (หมายถึงชาวมลายู) ซึ่งมีวัฒนธรรมการเข้าสู่้นัด (ผู้ชาย) มีอาชีพขาย เนื้อควาย ปัจจุบันชาวไทยมุสลิมที่สืบเชื้อสายมาจากภาคใต้ก็ยังนิยมขาย เนื้อควายอยู่เช่นบรรพชน

"เรื้อน เรือลง สินคาเหลือตรา สองฝายปลา นั่งรายขายของ"

(จันทกุมาร)

"... ร้อย เอ็ด เมืองออก ส่งคอกไม้ถวาย ดีบุกงาช้าง อีกนอขนาย ไม้แก้วพลองลาย
กระแซงหวายครบครัน"

(สุนิบ)

การค้าขายเป็นไปอย่างคึกคักสอดคล้องกับบันทึกของชาวต่างชาติที่เข้ามาติดต่อสร้างความสัมพันธ์กับ เมืองนครศรีธรรมราชในสมัยรัชกาลที่ 2 และ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์สิ่งที่ค้ากัน

²⁸ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, เอกสารหัวเมืองปัตตานี (สงขลา : โรงพิมพ์ เมืองสงขลา, มปพ.), หน้า 90.

ในภาคใต้ที่กล่าวถึงในสมัยก่อนในบทร้อยกรองที่ยกมามีมีติบุก งาช้าง ไม้ กระแซง (สิ่งที่ทำจากใบจาก เป็นแผ่น ๆ) และหวาย สิ่งเหล่านั้นนอกจากทำเพื่อขายหรือแลกเปลี่ยนแล้วยังเป็นบรรณาการให้แก่ เมืองที่มีอำนาจเหนือกว่าได้ด้วย

การค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันในภาคใต้สมัยก่อนมีทั้งการค้าขายกับชาวต่างประเทศ ด้วยการขนส่งสินค้าทางเรือ และการค้าขายภายในประเทศซึ่งมีชาวต่างชาติร่วมประกอบการค้าอยู่ด้วย เพราะอพยพมาอยู่ในภาคใต้ ปัจจุบันภาคใต้ยังคงมีชนหลายเชื้อชาติอยู่ร่วมกันและประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันอย่างเช่นในอดีต

2.2 การเกษตร การเกษตร เป็นสิ่งที่ส่งผลต่อ เศรษฐกิจของชาวไทยภาคใต้ อย่างมาก เพราะผลิตผลส่วนใหญ่ เป็นผลิตผลทางการเกษตร รายได้ประชาชน เกิดจากการเกษตร และถือว่าสังคมในภาคใต้ เป็นสังคม เกษตรกรรม เพราะการอุตสาหกรรมมีน้อย การเกษตรที่ปรากฏในวรรณกรรมภาคใต้จากหนังสือบุคคลได้แก่ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ หายของป่า ล่าสัตว์และการประมง ดังบทร้อยกรองที่สะท้อนให้เห็นการเกษตรบางประการดังนี้

"บัณฑิตยกววย กล้าถึงพรานไพรย อันเที่ยวกระเวนป่า นายจุนเกาทัน
ทำร้ายด้วงา ล้วนว่าพิริยา นางจันใจยมาน . . . สองคนร่วมรัก
ถางไร่ปลูกผัก ชายห้วยเหวทาน . . . ครันรุ่งขึ้นเขา หมันรองเรียกเงา
วาอีเงาะป่า วันนี้ออกไปย เฝ้าไร่ด้วงา ครันคำเขามา หานาหาพื้น . . .
@ ยูมาชานาน นางจันใจยมาน ิชยิหญา อาอีเงาะคง หมิงลงไปยหา
แสวงหาถุงปลา มากูจ้แกงกิน"

(วรวง)

พรานจุนเกาทันและนางจัน เป็นสามัญชนทั่วไปมีอาชีพทางการเกษตร ปลูกถั่ว ปลูกงา และพืชผักต่าง ๆ และพรานเข้าป่าล่าสัตว์ด้วย เมื่อพระนางคารวิฬัตพรากจากพระวรวงมาอยู่ร่วมเรือนด้วยนางจันภรรยาพรานจุนเกาทัน นางก็ยึดเยียดงานต่าง ๆ ให้ทำทั้งหมดทั้งการดูแลไร่นา ที่ปลูกพืชไร่และการหาถ้ำหาปลา เพื่อนำมาประกอบอาหาร การปลูกพืชและการหาทรัพยากรปลูกพืช ในแม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง บึง บาง และทะเลก็มีปลาปูหอยจับมาเพื่อประกอบอาหาร หากเหลือจากการบริโภคก็จำหน่าย เป็นรายได้อีกทางหนึ่งด้วย การหาปลาหรือการประมงย่อมมีลักษณะดังนี้

"พวกทำเซงเลง ขั้วไม้โปรงเปรง โป้งเล้งตีบถ้าย เขียบขมจมน้ำ . . . ิวชาย ๗
โหมหันตวันสาย โปโดเอาปลา @ ใอวากษารสอรร ร้วบกั๊งอน ๗ รูปรีปากอ้า
น้ำไหลริน ๗ ปองคินเป็นคนา ทรุกิวาโคหญา กุงปลาเขาไปย @ ใอ้วักโพงพาง
โหมรังบาง ดักชุดักไทรย ดักลอบเอาปลา ดักลันเอาไหลย หมักรคิปรคิจไปย
หลายอย่างตางกัน"

(สุบิน)

การประมงย่อยจะจับปลาได้ครั้งละไม่มากนัก เพราะ เครื่องมือที่ใช้ เป็น เครื่องมือขนาดเล็กที่คิดทำขึ้นเองแทบทั้งสิ้น โพงพางเพียงอย่างเดียวที่จัดว่าเป็นการประมงที่ใหญ่ขึ้นจับสัตว์น้ำได้ครั้งละมาก ๆ บทร้อยกรองที่สะท้อนการเกษตรตอนหนึ่งมีว่า

"จั้งเอาลูกผัก เตาดั่งแพงพัก อิกหังถ้วงา ยายหมอคนนี้ แกมีปัญญา
กลัววาโจนปลา จะเอาตัวไป ถ้าแม่นว่าโจน จะเอาตัวไว้ อยู่ช้านานไป
จะได้หนีมา"

(นกจาบ)

การที่ผู้แต่งกล่าวถึงพันธุ์ผักต่าง ๆ เอาไว้สะท้อนให้เห็นถึงการปลูกพืชในท้องถิ่นที่เกิด
วรรณกรรมนั้น ๆ พันธุ์ผักที่กล่าวถึงในบทร้อยกรอง ได้แก่ เต้า (น้ำเต้า คือผักทองในภาษาไทย
กลาง) แดง พักแพง ถั่ว และงา พืชดังกล่าวนี้เป็นพืชที่ยังปลูกกันในปัจจุบัน

2.3 การล่าสัตว์และหาของป่า การล่าสัตว์และหาของป่าเป็นอาชีพหนึ่งของ
ชาวไทยภาคใต้ที่เป็นที่มาของรายได้ เพราะป่าภาคใต้สมัยก่อนมีความอุดมสมบูรณ์เข้าป่าเพียงไม่
นานนักก็จะกลับออกมาพร้อมกับสิ่งที่ใช้ประกอบอาหารและพืชพรรณต่าง ๆ ที่ทำให้มีรายได้ด้วย การ
ล่าสัตว์และการหาของป่าปรากฏในวรรณกรรมดังนี้

"ครันเจาจากไปย แมเส้าหัวไจย ไครเป็นเพื่อนถั่งลั้ง ขุกมีคววมไย
นอนตายด้วแขง สำหรับมดแมง กินเป็นอาหาร @ แมวตามจิง สั้งลอรทุกสิง
จาริตบุหราน จแทนคุณพ่อ เรือนย้งวนายพราน เทียวไนยดงदान หาเนือหาปลา"

(สุบิน)

นางสุภาศิมารดาของสุนิราพึงรำพัน เมื่อสุนิราขออนุญาตไปนวด และกล่าวว่าต้องการให้
บุตรชายดำ เนินรอยตามอาชีพบิดาคืออาชีพนายพราน เข้าป่าล่าสัตว์

การ เข้าป่าล่าสัตว์นอกจากที่กล่าว แล้วยังปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือ
บุค เรื่องอื่น ๆ คือ

"นายจุน เกาทัน ล่าสิ้นซากัน หนวดจ้อมถึงคา ยิงเก้าทันแมน มลางซิปลัดปา
ผูกสวยเงาพา จักระพัดภูพาน"

(วรวง)

นายพรานจุน เกาทัน เป็นผู้ฝีมือฉมังในการยิงสัตว์ นอกจากจะล่าสัตว์ เพื่อการค้ารังชีพ
แล้วยังยิงสัตว์ถวายพระเจ้าแผ่นดินด้วย

อาชีพนายพรานสมัยก่อนหากมีความสามารถมีโอกาสได้รับยศถาบรรดาศักดิ์ได้ เช่นกับ ดัง
พระยาพรานใน เรื่องสุนิรา นายจุน เกาทันใน เรื่องวรวง หรือพรานบุษทริกใน เรื่องมโหรีนิบาต
อาชีพพราน เป็นอาชีพที่มีโอกาสยกระดับความเป็นอยู่ของคนได้ เช่น เดียวกัน แต่ปัจจุบันอาชีพนี้ไม่มี
แล้ว

การหาของป่าและพืชผักตามธรรมชาติ เพื่อ เป็นอาหารและรายได้พิเศษมีปรากฏในวรรณ-
กรรมชาดกภาคใต้ดังนี้

"ครันเวลาบาย นางอุมโถมฉาย ทูนพินเขามา"

(วรวง)

"สั่งแล้วเข้ามาร จับแสกรข่อคาน ภาคขึ้นอังษา ชลไนไหลซาบ อาบักเดินมา
แลวังหามูลล์ลา ตามแก้วแนวไพร"

(พระมหาชาดก)

"ผักบุงบุงยอด หัวทอดเลื่อยล่า ถ่านเกี่ยวกันรา รัน้ำมไสว แพงพวยตันขาว
ก้านแดงตันขาว โสคน้ำชูใบ รัทวยร์ทศ สดชื่นชูใจ จิมน้ำพริกใส ปากเคียน้วยพัน
@ แสงสายลั่ว งอกเขื่อยเลื่อยล่า ใต้น้ำแกมกัน ผักคบบักปอด ถอรอดคมาจรร
ไม้คายเป็นพัน คันเหงือกซีแก ลองแดงสองขาว พ้อยอดทอดย้าว ไนสะงันแม่

ทั้งบกทั้งน้ำ ตามพรามจะแล ผักรินลินแด เข้าคั้นมันปู ผักข่องผักเข้ ผักปอดผักเป้ง
สรภาโหมขรู ผักเสียรผักหนาม พรามคองล่องคู ไวสีห้าครุ ควิกก็บออกออกจรร"

(พระมหาชาดก)

ในเรื่องวรวง พระนางคารวิอุ้มโอรสออกไป เก็บผักหักพินินป่า เพื่อเอามาใช้ในการ
ประกอบอาหารที่บ้านของพรานจุน เกาทัณฑ์ ไม้พิน เป็นสิ่งที่ใช้ในการหุงต้มในสมัยก่อน ก่อนที่ความ
เจริญทางเทคโนโลยีจะเข้ามาแทนที่ พินินป่า เป็นสิ่งที่ไม่ต้องซื้อหา เพียงแต่เข้าไปเก็บหักหรือ
ตัดก็จะได้มา

ในเรื่องพระมหาชาดก ร้อยกรองลำดับแรกนั้นกล่าวถึงพระนางมัทรีเสด็จออกไป เก็บผล
ไม้พินป่าเพื่อนำมาถวายพระเวสสันดรและพระโอรสพระธิดาได้เสวย ผลไม้พินป่าในภาคนี้มีอุดม
สมบูรณ์ในสมัยก่อน แม้กระทั่งปัจจุบันก็ยังพอมิให้เก็บ

บทร้อยกรองเรื่องมหาชาดกกล่าวถึงผักตามธรรมชาติชนิดต่าง ๆ เช่น ผักบุง แปงพวย
สวา(สันตะวา) และผักร้น เป็นต้น ผักเหล่านี้มีอยู่ตามธรรมชาติไม่ต้องปลูกเพียงแต่รู้จักเก็บหา
มากก็จะได้รับโภชนาการประสงค์ ดังชูชกซึ่งเป็นตัวแทนของชาวบ้านโดยทั่วไปที่เที่ยวเก็บผักตามธรรม
ชาติมาบริโภค ดังบทร้อยกรองที่กล่าวมา

"เก็บเล็มเต็มกระเช้า นางจรเค้าออกจากคอง

ถึงเรือนโหมทันปลง อัญบผลไม้ให้ลูกชาย"

"เก็บผักผลไม้ขาย ยอดผักกับมัดเรียว นางทูลเที่ยวไปเร่ขาย

ได้ค่ามาจ่าย หรือ เขากินตามเข็นใจ"

"แม่แม่จนนัก เที่ยวเก็บยอดผัก เข้าป่าหาผืน

อดญาญางไร แม่ขายของอื่น หอกกฤศกับปิ่น โหมจำหน่ายเลย"

(สุบิน)

นางสุภาคิมารดาของสุบิน เก็บผักและผลไม้จากป่า เพื่อเป็นอาหารของคนและลูกชายหาก
วันใดเก็บได้มากก็จะทูลนำไปขาย เป็นรายได้ของครอบครัว ครอบครัวของนางมีฐานะยากจนลง
เพราะผู้นำคือพระยาพรานสิ้นชีวิตไป แม้จะยากจนอย่างไรนางก็จะไม่ขาย เครื่องมือสำคัญที่สามิ
เคยใช้ในการประกอบอาชีพล่าสัตว์ คือ หอก กริช และเป็น จากบทร้อยกรองตอนนี้แสดงให้เห็นว่า
แม้ไม่มีเงินลงทุนก็หารายได้ด้วยการเก็บหาของป่ามาขายได้

2.4 การใช้เงินตราและมาตราชั่งตวง เงินตราที่ใช้ในการซื้อขายที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ได้แก่ เฟื้อง สลึง ตาลึง และ เบี้ย มาตราชั่งตวงได้แก่ แล่ง และทะนาน

"นางสงเขาน้ำ ทุกวันอัตรา นางสอดจางทอง
นายคุมกันรุทรนา อันตามลึงตรา ท่านคล้ายจำจง"
(วาง)

การวิธิตา เศรษฐีโลพัน มีความรักและสงสารพระวรวงศ์จิดลลินบนผู้คุมด้วยทองหนึ่ง ตาลึง ผู้คุมจึงไม่พ้นธนาการทำให้มีความเป็นอยู่สะดวกสบายขึ้น ตาลึงเป็นมาตราเงินอย่างหนึ่ง 1 ตาลึงมีค่าเท่ากับ 4 บาท นอกจากนี้ยังเป็นมาตราชั่งกำหนดน้ำหนักหนึ่งดาลึงเท่ากับเงินหนัก 4 บาท หรือ 60 กรัม

"นางเมียนายพราน เห็นร้องควา ลูกหมิงมีค่าก็เฟื้องก็สลึง คำลักสองเบี้ย
เอาไวยไปยไพนย"
(วาง)

นางจันทร์ยาพรานจนเกาหันค่าว่าพระนางคารวีที่เอาใจใส่เลี้ยงดูพระโอรส ด้วยความ อัจฉา นางจึงแกล้งประมาศค่าพระโอรสว่ามีค่าน้อยไม่กี่เฟื้อง ไม่ก็สลึง สรุปลแล้วแค่สองเบี้ยเท่านั้น จะเลี้ยงดูไปทำไม การใช้เงิน เฟื้อง สลึง และ เบี้ย นั้นใช้กันจนสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น หรือ ก่อนหน้านั้นก็ได้ มาตราเงินดังกล่าวนี้ที่เหลือตกทอดมาถึงปัจจุบันมีอย่างเดียวคือ สลึง มีตั้งแต่ หนึ่งสลึง เป็นต้นไป หนึ่งสลึงเท่ากับ ยี่ห้าสิบสตางค์ สีสลึงเท่ากับ หนึ่งบาท (1 เฟื้องมีค่า 8 อัฐ เท่ากับ 12 สตางค์ครึ่ง) ²⁹

"เบี้ย" มีค่าน้อยมากดังบทร้อยกรองว่า
"ถ้าหม้ายถึงสามผิว พ่อเร่งกลัวอย่าอาลัย แม้นมานอนอยู่ใน เรือนเราแล้ว เร่งหนีเสีย

²⁹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2526), หน้า 503.

เจ้าอย่าได้พิศวาส อีอุบาทว์ค่าห้าเบี้ย"

(สุทธิกาม์ชาดก)

บิดาของสุทธิกาม์สั่งสอนบุตรชายว่าสมควรร่วม เรือนกับหญิงม่ายสามผ้าหยา เพราะ เป็น ผู้หญิงที่ไร้ค่า ตีค่าได้ราวห้าเบี้ยเท่านั้น เบี้ยเป็นหน่วยชนิดหนึ่งคนไทยนำมาใช้แทนเงิน อัตรา 100 เบี้ยเท่ากับ 1 อัฐ (เท่ากับสตางค์ครึ่ง) เนื่องจากเบี้ยมีค่าน้อยมากผู้แต่งจึงนำมาใช้เปรียบ กับหญิงม่ายสามผ้าหยาที่ประพฤติดัวเหลวแหลก แม้ว่าเงินเบี้ยจะใช้กันในสมัยก่อนไม่มีใช้ในสมัย ปัจจุบันก็ตาม แต่คำว่า "เบี้ย" ก็ยังใช้พูดกันอยู่ในภาคใต้บางจังหวัดโดยเฉพาะจังหวัดนครศรี- ธรรมราชมีใช้โดยทั่วไป มีความหมายรวมหมายถึงธนบัตรและเหรียญต่าง ๆ ทั้งหมด

เดอะลาลูแบร์ กล่าวถึง เงินเบี้ยในจดหมายเหตุว่า

... เงินตราราคาต่ำที่สุดที่ใช้กันอยู่ในประเทศสยามก็คือ เปลือกหอยเล็ก ๆ ดังที่ข้าพเจ้า กล่าวถึงมาแล้วนั้นเอง ก็ได้แสดงภาพเท่าขนาดและรูปพรรณจริงให้เห็นแล้ว ชาวยุโรป ที่อยู่ในประเทศสยามเรียกเบี้ยนี้ว่า กอริ และชาวสยามเรียกว่า เบี้ย (Bia) เบี้ยชนิดนี้ งามกันได้มากมายที่เกาะมาลดีเวอส์ (Maldives) ล่างที่ก็มีมาจากประเทศฟิลิปปินส์ แต่ เป็นจำนวนน้อย นี่เป็นไปตามคำบอกเล่าที่ข้าพเจ้าได้ฟังมา ... ในกรุงสยามนั้น เฟื้อง (Faung) หนึ่งหรือ 1 ใน 8 ของบาท เป็น 800 เบี้ย หมายความว่า 7 หรือ 8 เบี้ย จะมีราคาเท่ากับ 1 เดนิเออร์ (denier) ก็ทั้งยาก ช่างเป็นเงินตราที่มีค่าต่ำเสียนักกระไร . . .³⁰

วรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือชุดที่มีเงิน เฟื้อง อัฐ และโท อยู่อีกมีดังนี้

"เข้าปลานาง สิ้นยังแดฟาง หนิกินขี้ไส ผ้าผ่อนหมดสิน รวิงคิงไหม
เงินทองลิงไค ลักโทไพหมม"

(พระรถเมรี)

³⁰ เดอะ ลาลูแบร์, จดหมายเหตุลาลูแบร์, แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2510), หน้า 324-325.

"๖๗" มาตราเงินโบราณ 1 ๖๗ เท่ากับ 2 อัฐ หรือประมาณ 3 สตางค์
 "งครสวาชทั้งหลาย จิวครุบายที่ขายแล้ว เจ้าชวกรไปย . . .
 เพื่อหนึ่งกับสองไปย ชื่อเหล่าจไปย ใจแล้วกรเร็วภามา"

(สังข์ทองคำภย)

ยายสุเมทาผู้ทำเสน่ห์ให้ท้าวสมลหลงไหลมเหสีฝ่ายซ้ายบอกให้สาวใช้ไปซื้อเหล่าราคา
 หนึ่งเพื่อกับสองไปย จะเห็นได้ว่าเงินตราเพียงจำนวนน้อยสมัยก่อนซื้อของได้มาก ต่างกับสมัยปัจจุ-
 บันที่เงินจำนวนมากแต่ซื้อของได้น้อย

เอกสารหัวเมืองปักข์ใต้ที่บันทึกสมัยธนบุรีมีข้อความเกี่ยวกับการใช้เงินว่า

หนังสือข้าพเจ้านะบุญจันประดิษฐ์ . . . ด้วยแต่ก่อนกบัตินเข้ามา ณ เมืองกลางพร้อมด้วย
 ข้าพเจ้านั้น กบัตินไว้สินค้าแก่ข้าพเจ้า นั้นเป็นผ้าค่าห้าพับ ผ้าลายเจ็ดพับ เงินเบี้ยเจ็ดสิบ
เบี้ย ข้าวสารสามกุกหนี่ เงินเบี้ยนั้นได้ไถนาบ้างตีเป็นของบ้าง ผ้าค่า ผ้าลาย ทั้งนั้นได้
 แลเป็นข้าวสารกิน และบัดนี้ข้าพเจ้า ณ เมืองกลางผิดแห่ง ถ้ากบัตินจะเอ็นดูก็ให้จัดข้าวสาร
 มาลงข้ามากให้ทับ ณ เดือนสิบสองข้างขึ้นนี้เห็นว่าจะมีภาษีกาโรมาก ถ้ากบัตินยังขัดสน
 ข้าอยู่สะเภา กำหนดใดมาควราให้กบัตินฝากข้าวสารมาบ้าง แล้วให้มีหนังสือมาให้แจ้ง
 ข้าพเจ้าประดิษฐ์มา ณ วันพุธ เดือนสิบเอ็ด ขึ้นสองค่ำ ปีมะเมีย อัฐศก ³¹

เอกสารหัวเมืองปักข์ใต้อีกแผ่นหนึ่ง (แผ่นที่ 3) เป็นหนังสือของพระยาสุรินทรราชา
 พระยาพิมลจรรยาถึงกบัตินบังเกนกล่าวถึง เรื่องการค้าป็น ตีบุก คีตราคาของเป็นเงินตรา บาท
 ภารา และสสิ่งว่า

ด้วยกบัตินบังเกนบรรทุกป็นชาครุหมัด มาจำหน่าย ณ เมืองกลางสี่ร้อยเก้าสิบบอก คิด
 ทนอกต่อภาราเป็นตีบุกแปดสิบเอ็ดภารา ห้าแผ่นสามบาทสสิ่ง แลได้รับเอาป็นชาครุหมัด
 สี่ร้อยเก้าสิบบอกไว้แล้ว แลตีบุกนั้นฝ่ายกบัตินบังเกนว่าจะไป เมืองมลากาก่อนจึงจะกลับ

³¹ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, เอกสารหัวเมืองปักข์ใต้ แผ่นที่ 35 (สงขลา: โรงพิมพ์เมือง
 สงขลา, มพพ.), หน้า 55.

มารับเอาคิบุก . . . สัญญาซึ่งทำให้นี้ปิดตราให้ไว้ ๗ วันอังคาร เดือนเก้า ขึ้นสองค่ำ

ศักราช (ศักราช) พันร้อยสามสิบเก้า ปีระกา นพศก.³²

เอกสารฉบับนี้เขียน จ.ศ.1139 เมื่อเทียบ พ.ศ. จะตรงกับ พ.ศ.2320 สมัยธนบุรี ซึ่งถือได้ว่าเป็นเวลาร่วมสมัยกับกรุงรัตนโกสินทร์นั่นเอง เพราะช่วงสั้นเพียง 15 ปี สิ่งที่มีและเกิด สมัยธนบุรีก็ไม่ต่างไปจากสิ่งที่มีและเกิดในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

จากวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคลและจากเอกสารโบราณดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการใช้จ่ายเงินตราที่สอดคล้องกัน จึงกล่าวไว้ว่า สิ่งที่สะท้อนเกี่ยวกับเงินตราในวรรณกรรม ชาดกภาคใต้เป็นสิ่งที่มียุจริงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นหรือก่อนหน้านี้ก็ได้ บาท สลึง ยังมีใช้ จนปัจจุบัน ภาราซึ่งเป็นมาตราเงินและน้ำหนัก สุธิวังศ์ พงศ์ไพบูลย์ อธิบายเอาไว้ว่า

ภารา เป็นมาตราโบราณใช้กันแพร่หลายในภาคใต้ พบตั้งแต่สมัยศรีวิชัยตลอดมาจนถึงสมัย-
รัตนโกสินทร์

ปรากฏที่จารึกฐานพระพุทธรูปวัดหัวเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี คือจารึกที่ 25 (จารึกพ.ศ.1726) ว่า"ผู้รักษาเมืองครหิ อรธนา มรเตงศรียาโนให้ทำปฏิมากรรมนี้สำริด มีน้ำหนัก ๑ ภาละ ๒ ตูละ ทองคำ(ที่ปิด)มีราคา 10 คำลึง"

ปรากฏในรายงานการค้าขายในกรุงสยามครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชว่า ชาววิลันดาเข้ามาซื้อคิบุกจากราชฎรที่เมืองนครศรีธรรมราชเป็นราคาภาละละ ๑๔ คำลึง ๒ บาท ...

จากหลักฐานที่ยกมาจะเห็นได้ว่าภาราหรือภาละเป็นมาตราน้ำหนัก ๑ ภารา เท่ากับ ๑ ใน ๘๐ ของ ๑ เกวียน หรือ ๘๐ ภารา เป็น ๑ เกวียน หรือ ๑ ภารา เท่ากับ ๑ สลึง...

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ให้มีเจ้าภาษีรับผูกขาดอากรคิบุกในแขวงเมืองกระบุรีตลอดลงไปถึงเมืองระนอง ให้ส่งคิบุกแก่รัฐบาลปีละ ๔๐ ภารา คืออัตราในเวลานั้นภาราหนึ่งหนัก ๓๕๐ ซึ่ง อากรคิบุกแขวงเมืองกระบุรีและเมืองระนองตลอดปีจึงคิดเป็นคิบุก ๑๔๐๐ ซึ่งครั้งปีมะโรง พ.ศ.๒๓๘๑ จินคอซู้เจียง(ภายหลังได้เป็นพระยาดำรงสุจริตมหิศรภักดี) ได้ยื่นขอประมูลขึ้นเป็น ๔๓ ภารา คิดเป็นเงินราคา ภาละละ ๔๘ เหรียญ รวมคิดอากรปีละ ๒๐๖๘ เหรียญแต่ถ้าจะส่ง เป็นคิบุกก็ให้ส่ง ๓๕๐ ซึ่งต่อภารา³³

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

³³ สุธิวังศ์ พงศ์ไพบูลย์, "ภารา" ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้. สถาบันทักษิณคดีศึกษา (กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2529), หน้า 2618.

มาตราซึ่ง ดวง ที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ 2 อย่าง คือ แล่ง และทะนานดังนี้

"หัวแหวนของเอง เอามาแต่เพลง มาแต่เมืองไกลย ก็แล่งก็ทะนาน เร่งรองงัยกาน
หัวแหวนชื่อใดย . . ."

(วรวง)

พระมุดสาราชสอบสวน เศรษฐีโพนันให้บอกปริมาณหัวแหวนที่มีอยู่ว่าก็แล่งก็ทะนาน เศรษฐีบอกไม่ถูกต้องใจตัวสั้น จึงถูกจับได้ว่าเป็นคนพาลประพฤติเยี่ยงโจรบังคับ เอาหัวแหวนจากพระวรวง มาตราดวง แล่ง และทะนานยังคงใช้กันอยู่ในสมัยต่อมา ทะนาน เป็น เครื่องดวงที่ทำจากกะโหลกมะพร้าว 20 ทะนาน เป็น 1 ถัง เทียบได้กับลิตรในปัจจุบันคือ 1 ทะนาน เท่ากับ 1 ลิตร แล่ง เป็น มาตราดวงที่มีปริมาณน้อยลง 2 แล่ง เท่ากับ 1 ทะนานหรือ 1 ลิตร ทะนานและแล่งใช้ดวงสิ่งที่เป็นเม็ด ๆ ได้แก่ ข้าวสาร ข้าวโพด ถั่ว และน้ำตาล

3. ครอบครัว ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุดมีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเป็นอย่างน้อยคือ สามีและภรรยา นอกจากนี้อาจจะมีลูก ๆ และบุคคลที่เกี่ยวข้องทางสายเลือดอื่น ๆ แม้ว่าครอบครัวจะเป็นสังคมเล็ก แต่มีผลต่อสังคมใหญ่ระดับต่าง ๆ มาก หากสังคมครอบครัวโดยส่วนรวมมีคุณภาพจะทำให้สังคมใหญ่มีคุณภาพตามไปด้วย "ครอบครัวนั้น เป็น เรื่องที่ เกี่ยวข้องกับมนุษย์แต่ละคนตั้งแต่เกิดถึงตาย ความใกล้ชิดนั้นจะมีมากน้อยเท่าไร ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน"³⁴ ครอบครัวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งของสังคมมนุษย์ ครอบครัวแบ่งออกได้เป็น 2 ขนาดคือครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกอาศัยอยู่หลายคน นอกจากสามีภรรยา และลูก ๆ แล้วยังมีญาติ ๆ และบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ร่วมด้วย กับครอบครัวขนาดเล็กซึ่งอาจมีเพียงสามีภรรยาเท่านั้นหรืออาจจะมีลูกไม่กี่คน ครอบครัวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคมีทั้ง 2 ขนาด

การที่ครอบครัวแต่ละครอบครัวจะอยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบายเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครอบครัว ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของชาวไทยภาคใต้วิเคราะห์จากวรรณกรรมชาดกได้ดังนี้

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา สามีและภรรยาเป็นบุคคลที่มีความรักความเข้าใจและยอมเสียสละชีวิตแก่กันได้ ที่สำคัญภรรยาจะต้องมีความจงรักภักดี และให้เกียรติ

³⁴ ภาควิชาศึกษาศาสตร์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน, 2532), หน้า 107.

สามี หากแสดงพฤติกรรมเผลอออกมาในทางไม่ให้เกิดใจจะถูกสังคมนำหน้า ดั่งบทร้อยกรองว่า

"คุณผู้ชาย จัชมภูหาย ญกมือไหวยหมั้น"

(วรวง)

พรานจุน เกาทัณฑ์ว่ากล่าวนางจันภรรยาที่ทุ่ทุ้งเสียง เมื่อตนพาพระนางคารวิไปถึงบ้าน ด้วยเมตตาที่พบพระนางพเนจรอยู่ในป่าเพียงพระองค์เดียว การพูดของพรานจุน เช่นนี้ชี้ให้เห็นว่า ในการอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา นั้น ภรรยาจะต้องไม่กระทำสิ่งใดที่ทำให้สามีรู้สึกว่าการอยู่ร่วมกันนั้น ฐานะเหนือกว่าตน เพราะสังคมไทยภาคใต้ยกย่องผู้ชายให้เป็นผู้นำแทบทุกกรณี แม้บางครั้งสามีจะผิดพลาดไปบ้างหากไม่เกิดผลเสียหายอะไรนัก ภรรยาก็ต้องเฉยไว้ การแสดงออกถึงความยกย่องสามี เช่นนี้ของสตรีไทยภาคใต้ยังคงมีสืบมาจนกระทั่งบัดนี้

"บั้นนั้นนางชาง ดิงวงผิงผาง ร้องไห้ไรไร โอโหมกรรม กระทำสิ่งไร
จึงมาชี้คำให้ พระได้ทุกข์ทน"

(พระยาจัดคั่น)

นางช่างมหาสุพัทธราภิธรและรำให้ เมื่อเห็นพญาช่างถูกยิงด้วยศรประหนึ่งว่าจะโอบ ความเจ็บปวดจากพญาจัดคั่นมาสู่พระนางเอง การแสดงออก เช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความรักความ ผูกพันของสามีภรรยาได้อย่างดี เมื่อมีทุกข์ก็ร่วมทุกข์ด้วย และ เมื่อมีสุขก็ต้องสุขร่วมกัน

"พอเจาคายจาก แมตกล่าบาก จเห็นหน้าไครย แลทรายเปล้าตา แลขวาเปล้าใจ
เขา ๆ เขาไพรย ใจเจาเฝ้าเรือน"

(สุบิน)

นางสุภาภรรยาพรานรำพึงรำพันกับบุตรชายว่าคนล่าบากมาก เพราะสามีตายจากไป ร้อยกรองตอนนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของผู้นั้น เป็นผู้นำครอบครัวของสามีได้อย่างดีว่า เมื่อไร ขาดสามีแล้ว ภรรยาจะต้องมีความล่าบาก ระทมทุกข์อยู่อย่างเดียวดาย

สามีภรรยาต้องรัก เดียวใจ เดียวมีความซื่อสัตย์ในรักต่อกัน หากเกิดการแปลก เปลี่ยนไป ความรักนั้นจะแตกร้างวันที่สุด การรักมากหวงมากของคู่รักบางครั้งทำให้เกิดความระแวงสงสัย

ได้เช่นกัน ดังบทร้อยกรองที่ว่า

"แม่นกโกรธนัก ว่าแก่ผัวรักษ์ ยากักษ์เจอร์จา ไปเที่ยวเล่นชู้ ไม่รู้ฤพาหนา
 มุสาเจอร์จา ซึ่งมาแก้ไข
 ลิม เมียลิมลูก ยังแต่ก็คูก กองอยู่ในไฟย คายลั่นท่าเนาว่า ไม่เอาใจใส่
 ไปยได้ เมียใหม่ จริงหมื่นภา"

(นกจวน)

แม่นกมีความรักต่อพ่อนกมาก เมื่อเห็นพ่อนกไม่กลับรังตาม เวลาก็น้อยใจและแค้นใจมาก เพราะคิดว่าพ่อนกไปได้ภรรยาใหม่ ภายหลังแม่นกถึงกับกระโจน เข้ากองไฟฆ่าตัวตาย (คติอินเดีย มีการทำ"สตี"คือการ เผาตัวตายตามสามี เมื่อสามีถึงแก่กรรม) การที่ผู้แต่งแต่งให้แม่นกแสดงออก ถึงความรักความผูกพันจน เกิด เป็นความหึงหวงดังกล่าว่า ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ใน ลักษณะผัว เดียว เมีย เดียวของชาวไทยภาคใต้ในอดีต สามีภรรยาคู่ครองคู่กันอยู่โดยไม่ไป เกี่ยว ข้องกับชายหญิงอื่นใด สามีภรรยาคู่หนึ่งจะได้รับการยกย่องว่า เป็นคู่ครองที่ประ เสรฐ เป็นแบบอย่าง ควรแก่การปฏิบัติตาม ปัจจุบัน เมื่อมีการมงคลสมรสฝ่าย เจ้าสาวจะขอ เชิญผู้หญิงที่มีสามีแล้วที่ ประพฤติปฏิบัติตนดี โดยเฉพาะไม่ เสียวประวัติดิน เรื่องชู้สาว เป็นผู้จูงมือ เจ้าสาวออกจากห้องพัก เพื่อ เข้าพิธีการมงคลสมรส ความรัก เดียวใจ เดียวใจในสามีภรรยาที่สังคมมุ่งหวังนี้ เป็นสิ่งที่ปลูกฝังกันมา ตั้งแต่ในอดีตแล้ว ดังปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ว่า

"ดาวานองแคว เจาจ้เอาเกาะมาเป็น เรือน เอาแตดาว เดือนมาทางโคมแคว
 เอาแต่ฝูงปล้า เคามาเป็นเพื่อน ынกลางคองคา. . . @ แลแลแลเลา เหนแดนน้ำ-
 เปล้า ทีเสาพระไทย ิหมยเหนนางนอง ынทองคองคา องกระสัดคร้า น้าดาพุมพอง"

(จันทะมาศ)

พระจันทะมาศ เสรีาโสภพระทัยยิ่ง เมื่อพระนาง เทวทิสึงคาพลัดแยกจากกัน เนื่องจากพายุ และคลื่น การแสดงออก เกี่ยวกับความรักดังกล่าว เป็นการแสดงออกในเรื่องรักของคู่รัก ผู้แต่ง ถ่ายทอดความรักลักษณะนี้ผ่านตัวละครคือพระจันทะมาศ

การ เอาใจใส่ต่อกันระหว่างสามีภรรยา เป็นสิ่งสำคัญที่จะผูกยึดให้ครอบครัวมีความ เป็น ปึกแผ่น ความ เอาใจใส่ดังกล่าวมีตั้งแต่ เรื่องของกินอยู่ตลอดไปจนถึง เรื่อง เพศสัมพันธ์ซึ่ง เป็นธรรม

ชาติของมนุษย์ ความเอาใจใส่ต่อกันในเรื่องต่าง ๆ นี้มีในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือชุด
ดังนี้

"@ ว่าพลางทางแนบ กรเกี่ยวกายแอบ ภักแนบภักตรา กลิ่นปรางหรับชาว
เอิบอาบนานา กลิ่นรศกามา เจือจับแดดาน @ จุบพิศชิดโอบ ปรีดาปราโมทย์
มโนเกษมสาร ภูซงเอิกเกริก เลื่อยเล็กกักงาน สมุทรกันดาร ภันพื้นอารมณ์
@ ดีพองนงรลลอก กระชกกระชอก สมุทรพื้นคม อาบเอิบเชิรรอบ ชันขอบทลม
เมฆหมอกฝนลม แหล่งหล้าฟ้าชะอา @ พิรุณโปรยปราย เกียบพันลันสาย มีดมนพาษา
เมกขลาเหลิ้นชล ฝนระสกกช้ำ เป็นสุขสำ มราญจิตพิศไป @ ดอกสุนนทา
แยมกลีบผกา รศฟุ้งจรุงใจ พุมรีถาถาป ชมทราบรศน เกษรมาโลย เจือจันนาษา
@ กรเกี่ยวกายนารถ ประทมสมพาศ เสร็จแล้วสองรา กรสอดเกียกการ
ดั่งงย่านลาดา วันกันรูกษา สำเสียวรศโมม"

(มโนหรานินาต)

เพศสัมพันธ์ในวรรณกรรมชาดกเรื่องนี้ชี้ให้เห็นความสมบูรณ์ของครอบครัวโดยทั่วไป แม้
ความสัมพันธ์ในด้านนี้จะไม่มีการกล่าวออกมาอย่างชัดเจนว่ามีอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ของครอบครัว
แต่ในส่วนลึกของจิตใจมนุษย์ทุกคนที่อยู่ในสภาพของคู่รักหรือคู่ครอง เรือนนั้น ย่อมคำนึงถึงอยู่เสมอ
ภาพของความเอาใจใส่กันและเพศสัมพันธ์ระหว่างคู่รักหรือคู่ครอง เรือนจะมีในวรรณกรรมควบคู่กัน
ไปมิให้ขาดไม่ว่าวรรณกรรมประเภทไหนไม่อยู่ในลักษณะชัดเจนก็แอบแฝงและหากขาดภาพเช่นนี้ไป
จะทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ไม่สมบูรณ์ เพราะในความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่เป็นจริงนั้น
พฤติกรรมแสดงออก เช่นนี้มีอยู่คู่สังคมทุกสังคม

3.2 ความสัมพันธ์ในฐานะบิดามารดากับบุตร ความสัมพันธ์ลักษณะนี้เป็นความ
สัมพันธ์ที่ผูกพันไม่เสื่อมคลาย บิดามารดาจะให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูกโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน
อาจจะมียางเวลาที่บิดามารดา รู้สึกไม่พึงพอใจในพฤติกรรมของลูกด้วยกังวลจะเกิดผลเสียต่อลูกทั้ง
ในปัจจุบันและอนาคต ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับลูกที่มีในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จาก
หนังสือชุดนี้ดังนี้

"ท้าวพรหมจักษ์วัด นางกัสดพุมารดา ให้รักพระลูกยา เจามาจากอกแม่ไปย
@ เคี้ยยุเปนเพื่อนแม่ แตนินแลจะเหนิคร ออกโอยมาโหยเิห ตัดชองนอยแดพอดัว

@ เจาทิงมารดาไว้วัย มาหนึ่ปยแม่ทูนหัว หนึ่แม่ปยแต่ตัว แม่ทูนหัวปยสวัรร
 @ นับวันแต่จ้เคลื่อน นับ เดือนแต่จะไกล เจาไหยแม่อาลัย ทิงแม่ไหยเอกา"
 (จันทะมาด)

พระมารดาของพระนาง เทวทิลังคาทรงโศก เศร้ายิ่ง เมื่อ เห็นพระธิดาบรรทมนิ่ง เข้าพระ
 ทัยว่าสิ้นพระชนม์แล้ว (ภายหลังพระจันทะมาดไช้ยาวิเศษรักษาฟื้นคืนพระชนม์ขึ้นมา) พฤติกรรมที่
 แสดงออกดังกล่าวยังคง เป็นการแสดงออกถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูก

"โอเจาสุนิน แม่หาทกิน เจ็ดปีสี่เดือน อันความรักลูก ออกไครยจักเหมือน
 คีจวาเป็นเพื่อน ผากใจผากกาย @ แม่สหง่วนนั๊กน้ำ เสมียรดวงแกวตา หอนไทร์คาย
 แมยารอยเทา อดเซากินสาย เหนหนา ลูกชาย ความอยากเต็มแรง"
 (สุนิน)

เมื่อสุนินขออนุญาตมารดา คือนางสุภาคีเพื่อไปบวชเป็นสามเณร นางสุภาคีใจหายและ
 ราหังราพันถึงความรักของคนที่มีต่อลูกว่ามีมากขนาดไหน นางกล่าวว่า เป็นเวลา 7 ปี 4 เดือน
 แล้วที่นางต้องเลี้ยงดูสุนินจนเติบโต ในช่วงเวลาดังกล่าวนางเฝ้าประคบประหงม ยุงไม่ให้กัด ไรมิ
 ให้ตอมแม้ว่านางจะอดอยากก็ขอให้ลูกได้กิน และเมื่อได้เห็นหน้าลูกแม่ก็จะรู้สึกอึด มีเรี่ยวมีแรงทันที
 แต่บางทีแม่ก็โกรธลูก เมื่อลูกคือไม่ เชื่อฟัง

"นางฟังลูกตอบ สุดทีจปลอบ คีจไจยขุน ๗ ลูกขึ้นนั่งลง ผุนผันหัทรุน เจียนพรกยกรุน
 ออกไปไกลยตน @ โม่โหนางคิก ปากสันริก ๗ ขบพัรคามรน จะบัวคหมีบัวค
 หมีงอยามابر เร่งไปให้พัน ภูมรักแพง @ น้ำรดหัวสาก สอนเด็กปากมาก
 เลียงลูกไจยแขง เห็นแม่อยากไริ้ แกล้งทำหมเกร่ง ลูกชัวล็กเลง เร่งไปยยานาร"
 (สุนิน)

นางสุภาคีพยายามพูดยับยั้งมิให้สุนินไปบวช แต่เมื่อไม่ได้ผลนางก็พูดประชดลูกด้วยไม่รู้
 จะทำประการใด สุนินถือเอาคำประชดที่ว่า "จะบัวคหมีบัวค หมีงอยามابر เร่งไปให้พัน ภูมรัก
 แพง" ไปบวชสมความปรารถนา

บุตรมีความรักและ เกิดทูนมารดาบิดายิ่งกว่าบุคคลอื่นใดทั้งหมด หากมีโอกาสกระทำสิ่งใด

เป็นการตอบแทนพระคุณก็จะกระทำโดยมิได้รังไร การทดแทนพระคุณมีหลายทางอาจจะด้วยการช่วยในการทำงาน การบวชในพระพุทธศาสนา และเมื่อบิดามารดาตกอยู่ในความลำบาก การแสดงออกถึงความรักและ เทอดทูนบูชาผู้ให้กำเนิดมีในวรรณกรรมชาดกภาคนี้ได้ดังนี้

"คุณแม่ เอ๋ยอวยพอนให้กรไชย คุณแม่ เอ๋ยจงให้ไปส่มปรากนา
 คุณแม่ เอ๋ย เป็นไม่ยอมให้กะมะนา คุณแม่ เอ๋ย เห็นชีว้ายจักกวอดวาย
 คุณแม่ เอ๋ย เมื่รถูกพพาทำแล้ว คุณแม่ เอ๋ย ลูกจักแคล้วกลับผรรณผาย
 คุณแม่ เอ๋ย ลูกนี้หวังตั้งจิตย์หม้าย คุณแม่ เอ๋ย ลูกนี้หม้ายจักแทรกคุณ"

(ยศกิจ)

พระสิริวิบูลกิตติทรงขออนุญาตพระมารดาศิริมะวัตต์ เพื่อไปช่วย เหลือท้าวยศกิจพระบิดาซึ่งถูกจับรอกการประหารอยู่ที่ เมืองจำบาก พระนางศิริมะวัตต์ทรงเป็นห่วงโอรสจึงตรัสห้าม พระสิริวิบูลกิตติอ่อนวอนว่าปรารถนาทดแทนพระคุณของพระบิดามารดาหากไม่ช่วยพระบิดาจะต้องสิ้นพระชนม์แน่และให้สัญญาว่า เมื่อประกอบกิจสำเร็จแล้วก็จะรีบ เสด็จกลับมาหาพระมารดา

การแสดงออกของพระสิริวิบูลกิตติสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของแม่กับลูกและลูกกับพ่อได้อีกกรณีหนึ่ง ลูกโดยทั่วไปจะมีความรักความกตัญญูต่อบิดามารดาเช่นนี้ และลูกของชนชาวภาคใต้ในอดีตที่สะท้อนผ่านทางตัวละครนั้นล้วนแต่มีความรักความผูกพันต่อบิดามารดาอย่างลึกซึ้งดังกล่าแล้ว

ด้วยสถาบันครอบครัว เป็นสถาบันที่สำคัญยิ่งของสังคมวิถีชีวิตสะท้อนภาพสถาบันครอบครัวออกมาในลักษณะต่าง ๆ ดังปรากฏในบทร้อยกรองวรรณกรรมชาดกภาคใต้ดังกล่าว ครอบครัวส่วนใหญ่สามภรรยาจะมีความ เข้าใจกันช่วย เหลือกันทำมาหากิน เพื่อหารายได้มา เจือจุนครอบครัว ความประพฤติก้อยู่ในครรลองคลองธรรมและลูก ๆ ก็มีความรักเคารพ เทิดทูนผู้ให้กำเนิดและเป็นสมาชิกครอบครัวที่มีคุณภาพ เมื่อครอบครัวมีลักษณะ เช่นนี้ ความผาสุกความสมบูรณ์ย่อมมีอยู่อย่างเต็ม เปี่ยมความผาสุกความสมบูรณ์ย่อมส่งผลไปสู่ความสงบสุขของสังคมและประเทศชาติ ดังข้อความที่ว่า

สภาพของครอบครัวย่อม เป็น เครื่องชี้ถึงความมั่นคงของธรรมชาตินั้น ครอบครัวที่มีความมั่นคงย่อมจะ เสริมสร้างสังคมให้มั่นคงแข็งแรงในทุกด้าน และครอบครัวที่มั่นคงก็คือครอบครัวที่มีทั้งความรักความ เมตตาและหลักคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติต่อกันและกัน เมื่อ เป็น เช่นนี้ ความสัมพันธ์ในครอบครัวย่อมจะ เกิดขึ้นอย่างถาวรไม่ว่า เหตุการณ์ทาง เศรษฐกิจและสังคม

อะไรมาคุกคาม ก็ไม่อาจทำลายความสัมพันธ์อันดีนี้ให้สลายหรือแตกทำลายได้³⁵

ครอบครัวในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคไม่ว่าครอบครัวรวมหรือครอบครัวเดี่ยว ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สมาชิกมีหลักธรรมของพระพุทธเจ้าในการปฏิบัติปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัวจึงมีน้อย เพราะต่างก็มีความรักความเมตตาและมีเหตุผลในการปฏิบัติต่อกัน

4. กลไกการควบคุมสังคม

กลไกในการควบคุมสังคม เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้สังคมดำรงอยู่อย่างปรกติสุขหรือไม่กลไกในการควบคุมสังคมมีทั้งสิ่งที่เป็นครรลองที่มีสืบต่อกันมา เป็นเวลาช้านานแล้ว และคำสั่งสอนในศาสนา หากขาดมรดกทางสังคมด้านนี้แล้วสังคมจะมีสมาชิกที่พึงประสงค์มิได้ดังข้อความว่า

นักสังคมวิทยาต่างมีความ เห็นว่ามนุษย์มิได้มีสภาพความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์มาแต่กำเนิด หากได้มาเพราะการได้ เป็นสมาชิกของสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่ามนุษย์จะมีสภาพเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ก็ต่อ เมื่อ เขาได้ เป็นสมาชิกของสังคม และได้ เรียนรู้ระเบียบของสังคม(Socialization) มิฉะนั้นแล้ว เขาผู้นั้นจะมีร่างกายเท่านั้น เป็นมนุษย์ แต่พฤติกรรม (behavior) ของ เขาจะไม่มีลักษณะของพฤติกรรมของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม เลย³⁶

กลไกการควบคุมสังคมที่มีในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคมีดังนี้

4.1 หลักธรรมทางศาสนา หลักธรรมทางศาสนาที่มีส่วนในการประพฤติดุปฏิบัติของชาวไทยภาคใต้ในสมัยรัตนโกสินทร์คือ หลักการทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีอยู่หลายประการ กล่าวโดยรวมแล้วจัดลงในหลักการเดียวกันคือ "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" ดังคาถาในพระธรรมบทนี้ว่า

อตุตถาว กดี ปาปํ อตุตถา สงกิลิสฺสติ อตุตถา อกดี ปาปํ อตุตถา ว วิสุตฺติ
 สฺสุตฺติ อสุตฺติ ปจฺจตุตฺติ นาญญเณ อญฺญํ วิโสธเย
 ทำบาปเอง ตนก็เศร้าหมองเอง ตนไม่ทำบาป ตนก็บริสุทธิ์เอง ความบริสุทธิ์หรือไม่

³⁵ จรูญ ทองถาวร, มนุษย์สัมพันธ์ (กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, 2531), หน้า 109.

³⁶ คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน, 2532), หน้า 37.

บริสุทธิ เป็นของ เจเพาะตน คนอื่นจะให้คนอื่นบริสุทธิแทนไม่ได้³⁷

นอกจากนี้ยังมีพระพุทธธรรมที่มีความหมายสอดคล้องกันที่คนไทยจดจำกันได้คือ "หว่านพืชเช่นใดย่อมได้ผลเช่นนั้น" หมายถึง ใครทำอะไรไว้ผลนั้นย่อมเกิดตามมาไม่ช้าก็เร็ว ด้วยความเชื่อในหลักการแห่งการกระทำหรือผลย่อมเกิดจากเหตุดังกล่าว บรรพชนชาวใต้จึงสอดแทรกหลักการการกระทำเอาไว้เพื่อให้ปฏิบัติ อันจะเกิดผลดีทั้งแก่ตนเอง และครอบครัวตลอดจนประเทศชาติหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ยึดถือกันมักจะมี ความเชื่อปะปนอยู่ด้วยคือ เชื่อว่าทำบุญได้ผลตอบแทนดินนอกจากชาตินี้ แล้วยังส่งต่อไปอีกชาติหน้า และชาติต่อ ๆ ไปอีกด้วย และเชื่อว่าทำชั่วจะได้ผลตอบแทนไม่ดีทั้งในชาตินี้และชาติหน้าและชาติต่อ ๆ ไป ความเชื่ออันมีหลักธรรมเป็นพื้นฐานมีดังนี้

"เมียบกราบทูลแล้ว ปลื้มเลือดตาไหลย ทุบายุขอสบ ใหลบเทาทัย ปินเกลาบพะไทรย
ฉัดทรรราชา"

(พญาฉัตร)

พระธิดาพระเจ้าพรหมทัต (นางข้างสุพัตรา) ราพึงราพัน เมื่อรู้ว่าพญาฉัตรสิ้นชีวิต พระธิดามีความปรารถนาจะทำบุญ(ความดี) เพื่ออานสงส์แห่งบุญจะได้พบพญาฉัตรได้ เป็นคู่ครองกันอีกในชาติหน้าและชาติต่อ ๆ ไป นอกจากนี้พระธิดาพระเจ้าพรหมทัต (นางข้างจุลสุพัตรา) ได้ตั้งสัตย์อธิษฐานให้ได้พบพญาฉัตรในชาติต่อ ๆ ไปและให้ได้เป็นคู่ครองตลอดไป การแสดงออกของพระธิดาพระเจ้าพรหมทัตแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับบุญ (การทำดี) ที่จะทำให้สมปรารถนาได้ ความปรารถนาของพระธิดาพระเจ้าพรหมทัต ดังบทร้อยกรองว่า

"ดาเทาเปนพระอิน เมียบเือกินเปนสุชดา จักตามพระงามขา ทุกชาติพายาคลาด-
ไกลย @ พระบอกรมเปบพรหมทัต นองขอนัดเปนนางไ নয় ใหลเทาเจอาาลัย
สามรานไจยไ নয়ปรางสี @ พระไจยดีเป็นอิสวร นางคูควรรูมาเทวี ความรักพระจักรี

³⁷ เสฐียรพงษ์ วรรณปก. พุทธวจนะในธรรมบท (กรุงเทพฯ : ศึกษิตสยาม, 2522), หน้า 193.

ยุรวมทีลีวาไลย @ ทาวเปนพระอาทิต เมียรวมจิตเปนครไชย นางตั้งใจไปย
 ๑หยจอมไทรยทรงสินลา @ พระโงบุญเปนอนุรุค ขอนงนุดเปนอนุคสา . . . พระโงมครุ-
 เปนสุทน เมียรวมพนเปนมโนทรา เมียรวมตามรักษา พระราชาบหมองสี . . .
 นางนาคตั้งปราฎุหนานา คอฉัตตรพระจอมไทรย กราบเทาสูลาไลย จนเทาทไทยเขา-
 นิฎาพาร"

(พญาฉัตตัน)

กรรม เป็นหลักการสำคัญที่ชาวพุทธ เชื่อถือตลอดมา และ เชื่อกันว่าจะให้ผลต่อ เนื่องไปถ้า
 ไม่ปัจจุบันชาติก็อนาคตชาติ นอกจากนี้ยังมีความ เชื่อกันด้วยว่าผลชีวิตปัจจุบัน เป็นอย่างไรล้วนสืบ
 เนื่องมาจากกรรมในอดีตทั้งสิ้น กรรมจึง เป็น เรื่องที่คอย เตือนใจชาวใต้มีให้ เผลอเผลอไปทำกรรม
 ไม่ดีด้วยกรรมไม่ดีจะ ให้วิบากทุกข์ซึ่งไม่ เป็นที่พึงปรารถนาของทุก ๆ คน ความ เชื่อใน เรื่องกรรมมี
 ดังนี้

"@ โงกาไดยเร้า พรากลูกนกเข้า ๑จากวงไวย เรียมรอดมาแล้ว คารวียูไทย
 พระสมุทษุขาว เปนพักษาปลา @ บุญกีน้อยแล้ว ภอยอดคั่งแก้ว หมี่ถึงภียา
 คารวียูเอ้ย เครากี้ค้วยทรา ยาถึงภียา ๑หอยูริมชน"

(วรวง)

พระวรวงตรีสว่าที่ ต้องพลัดพรากจากพระนางคารวียู เพราะแพแตกในครั้งนั้นนั้นคง เนื่อง
 จากในอดีตชาติ เคยพรากลูกนกจากแม่นก พระวรวงรอดพ้นจากอันตรายแล้ว แต่ไม่รู้ ว่าพระนาง
 คารวียูจะเป็นอย่างไรบ้าง พระวรวงบุญมีน้อยจึงไม่ได้ร่วมคู่กันต่อไป พระนางจงคอยด้วยอย่าทิ้งให้
 พระวรวงประทับอยู่ริมฝั่งเพียงพระองค์เดียว

ศีล 5 อันเป็นหลักในการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของชาวใต้ นั้น เป็นสิ่งที่คอย
 หักห้ามการกระทำที่ไม่ดีงามมิให้เกิดขึ้น การที่ยอมรับเอาศีล 5 มาเป็นแนวปฏิบัตินั้นก็ด้วยมีความ
 เชื่อในหลักของ "กรรม" ดังกล่าวข้างต้น คือ เชื่อว่าเกิดผลดีถ้าทำดี และเกิดผลชั่วถ้าทำไม่ดี
 ทั้งชาตินี้และชาติหน้า และชาติถัด ๆ ไป ด้วยความเชื่อเช่นนี้หลักการของศีล 5 จึงเป็นกลไกควบคุม
 คุมสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวใต้ตลอดมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ดังมีในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ว่า

"@ แล้วจึงรับเอาศีล ทั้งห้าองค์อันเพริศพราย เปนเพื่อนถาวรกาย

จะพาตัวไปสู่สวรรค์ @ หนึ่งคือปานา ตีปาตาห้ามสำคัญ อย่าได้เบียดเบียนกัน
ชีวิตสัตว์เป็นทั้งหลาย"

(สุทธิกัมชาดก)

ในเรื่องสุทธิกัมโพธิสัตว์เทศนาศีล 5 กวายเป็นพระเจ้าพรหมทัต จนพระเจ้าพรหมทัต
เห็นจริงว่าเป็นสิ่งที่ตั้งงามควรรับเอาเป็นแนวในการดำรงชีวิตเพื่อความรุ่งเรืองของพระองค์เอง
และประเทศชาติ

ดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าชาวไทยภาคใต้ในอดีตมีความยึดมั่นในหลักธรรมทางพระ
พุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเชื่อว่า "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" หรือ "ทำดีไปสวรรค์ ทำชั่วตก
นรก" นั้น เป็นเรื่องสำคัญ วรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคลที่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนมากในเรื่องนี้คือ
สุบินนิทานนภจวบ สุทธิกัมชาดก ยศกิจ และพระมหาชาดก กล่าวได้ว่าหลักธรรมในพระพุทธศาสนา
เป็นกลไกในการควบคุมความประพฤติของบุคคลในภาคใต้ให้ เป็นไปในทางที่ดีได้ประการหนึ่ง

4.2 หลักธรรมสังคัม หลักธรรมสังคัมหรือคำสั่งสอนของสังคัมที่มีอยู่และปฏิบัติ
สืบต่อกันมานั้น เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สังคัมมีระเบียบและมีความสงบสุข หลักธรรมสังคัมที่สะท้อนออก
มาในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคลได้แก่

4.2.1 ครรลองคลองธรรมหรือขนบธรรมเนียม

"@ ผู้หม้ออำมาตย์ เมื่รพหลังเมื่รพล้าท โทศตรจะลง คอยคืดคอยอ่าร ย่าไคเไหลหลง
นิคสิงไคลง แดคงอ่าคมา @ แลวเลียงไปเล่า เพราะว้าขาเก้า แดกอรร่อคมา
ย่าให้มรรคตาย จะเปเนเวร่า เจาคอยรักษา ยูตามคลองธรรม . . .@ ย่าไคทำร้าย
แกรราชทั้งหลาย ใหแครเคื่องไ้นัย หัวอกทุกรม รงมหัวไจ้ย ค้อยครองเมืองไปย
ตามเรคบุร่าณ . . . @ อำมาตมนตรี พระสนมเซาที่ อิกกระภีเสียง เขาออกนอกไนย
เจายาล่าเอียง ดังจิตใหเทียง ตามทำเนียมธรรม"

(มหาชนก)

พระนางเกษิณีพระมารดาพระมหาชาดกให้โอราาทแก่พระมหาชนกก่อนจะสิ้นพระชนม์ว่า
ให้ยึดมั่นในครรลองคลองธรรม จาริตโบริภณและธรรมเนียม ทั้ง 3 อย่างนี้รวมเรียกว่า "ครร-
ลองคลองธรรม" คือแนวทางของความถูกต้องยุติธรรมนั่นเอง สังคัมใดผู้หนึ่งอยู่ในครรลองคลอง
ธรรม สันติสุขย่อมบังเกิด สังคัมใดประชาชนมีครรลองคลองธรรมเป็นเครื่องนำ สังคัมนั้นก็จะมีแต่

ความผาสุกและเจริญก้าวหน้าไปตามลำดับ

4.2.2 การเคารพบูชาบุพชนบุคคล พฤติกรรมบุคคลชั้นนี้เป็นหลักธรรมสังคัมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคัมอย่างมาก เพราะทำให้ความรักความเมตตาเกิดขึ้นได้โดยง่าย บุคคลที่มีคุณค่าควรแก่การบูชานั้นมีทั้งผู้อาวุโสด้วยอายุและวิชาความรู้ หรืออาวุโสด้วยความรู้เพียงประการเดียวก็มี การมีความเคารพบูชาเช่นนี้เท่ากับเป็นการควบคุมให้สังคัมมีบรรยากาศที่ราบรื่น ถ้อยทีถ้อยอาศัยต่อกัน ลดการทะเลาะเบาะแว้งลงไปได้มาก เพราะรากฐานของจิตใจมิแต่การให้เกียรติแก่กัน ดังบทร้อยกรองจากวรรณกรรมชาดกภาคใต้มีว่า

"๑ คุณอนพรานไพโร ผู้ใดเขนมา สบบุรุษหนึ่งไซ้ เก้าพร้าหม่อมมรณา คนเดียวเอกรา
เพราะว่ารู้ธรรม พราหมณ์หนึ่งเล่า ม่าเสียนะเจ้า ให้มรณาสัญ งามเท่ามา เนร
องค์เดียว เนียวธรรม บาบอนจกรรจ์ เก้าจงเข้าใจ เณรน้อยพันหนึ่ง ม่าเสียให้ถึง
ชีวิตรับลาลัย เท่ามาภิกษุ ผู้ครองวินาย แดองค์เดียวไซ้ บ้าป่าได้ เสมอกัน
ภิกษุพันหนึ่ง ม่าเสียให้ถึง สิ้นชีพอาสัญ ม่าเจ้าอาราม ผู้ครองพรตธรรม
แดองค์เดียวนั้น บาบดงนั้นา ม่าเจ้าอาราม กูปอกแต่คำม โดยความสัจจา
ถึงพันหนึ่งเล่า เก้าถึงมรณา เหมือนหนึ่งหมิงม่า นักปราชคนเดียว"

(พญาจัดทับ)

หลักธรรมสังคัมดังที่ยกมากล่าวนี้ทำให้บุคคลมีข้อเตือนสติไม่เบียดเบียนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติต่อบุคคลที่มีคุณค่าควรเคารพของสังคัมจะต้องปฏิบัติด้วยความดีและการยกย่องและป้องกันด้วย บุคคลในสังคัมที่ได้รับการยกย่องไว้เป็นที่ควรเคารพคือ คนดี พราหมณ์ สามเณร ภิกษุ และนักปราชญ์ (ผู้แต่งละมิดามารดาและผู้ที่มีพระคุณต่าง ๆ เอาไว้ด้วยเป็นที่รู้จักกัน) จะเห็นได้ว่าชาวไทยภาคใต้สมัยก่อนยกย่องนักปราชญ์มากที่สุด นักปราชญ์คนเดียวมีค่าเท่ากับภิกษุเจ้าอาวาสพันรูป ในปัจจุบันก็เช่นกัน ยังมีความเห็นว่ นักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลายนั้นล้วนแต่เป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นแก่สังคัม บุคคลเหล่านี้จึงควรแก่การได้รับการยกย่องบูชาเป็นอย่างยิ่ง

4.2.3 ยึดมั่นในสิ่งที่ดีงามไม่ยอมรับสิ่งไม่ดี

การยึดมั่นในสิ่งที่ดีงามและตัดสิ่งไม่ดีออกไปนั้นน่าจะเป็นหลักธรรมสังคัมที่มีมาโดยตลอดตั้งร้อยกรองต่อไปนี้

"ในคําบุรณราช กล่าวประกาศไว้สิ่งหนึ่ง
 ผู้ใดแลจะฟัง รักค้นข่าวให้ตัด เสีย
 ซึ่งหน้าแลทุกพัน ไว้ทับกันจะยับ เยีย
 ถึงว่าผิวแล เมีย ลางบ้างให้โทษคุณ"

(มโหรีนาบาค)

หลักธรรมสังคมนี้นี้แสดงออกมาในรูปของสัญลักษณ์คือข้าว หมายถึงความดีมีคุณค่า หน้า เป็นวัชพืชหมายถึงสิ่งไม่มีคุณค่า ถ้ามนุษย์รักษาสิ่งดีไว้ และตัดสิ่งไม่ดีออกไป ชีวิตทุกชีวิตจะอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสงบสุข แม้ผิวกับ เมียหากไม่ตัดสิ่งไม่ดีออกไป ชีวิตการครองคู่ย่อมเกิดโทษ หากตัดออกไปได้ มีแต่สิ่งดีก็จะเกิดคุณ

4.3 การลงโทษ การลงโทษบุคคลที่กระทำความผิด เป็นกลไกที่สืบเนื่องมาจากกฎหมายกำหนดขึ้นไว้ การลงโทษช่วยให้ผู้กระทำผิดหลายจำไม่กล้ากระทำความผิดอีกหลังจากพ้นโทษแล้ว บางคนที่ต้องโทษหนักถึงประหารชีวิตก็หมดโอกาสที่จะกระทำความผิดโดยสิ้นเชิง นอกจากนี้การลงโทษยังทำให้บุคคลโดยทั่วไปคอยระมัดระวังการกระทำของตนมิให้เกิดความผิดพลาดจนกระทั่งต้องโทษได้ เพราะธรรมชาติของมนุษย์ย่อมเกรงกลัวการลงโทษ การลงโทษในวรรณกรรมชาดก ภาคาได้จากหนังสือบุคมีหลายสถาน หน้าเบาตามความผิดที่กระทำ ได้แก่ ใส่ชื้อคา จำคุก ตอกขมับ เสียบเบ็ด และประหารชีวิต ดังบทร้อยกรองต่อไปนี้

"อ้ายผิวเอาตัวใสคา ฝ่ายเมียอีพีรียา ใส่ชื้ออึงง่าชาเดียว"

(พระมหาชาดก)

"ข้าไทยของเศรษฐี ฟังคดีหมีได้เข้า จึงเอามานพมา เสียบเบ็จไว้หมีได้นาญ"

(นกจาบ)

"เสียนต้องตอกตอกขมับ เนตรรั่มมุด หลุนจะหลุดหลุดจะปลิวนี้แขง"

(ยศกิจ)

"หมันทุบตีเจ้า เพิ่งจักบันไหลย จำใสยคุ่วัย ให้ตายทั้งคา"

(วารว)

"โองการว่าอย่าไว้มัน สู้เอาไปปล้น เร่งส่งให้นายเพชรมาฏ"

(สุทธิกัมชาดก)

การลงโทษซึ่งเป็นวิธีการควบคุมความประพฤติของบุคคลในสมัยก่อนดังกล่าวมานั้นบางอย่างได้ยกเลิกไปเพื่อปรับให้เข้ากับยุคสมัย การลงโทษที่ยกเลิกไปแล้วได้แก่ การตอกขมับ ไล่ขี้อคา และเสียบเบ็ด การลงโทษที่ยังคงอยู่ เช่น จำคุก และประหารชีวิต เป็นต้น

5. การศึกษา การศึกษาเป็นสิ่งที่ทำให้สมาชิกของสังคมมีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ และมีโอกาสเป็นคนที่มีความดีของสังคม ดังนั้นสังคมจึงพยายามให้การศึกษาแก่สมาชิกในรูปแบบต่าง ๆ กัน บ้างก็ให้การศึกษาภายในครอบครัวด้วยการปฏิบัติ บ้างก็ส่งลูกหลานเข้าวัดเพื่อให้รับวิชาการ และบ้างก็ส่งเข้าสำนักอาจารย์เพื่อฝึกวิชา สมัยก่อนการศึกษาระบบไม่มีอย่างปัจจุบันนี้ มีการศึกษาระบบโดยมีบ้านและวัดเป็นสถานศึกษา ปัจจุบันการศึกษาระบบกำลังมีบทบาทในวงการศึกษายุคใหม่และนับวันจะขยายกว้างออกไปตามลำดับ

การศึกษาของชาวไทยในภาคใต้ในอดีตที่พบในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคลวิเคราะห์ได้ดังนี้

5.1 การศึกษาที่บ้าน การศึกษาลักษณะนี้เป็นการศึกษาดูการเลียนแบบแล้วปฏิบัติจริง ได้แก่ งานบ้านงานเรือน การประกอบอาชีพต่าง ๆ และวิชาหนังสือมีอยู่บ้าง ดังบทร้อยกรองดังนี้

"เทนางรับสั่งบังไฉย เกรนางกรมไนย ไหจิบเหมียงหมากกลูของ

@ บางกลัดกลีบช่อใบตอง บางแกะฝักทอง แปรรูปแหมหงกนริย . . .

@ แมวตามจิง สังกอรทุกสิง จารีสบุหราน จแทนคุณพ่อ เรียนผู้วงนายพราน

เที่ยวไนยดงคาน หาเนือหาปลา

@ เจาไปยิวัด งามเหมือนคีหัด ชัดนักลูกอา จกินจนอน แด่ล้วนเวทนา อันความเสดซา

แมรู้จะเจร

@ ทาญกตักบาด ติจปลายช้อนปราศ หอนใจเต็มเกิน จันแถมือเขา เขาไหมข้างเพน

จวชเป็รเนร เขาการอีไหร"

(สุบิน)

ผู้หญิงสมัยก่อน เรียนวิชางานประดิษฐ์และฝีมือด้วยการถ่ายทอดกันภายในครอบครัวและ
คททอดกันมาตามลำดับรุ่นแล้วรุ่นเล่า แม้จะไม่มี การบันทึกวิชาเหล่านี้ไว้ในหนังสือ แต่การปฏิบัติ
จริงที่ต่อเนื่องกัน ทำให้วิชาการประดิษฐ์ และการแกะฟักทอง แกะผลไม้ก็สืบทอดมาถึงปัจจุบันได้

บิดามารดาสมัยก่อนนิยมให้ลูกชายศึกษาวิชาตามที่มีบิดามารดามีอยู่ ในกรณีของสุบิน
มารดาพยายามให้ศึกษาวิชาพรานอย่างบิดา แต่สุบินกลับ เลือกเอาการศึกษาในวัดด้วยการบวช เป็น
สามเณรที่สะท้อนในลักษณะ เปรียบเทียบออกมา เช่นนี้ เพราะชาวบ้านบางคนบางกลุ่มยังมีความ
เห็นว่าการบวช เรียนไม่ได้ก่อประโยชน์อันใดให้แก่ครอบครัวนั้นเอง ภายหลังความคิด เช่นนี้ค่อย
เปลี่ยนแปลงไป เพราะมี เหตุการณ์ที่ทำให้ เห็นคุณค่าในการบวชในพระพุทธศาสนา

การประดิษฐ์ แกะสลักผักผลไม้ เป็นสิ่งที่คู่กันกับอาหาร สิ่งนี้แสดงให้เห็นความประณีตใน
การบริโภคอาหารของชาวไทยภาคใต้ อย่างหนึ่งนอกจากจะได้รสชาติของอาหารที่รับประทานแล้ว
อาหารตาอาหารใจก็นับว่า เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน ด้วยเหตุนี้การถ่ายทอดวิชาเหล่านี้จึงมีอยู่และคงมี
ต่อไป

"ให้ช่างเข้าในรจนา หักใบมังคล่า ก็กลัดเป็นช้อยบายศรี

@ ลางเหล่าช่างเขายันตี คารมสมที่ นิ่งแนะแกะฟักมลอกอ

@ เป็นบุพชาติตึงพอ รูปประกายงามหล่อ รูปสัตว์จัตุบาททวิมา

@ ปักเป็นเหลาหลั่นกันมา เอกโศตริจิตวา แลงามพิจิตรต่างกัน

@ รายงานแก้วจันศัพสรร หวานคาวกรีกกัน พราวตานผานปกเปลือกลีง

@ เช้าวันบันจงใส่ฟองเงิน พรหมถือเสวตระัดไชย กางกันเข้าขวันเข้าขันยัน

(มโหรีนาบาค)

ในการพิธีต่าง ๆ นั้นมีสิ่งที่เป็นอุปกรณ์สำคัญในการประกอบพิธี วัสดุที่นำมาทำวัสดุใน
การพิธีมักจะเป็นวัสดุท้องถิ่น อย่างในร้อยกรองที่ยกมา นำใบกล้วยทั้งกลามาประดิษฐ์ประดับ
บายศรีซึ่งต้องอาศัยฝีมือของผู้ทำ การแกะฟักและผลไม้เป็นรูปร่าง ๆ มีขนาดหลั่นกันไป เป็นสิ่งที่
ทำได้ยาก หากไม่มีการเรียนและการฝึกหัด การจัดอาหารหวานคาวให้มารับประทานนั้นก็ต้อง
อาศัยฝีมือของผู้จัดด้วย อาหารที่จัดไว้หากงดงามก็ชวนรับประทานกว่าอาหารที่จัดไว้อย่างธรรมดา
หรือหยาบ ๆ

การทอดผ่านนับว่าเป็นวิชาการที่มีการถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุคน สถานที่ที่ยังมีการทอ
ผ้าอยู่ในภาคใต้ปัจจุบัน ได้แก่ พุมเรียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกาะยอ จังหวัดสงขลา และ

ตำบนาสาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในวรรณคดี เรื่องขุนช้างขุนแผนซึ่งแต่งในสมัย
รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กล่าวถึงฝ่ายกของ เมืองนครศรีธรรมราชเอาไว้ว่า

"ขุนช้างได้ฟังอ้ายไทรว่า	ตั้งนครเอาดาบผ่ากะลาหัว
เสียดายพิมผูกพันใจสิ้นริว	น้ำตารั่วหันหน้าเข้าผาบัง
โธ้วอนิจจาแก้วตาที่	ครั้งนี้เห็นไม่ได้ตั้งใจหวัง
คงพากเพียรไปมิได้ฟัง	ถึงเป็นเมียก็ช่างมันเป็นไร
คิดแล้วอาบน่านุ่งผ้า	ยกทองของพระยาละครให้
หมส่านปักทองเยื้องผ่องไป	บ่าวไพร่ตามหลังสะพรังมา" ³⁸

และอีกตอนหนึ่งในเรื่องเดียวกันกล่าวถึงการนุ่งผ้าของขุนช้างก่อนเข้าพิธีแต่งงานกับ
นางวันทองว่า

"ส่วนผมบนกบาลสีล่านเกลี้ยง	มันหลีกเสี่ยงกันไปให้ชายหน้า
แล้วนุ่งยกอย่างตีมีราคา	ฟังชื่อมาได้แต่ในวัง" ³⁹

การที่ปรากฏชื่อ "ฝ่ายก" ของเมืองนครศรีธรรมราชในวรรณคดี เรื่องขุนช้างขุนแผน
อย่างน้อยถึง 2 ครั้งนี้แสดงว่าฝ่ายกเมืองนครศรีธรรมราชในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นที่รู้จักกันอย่างดี
และเป็นผ้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่นิยมกันของผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี

วิเชียร ๗ นคร และคณะ ได้กล่าวถึงฝ่ายกเมืองนครศรีธรรมราชไว้ว่า

เกี่ยวกับการทอฝ่ายกมีหลักฐานว่า ชาวเมืองนครศรีธรรมราชได้แบบอย่างมาจากแขกเมือง
ไทรบุรี กล่าวคือในปี พ.ศ. 2354 เมืองไทรบุรีคิดกบฏเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช คือ เจ้า
พระยานคร (น้อย) ได้ยกกองทัพไปปราบชากลับได้กวาดต้อนครอบครัวเฉลยเข้ามายัง

³⁸ กรมศิลปากร, ขุนช้างขุนแผน (พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2514),
หน้า 161-2.

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 264.

เมืองนครศรีธรรมราช เป็นจำนวนมากได้พากันมาไว้หลายพวก เช่น ช่างปั้นหล่อโลหะ ประสม ช่างทอง ช่างเงินเครื่องประดับ และพวกช่างทอผ้า สำหรับพวกช่างทอผ้าให้อยู่บริเวณตำบลมะม่วงสองต้น พวกแขกที่เป็นช่างทอผ้านี้เองที่ได้มา เป็นครูสอนให้ชาวนครศรีธรรมราชรู้จักทอผ้ายก ⁴⁰

การใช้ฝ้ายกิน เรื่องขุนช้างขุนแผนนั้น เป็นสิ่งที่มีอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 2 และเหตุการณ์ไปตีเมืองไทรบุรีนั้น เกิดขึ้นต้นสมัยรัชกาลที่ 2 เช่นกัน จึงเป็นไปได้ว่าผ้ายก เมืองนครหรือการทอผ้าในบริเวณอาณาเขต เมืองนครศรีธรรมราชนั้นมีจริงดังหลักฐานทางวรรณกรรม และประวัติศาสตร์ที่ปรากฏ หลักฐานที่พบในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือชุดที่เป็นไปในลักษณะการถ่ายทอดวิชาการทอผ้า เช่น

"ทอหูกแคะละ เข้น เล่นลอค เล่น เล่ร้างแห
ทอการสิงไคแซ ไม้ เป็นอิมิ เป้นอัน"

(พระมหาชาดก)

" @ ปั้นฝ้ายจนตึก ๆ ครีกอยู่ข้างหูกจะสอน
พันตึกนีกจะนอน ข้าวสารซ่อมก็ไม่มี"

(สุทธิกามชาดก)

ผู้แต่งสะท้อนวิชาการทอผ้าออกมาในลักษณะการวิจารณ์ผ่านตัวละครว่าการทอผ้า นั้นต้องมี ความประณีตจึงจะงดงามได้ และร้อยกรองถัดมากล่าวถึงการเตรียมฝ้าย เพื่อที่จะทอผ้า เป็นผืนต่อไป การทอผ้า เป็นวิทยาการที่น่าไปประกอบอาชีพให้มีรายได้พอประมาณ ในอดีตคง เป็นอุตสาหกรรมภายในครัวเรือน ทุก ๆ ครัวเรือนต้องทอผ้าเพื่อใช้เอง การทอผ้า เป็นวิชาที่มีการถ่ายทอดกันเรื่อยมา ตั้งแต่โบราณ เป็นวิชาการสำหรับผู้หญิง ผู้หญิงไทยภาคใต้สมัยก่อนถ้าทอผ้าไม่ เป็นจะไม่ เป็นที่ยอมรับของสังคม และไม่มีคุณสมบัติพร้อมที่จะ เป็นแม่ เรือนดัง เนื้อความในบทร้อยกรองข้างต้น

⁴⁰ วิเชียร ๗ นคร และคณะ. นครศรีธรรมราช (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษร สัมพันธ์, 2521), หน้า 279.

5.2 การศึกษาที่วัด วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของคนไทยสมัยก่อนไม่ว่าวิชาทางโลกหรือทางธรรม พระภิกษุส่วนใหญ่จะมีความรู้ความชำนาญพิเศษนอกเหนือจากความรู้ทางพระพุทธศาสนา และเป็นที่คาดหวังของประชาชนว่าพระภิกษุเป็นผู้ที่มีความรู้รอบ เมื่อเป็นเช่นนั้นประชาชนก็มีความศรัทธาเชื่อถือว่า พระภิกษุเป็นผู้ที่จะให้ความรู้ในทุกด้านได้ แม้กระทั่งวิชาการทางอาวุธ วิชามวย ก็ยังมีการถ่ายทอดกันในวัด การเป็นเช่นนั้นเพราะสมัยก่อนไม่มีโรงเรียนเปิดสอนอย่างปัจจุบันนี้ ดังนั้นวัดจึงมีบทบาทต่อการเป็นคนดีมีคุณภาพของคนไทยภาคใต้สมัยก่อนมากที่สุดทีเดียว

การเล่าเรียนวิชาความรู้ในวัดที่พบในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จะเป็นการเรียนเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยวิธีการบวชเป็นภิกษุหรือสามเณร เมื่อมีความรู้ความเข้าใจตามที่อาจารย์สั่งสอนอบรมแล้วก็ลาสิกขาออกมาครองเรือนหรือไม่ก็บวชเรียนไปจนตลอดชีวิต ในกรณีที่ดีรสพระธรรม การศึกษาหาความรู้ในวัดที่พบในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคมีดังนี้

"โอรามรักพือ เจาเปนกระสัตรี ใมรู้วิโนย พี่ชายจสอร ใหนองเขาใจ
 ใครเปรซีไล้ จึงนับวาชาย
 @ เกษภพสาขหน้า ทรามรักภือา ยาใหลสนด้าย ใคววดใคเรียน จักนับว่าชาย
 ผู้นั้นทรามสด้าย เขานับว่าคน"

(พระมหาชนก)

ร้อยกรองข้างต้นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการบวชเรียนเพื่อศึกษาวิชาทางพระพุทธศาสนาว่าเป็นสิ่งที่ลูกผู้ชายทุกคนจะต้องมี หากไม่บวชเรียนแล้วจะนับว่าเป็นผู้ชายที่สมบูรณ์ไม่ได้และจะนับว่าเป็นคนที่ไม่ถนัดนัก ชาวภาคใต้ถือว่าผู้ชายที่ยังไม่ได้บวชเรียนในพระพุทธศาสนาเป็น "คนดิบ" ผู้ชายที่บวชเรียนแล้วถือเป็น "คนสุก" เกณฑ์ในการบวชนี้สังคมไทยภาคใต้ใช้วัดความรู้ความสามารถของผู้ชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีไปสู่ขอผู้หญิงเพื่อแต่งงาน บิดามารดาฝ่ายหญิงจะถามว่าบวชเรียนแล้วหรือยัง ถ้าบวชเรียนแล้วจะไม่มีข้อข้องในการที่จะยกลูกสาวให้แต่งงาน แต่ถ้ายังไม่บวชเรียนก็จะบอกให้ไปบวชเรียนเสียก่อนแล้วค่อยสู่ขอ การศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนาของคนไทยภาคใต้สมัยก่อนเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะ เชื่อกันว่าเป็นกระบวนการที่สร้างคนให้สมบูรณ์ ด้วยเนื้อหาวิชาที่ศึกษามีครบถ้วนทั้งทางโลกและทางธรรม การบวชเรียนในพระพุทธศาสนาจึงเป็นที่นิยมกันทั้งสามัญชนและบุคคลชั้นสูงในสังคม ดังบทร้อยกรองชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคมีว่า

ศิษย์วัดในบทร้อยกรอง เรื่องนี้ความประพจน์ไม่ตี เทียบ เร้าหาอาจารย์ เนื่องจากถูก อาจารย์ไล่ออกจากวัด แม้ความประพจน์ไม่ตีแต่บางวัดก็รับไว้เพื่อฝึกนิสัยให้เป็นคนดี จึงกล่าวได้ว่าวัด เป็นที่หวังของบิดามารดาชาวไทยภาคใต้สมัยก่อนในเรื่องการให้การศึกษาแก่บุตร

การศึกษาวិชาความรู้นอกจากจะศึกษาที่บ้านและที่วัดแล้ว ยังมีการศึกษาตามสำนักต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นมาด้วย สำนักต่าง ๆ เหล่านี้จะมีผู้มีความรู้ความสามารถ เฉพาะด้าน เป็นผู้ถ่ายทอดวิชา ความรู้ นั้น ๆ แก่ผู้ไปศึกษาเล่าเรียน การศึกษาลักษณะนี้ที่พบในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคล ได้แก่

"เรียนสินประสาธ	อันสามาสาได้ชานาญ
ทั้งพรรณพระกุมาร	เจ้าเรียนได้ต่าง ๆ กัน
เจ้าสัพประสิทธิ์	จึงตำริเรียนลิลขันธ์
ยิ่งกว่ากุนารนั้น	ผาอุราอดหัวใจย"

(นกจาบ)

การศึกษาวิชาความรู้ตามสำนักต่าง ๆ นั้นมีอยู่โดยทั่วไปในสังคมชาวไทยภาคใต้สมัยก่อน ไม่ว่าจะเป็นงานช่างฝีมือ หรือวิชาการดั่งบทร้อยกรองจากวรรณกรรมชาดกที่กล่าวมาแล้ว จากรากฐานทางการศึกษาที่ก่อตัวมาตั้งแต่อดีตส่งผลให้สังคมไทยภาคใต้มีมรดกทางวัฒนธรรมสืบทอดกันมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ดังที่สุธวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวว่า

วัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวใต้ก็อยู่ในภาวะเดียวกันคือ เกิดขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ต่าง ๆ ...บรรพบุรุษของเราก็ช่วยกันถ่ายทอดให้พวกเขาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ภาษาที่ใช้กันทุกวันนี้ได้มาด้วยวิธีการนี้ ผ้าขาวม้าที่นุ่งห่มกันก็ได้มาด้วยวิธีนี้ การไปวัดไปโบสถ์ไปมัสยิด แม้กระทั่งการคิขโมยของกัน ก็ได้มาโดยวิธีนี้ทั้งนี้ เพราะลักษณะดังกล่าว เป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมประการหนึ่ง ⁴¹

⁴¹ สุธวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์, โลกทรรศน์ไทยภาคใต้ (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2527), หน้า 7-8.

ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการสร้างขึ้นของมนุษย์มีทั้งที่เป็นรูปธรรม (Concrete) และนามธรรม (Abstract) ซึ่งแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรม เช่น ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม และจริยธรรม เป็นต้น

เสฐียรโกเศศ ได้ให้ความหมาย "วัฒนธรรม" ไว้ว่า

วัฒนธรรมของชนชาวไทยแห่งประเทศไทยก็คือวิถีแห่งชีวิตของไทยในลักษณะที่รวมกัน ณ ที่หนึ่ง คือประเทศไทย ถ้าแยกย่อยจากประเทศออกเป็นท้องถิ่นก็มีบรรดาธิบายเป็นทานองเดียวกัน เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมในที่นี้ เฟื่องเสียงถึงความเป็นอยู่ของคนในส่วนรวมไม่ใช่ เอกชนหรือคน ๆ เดียว สิ่งต่าง ๆ ทุกสิ่ง ทุกอย่าง ซึ่งมนุษย์เป็นผู้ทำหรือปรุงแต่งสร้างขึ้น หรือตัดแปลงแก้ไขสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นอยู่ของคน ในส่วนรวมไม่ได้มุ่ง เฉพาะตัวคนเดียว ก็เป็นวัฒนธรรมทั้งนั้น ⁴²

สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไว้ว่า

ขอสรุปองค์ประกอบสองประการแรกคือความรู้และประสบการณ์ลงในประการหลัง คือ วัฒนธรรม เพราะความรู้ก็คื ประสบการณ์ก็คื เมื่อกล่าวโดยย่อแล้วก็คือวัฒนธรรมนั่นเอง ดังคำนิยามของ E.B.Tylor ใน Primitive Culture ว่า "วัฒนธรรม คือ ส่วนรวมทั้งหมดอันซับซ้อนอันได้แก่ ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลธรรม กฎหมาย ประเพณี และความสามารถอื่น ๆ ที่มนุษย์ได้มาในฐานะ เป็นสมาชิกของสังคม . . . เมื่อกล่าวโดยนัยแห่งสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาก็คือวัฒนธรรมนั่นเองซึ่งสรุปให้เห็นได้ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางภาษา
2. การละเล่น(นาฏศิลป์ดนตรี)
3. วรรณกรรม

⁴² เสฐียรโกเศศ, วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย ม.ป.ท., ม.ป.ป., หน้า 9.

4. ความเชื่อ ศาสนา
5. จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม⁴³

ทิตยา สุวรรณชฎ กล่าวถึงการเกิดวัฒนธรรม และประเภทของวัฒนธรรมไว้ว่า

วัฒนธรรมเป็นนามธรรมอันเกิดขึ้นจากความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของมนุษย์
ในขณะที่เดียวกันมีอิทธิพลและเป็นแนวทางของมนุษย์ในอันที่จะคิดหรือ เชื่อหรือปฏิบัติ
วัฒนธรรมจะประกอบไปด้วย เหตุการณ์และสิ่งของต่าง ๆ ที่สามารถสังเกตเห็นได้⁴⁴

คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาโดย บรรพต วีระสัย⁴⁵ ให้ความหมาย
ของ "วัฒนธรรม" ไว้ 3 นัย ประการแรกหมายถึงสิ่งที่ตั้งงาม สิ่งที่ได้รับการปรุงแต่งและยกย่อง
กันว่าดี และปฏิบัติสืบทอดกันมาตามลำดับ เช่น จิตรกรรม ดนตรี และวรรณคดี เป็นต้น ประการที่
2 หมายถึงขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งสำคัญของมนุษย์ในลักษณะต่าง ๆ
และความหมายประการที่ 3 ตามนัยของสังคมศาสตร์หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นผลงานหรือการ
กระทำของมนุษย์ทั้งที่เป็นวัตถุและอวัตถุ ทางวัตถุ เช่น วิทย์ อาคาร เป็นต้น ทางอวัตถุ เช่น
ศาสนา สถาบัน พฤติกรรม เป็นต้น

วัฒนธรรมตามที่กล่าวมาสรุปได้เป็น 2 ประการ คือ วัฒนธรรมหมายถึงเฉพาะสิ่งที่สังคม
เห็นว่าดีงามที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์กับประการที่ 2 หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์คิด
ประดิษฐ์ขึ้นมาไม่ว่าทางวัตถุ หรือการปฏิบัติ จุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อความคิดความ
ก้าวหน้าของสังคม แต่อาจจะมี การนำไปใช้แล้วก่อให้เกิดการทำลายได้ เช่นกันหากไม่พิจารณาให้
รอบคอบ อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมล้วนแต่เป็นสิ่งที่สร้างความเจริญงอกงามให้สังคมไม่ว่าจะทาง
วัตถุหรือจิตใจ ถ้ามนุษย์รู้จักนำวัฒนธรรมไปใช้ วัฒนธรรมมีการเกิดขึ้นมาตามลำดับ บางอย่างก็คง

⁴³ สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, โลกทรรศน์ไทยภาคใต้
(กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2527), หน้า 3, 15

⁴⁴ ทิตยา สุวรรณชฎ, สังคมศาสตร์ (พระนครเมฆมลการพิมพ์, 2509), หน้า 310.

⁴⁵ คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
สังคมวิทยาเบื้องต้น (กรุงเทพฯ : ประชาชน, 2532), หน้า 56-57, 58, 59.

อยู่ได้จนถึงปัจจุบันบางอย่างก็สูญสลายไป เพราะไม่ได้รับความนิยมจากคนรุ่นหลัง

วัฒนธรรม เป็นผลงานของมนุษยนักวิชาการจึงจัดเข้าไว้ในวิชามานุษยวิทยาวัฒนธรรม และนอกจากนี้วัฒนธรรมยังเป็น เนื้อหาของวิชาคติชนวิทยาด้วย ดังที่ กุหลาบ มัลลิกะมาส กล่าว ว่า

ความเห็นของดอร์สันดังกล่าวข้างต้นนั้นมี เหตุผล เนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่าในบรรดา นักวิชาการต่าง ๆ วิชามานุษยวิทยา สาขามานุษยวิทยาวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ที่สุดกับวิชาคติชนวิทยา จนถึงขั้นสร้างความสับสน และทำให้เกิดการโต้แย้งกันใน หมู่่นักวิชาการ

มานุษยวิทยา เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับ เรื่องราวของมนุษย์และได้แบ่งขอบ เขตของ เนื้อหา สาระ เป็น 2 สาขาใหญ่ คือ

1. มานุษยวิทยากายภาพ ศึกษาวิวัฒนาการของชีวิตมนุษย์ด้านกายภาพ และชีววิทยา
2. มานุษยวิทยาวัฒนธรรม ศึกษาวิวัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่ต้นก่อนประวัติศาสตร์ มาจนถึงปัจจุบัน ⁴⁶

กิ่งแก้ว อรรถถาวร กล่าวถึง เนื้อหาของคติชนวิทยาไว้ว่า "คติชนวิทยาเป็นวิชาที่อยู่ ระหว่างวรรณคดีกับมานุษยวิทยา" ⁴⁷

ในการวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยยึดหลักการทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับหลักการคติชนวิทยา ดังกล่าวมาในตอนต้น ซึ่งแบ่งเป็น 9 ประการ

1. ประเพณี
2. ความเชื่อ
3. ค่านิยม

⁴⁶ กุหลาบ มัลลิกะมาส, เอกสารการสอนชุดภาษาไทย 8 หน่วยที่ 1 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528), หน้า 12.

⁴⁷ กิ่งแก้ว อรรถถาวร, คติชนวิทยา เอกสารนิเทศการศึกษาระดับที่ 184 กรมการฝึกหัดครู (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2520), หน้า 7.

4. จริยธรรม
5. ศิลปะ
6. ยากกลางบ้าน
7. การแสดงและการละเล่น
8. เครื่องมือ เครื่องใช้
9. อาหารการกิน

1. ประเพณี ประเพณี เป็นสิ่งที่บุคคลในสังคมได้ยึดถือปฏิบัติกันมา เป็นเวลาช้านานแล้ว จากวัฒนธรรมมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยคุณค่าที่มีอยู่ในหลักการของประเพณีอันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติและสังคม จึงทำให้ประเพณี เป็นสิ่งที่มั่นคงไม่ค่อยสูญสลายอย่างวัฒนธรรมบางประเภท

พระยาอนุমানราชธนะ ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า "ประเพณี คือ ความประพฤติที่ชนหมู่หนึ่งอยู่ในที่แห่งหนึ่ง ถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกันและสืบต่อมานาน ถ้าใครในหมู่ประพฤติออกนอกแบบก็เป็นผิดประเพณีหรือผิดจารีตประเพณี"⁴⁸ และพระยาอนุমানราชธนะ⁴⁹ ได้แบ่งประเพณีออกเป็น 3 ประเภท คือ จารีตประเพณี เป็นเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม ซึ่งคนในสังคมถือว่าเป็นสิ่งมีค่าแก่ส่วนรวม ถ้าใครฝ่าฝืนหรือดเว้นไม่ทำตามก็ถือว่าเป็นความผิด ความชั่ว ขนบประเพณี คือประเพณีที่วางระเบียบแบบแผนไว้โดยตรงหรือโดยปริยาย โดยตรงคือวางเป็นระเบียบพิธีการไว้แจ้งชัด โดยปริยายคือรู้กันเองและไม่ได้วางระเบียบแบบแผนไว้ว่าควรประพฤติและปฏิบัติกันอย่างไร ธรรมเนียมประเพณี คือ ประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาสามัญไม่มีผิดมิถูกเหมือนเรื่อง จารีตประเพณี ไม่มีระเบียบแบบแผนอย่างเรื่องขนบประเพณี ผู้ใดทำผิดหรือฝ่าฝืนก็ไม่ถือเป็นเรื่องสลักสำคัญอะไรนัก ธรรมเนียมประเพณี เป็นเรื่องที่นิยมและถือเป็นธรรมเนียมสืบต่อกันมาในหมู่คณะ

สุพัตรา สุภาพ สรุปความหมายของประเพณีไว้ว่า "ประเพณีคือระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติที่เห็นว่าดีว่าถูกต้อง หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีการปฏิบัติสืบต่อ ๆ กัน

⁴⁸ พระยาอนุমানราชธนะ, วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย (พระนคร : คลังวิทยา, 2514), หน้า 37.

⁴⁹ พระยาอนุমানราชธนะ, การศึกษาเรื่องประเพณี. (พระนคร : ราชบัณฑิตยสถาน, 2514), หน้า 8-26.

มา เช่น เกิด ฝันหมาย สมรส ตาย บวช ปลุกบ้านใหม่ เป็นต้น^{๑๐}

นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า

"ประเพณี คือความประพฤติสืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนรวมสิ่งใดก็ตาม เมื่อประพฤตีสืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนรวมสิ่งใดก็ตาม เมื่อประพฤตีสืบ ๆ กันอยู่บ่อย ๆ จนเกิดเป็นความเคยชินก็เกิดเป็นนิสัยขึ้น ความประพฤติเหมือน ๆ กันเป็นส่วนใหญ่นิยมคณะ เรียกว่าประเพณีหรือนิสัยสังคม . . ."^{๑๑}

ประเพณีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมหลายหลากชนิด วัฒนธรรมชนิดนี้จะดำรงอยู่ได้นาน และเปลี่ยนแปลงยาก คุณสมบัติ เช่นนี้ของประเพณีทำให้มีความโดดเด่นกว่าวัฒนธรรมอื่น ๆ

ประเพณีที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุญคุ้มทั้งประเพณีส่วนบุคคลและประเพณีส่วนรวมวิเคราะห์ได้ดังนี้

1.1 ประเพณีการบวช การบวชเป็นประเพณีไทยที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานแล้ว พร้อม ๆ กับที่พระพุทธศาสนาเข้ามาตั้งมั่นในประเทศไทย เฉพาะในภาคใต้นั้นพระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตมาเป็นเวลานานมาก ดังปรากฏในจารึกหลักที่ 1 สังฆราชและปราชญ์ผู้เรียนรู้ทางพระไตรปิฎกล้วนไปจากเมืองนครศรีธรรมราชทั้งสิ้น ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อประมาณ พ.ศ. 1800 เมืองนครศรีธรรมราชนิยมการบวชในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้มีข้อความในตำนานเมืองนครศรีธรรมราชกล่าวถึงการบวชในพระพุทธศาสนาเอาไว้ด้วยว่า

เมื่ออ่องมสมเด็จ พระสระระเกษพรหุเทจ เจ้าปลั่งเจ้าสุพรมหา ฌ คอนธิร์ภการยุมาพระพุทธราชปลั่งแล้วใจ ๑๔๓๔ พระวัณะชาเลสมเด็จเจ้าเสียบธรรมโสภร์ราช ทัมพรมุณิยเจติ

^{๑๐} สุภัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2525), หน้า 138.

^{๑๑} นิพนธ์ สุขสวัสดิ์, วรรณคดีเกี่ยวกับขนบประเพณีไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เศศ, 2521), หน้า 1.

การลี้ภัยตามระดมเด็จพระพุทธิเจ้า สำเมรัคแล้วหมิ่นนาร แลสมเด็จพรเจ้าสีท่าโสกราชก่สเด็จ
 ลวงเขาสู่วัดคณคหฬิมาร ตามสันถานนุภาพ...เจ้าสมโพคกุมาร มีนามใจยเหลือมิสย
 ินยพรสาศณา บงงเกิด สี่ทาจบัวคเปริภิกษาวะ จึงบอกแกโคทศิรีเสีรัฐเป็พรเจ้าตวจ
 ทุนแกสมเด็จพรเจ้าสียธรรมโสกราชญูเป็พรเจ้าญู จึงพรเจ้าสีท่ามโสกราชก็พรอมด้วยกร
 กบัวคเจ้าสมโพคกุมาร ใจเป็ริภิกษาวะอินพรสาศณา จึงพรเจ้าสีท่ามโสกราช กคคด้วย
 โคทศิรีเสีรัฐย แลพรญาต้วงพรอมด้วยกักร จักุสคกรมกานเป็ริภิกษาวะ แลใจจำเมรีน
 พรสธรรมผายวิปีศนาทุระ แลเร้าจะสางเป็รอร่ามผายอุคองเมืองฉคัร ตะออกทาประค
 ประคชะชาง ผายทคสอนบานโคทศิรีเสีรัฐ เร้าจะใจเรียกวาวิทาชาง ใจเป็รอร่าม-
 หล้าง . . .^{๑๒}

จากตำนาน เมืองนครศรีธรรมราชมีหลักฐานเกี่ยวกับการสร้างพระบรมธาตุนครศรี-
 ธรรมราชใน พ.ศ. 1535 ซึ่งเป็นเวลารวม 1,000 ปีมาแล้ว (นับถึง พ.ศ. 2534) เมื่อ
 สร้างพระบรมธาตุแล้วหลานของพระเจ้าสีท่ามโสกราช (ศรีธรรมโสกราช) ก็บวชเป็นพระภิกษุ
 และมีการสร้างวัดท่าช้าง เป็นที่ปฏิบัติธรรม ปัจจุบันวัดท่าช้างก็ยังคงมีอยู่ในอำเภอ เมืองนครศรี-
 ธรรมราช ดังนั้นประเพณีการบวชในพระพุทธศาสนาของชาวไทยภาคใต้จึงมีมานานก่อนที่จะเกิด
 กรุงสุโขทัยขึ้นในภาคเหนือ ประเพณีการบวชที่สะท้อนให้เห็นในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จาก
 หนังสืออุค มีดังนี้

"วัดพุทธระมหาเถน ใจหนากเนรโกนเกษา ชำระแดงกายา นุ่งหมผาพอส้มค้วน กราบแลว
 ถินผาไตรย เตินเขาไปยตามกระบ้วน ครันว่าบาศีถ้วน ใจหรับไตรสนาคม @ รันสินธิบ
 บทเจน ลุะเปเรเนรคองามสม พระสงมทุกกองชม ว่าบริบุญไนยสาศหน้า @ ภาระเถนสรเสินพร
 แลวสั่งสอนไนยสิกขา วาเจ้าจงรักษา ยาปรมาค สักสิงอัน"

(สุบิน)

ร้อยกรองจากเรื่องสุบินแสดงให้เห็นถึงการบวชสามเณรในพระพุทธศาสนาว่ามีขั้นตอน
 อย่างไร การบวชสามเณรและการบวชภิกษุมีขั้นตอนที่ไม่ต่างกัน คือเริ่มจากโกนหัวก่อนตามฤกษ์วัน

^{๑๒} วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช, ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ใน ประวัติศาสตร์และ
 โบราณคดีนครศรีธรรมราช ชุดที่ 2 (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร, 2525), หน้า 1, 3.

เวลาที่เชื่อว่าดี โกงหัวเสร็จชำระกายให้สะอาดแล้วนั่งหมั้นแบบนาค หลังจากนั้นก็เข้าพิธีบวชท่ามกลางพระภิกษุอาวุโสซึ่งจะมีการสวดคาถาบาลีและการรับศีลตามพุทธบัญญัติ พระผู้ใหญ่ก็มีหน้าที่ต้องสั่งสอนอบรมพระภิกษุและสามเณรที่บวชใหม่

การบวชนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากของชาวไทยภาคใต้ เพราะ เป็นสิ่งที่สังคมยกย่องว่าประเสริฐและยังมีความเชื่อเรื่องอานิสงส์ปอยู่ด้วย อานิสงส์ที่ได้นั้นได้ทั้งบิดามารดาและตัวเอง อยู่ในเรื่องสุบินเพราะบุตรชายได้บวชในพระพุทธศาสนา มารดาจึงพ้นจากนรก และบิดาก็ตายไปแล้วสิ้นจากสภาพเปรตไป เป็นเทวดา ความสำคัญของการบวชในสังคมชาวใต้สมัยก่อนกล่าวไว้ในวรรณกรรมชาดกอย่างชัดเจนดังนี้

"@ บ่เิดเปรตื้อ เกศโนชาคนีย อาภัพักหน้า มีไต้บัวดเรียร โนพระสาสน่า เกิดเปรตพระยาดังคนเข็นไฉย @ ใ้อั่วกูอา โนชาคนี่น้ำ จักคิชฉันไฉย จงสร้างสมภารทรงพรวิไนย โนบักนีไสย จะคิตังถา @ เกษเปรตพระยามีไคภาษา ปรากฎเลาฎู มีเคชไชไชย คนกล้าวฝีมือ เขาเมืองนับถึ วาเปรตพระยา @ เกิดมาประเสริฐ เกิดมาลาเลิศ มาภบสาชหน้า บิคร่าเรียร เขียนพระธรรมา ใมศิจจะนิจา เหรจักสุรเสีย
(พระมหาชนก)

ผู้แต่งเรื่องพระมหาชนกพยายามเน้นความสำคัญของการบวชว่าเป็นสิ่งจำเป็นของลูกผู้ชายทุกคน หากไม่ได้บวชถือว่าเสียทีเกิด แม้จะมีอำนาจวาสนาส่งเป็นพระราชอาอย่างไรก็ตาม ผู้เป็นมารดาส่วนใหญ่จะให้ความเอาใจใส่ต่อการบวชของลูกชายมาก เพราะเชื่อว่าการบวชของลูกจะทำให้ลูกเป็นคนดีและมีอานิสงส์ถึงมารดาด้วยดังบทร้อยกรองว่า

"จึงมั่งร้สมรบพิชคกิจ หวังยังคิศบวพุทธ์เป็นอิศรี น้อยน้อยช้อยชูเชิดเลิศวิธี่ . . ."
(ยศกิจ)

วรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือชุดที่เน้นเรื่องการบวชมาก คือเรื่อง "สุบิน" ในเรื่องนี้ตัวเอกของเรื่องบวชถึง 2 ครั้ง คือครั้งแรกบวชเป็นสามเณร ครั้งที่ 2 เป็นพระภิกษุเมื่ออายุบรรลุนิติภาวะ การบวชครั้งนี้เป็นการบวชครั้งใหญ่อยู่ในพระราชูปถัมภ์ของพระเจ้าพรหมทัต ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นการบวชที่ยิ่งใหญ่ทั้งผู้บวชและผู้ร่วมงานดังบทร้อยกรองว่า

"เขารานกวารจันทังปวง ชมว่านากหล้าง หนุมนอยนาตาสาอาง @ แอ๊ดทังสองผ่ายข้าง
เมียบุนเมียนาง แล ๒ กลีบกลีบตา @ ลางสาวสกิดแม่เจรจา เจ้านากเข้ามา
รูปทรงนารักน่าเอ็นดู @ ลางสาวท้อายแอบปรู่ตู ซี้หเกือบนคู แลฉนมายิมรอกัน"
(สุบิน)

ความ เชื่อสำคัญอัน เนื่องจากการที่บุครชายได้บวชในพระพุทธศาสนา นอกจากจะมี
อานิสงส์ทำให้บิดามารดาไม่ตกนรกแล้ว ยัง เชื่อว่าช่วยทำให้บิดามารดาได้ไป เกิดในสวรรค์ด้วย เมื่อ
สิ้นชีวิตไปแล้วชาวบ้านมักพูดว่าให้ลูกชายบวช เพื่อว่า เมื่อตายไปจะได้ เกาะจิวรลุกขึ้นสวรรค์ ด้วย
ความ เชื่อในอานิสงส์ที่มีมากมายในการบวชนี้เอง จึงทำให้ชาวไทยภาคใต้ให้ความสำคัญกับการบวช
ในพระพุทธศาสนา มาก ก่อนจะแต่งงานผู้ชายจะต้องบวช เรียน เสียก่อนไม่ว่า เช่นนั้นบิดามารดาฝ่าย
หญิงจะไม่ยอมยกลูกสาวให้แต่งงาน จะเห็นได้ว่าทั้งบิดามารดาของผู้ชายและบิดามารดาของฝ่าย
หญิงต่างก็มีความ เอาใจใส่ใน เรื่องการบวชด้วย เหตุผลที่มีอยู่ร่วมกัน จึงกล่าวได้ว่าประเพณีการ
บวชทำให้ชาวไทยภาคใต้มีความ เป็นคนที่สมบูรณ์ และยังช่วยสร้างความรักสามัคคีให้แก่กลุ่มชนด้วย
อีกประการหนึ่ง

1.2 ประเพณีการแต่งงาน การแต่งงานเป็นวิธีการขยายสังคมให้เติบโตขึ้น
เพราะมีครอบครัวเพิ่มขึ้นและสมาชิกในสังคมเพิ่มขึ้นด้วย ธรรมชาติกำหนดค้ำมนุษย์ต้องมีการสืบพันธุ์
เพื่อรักษาพันธุ์มนุษย์เอาไว้ให้มีอยู่ตลอดไป ด้วยมนุษย์มีสมองที่ฉลาดกว่าสัตว์ประเภทอื่น มนุษย์จึง
คิดวางแผน เบียบในการนำไปสู่การสืบพันธุ์เอาไว้ เพื่อมิให้เกิดความวุ่นวาย และ เกิดปัญหาต่อสังคม
นั่นคือการแต่งงานซึ่งจะมีกิจกรรมตามขั้นตอนที่แต่ละสังคมได้วางเอาไว้

ประเพณีการแต่งงานของชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือ
บุคมตั้งแต่การไปทาบทามก่อน เพื่อดูท่าทีของฝ่ายหญิง เรียกว่า "แยบ" หากฝ่ายหญิงมีท่าทีไม่ขัดข้อง
จึงจะมีการหมั้นหมายและการแต่งงานจึงจะติดตามมา ดังบทร้อยกรองที่ว่า

"@ แม่ไปแยบว่า พี่น้องน่าปา ลงค่างาหมาย ครันทรามมีเรือน ชอบเดือนสบาย
ทำงานหญิงชาย ใหญ่ด้วยกัน"

(สุบิน)

การแยบ(แยบ) คือขั้นเริ่มต้นของการนำไปสู่การแต่งงาน การแต่งงานในวรรณกรรม
ชาดก เรื่องสุบินผู้แต่งใช้ว่า "ทำงานหญิงชาย" การแต่งงาน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญทั้งฝ่ายหญิงและ

ฝ่ายชาย ดังนั้นกิจกรรมการแต่งงานจึงมีหลายอย่างเพื่อให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวได้ตระหนักว่ามีความ
 ล้ำบากกว่าจะได้เข้าพิธีกัน ในพิธีการมีญาติมิตรและบุคคลที่รู้จักร่วมกิจกรรมกันมากทั้งนี้ เพื่อ เป็น
 พยานในความรักของคุณแต่งงาน หากคิดจะ เลิกร้างกันจะได้ระลึกถึงวันสำคัญที่จัดขึ้น กิจกรรมใน
 ประเพณีการแต่งงานที่กล่าวถึงมีดังนี้

" เร่งแต่งเจ้าเข้ามา	เร้ายาซ้ำให้ทันกาน
เรานี้จะแต่งงาน	อะพิเศกเจ้าด้วยพลัน
เมื่อนั้น เศรษฐีเต่า	จึงพาเจ้ามาด้วยพลัน
แล้วให้ลูกชายนั้น	เจ้าชะสงค์พระคงคา
ผ้าต้นข้อมลายทอง	งามล้ำมยของศรีโสภา
สังหวนงามรจนา	ข้อมสูวันงามพรรณราย
.....
ท่านท้าวพรหมทัตราช	ให้หน่อนารถทั้งสองสี
นั่ง เหนือแท่นมูณี	ให้สองสีนั่ง เคียงกัน
.....
ครันพรอมแล้วหมี่ข้า	จึงโหราให้ฤกษ์ไช
หม่อพราหมณ์ทำตามวิไล	เอาน้ำสังข์มาประพรม
.....
เจิม เจลิมภักตร์	สองนางลักษณผู้โฉมยง
พระยาติวงษาองค์	จึงอาหนวยอ้วยพรไชย
พระยาติโรคา	ยามาเขียนสองโฉมฉาย
มีแต่ความสุขสบาย	จา เร็ยสวัสดิ์สัตถภาพอร"

(นกจาม)

การแต่งงานในเรื่องนกจามแม้จะเป็นการแต่งงานของบุคคลชั้นสูงก็ตามแต่ขั้นตอนต่าง ๆ
 มิได้ต่างไปจากการแต่งงานของสามัญชน สิ่งนี้อาจจะต่างออกไปบ้างคือ ความโอ้อ่า สง่างามของ
 สิ่งที่เป็นองค์ประกอบ แต่หลักการของประเพณีไม่ต่างกัน ที่สำคัญผู้แต่ง เป็นสามัญชนสิ่งที่สะท้อน
 ออกมาย่อม เป็นสิ่งที่ได้พบได้ เห็นอยู่ในสังคมนั้นเอง

เมื่อประกอบการพิธีแต่งเสร็จแล้วตกลูกกลางคืนจะมีการส่งตัวเข้าหอ เป็นขั้นตอนที่ให้เจ้า
 บ่าวเจ้าสาวได้มีโอกาสสัมพันธ์กันในฐานะคนรัก เป็นครั้งแรก เพื่อสร้างรากฐานของความเข้าใจ
 อันดีต่อไปในอนาคต การส่งตัวเข้าหอที่มีในวรรณกรรมชาดกภาคนี้ได้มีดังนี้

"จึงว่านางโฉมยง	แม่อีกส่งลูกสงสาร
ไปอยู่ด้วยกุมาร	ที่ในห้องปรากรรณา
นางสุวรรณเกษร	นางจึงทูลพระมานดา
พระแม่จงกรุณา	ให้ลูกอยู่ด้วยผู้ชาย
ลูกไม่เคยเจรจา	คิด ๆ มาหน้าใจหาย
ว่าแล้วนางโฉมฉาย	เจ้าทอดกายลงโสภา
.....
เมื่อนั้นพระมานดา	ฟังลูกยากกล่าวอุบาย
จึงปลอบนางโฉมฉาย	ฟังแม่ว่าอย่าอ่าวอ
อันว่าประเวณี	ย่อมมีมาแต่ปางกร
ห่อนิดายาอ่าวอ	มีแต่เจ้านี้เมื่อไทรย
พิรียกับสามี	เป็นประเวณีแต่กรไกล
อันความพิศมัย	ใช้เจ้าแต่เราอยู่ดินดาร
อันการสิ่งนี้หนา	ถึงเทวาในวิมาร
ความรักความสงสาร	มีเหมือนกันสิ้นทุกคน
ว่าแล้วพระมานดา	กุมพระกอนนางนิรมนต์
พาเจ้าเข้าโพงชน	แล้วจึงฝากนางชายา
แต่วันนี้ไปเจ้า	ทั้งสองเจ้ายาฉันทา
ปกครองกันสองรา	ยาได้มีอรรณราย
ฝากนางแล้วมีข้า	พระมารดาจึงผันนาย
จากปรากรรณราย	นางโฉมฉายตามออกมา
เมื่อนั้นพระชลมาร	ปิดบาตตามมีทันข้า
สรรพลทธิปริชา	เจ้าจึงคว่าพระกรไว้"

(นกกาน)

"ท้าววันนางไถ้ย สมเด็จพระดำ @ บายสีเรียงเรียบ ชั่งแกลังประเทียบ
ตั้งข้างรจหน้า เทียรทองเทียรร้าย แวนฟาโสภา เวียรช่ายหาว่า จำเริญพระสือ"

(พระมหาชนก)

พระมหาชนกเสด็จไปรับพระนางเกษิณีพระมารดา แล้วจัดการพิธีบายศรีถวายแด่พระนาง

"ขวันเจายาล้าเส้นจร ไปชมคิงขร ห้วยเหวเปลวปล่องช่องทาร์ ยาชมสพสัตว์ไพธสาร พัก
พักมโภทาล ผีป่าครทวนครวัณคราง ขวันเอี้ยเซ็นเซี่ยสุราง แสรสารสาอาง อังก์พัน
คลนา ขวันสงมาครองสุวัณยา ทรพิสิงโภคา พิพิศสัตว์ภูมิสมบุญ พร้อมพระวงษานานูน สิบสิบกร
กูร์ร ตามคลทศमितทางทรร ข้องทศคายอัน ยินยาวถึงพัน อันตรายยาใจ เบียดเบียร
ปรกอบเก่ารอบแวนเวียร เสร็จแล้วดับเทียร โบกควันจันเจิมภักตรา พรั่งพร้อมพระยาดิวังษา
ชิตรามพฤททา ส่นมนากัลยานารี ข้ำทูลล่องทูลี ถวายภริไชศรี สัตว์แกเจาทังสอง
ให้ประโคมแตรสังฆ้องกลอง เสทือนกีกอง ร่ทึงซิ่งแซ่ทังเวียง . . . คารับครบด้วยเจ็ดวัน
คัมโพธิ์ทำขวัน แกเจาทังสองสัตว์"

(พระมหาชาดก)

การประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญในเรื่องพระมหาชาดกกระทำในตอนที่พระชาลีและพระธิดา
กัณหาได้เสด็จกลับคืนยังนครเชตุคร พระเจ้าสยชัยพระเจ้าผู้รับสั่งให้ประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญเพื่อ
ความเป็นสิริมงคลและความร่มเย็นของพระกุมารและพระกุมารีทั้งสอง ในการประกอบพิธีนี้มีการ
ใช้แวนเวียนเทียนมงคล การเจิมหน้าผาก การอวยพรหรือการกล่าวรับขวัญของญาติผู้ใหญ่ และ
การประโคมดนตรี การพิธีบายศรีข้างต้นนี้ แม้จะเป็นการพิธีของกษัตริย์ แต่ในความเป็นจริงแล้ว
ขั้นตอนต่าง ๆ ของการประกอบพิธีก็มีได้ต่างกัน สำระสำคัญของประเพณีนี้คือขอให้ขวัญของผู้เข้า
ร่วมในพิธีจึงมีความสงบสุขและมีชีวิตที่เป็นสิริมงคล

ในการเกิดสมัยก่อนของชาวใต้มีการทำบายศรีเด็กที่เกิดด้วยจุดประสงค์ที่จะให้เด็กมี
ความร่มเย็นเป็นสุข ดังบทร้อยกรองมีว่า

"ครันใจเริกวัน ทามิงสิงขวัน ขอเชินบุตรา ไทแดงบายสี วิจิตรคหน้า เป็ดไถยสุทรา
ของหวานของค้ำว เหย้าเรือนปักกวาด ภรมเจียมมปลาด ภาคภู่ร้าว จากแขวนกจก
ทกเสาเงาว้าว ดับเกดานข้าว วังม้านรามเกียน @ ภรอมยาดสองฝ่าย หมูย่าคายาย

มานั่งเอี่ยมเอี่ยม ครันไคเรกติ ตีคองจุดเทียน ำหรับแว่นเวียน เจ็ดรอบชอการ
 @ ท่านยายโปกผัน จิมจันน้ำมัน เฉลิมหน้ากุมาร ยายอยิบข้าวขวัญ ป้อนปากำให้หล้าน
 ทำตามบุหราน สมมุดจิงคีย . . ."

(สุนัน)

การทำบายศรีในภาคใต้อย่างคงมีให้เห็นอยู่บ้างในปัจจุบัน และมักจะเป็นส่วนหนึ่งของ
 ประเพณีใหญ่ได้แก่ การบวช และการต้อนรับผู้เป็นสมาชิกใหม่ของสังคม แม้ว่าประเพณีการทำ
 บายศรีจะลดความนิยมลงไป แต่จากหลักฐานทางวรรณกรรมชาดกพบว่า เป็นที่นิยมกันมากในอดีต

1.4 ประเพณีตรุษสงกรานต์ ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งของ
 ชาวไทยภาคใต้ ถือว่าวันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย ตรงกับ วันที่ 13 เมษายน ของทุกปี
 ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ประชาชนจะหยุดทำงาน เพื่อร่วมกันทำบุญตักบาตรและร่วมสนุกสนานรื่นเริง
 มีการรดน้ำอาบน้ำให้ผู้ที่เคารพ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีอายุ มีการสาดน้ำและมีการละเล่นต่าง ๆ ทั้ง
 กลางวันและกลางคืน ก่อนจะถึงสงกรานต์จะมีการเล่นเพลงบอกตามหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อเป็น
 สัญญาว่า บัดนี้สงกรานต์ได้มาถึงแล้ว ขอให้สมาชิกในสังคมได้รับรู้และปฏิบัติในสิ่งที่บรรพชนเคย
 ปฏิบัติกันมา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ เกี่ยวกับประเพณีตรุษ-
 สงกรานต์ไว้ตอนหนึ่งว่า

แต่ในส่วนตรุษนั้นมีการพระราชกุศลประจำปี คือมีการทรงบาตรพระสงฆ์มากกว่า
 ปกติอย่างเทศกาลและมีน้ำอาบที่เรียกกันว่าแป้งสาด แต่เป็นค่าที่เรียกกันอย่างโบราณ
 ทุกวันนี้ไม่มีใครเรียกคุกลี้นอาบ เหมือนกับจะหอม เย็น ๆ . . . หน้าที่ของพนักงาน
 แป้งสาดมีอยู่สองอย่างเท่านั้น คือทำน้ำอาบสำหรับทรงพระศรีมหาโพธิ์ และในเวลาตรุษ
 คราวหนึ่ง สงกรานต์คราวหนึ่งทำน้ำอาบที่สำหรับพระราชทานรดเจ้านายข้าราชการ
 ในเวลาสงกรานต์อย่างหนึ่ง นอกนั้นไม่มีธูระอันใด . . .^{๖๓}

^{๖๓} พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชพิธีสิบสองเดือน (กรุงเทพฯ :
 ศิลปাবรรณาการ, 2516), หน้า 207-208.

ตรุษสงกรานต์ เป็นพระราชพิธีหนึ่ง พระราชพิธีนี้มีการทำบุญตักบาตร และการสงฆ์
พระศรีมหาโพธิ และการอาบน้ำแก่ผู้มีอายุ การพิธีในราชสำนักดังกล่าวนี้มีการปฏิบัติตลอดมา การ
ปฏิบัติประเพณีตรุษสงกรานต์ของชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกประเภทหนังสือบุดมี
ดังนี้

"ครั้นตรุษสงกรานต์ ปีใหม่ออกวาร ระเริกทินนา สมเด็จพระเจ้า เจ้ากรุงบ้ญจา
อำมาตยา ชนานิกร แต่งเครื่องมัจฉะมาง ฟูปเพียนต่างต่าง ไปสโมษ
แต่ชุมภูจิต บุรุษิษนคร เป็นนัรันคอร สการะบุชา"

(มโนหรานินบาท)

ในวรรณกรรม เรื่องนี้กล่าวถึงการปฏิบัติประเพณีตรุษสงกรานต์ด้วยการนำอาหาร
ไปถวายแต่ท้าวชมพูจิตพยานาคที่ทําให้บ้านเมืองมีความอุดมสมบูรณ์ พยานาคชมพูจิต เป็นผู้มิบุญคุณต่อ
ชาวเมือง เปรียบเสมือนผู้อาวุโสควรแก่การเคารพบูชา เมื่อถึงตรุษสงกรานต์ ชาวไทยภาคใต้จะ
ทำบุญตักบาตรและรดน้ำแก่ผู้มีอายุ การปฏิบัติ เช่นนี้มีตลอดมาจนปัจจุบันนี้

1.5 ประเพณีการถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา

การถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา หรือพิธีศรีสังฆปาณกาลนั้น เป็นประเพณีที่ไทยได้รับอิทธิพลทาง
วัฒนธรรมจากอินเดีย ความมุ่งหมายของการปฏิบัติประเพณี คือให้บรรดาอำมาตย์ข้าราชการ
ของพระมหากษัตริย์มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การปฏิบัติประเพณีนี้
ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุด คือ

"โพธิสัตว์แจ้งวังบาตาม กระแสกลความคิดแห่งปุโรหิตอาจารย์ @ จึงตรัสทํามบูรพา
ราชาจพาลแลเป็นอะสับบุริษา @ เสียน้ำพิพัฒน์สัตยา ต่ยาบุริษา จารเป็นสุนยา-
วาสะยุยง @ ให้เกิดกุหลีกกลางฉรง มีมโนปลง เจตนาซึ่งโภาโคสุริย์ เอาทรัพย์ของ-
เขามาพูน ในราชกรกุล ปรียชณแก่อาตมา"

(มโนหรานินบาท)

เสีย เป็นคำเก่าหมายถึงทั้งมีปรากฏใน เรื่องลิลิตพระลอและวรรณคดีไทยสมัยอยุธยา
ตอนต้น

ร้อยกรองในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ เรื่องนี้กล่าวถึง เจ้าเมืองประเทศราชที่ เชื่อคำยุยง
ของอำมาตย์ผู้หนึ่งแล้วก่อความเดือดร้อนแก่ราษฎรทั้งหลายว่า เป็นผู้ที่ยอม เสียสัตย์ที่กระทำไว้

พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยากระทำในสิ่งที่มีบุญประโยชน์ของคนโดยมีค่านึงถึงส่วนรวม

รัชกาลที่ 5 ทรงพระราชนิพนธ์ เกี่ยวกับการถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาเอาไว้ว่า

เป็นพระราชพิธีใหญ่สำหรับแผ่นดินมีสืบมาแต่โบราณ ไม่มีเวลาเว้นว่าง มีค่าอ้างถึงว่าเป็นพิธีระงับยุคเข็ญของน่านเมืองกำหนดปีละสองครั้ง คือในเดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ ครั้งหนึ่ง เดือน ๑๐ แรม ๑๓ ค่ำ ครั้งหนึ่ง

เมื่อจะคิดหาต้นเหตุการถือน้ำให้ได้ความว่า เหตุใดเมื่อให้คนอ่านคำสาบานทำสัตย์แล้วจึงต้องให้ดื่มน้ำชำระพระแสงด้วยอีกเล่า ก็เห็นว่าลัทธิที่ใช้น้ำล้างอาวูธ เป็นน้ำล้างสาบานนี้ ต้นแรกที่จะเกิดขึ้นด้วยการทหาร เป็นพิธีของขัตติยหรือกษัตริย์ ที่นับว่าเป็นชาติทหารในจำพวกที่หนึ่งของชาติซึ่งแบ่งกันอยู่ในประเทศอินเดียคล้ายกับในดัตช์ของอังกฤษ หรือสมุโรรของญี่ปุ่น ขัตติยขัตติย เป็นชาติที่ไม่ได้หากินด้วยการค้าขาย โถหว่าน ปลุกเพาะ หรือรับไทยทานจากผู้หนึ่งผู้ใดให้ ย่อมหาเลี้ยงชีพด้วยคมอาวูธ แต่มีใช้ผู้ร้ายเที่ยวลอบลักทำโจรกรรม ใช้ปราบปรามโดยซึ่งหน้าให้ตั้งอยู่ในอำนาจ แต่การที่ประพฤติเช่นนี้ เมื่อว่าโดยอย่างยิ่งแล้วก็อยู่ในพวกผู้ร้ายนั่นเอง แต่เป็นผู้ร้ายที่มีความสัตย์ . . .^{๕๔}

การถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยายังคงมีสืบมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ผู้เข้าร่วมพิธีมีจำนวนน้อยลงกว่าสมัยก่อนโดยสรรเฉพาะทหารระดับสูงเท่านั้น ส่วนทหารระดับรองลงมาใช้วิธีการเข้าร่วมพระราชพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพลซึ่งใช้เวลาการประกอบพระราชพิธีไม่นานนัก และกระทำได้อย่างทั่วถึง เหมาะกับทหารที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก

1.6 ประเพณีศพ

มนุษย์มีความรักความผูกพันกันในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อถึงแก่กรรม ความอาลัยอาวรณ์ย่อมเกิดขึ้น ดังนั้นประเพณีการทำศพจึงมีขึ้นและแตกต่างกันออกไปตามลัทธิศาสนา แต่จุดประสงค์ เป็นอย่างเดียวกัน คือต้องการแสดงออกถึงความรักความอาลัยและให้เกียรติแก่ผู้ตาย ประเพณีการทำศพในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือชุดที่ปรากฏ เป็นประเพณีศพของผู้นับถือพระพุทธศาสนาตั้งแต่บทร้อยกรองที่กล่าวถึงประเพณีนี้ ดังนี้

"๑ พญาอุปราชา สุริยาคาสังเสนา ทาเม็รเกนโยธา แต่งการสบให้ครบครัน

๑ ครันแล้วจึงปลง ถวนคารบถึงเจควัน เสิ้งแล้วควยขับพลัน เป็รอันแล้วมีบรรชา"

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า 222.

"...ครั้นท้าววายุโสภ สूरียศาคสังเสนา ท้าวเมธีเคนโยทา แดงการสบให้ครบครัน
 ท้าวโรงทิม @ ทังราชวัคจัดทอง ทองดอกกม็ห้อยแคว้นไผย ใยโรงทึประทีปแคว
 แสงไฟยแวงจับแควตา @ โคมร้ย้ามารายรอบ เป็นคั่นคอบรอบทิมทอง แควนตาม
 ของพวงพรมโหด คูรุงโรจงามสุกใสย . . . ชวนกันคูดพระสบ ไม เคียพบแดหลังมา
 @ พารแควแลพารทอง มาตั้งรองเครื่องบูชา เคาดอกดอกกม็มา ใสทึบูชาทุกคืนวัน
 @ วาการสาเร็ดแลว จึงพระแควมามินดี เขินสบนางเทวี ออกมาใวยในโรงทิม
 @ แตรสังรังคอง ทังมงกลองประโคมใผย กลองซ่มมาปเปิง ติดตาม เขิงปเปิงกรม
 @ ใหตีตามทุมประชุมโมง ปิชนัยพิไรยเปา เสียงเพริคเพราเพราะเอาใจย . . .
 @ แตนางคับแบ้ญซัน ใคเจควันมาโดยปอง ใวยในยโรงทิมทอง คนเฝ้าทุกคืนวัน"
 (จินทะมาค)

ร้อยกรองที่ยกมานี้ เป็นภาพสะท้อนถึงประเพณีศพบของบุคคลชั้นสูง ร้อยกรองลำดับแรก
 เป็นการประกอบประเพณีพระศพบพระเจ้าสุทนต์ราช ซึ่งสิ้นพระชนม์เพราะทรงชรา ในการนี้มีการ
 ท้าพระ เมรุเพื่อถวายพระเพลิงศพบ เก็บศพบไว้ 7 วัน ระหว่างเก็บศพบก็มีการประดับประดาตกแต่ง
 โภศพระศพบให้มีความสง่างามสมพระเกียรติ เมื่อครบกำหนด 7 วันก็นำพระศพบสู่พระ เมรุเพื่อถวาย
 พระเพลิงต่อไป

ร้อยกรองลำดับที่ 2 ประกอบประเพณีพระศพบพระนางเทวอัสสิงคาพระธิดาพระเจ้าพรหม-
 จักรวัต (ซึ่งเข้าใจว่าสิ้นพระชนม์ วันที่ 7 จันทะมาคใชยวิเศษรักษาพื้นดินซึพขึ้นมา) ในการ
 ประกอบพระราชพิธีนี้มีการสร้างโรงทิมเพื่อไว้พระศพบ มีรั้วราชวัค ฉัตร ธงประดับโรงทิมมีดอก
 ไม้ โคมไฟชนิดต่าง ๆ ประดับประดาข้าวดอกดอกไม้ใสที่บูชาหน้าพระศพบทั้งกลางวันและกลางคืน
 นอกจากนี้ยังมีดนตรีประโคมด้วย เก็บพระศพบไว้เป็นเวลา 7 วัน

ประเพณีศพบที่กล่าวมา เป็นการพระศพบของบุคคลชั้นสูงซึ่งจะมีความประณีตและขิ้นตอนมาก
 กว่าสามัญชน อย่างไรก็ตาม ในการประกอบประเพณีศพบของสามัญชนไทยภาคใต้อีกก็มีหลักการไม่ต่าง
 ออกไปนัก การปฏิบัติประเพณีศพบในวรรณกรรมชาดกภาคใต้อีกจากหนังสือบุตมิวิธีการ เหมือนกันดังที่
 กล่าวมา วรรณกรรมชาดกภาคใต้อีก เรื่องหนึ่งกล่าวถึงประเพณีศพบไว้ตรงกันว่า

"ครั้นวายุโสภแล้ว สมเด็จพระแก้ว สัพประสิทธิ์ฤทธิ ใให้แด่งโรงทอง เรื่องรองรมมี
 เข็ญศพบภูมิ เข้าในโรงทอง เมื่อนั้นพระบาท ครัสสังอำมาคย์ มนคริทังผอง ใให้ทำ
 รูปสัตรี สาระพัดเนืองนอง ที่ใโรงทอง ใให้มีทุกพรหม รูปอินทรรูปพรหม รูปเทพพนม

ถือดอกบุษบัน รูปารมรูปลักษ์ รูปยักษ์ทศกรรฐ์ รูปเทพเทวัน งามขึ้นคุษฎี. . .ราชวัตร-
 ราชรอบ ฉัตรธงประกอบ รูปสัตว์อยู่สลอน รูปนางสาวสวรรค์ อังงามบวร
 รูปเทพกนิร ร่ารอนคامجัน เมรชิกเมรแซก ทำให้แปลก ๆ ทั้งแปดทิศนั้น มีรูปศักดา
 ยักษากุมภัพท์ ประดับทุกชั้น งามงามบรรจง นามุขนำบญ เป็นลำดับกัน ทุกชั้นเหมหงษ์
 อ่อมแก้วอ่อมทอง เรื่องรองเยียรระยง รูปครุฑขงศ์ สลับรับกัน ให้จัดเครื่องเล่น
 ระบำรำเต้น โขนหนังทั้งนั้น ให้พร้อมทุกประการ. . .ครั้นถ้วนเจ็ดวัน พระองค์ทรง-
 ธรรม์ เจาจึงถวาย พระเพลิงกระษัตริ พรหมทัตฤสาชย เสด็จผันผาย เข้าสู่วังใน "

(นิทานนงจาย)

การตกแต่งโงงศพนในวรรณกรรมนิทานเรื่องนงจายชาดกภาคีได้มีความประณีตมาก มี
 การแกะสลักและวาดภาพรูปต่าง ๆ ไว้ในโรงเก็บพระศพ นอกจากนี้ยังมีการแสดงต่าง ๆ หลาย
 อย่าง เช่น ระบำ ละคร โขน และหนัง เป็นต้น เมื่อประเพณีดำเนินไปครบ 7 วันจึงถวาย
 พระเพลิง

การประกอบประเพณีศพของสามัญชนมีความง่ายและไม่มีการขิ้นตอนละ เอียดนักอาจจะ เนื่อง
 จากความไม่พร้อมในด้านต่าง ๆ ก็ได้ การประกอบประเพณีศพของสามัญชนพอจะสังเกตได้จาก
 การเผาศพพญาจันทันต์ ดังบทประพันธ์ว่า

"ค้อยพินอินทรีย์ สุกัตราชเทวี ภาพักบรียวาร หาพินหาไฟ กองไว้บ่นาน ชักช้วนบริว้าน
 จะเผาจอมธรรม์ . . . จึงเผาพระแก้ว ครั้นดับเพลิงแล้ว แก้วเกษสุกัตรา ภาพัก
 บรียวาร กรานกระคูลราชา ประม้วนเข้ามา กองไว้ในสถาน จึงภากันไปย หาพรรณ
 ดอกไม้ ในโพธิมพานต์ มาถวายพระธาตุ แห่งพระโพธิญาณ ปักไว้ในสถาน บูชาพระองค์"

(พญาจันทัน)

การประกอบพิธีศพที่ง่าย ๆ ไม่มีการประดับประดาอะไร เนื่องจากความไม่พร้อมทำให้
 ต้องเผาเร็วขิ้น เมื่อเผาเสร็จก็เก็บกระดูกไว้บูชาต่อไป ปัจจุบันการประกอบพิธีศพก็มีขิ้นตอนไม่
 ต่างจากนี้ คือเก็บศพไว้ไม่นานนัก (ไม่ค่อยถึง 7 วัน) ก็จะเผาและลูกหลานเก็บกระดูกไว้บูชา
 ประเพณีศพที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่าชาวไทยภาคีตันิยมเก็บศพไว้หลายวัน (ส่วนมาก
 7 วัน) ทั้งนี้เพราะมีความอาลัยอาวรณ์ในตัวผู้สิ้นชีวิต ระหว่างการประกอบประเพณีนั้นจะมีการ
 แสดงออกถึงความรักความอาวรณ์ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้นว่าหาสิ่งที่สวยงามมาประดับประดา

ที่เก็บศพ จัดให้มีการแสดงและละเล่นต่าง ๆ เมื่อครบกำหนดก็เอาศพไปเผาและเก็บกระดูกไว้
เคารพบูชาและรำลึกถึงต่อไป

1.7 ประเพณีสารท

ประเพณีสารทเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ปัจจุบันประเพณีสารทยังคงปฏิบัติกันอยู่ในภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่จังหวัดนครศรีธรรมราชจะมีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ทุก ๆ ปี เป็นเวลา 10 วัน 10 คืน จุดมุ่งหมายของประเพณีนี้คือ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่บรรพชนที่สิ้นชีวิตไปแล้วมีการทำขมมนประเพณีนี้หลายอย่าง เช่น พอง ลา กระจุกไก่ สะบ้า ฉาวหาย และศิษ่า ขมมนเหล่านี้มีการจัดแต่งในลักษณะต่าง ๆ กัน ครั้นถึงวันสำคัญก็นำไปวัดเพื่อทำบุญอุทิศให้แก่บรรพชนตามที่ประสงค์(มักเรียกผู้สิ้นชีวิตไปแล้วว่า เปรต)

การทำบุญสารทมีกล่าวถึงในเรื่องพระราชพิธี 12 เดือนว่า

สารทซึ่งเป็นนักขัตฤกษ์ เป็นที่นิยมของคนทั้งปวงทั่วไปว่าเป็นสมัยที่จะได้ทำบุญเมื่อปี เดือน วัน คืน ล่วงมาถึงถึงกลางรอบ ด้วยเหตุที่เราถือเอากำหนดพระอาทิตย์ลงไปที่สุดทางใต้กลับขึ้นมาเหนือถึงถึงกลาง เป็นต้นปี ครั้นพระอาทิตย์ขึ้นไปเหนือจนสุดทาง จะกลับลงได้มาถึงถึงกลางก็เป็นอันพอบรรจบถึงปีซึ่งไม่กระทำการพระราชกุศลในกลางเดือนเหมือนการอื่น ๆ...^{๕๕}

ประเพณีสารทมีกล่าวถึงในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุควัวบ้างดังนี้

"กระยา ร้อยเอ็จ ผูกช่วยสาเส็จ คอกไม้เงินทอง ปืนิง ตรุษสารท

อัคราโดยปอง ถวายแกพรทอง กรุงกคราชา"

(จันทกุมาร)

ร้อยกรองนี้กล่าวถึงการส่งส่วยคอกไม้เงินคอกไม้ทองต่อประเทศที่มีอำนาจเหนือกว่า โดยกำหนดเอาเทศกาลตรุษสารทเป็นเวลาส่ง แสดงว่าตรุษสารทเป็นช่วงเวลาที่สำคัญนอกจากจะมีการประกอบกิจกรรมทางประเพณีแล้วยังเป็นกำหนดการรับคอกไม้เงินคอกไม้เงินคอกไม้ทองด้วย

2. ความเชื่อ ความเชื่อคือ สิ่งที่มีมนุษย์ถือนั่นว่าสิ่งนั้น ๆ จะช่วยให้สำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาหรือทำให้ประสบกับสิ่งที่คิดมาได้ มนุษย์มีความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ หลายอย่าง เช่น ความ

^{๕๕} พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชพิธีสิบสองเดือน (กรุงเทพฯ : ศิลปบรรณาการ, 2516), หน้า 598.

เชื่อ เนื่องจากศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลางของขลัง และความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ เป็นต้น ความเชื่อที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคีได้จากหนังสือบุค แยกวิเคราะห์ได้ดังนี้

2.1 ความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนา ความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนาที่พบ เป็นความเชื่ออันเนื่องมาจากพระพุทธศาสนา คือ

2.1.1 เชื่อในพระรัตนตรัย ชาวพุทธภาคีได้สมัยก่อน เชื่อว่าพระพุทธคุณ จะช่วยให้พ้นทุกข์ได้ เมื่อมีทุกข์ ดังบทร้อยกรองว่า

"นางแดงเครื่องไสบาด มิไคขาดสักเวลา . . .

@ รักสาซึ่งอุททอน อยู่ในไตรสนักม . . .

@ สิงไคเปรกฺุสน นางหน้ามรขวัญชวาย ทำทานมิขาดสาย"

(สังข์ทองคำภย)

พระนางจันทวีพระมเหสีฝ่ายขวาของท้าวายสมน (ยศวิมล) ท้าบุญตักบาตร และมัน อยู่ในพระรัตนตรัย ยึดเอาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง ท้าบุญตลอดเวลา การที่พระนางทรงปฏิบัติ เช่นนี้ด้วยมีความ เชื่อว่าพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ จะช่วยให้ ประสบความสำเร็จในการมีพระโอรสได้

"ไวยคุณพระพุทธ มาเปนมงกฏ ปกเกล้าเกสา"

(จับทะฆาด)

พระนางคารวีทรงว่ายน้ำอยู่ในมหาสมุทรทรงรำลึกถึงพระพุทธคุณ เพื่อบันดาลให้พระนาง พ้นจากอันตรายในครั้งนี้

ชาวไทยพุทธภาคีทั้งอดีตและปัจจุบันยังเชื่อมั่นว่า พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ เป็นสิ่งประเสริฐ ช่วยพาให้พ้นทุกข์ และประสบแต่สิ่งสิริมงคลได้

2.1.2 เชื่อในเรื่องกรรมเวร ความเชื่อเรื่องกรรมเวรเป็นการเชื่อว่า ทำอะไรไว้ก็จะได้ผล เป็นอย่างนั้น และกรรมนั้นจะติดตามสนองต่อไปจนกว่าจะสิ้นแรงแห่งกรรม ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงกรรมที่ทำไว้จนชาติก่อนแล้วส่งผลมาถึงชีวิตปัจจุบัน มีดังนี้

"วันนี้กูตาย ด้วยกรรมเวรา ยิ่งกว่านี้ อื่นไกลไหนมี คือจุลพัตรา เพราะลูกมะ เตื่อ
 จึงผูกเวรา นางโอรธข้าว่า ใให้รังมดแดง นางกลั่นใจตาย มอดม้วยฉิบหาย ร้อง
 ด้วยเสียงแข็ง นางคาตคักอ ว่าข้านี้แกลิ่ง ใให้รังมดแดง นางม้วยมรณา ตายจากกัน
 ไปเป็นลูกท้าวไทย พรหมทัตตราชา ใให้พรานมายิง ใให้ถึงมรณา หวังจะเอองา
 ไปทาสเตียงเสีย ยิ่งเราวันนี้ อื่นไกลโครมี คือนางเปนเมีย ผูกเวรเวรา
 ใให้ฆ่าผู้เสีย นางผูกเปนเมีย จานงจงผลาญ ชาวเราถ้วนหน้า
 อย่าซึ่งโอรธา ตามฆ่านายพราน เวรกรรมทั้งนี้ กูกับนงคราญ ใชงานใชการ
 มาพลอยกังวล กรรมเรานั้นไซรั วันนี้จะไป จนรู้เหตุผล ถ้าไปตามฆ่า
 พรานป่าวายชนม์ บาปกรรมมิพ้น ใได้กูคนเดียว"

(พระยาฉัตร)

นายพรานโสอุตรยิงพญาฉัตรด้วยลูกธนูเพื่อจะตัดงาของพญาช้างไปทำแท่นบรรทมของ
 พระธิดาพระเจ้าพรหมทัต (ชาติก่อน คือนางข้างจุลพัตราชายาพญาฉัตร) ตามที่พระนางปรารถนา
 บรรดาช้างบริวารต่างโอรธผู้ทำร้ายพญาฉัตรจึงชวนกันจะไปฆ่านายพราน แต่พญาฉัตรห้ามไว้
 โดยกล่าวว่า เป็นเวรกรรมของพญาฉัตรกับนางข้างจุลพัตรา ขออย่าได้ทำอะไรลงไปบาปกรรมทั้ง
 หมด เป็นของพญาฉัตรเพียงผู้เดียว ความเชื่อเช่นนี้เป็นความเชื่อเรื่องเวรกรรม

"คิดร้ายต่อเจ้านายคน จึงอักษุสกลกามันให้เห็นทันตา"

(นิทานนกจาบ)

ที่เลี้ยงของสัพประสิทธิ์ไม่เชื่อตรงคิดแย่งพระนางสุวรรณเกษรไป เป็นภรรยา จึงถอด
 หัวใจคนเข้าในร่างของสัพประสิทธิ์ในขณะที่หัวใจของสัพประสิทธิ์อยู่ในร่างกวาง เมื่อพระนาง
 สุวรรณเกษรทรงทราบความจริง พระนางจึงวางแผนให้ที่เลี้ยงของสัพประสิทธิ์แสดงวิชาการถอด
 หัวใจต่อหน้าสาธารณชน เมื่อที่เลี้ยงถอดหัวใจเข้าไปอยู่ในร่างแพะแล้ว สัพประสิทธิ์ก็ถอดหัวใจ
 จากร่างนกแก้วเข้าไปสู่ในร่างเดิมทันที ด้วยอภุศลกรรมที่ที่เลี้ยงทำไว้จึงต้องรับผลกรรมที่กระทำ
 (วิบาก) คือที่เลี้ยงถึงแก่กรรม เพราะสัพประสิทธิ์สั่งให้ฆ่าแพะควักหัวใจออกมา

"ว่าลูกรักแม่ เทียงแท้ชะรอยกาม์ อายุบุโรหิตทำ ลามกแผ่นดิน"

"อามชรอยกาม์เกา มาสนองเรา ใให้ได้ซึ่งความทุกข์"

(มโนหรานิบาด)

พระมารดาพระสุนทรสกับพระสุนทรว่าที่เกิดเหตุร้ายต่าง ๆ ในบ้านเมืองขณะนั้นคงจะเป็นกรรมที่สืบเนื่องมาจากปางก่อนอันมีต้นเหตุจากปุโรหิต ร้อยกรองลำดับต่อมา พระสุนทรได้ถึงเหตุที่ต้องพลัดพรากจากมโหรีว่าเป็นกรรมที่เคยทำไว้และกรรมได้ติดตามสนอง

"จ้อข้าเสียหาย ภูเขาหมืด สากลัวเวรา หนึ่งเนื้อเลือดกู เห็นคนักหนา มากูจักภา เอาไปในไพร. . . บิดาหมายปอง เพราะนางสิบสอง ภาตามมาทัน ลูกกับบิดา ริดสย่าแก่กัน ผู้ฟังทั้งนั้น จ่าไว้เกิดหนา"

(นางสิบสอง)

เศรษฐินท์มีธิดาถึง 12 คนทำให้ฐานะยากจนลงทุกที จึงคิดหาวิธีเพื่ออยู่รอด ครั้งแรกจะฆ่าธิดาทั้ง 12 คนก็กลัวว่าเวรกรรมจะตอบสนองและสงสารลูก ๆ ด้วย ในที่สุดเลือกเอาวิธีพาไปทิ้งในป่า การที่บิดากระทำกับธิดาทั้ง 12 คนเช่นนี้ถือว่าเป็นกรรมของธิดาทั้ง 12 คนกับเศรษฐีที่เคยมีต่อกันในกาลก่อน

"ตัวกูเกิดมา อาภักนักหนา เป้าปายเป็นภา ฝ่าเดียวเมียเดียว บสังส์กาค่า โอบापพภา แดกอรชกมา"

(พระมหาชนก)

พระมหาชนกตรัสคร่ำครวญว่าเป็นกรรมของนางที่พระมหาชนกเสด็จหนีออกไปวชโดยไม่ได้บอกกล่าวแม้แต่คำเดียวทั้ง ๆ ที่เป็นสามีภรรยากันอยู่

"ว่าอาไ้ออกเอยใจนใจ ท่าภาใดใดสน้องจงมาหา หลังกลับเห็นดินพินหายกายกายา ไ้อ้อว่าหน้าละห้อยน้อยใจน"

(ยศกิจ)

พระนางสิมะวดีทรงรำพึงถึงชะตากรรมที่ต้องประสบว่าเคยทำกรรมใดเอาไว้จึงต้องทุกข์ทน เช่นที่เป็นอยู่คือต้องพลัดพรากจากบ้านเมือง และจากพระสวามี ต้องระเหเร่รอนอยู่กลางป่า การพลัดพรากและการประสบสิ่งอันเป็นที่ไม่พึงใจ มนุษย์เชื่อว่าเนื่องจาก "กรรม" แต่กาลก่อนทั้งสิ้น ในเรื่องของกรรมนั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า ใครทำกรรมใดไว้ก็จะเกิดวิบาก

เช่นนั้นตามมาเหมือนกับ "หว่านพืช เช่นใจย่อมเกิดผล เช่นนั้น" ใจหว่าน เมล็ดพืชพันธุ์ใจไว้ย่อมได้ พืชพันธุ์นั้นใจหว่านพืชความดีไว้ก็จะได้ผลความดีมีคุณค่าตามมา ใจหว่านพืชไม่ดีไว้ก็จะได้พืชผล ไม่ดีตามมา กรรมจึงมีอยู่ 2 พวกคือ กรรมดี (กุศลกรรม) และกรรมชั่ว (อกุศลกรรม) ใจ ประกอบกรรมใจไว้ย่อมได้ผล(วิบาก)นั้นตอบสนอง ความเชื่อของชาวไทยภาคใต้ในเรื่อง "กรรม-เวร" เป็นความเชื่อที่มีมาตลอดจนปัจจุบันนี้

2.1.3 เชื่อในเรื่อง บาป บุญ และ นรก สวรรค์ กรรมหรือการกระทำ ของบุคคลจะส่งผลตามประเภทของกรรมหรือการกระทำ ถ้ากรรมดีหรือทำบุญย่อมได้รับผลดี เชื่อกัน ว่าเมื่อสิ้นชีวิตจะได้เกิดใหม่ในสวรรค์ ถ้ากรรมบาปหรือกรรมชั่วย่อมได้รับผลทางไม่ดี เชื่อว่าจะ ตกนรกซึ่งมีอยู่หลายขุมหนักเบาตามบาปกรรมที่กระทำ เช่น โลกภูมิ นรก สำหรับผู้ที่ดื่ม เครื่องคองของเมา สัมผัส นรกของผู้ที่ประพฤติดินกาม และโลกนรก นรกของผู้ที่ทำบาปหนัก หรือครุกรรม (อนันตริยกรรม) เป็นต้น บาป บุญ นรก และสวรรค์ที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดก ภาคใต้จากหนังสือบุญคดีดังนี้

"แม่จักเปรชื้อ สางกระบาระมี ไหทรท้าวไทย ขาจักครองเมือง ทำบุญสงไปย
ขพบทาวไท หังพระมารดา @ หังมารดาด้วย ขอบุญตามช่วย ลูกนอยควยหรั
ขอไหโคตรัด พกระบิดา ไหร่วมสาชน่า เดียวด้วยทุกที"

(พระมหาชนก)

พระกุมารเทวคาหุตรัสเรื่องการสร้างบุญด้วยการผนวชเพื่อให้ได้พบพระบิดาทั้งใน สวรรค์และมนุษย์โลกตลอดไปทุก ๆชาติพร้อมด้วยพระมารดา และขอให้ได้ร่วมศาสนาเดียวกันด้วย การทำบุญมีหลายวิธี เช่น การบวช การให้ทาน การรักษาศีล และการสร้างสิ่งต่าง ๆ ที่เป็น สาธารณประโยชน์

"คิดถึงขนิษฐอรอย สริมล จักายหาจันทน์ วิบากด้วย ช่รอยก้ามแพรงคล
ย้งอาคมาน่า หวังคลลาคุ้ม้วย สูชั้นแมนสวรรค์"

"คิดเขมไนยเมือง ประจจุบัน คิคกรรมท้าวพร ก่อไว้ น้รจักผลานจัน
โลงอาคมไปยแฮ จิรงการกามไม้ น้บควยกับกัลป"

(จันทกนิชชาดก)

โคลงสี่สุภาพทแรกกล่าวถึง วิชาภ กรรม และสวรรค์ บทนี้พระจันทกนิรราชราพันถึง การจะต้องพราจากนางจันทกนิรผู้เป็นชชชช เมื่อพระองค์ต้องศรของพระเจ้าพรหมทัต พระองค์ ทรงเห็นถึงสิ่งที่กระทำมว่าจะส่งผลให้สิ้นพระชนม์และไปเกิดใหม่ในสวรรค์ด้วยทรงเชื่อมั่นในบุญที่ ได้ทรงบำเพ็ญมาโดยตลอด โคลงสี่สุภาพทที่ 2 นางจันทกนิรพูดกับพระเจ้าพรหมทัตว่าพระเจ้า พรหมทัตสร้างกรรมชั่ว (บาป) เอาไว้ กรรมชั่วจะนำไปสู่นรกชั้วกับกัลป์ บาปที่พระเจ้าพรหมทัต ทำคือใช้ศรยิงพญจันทกนิรราชเพื่อจะแย่งนางจันทกนิร โคลงทั้ง 2 บทย่ำเรื่อง บาป บุญ และ นรกสวรรค์ ซึ่งจะมีผลต่อเนื้องกันเหมือนลูกโซ่ ใครทำกรรมชั่ว(บาป) ไปสู่ นรก ใครทำกรรมดี(บุญ) ย่อมไปสู่สวรรค์

"ท่านจงมาฟัง เราจักสอนสั่ง ด้วยคำบาลีอ ผู้ใดมักเท็จ
พลั้งพระชือ ตกอะวิจิ นานาคนับกัน"

"เมื่อใดจเป็นสอง กับด้วยนวนนอง ๗พระทรามเขย มาแคนเดียว
เปลียวใจพระเอ้ย บาปใดเลาเล้ย จ้มำให้พรัคกัน"

(พระมหาชนก)

ความ เชื่อในบทร้อยกรองข้างต้นนี้ เป็นความ เชื่อ เกี่ยวกับการพูด เท็จต่อพระภิกษุว่าจะตก นรกอ เวจซึ่ง เป็นนรกที่ลงโทษผู้กระทำผิดชั้นรุนแรง เมื่อมีการพลัดพรากันระหว่างคนรักก็ เชื่อว่า เพราะสร้างอกุศลกรรมทำให้ผู้อื่นหรือสัตว์พลัดพรากันในกาลก่อน และ เชื่อว่าการบวชและการทำ บุญจะส่งผลให้ได้ในสิ่งที่ประสงค์ทั้งในภพนี้และภพหน้า ในบทร้อยกรองดังกล่าวพระโอรสของพระ มหาชนกทรงสร้างบุญกุศลด้วยวิธีต่าง ๆ ด้วยทรง เชื่อว่าจะส่งผลให้ได้พบพระบิดาและได้เกิดร่วม ชาติกับพระมารดาตลอดไป

"แม่จตังใจย บัวคลูกิวาในย ชำหนักอาจารย์ เม้นตายใหม่ไปย สูหองฉรภการ
จจวิมาร รุ่งเรื่องเมืองลวัน @ เกิดชาติโดย ๆ เราหมเข้นใจย
เหมือนยูทุกวัน เม้นจักมีทรัพ นับโกฏอะนัร คลังผาแพร์พัร ช่างม้าช่าคล. . ."

(สุบิน)

ผลบุญของการบวช เชื่อว่ามีมากคือไม่ตกนรก ได้เกิดในสวรรค์เกิดชาติใด ๆ ก็มีฐานะ ร่ำรวยพรั่งพร้อมด้วยทรัพย์สินและข้าทาสบริวาร

เมื่อนางสุภาคีตฤกษมทูตพาไปรณนางฤกษลักลงกองเพลิงนรก

"นางว่าเปลวเพลิงอ่อน เหมือนชายชิวอน ลูกภูบัวศเพร. . . @ เข้าจึงฤกษมีผลใส่ไสย
คว่างเข้าในไฟย อันลุกพิลิกพิงกลัว เศษะบุรลุกบวศด้ว บันตารคอกบัว
ผุดขึ้นกลางเปลวอัคคี @ บัวทองบานรับกาวิ กลีบกลิ้นมาลีก็หอมระรื่นชื่นใจ
@ ผนส่วนคกพลันด้วยไวย เป็นเมล็ดไหญย ๆ ก็เอื้อนทั้งอญาณคงคา"
"@ เป็นเนนโปรดแควมารดา บวดเป็นสังคา โปรคกอโหกันจะไทย
เน้นเอัยยาถึงสงไสย พระครัดสิงไคย บ่ทอนจะเป็นคาสอง"

(สุบิน)

อานิสงส์บวชลुकต้อบิตามารดามีมากดงบทร้อยกรองลำดับแรกนางสุภาคีตพันจากไฟนรก
แม้เข้าไปยืนอยู่กลางไฟนรกแต่ไฟกลับเย็นและกลายรูปเป็นดอกบัวรองรับนาง ส่งกลิ่นหอม พร้อมกับ
มีฝนตกลงมาทำให้เกิดความชุ่มเย็นโดยทั่วไป เมื่อนางพูดว่าเปลวไฟสีเหมือนจิรวบุตรชายที่ห่ม
ยมบาลก็สอบถามครั้นได้ความจริงก็ให้ยมทูตส่งนางกลับเมืองมนุษย์ การบวชเป็นภิกษุถือว่าได้บุญสูง
สุดเพราะได้โปรดทั้งบิดาและมารดา ถ้าบวชสามเณรจะได้อานิสงส์เฉพาะมารดา ดงบทร้อยกรอง
ดังกล่าวข้างต้น

ลักษณะของนรกและผู้คุมนรก ผู้แต่งเรื่องสุบินได้กล่าวไว้ว่า

"@ จึงทั้งศรีโลกบาน ำหนำนงคราน ไยเอื้อนทุกขุมอุบาย
@ บอกรกภกกว้างทั้งหลาย ชินำจำหมาย แล้วพาไปสงแดนบน
@ นางจักไคเล่าแก่คล เขามนุษทุกต้น จค้อยบังเท่าเวรา"
"เข้าโอรธ เขาตบปาก ลากครำลากหนำคศรี คลหนึ่งวางตี กุมตีบองเจือคยูกลาง
@ คลหนึ่งผมญักสก งอกขรอกเครำรอบคาง ลำโติดินมีตาง กุมดาบง่ายูร่อหัว
@ คลหนึ่งถิหอกแฉ่ง ปลอกทองแดงคูกิ่งกลัว หนดเครำสั้นร้ว ๆ จเทงแม่ไหลมตาย
@ คลหนึ่งคำลัมเล็ก ถือค้อรเหล็กลุกชั่งกราย ยกขึ้นเหมือนจวาย ลงคั่นคสิรปราร
@ คลหนึ่งคำคฤทา ส่วนหน่วยตาเท่าไชยหาร กุมคิมลุกเทียมถาร จักคิปลินำหสิ่นใจ
@ คลหนึ่งลำนถึงหู แบกตร้วนสู้อเอามาไสย ผลักแม่เขากองไฟย จำหำหมเป็นวิจุน"

(สุบิน)

โกละกุมภินรกรหรือรกรหม้อทองแดงสำหรับผู้ดื่ม เหล้าสุราและผู้หญิงที่ด่าว่าสามี

"@ คับจิตอำตมา ไปยังเมืองผี @ บัดเดียวไปตก ยูไนยนรกร โกลห้กระคุมพี
หมุยมภ์บาน รุมกันทุบตี วายิงกระลี ใหมปราหนี่ผิว . . . @ เอาน้ำทองแดง
ถามยิงไจยแขง ใสัยสักหม้อ เกลง หนิงจักโทคโครย ทาไสยตัวเอง
เรงกรอกยาเกรง ยาให้เคี้ยไจย"

(พญาฉัตร)

ภิกษุที่ไม่ปฏิบัติตามพระวินัยกระทำผิดก็ไม่เว้นที่จะตบถนรกร ดังบทร้อยกรองว่า

"องคใดไจยคช ใหมยูตามกค ภาะวิน @ ผิศเบ็รชอบ ลอบท่าทุกอัน ที่ปากสำคัน
คิจวาเป็นบุร @ พุดจาประหมาศ ใหมเกร็งโววาท ภาะผุมี่คฺฆ สูปผินกินหมาก
อญาท่าเมถุน ท่าปากจุน ๗ อญอกซีลีกา เร่เทียวดกายอฺฆาม ชีวอนรุมราม
ผิดกิจสังคา นังเรือนบ่าร ตรอกร้านชลา ใหมขายบาทา พระเจาจอมอาร
@ พักนี้ไจยคิก เขียนชี่น้าหมึก ลงโนบายคาร คร่าตัวเอามา ยังไคบาดาน
ไสยขุมฆรรการ กลางกองเปลวไฟ"

(สุบิน)

ภิกษุที่ประพฤติผิดวินัย เช่น พุดจาลบหลู่พุทธโงวาท สูปผินและสิ่งเสพย์ติด ใฝใใจนิกาม
คฺฆหยอกเข้าแม่ชีและลีกา นังและเทียวที่ต่าง ๗ ภิกษุเหล่านี้จะถูกจารึกชื่อลงใบตาลและถูกพาไปสู่
นรกรกองไฟ

การทำบุญกุศลจะช่วยให้สัมฤทธิ์ผลทั้งในปัจจุบันและอนาคต การทำบุญที่เชื่อกันว่าได้อา
นิสงส์แรงได้แก่การฟังเทศน์มหาชาติ การสร้างสะพาน สร้างศาลาที่พัก สร้างถนน สร้างพระพุท
ธรูปและการจำศีลภาวนา ดังบทร้อยกรองว่า

"นางนาคเจาเทวี มเหสีภระราชา นางตั้งความปราศหน้า นางใครไคยลูกชาย
@ ฟังทันเทศน์ ทุกเวลาบขาดสาย นางแดงจิงห้รถวาย . . . อรห้ร
@ ครันเถิงเมื่อวันภร นางฉายาเจาฟังทัน มหาชาติสิบสามกัร นางฟังจบบริบูร . . .
มานุคทาบุญ . . . คานแขงกคาง ศรีสิริลา ผูไตจาสินภาวนา ทาสภาลสาเล่า

อุตสา. . . ภูมิตน @ ฤาหนึ่งเอาภระมาจลอง ภระเงินภระทอง จึงรอนอาดแก้ว เขินมา"
(สังข์ทองคำพยับ)

ความ เชื่อ เรื่องการทาบูญแล้วจะได้สิ่งประสงค้ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความ เชื่อ
ใน เรื่องการทาบูญของชาวใต้ได้ส่วนหนึ่ง การทาบูญสวดคร ฟังเทศน์มหาชาติ เพื่อให้ได้ลูกผู้ชาย
นั้น เป็นสิ่งที่เคยปฏิบัติกันมาในอดีต การจำศีลภาวนาและการทาบูญถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุ นั้น
เป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันอยู่เป็นประจำ อาจจะอยู่บนพื้นฐานของความ เชื่อเป็นส่วนใหญ่ บุญกุศลยิ่งใหญ่ที่ผู้
แต่งกล่าวถึงที่ทำได้ผลานิสงส์มากได้แก่ การสร้างสะพาน สร้างศาลาริมทาง สร้างถนน และ
สร้างพระพุทธรูปไว้ในวัด ความ เชื่อ เหล่านี้ยังคงมีอยู่ในจิตใจชาวไทยภาคใต้ในปัจจุบัน ทั้งนี้
เพราะ เรื่องการได้ไป เกิดในสวรรค์ยังเป็นสิ่งที่ไม่หมดไปจากสังคมไทยภาคใต้ เนื่องจากยังไม่มี
ใครพิสูจน์ได้ว่าสวรรค์ใน เบื้องบนนั้นมีหรือไม่มี ควรทาบูญเอาไว้ก่อน เมื่อมีสวรรค์ก็จะได้พบสุข
เมื่อสิ้นชีวิตจากมนุษย์โลกไปแล้ว และในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคลก็กล่าวถึงสวรรค์
เอาไว้ดังนี้

"ท้าวสัง เสรจแล้ว สมเด็จพะแก้ว ลีนชีพชิว คับจิตรเด็จขาด ฟ้าธาคลันลง
บัคเดียวพระองค์ จุติไปพลัน เป็นเทพบุตร วิมานสูงสูท ในไตรตรึงษสวรรค์
นางฟ้าทั้งหลาย เก้าหมื่นเก้าพัน ห้อมล้อมจอมขวัญ บำเรอรักษา"

(พญาฉัตร)

สวรรค์จากเรื่องพญาฉัตรจะเป็น เรื่องเงินจินตนาการ ความ เชื่อในเรื่องสวรรค์ว่ามีอยู่
จริงนั้นยังมีอยู่ในจิตใจชาวไทยภาคใต้ส่วนหนึ่งแม้กระทั่งปัจจุบันอันนี้อาจจะสืบ เนื่องมาจากอิทธิพล
ของวรรณกรรมชาดกภาคใต้ที่กล่าวแล้วก็เป็นได้

2.1.3 เชื่อเรื่องชาติหน้า ชาติหน้าหมายถึงชาติที่เกิดใหม่หลังจากสิ้นชีวิต
ไปจากการ เป็นมนุษย์แล้ว ความ เชื่อ เช่นนี้มีอยู่ในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคลโดยทั่วไป
ดังนี้

"ชาตินี้เมี้ยแก้ว ไหม้เห่นพระแล้ว ตั้งใจจำหนง ชาติหน้าขอสน ภัยพบพระอง
ขอพระเจาจง ปกเกล้าเกษ"

(พญาฉัตร)

นางช้างมหาสุพรรณารำพันถึงพญาข้างจัดทันทีสิ้นชีวิตไปและนางได้อธิษฐานว่าชาติหน้าขอ
ให้ได้พบพญาจัดทันที

"สาบรุชทั้งหลาย ทั้งหญิงทั้งชาย ฟังแล้วจำไว้ จะสร้างกุศล ผลบุญสิ่งใด
ตั้งทิศถาวรไป ได้ตั้งปรารภณา เมื่อหนอชัชศรี ตั้งสัตย์วาที ตามนางศัคนา
เจ้าที่ชฐานตาม สมความปรารถนา เฉชะสัตย์จา จึงมากบกัน"

(นกกจาก)

นกกจากตัวผู้เห็นนกกจากตัวเมียกระโดดเข้ากองไฟฆ่าตัวตายก็ตั้งอธิษฐานขอให้
ได้เป็นคู่ทุกข์คู่สุขกับนางนกกินชาติต่อ ๆ ไปแล้วกระโดดเข้ากองไฟฆ่าตัวตายตามไปด้วย ครั้นเกิด
ในภพใหม่ เป็นมนุษย์ก็ได้พบกันตามที่ตั้งจิตอธิษฐานไว้

ด้วยความเชื่อเกี่ยวกับชาติหน้านี่เอง ทำให้ชาวไทยภาคใต้ที่นับถือพระพุทธศาสนาส่วน
หนึ่งมุ่งทำบุญเพื่อชาติหน้า และเป็นชาติหน้าที่มีความสุขสมบูรณ์ด้วยปัจจัยต่าง ๆ การมีความเชื่อ
เรื่องชาติหน้ามีส่วนดีต่อสังคม คือผู้มีฐานะด้อยกว่าในด้านต่าง ๆ จะได้รับความเจือจุนจากผู้ที่มี
ฐานะดีกว่าเนื่องจาก "ทาน" เป็นหัวใจในการทำบุญ พฤติกรรมของสังคม เช่นนี้ทำให้ปัญหาของสังคม
ลดน้อยลง นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ที่มีความเชื่อไม่ประพฤตินทางอกุศล เพราะจะได้ผลเป็นบาปซึ่งจะทำ
ให้เกิดในภพที่ไม่ดีในชาติหน้าอีกด้วย เรื่องชาติหน้าแม้พระพุทธองค์จะตรัสว่าเป็นเรื่อง"อจินไตย"
แต่เมื่อมีปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ดังกล่าว ความคิดความเชื่อในเรื่องนี้จึงคงมีมาและมีอยู่
จนกระทั่งปัจจุบันนี้ และกล่าวได้ว่าความเชื่อเรื่องชาติหน้าเป็นสิ่งช่วยค้ำจุนสังคมให้ดำรงอยู่อย่าง
ปรกติสุขอย่างหนึ่งด้วย

2.1.4 เชื่อการทำบุญตักบาตรว่าได้ส่งผลถึงผู้ตาย ความเชื่อเกี่ยวกับการ
การทำบุญตักบาตรให้ทานส่งผลถึงผู้ตายโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ตนรัก ความเชื่อนี้พบในวรรณ
กรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือชุดดังนี้

- " เรียงบาดล่งเปนแถว ตักบาตรแล้วให้ขาดดา ภาระชี่จับสุทา ไสย เกสา เปนภียาน
- @ ตรวัดนาเหนือสุทา ตั้งสัตจจาอทิดสถาน เฉชะขาทำทาน ขอสวนบุญถึงสาหมิ
- @ ใจหนักจากเวรา ยาเวียรอยุไนย เมืองผี กลับไปในที่ดี ใจสมบัควีมานบ่น
- @ ทายกมถิววด รับนำตรวัดล่งทุกคน อุติดแผกสู่น ส่น้องคุณยาคนผู้ตาย. . .
- @ ทัพจักลาวภรรนา ไนยเรื่องพรานปา บิดาเจ้านั้นสูบิน @ เปนคนหยาบชาทุมิน

ข้าสัจชัยกิน ครันคายนกขม่นรังกาน @ เปนเปร์คอคอยากอาทาน โฟยนรกเผาผลาน
 เป็ชเนาเนือหนังงะกอง ผนสกากินแคเล็อดหนอง อยุโนยจางอง เจ็บปวดเวทนา-
 ชานาน @ เมือวันพระชัทำทาน อุทิศถึงพราน เวราทุเลาเคลื่อนคล้าย @ เนือเนา-
 เข้าแหมแห่งหาย ยมภบาลทั้งหลาย ก็ค้อยเมตตปราหนือ"

(สุนีน)

การทำบุญตรวจน้ำของลูกหลานมีผลต่อบิคารมาตราและญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว สุนีนทำบุญ
 ใสบาตรและตรวจน้ำทำให้เปรตพรานบิดาที่ตกนรกอยู่ได้รับความเมตตาจากยมบาลและสภาพร่างกาย
 ภายที่เนาเป็ชเนาเนือหนังงะกอง การทำบุญอุทิศบาตรและตรวจน้ำจึงเป็นความเชื่อที่มั่นคงและมีสืบ
 มาจนปัจจุบันนี้ เพราะเชื่อว่าเป็นวิธีเดียวที่จะช่วยผู้ตายที่กำลังทุกข์ยากอยู่ในภพที่ไม่ดี ให้ความทุกข์
 ยากลดน้อยลง หรือพ้นจากภพที่ไม่ดีได้

2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติได้แก่สิ่งที่มนุษย์
 เชื่อว่ามีอิทธิฤทธิ์ อำนาจ ในการบันดาลให้เกิดอะไรต่าง ๆ ได้ มนุษย์รู้สึกเกรงกลัวอำนาจ
 เร้นลับที่มีใช้วิทยาศาสตร์จึงได้มีการบวงสรวงและสักการบูชา เพื่อให้สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติมี
 ความพึงพอใจ บันดาลให้เกิดสิ่งดี ๆ แก่ตน ความเชื่อในเรื่องนี้เป็นอิทธิพลทางความเชื่อที่ตก
 ทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าถึงความเชื่อของชาวไทยภาคใต้ไว้ว่า

. . .ได้แก่ความเชื่อเรื่องคุณไสย วิญญาณ ภูตผีปีศาจ สิ่งเร้นลับทั้งหลายและคติทางศาสนา
 ที่อยู่เหนือการพิสูจน์เป็นต้น เรื่องของสิ่งเหนือธรรมชาติ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม และวิถีชีวิต
 ของคนเป็นอย่างมาก บางเรื่องให้คุณค่าเป็นอเนกประสงค์ เช่น เรื่อง จิต วิญญาณ ภพ
 ชาติ และเรื่องของกรรม เป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจมนุษย์ให้ประพฤติในทางที่ชอบที่ควร
 ประกอบด้วยศีลธรรมถือได้ว่าสิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมากในการกำหนด
 ความสำนึกทางศีลธรรม หรือรู้สึกผิดชอบชั่วดี ควรไม่ควร แต่สิ่งเหนือธรรมชาติส่งผล
 ทางลบคือทำให้งมงาย นุ้ครั้งการพัฒนาตามวิถีทางวิทยาศาสตร์ เช่น ความเชื่อในเรื่อง
 โชคเคราะห์ ดวงชะตาราศี หรือพรหมลิขิต เรื่องเหล่านี้จะเห็นได้ชัดว่ายังมีอิทธิพลต่อ
 ชีวิตจิตใจของชาวภาคใต้อยู่มาก^๖

^๖ สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์, โลกทรรศน์ไทยภาคใต้ (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์,
 2527), หน้า 109.

ความ เชื่อ เกี่ยวกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติแบ่งวิเคราะห์ได้ดังนี้

2.2.1 ความ เชื่อ เกี่ยวกับไสยศาสตร์ วิทยาคมและภูตผีปีศาจ ความ เชื่อ เหล่านี้ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคนี้ดังนี้

"แล้วเวสสุกรรมกร ก่าจัดหมู่โฆมคณี อีกผู้สฤณี สรุเสียงบคารชม"

(มหาพนคัจฉนัท)

พระวิษณุกรรมขับไล่ผีและบรรดาสิ่งที่ส่ง เสี่ยงรบกวนให้ไปพ้นจากบรรณศาลาที่ เนรมิต ถวายแด่พระ เวสสันดรและพระนางมัทรี

"นางนางแดง เน้นนม ทั้งขนนมบวงสรวงไห เกิดลูก เป็นชาย

ถวายเข้าของจักบวงสวง @ นางนางแดงบายสี ำหวผู้มีปราสาทไซ

. . . @ บางำหวระกลางหวา ทุกหัวหวเวหาหัน นางนางตาม เทียรบร

. . . เจาแดงเครื่องบูชา ทุกเทวดันพระไทรย เขาดอกแลดอกไมย

แดงไวมากเหลือใจ" "แล้วเรียกผีครูทั้งหลาย ขาเช่นผีตา . . . เป็ดโกนาง. . .

ชักชวนกัรมาเ้า . . . การสังเส่วย"

(สังข์ทองคำภย)

ม เหลีและชายาของท้าวยสมลต่างบวงสรวงผีบ้านผี เรือน เทวดาในสวรรค์ทุกองค์ด้วยขนม เนย ข้าวดอกดอกไม้และเครื่องบูชาต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ได้โอรสหรือธิดาตามที่ท้าวสมลมี พระ- ราชประสงค์ ร้อยกรองใน เรื่องเดียวกันบทถัดมา นางสุเมธาหมอ เสน่ห์บวงสรวงผีครูหมอ ผีตายาย ด้วย เป็ดไก่ การบวงสรวงด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ยังมีปฏิบัติกันอยู่บ้างในภาคนี้

"ชาวชแมกเถา กรอมพระยาเท้า พรอมหมูเทกา เอภระเสื่อเมือง

หลักเมืองมหา เอาแก้วจินดา มาำหวรวง"

(วรวง)

พระเสื่อเมืองและพระหลักเมืองเอาแก้ววิเศษำหวรวงเพื่อต่อสู้กับยักษ์น้ำ

เวทมนตร์คาถาอาคม เป็นเรื่อง ที่เชื่อกันว่ามีผลในการดำเนินชีวิต ความเชื่อดังกล่าวนี้นี้

ในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ เช่น

"เอ่องจงเอาแต่แคคาถา เรียนไปภาวนา กันโยยในป่าอยากแล้ว
 @ พรานไพรได้ฟังยังชว เรียนไว้ในตัว เต็มใจด้วยพระคาถา"
 (พญาจัดทัน)

พรานโสอุคร เรียนคาถาป้องกันตัวจากพญาจัดทัน การที่มีเรื่องคาถาสอดแทรกในวรรณกรรมชาดก เช่นนี้ เพราะผู้แต่ง เชื่อว่าคาถาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาป้องกันอันตรายได้

"ถึงพระสินธุโดยปอง คิดอ่านจะลอง ศิล เวทกำมัลงยา @ ชวนกันนี้ศรีท่นา
 เป็นแนวสระรา ใจตัดนิโครธใบบัง @ จุดเทียนประทีบบูบยงง เข้าดอกบูชัง
 บายที่ยาย ไสยสาครพราหมณ @ เจ็จคลนังสมาธิบีมิขาม อ่าน เวทธียาตาม
 บงคัประังบุษง @ ใจให้พราหมณผู้หนึ่งอาองค์ อมยาแลลง สุริมสระโบกขรณี
 อานโอม อาคมสามที กีสาควาริ พนยามหาอัคคีกาล @ น้ำร้อนพลุ่งพล่านจะฉาน
 เป็นทุมนาการ ต้มด้วยอัคคิกองกุน @ บัวบาปลาปลูตายพอง แต่พราหมณลง
 ก็ร้อนไปถึงบาดูร"

(มโหรีนิบาต)

พราหมณ์จาก เมืองมหาปัญจาล 8 คนใช้ เวทมนตร์คาถา เพื่อทำลายล้างพญานาคชมภูจิดซึ่งเป็นผู้ที่ทำให้ เมืองอุครปัญจาลมีความอุดมสมบูรณ์ เวทมนตร์คาถาที่ใช้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นเรื่อง "ไสยสาครพราหมณ์" ซึ่งเป็นการปฏิบัติกันในศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู

ความเชื่อเกี่ยวกับคาถาอาคมหรือ เวทมนต์นั้น เป็นการผสมผสานกันระหว่างพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์ดังที่มีในวรรณกรรมชาดกที่ยกมากล่าว และปัจจุบันนี้ความเชื่อ เช่นนี้ยังมีการปฏิบัติกันอยู่ มีการใช้ เวทมนตร์คาถากระทำการต่าง ๆ ที่ต้องการด้วย เชื่อว่าจะทำให้สัมฤทธิ์ผลได้

ในเรื่องภูตผี ปีศาจ เทวดา นางฟ้า และ เทพารักษ์นั้น เป็นความเชื่อที่มีอยู่มากในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือชุดดังนี้

"คิดพลางนางโศกัง ร้องไห้สังเทวะสการ สิงคู่สิงขรธาร ห้วยเหวถ้ำสาละโว"

(มโหรีนิบาต)

นางมโนหราถูกพรานบุษตริกจับไปจึงกันแสงและอ่อนวอน เทวดาประจำขุน เขา หวังน้ำ และหุบเหวว่าโปรดช่วยคลพระทัยให้พระบิดาและพระมารดาได้ทรงทราบใน เหตุร้ายที่เกิดขึ้นด้วย ร้อยกรองตอนนี้ชี้ให้เห็นถึงความ เชื่อในสิ่งที่มีอำนาจ ไร้ลับที่ยากที่จะพิสูจน์ได้ว่ามีหรือไม่มี แต่ก็ เชื่อว่ามี การมีความ เชื่อ เช่นนี้ก็เป็น การช่วยคลายความ เครียดในยามที่มีทุกข์ของมนุษย์ได้อย่าง หนึ่ง เมื่อนางมโนหราอยู่โดดเดี่ยวด้วยถูกพรานบุษตริกจับไป นางไม่เห็นใครที่จะพึ่งได้จึงต้องพึ่งสิ่ง ไร้ลับที่เชื่อว่ามี ซึ่งทำให้นางคลายความทุกข์ลงไปได้บ้างและมีความรู้สึกอบอุ่นขึ้นมาด้วย

"... แกบุรณกา ใต้ถึงสองครา จึงชิงขจัดจัย วายังมานุช ทัวเคาแดนศรีย
ใครหอนมีชัย ชำเฒะแกยักษา @ เล็งแลศรบัด นัยกำภูทศ จึงเหนทเวา ยูเปนแม่ชื้อ
เการพราชา บัดกริวโกรธา เผล้งดาเพลิงกรรหะ @ เทวีนางไต้ จออยูมีไต้
ไคลคลาดผาดผัน บัดคืนครนถ ตกใจหยอญัน หนีไต้ด้วยกลัน ยังขอกจักรภาพ"

(เจ้าวิฑูร)

แม่ชื้อที่ช่วยพระ เจ้าเการพในการ เล่นสกากับบุรณกัยกษิน เรื่องเจ้าวิฑูรนั้น เป็นผู้หญิง ความ เชื่อใน เรื่องแม่ชื้อของชาวไทยภาคใต้นอกจากจะพบในวรรณกรรมชาดกลายลักษณ์แล้วยังพบ ในรูปของวรรณกรรมมุขปาฐะ เพลงกล่อม เด็กด้วย เช่น

"ซา เอ่อ ลูกนอนเหอ	นอนให้หลับดี
แม่ชื้อทั้งสี่	มาช่วยพิทักษ์รักษา
อาบน้ाप้อนข้าว	รักษาเจ้าทุกเวลา
มาช่วยพิทักษ์รักษา	เด็กอ่อนนอนในเปลเหอ"

แม่ชื้อใน เพลงกล่อม เด็กมีอยู่ถึง 4 คน บางท่านกล่าวว่า หมายถึงท้าวจตุโลกบาล 4 ซึ่งเป็นผู้ชายทั้งหมด เมื่อเด็กนอนหลับแม่ชื้อจะช่วยปกป้องรักษามิให้อันตรายเข้าใกล้เด็ก เมื่อเด็ก ยิ้มในขณะหลับตาอยู่ เชื่อกันว่าเป็น เพราะแม่ชื้อหยอกเข้าเด็ก

"หนึ่งเทวาเทียวทอง ิมโหไมรอง ซองลมของฝน . . . มุณีเมกขอล้ำ เจาน้ำเจาธา
เจาภูเขาล้าง หลักเมืองทรงเมือง ข้าหลวงทั้งปวง ยาใจทักท้วง ทางเวหาหัน . . .
สิ่งฝากภูหมาน แกรูกข์อเทวา @ เทวาปีมย คุมิชาิหวาย แปรเนตแลมา

ด้วนองนี้คน จนแค้นนักหน้า ขอฝากหังงา ลุกนอยด้วยกัน @ ขุนเิมนางเิมย
 สุมทุมพุมไหญย ห้วยเหวตรอกชั้น บันคาสิงสูหญยยานเ้าววัน ฝากหลานไวยกัน
 ยังนอยเหลือใจย @ หนึ่งนางมุนีเมกข่อหล้าเทวี ทรันี่แผนไหญย ขอฝากลูกออน
 ไวยไนยพุมเิมย ทีเอาใจยไสย หลานนอยด้วยทรา"

(วารว)

บทร้อยกรองข้างต้นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับเทวดาที่รักษาสถานที่ต่าง ๆ
 นางเมขลาผู้รักษาห้วงน้ำ เจ้าป่า เจ้าเขา หลักเมือง รุกขเทวดา นางไม้ และพระแม่ธรณี
 ในเรื่องพระนางคารวีนบนานอ่านาคศักดิ์สิทธิ์ เหล่านี้ให้ช่วยเหลือนางเมื่อดอกอยู่กลางมหาสมุทร และ
 ช่วยเหลือโอรสเมื่อถูกทิ้งไว้ใ้ในป่า

"ไวยคุณเทพเจ้าเลาคงคา หังโตรกตรอกชอกผา หังโปงป่าเขาเขี้ยว
 อินทเจ้าทองเทียว ชายน้อมนำมา หังพระพรมมณา พระจตุโลศุปาลา"

(จันทะมาค)

พระนางเทวทิสงคาลัตพรากจากพระจันทะมาค เพราะแพถูกพายุพัดคลื่นกระแทกแพแตก
 พระนางอ่อนวอนให้เทพเจ้าและนางฟ้าช่วยเหลือนาง

"ที่นั่นนี่ เปน เจริมผา เทวดาสิงสูอยู่ ภรานเดิร เหลี้ยวแลคดู เอยีนส์ทินภองหนังหัว"

(สุบิน)

พญาพราณบิดาของสุบิน เข้าป่าล่าสัตว์ เมื่อเดินทางผ่านหน้าผาใหญ่ก็มีความรู้สึกกลัวและ
 จินตนาการเกี่ยวกับเทพเจ้าแห่งภูผาทำให้ขนหัวลุกชัน

สิ่งเร้าดังกล่าวมาข้างต้น เป็นสิ่งที่ยากต่อการพิสูจน์ว่ามีจริงหรือไม่ อย่างไรก็ตาม
 สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีปรากฏอยู่ในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ จากหนังสือบุญยอมแสดงได้ว่าเป็นความ
 เชื่อของชาวไทยภาคใต้นอดีตสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ปัจจุบันความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ภูตผี
 ปีศาจ เทวดา นางฟ้า และรุกขเทวดาก็ยังมีอยู่ในสังคมไทยภาคใต้

2.2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับการพยากรณ์ การพยากรณ์เป็นการทำนายสิ่ง
 ต่าง ๆว่าจะเกิดหรือจะเป็นไปอย่างไร นอกจากนี้ก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ ฤกษ์ยามต่าง ๆ

ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ เป็นสิ่งสืบทอดกันมาจากบรรพชนตั้งข้อความว่า

การพยากรณ์ หมายถึงการทำนายหรือคาดการณ์เกี่ยวกับบุคคลสิ่งมีชีวิตอื่น สิ่งไม่มีชีวิตและเหตุการณ์ทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต การพยากรณ์เป็นเรื่องที่ทุกคนในสังคมสนใจ บางคนเลื่อมใสศรัทธามากจะดำเนินชีวิตโดยยึดถือคำพยากรณ์เป็นหลักการพยากรณ์ เป็นความเชื่อที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ เป็นข้อสังเกตที่คนสมัยก่อนรวบรวมไว้คล้าย ๆ กับการเก็บข้อมูลทางสถิติแล้วนำมาใช้พยากรณ์ว่าถ้า เป็นอย่างนี้จะอะไรจะเกิดขึ้นต่อไปโดย เฉพาะ เรื่องของอนาคต เป็น เรื่องที่ทำนายให้คนกระหายอยากรู้อยากจะทำเห็นและจะ ฝ่าฝืนคิดว่าเหตุการณ์จะดำเนินไปตามคำพยากรณ์หรือไม่ . . .^{๑๗}

ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์แยกวิเคราะห์เป็น 2 ประการคือ

2.2.2.1 การทำนายฝัน และโชคชะตาราศี การทำนายฝันและการดูโชคชะตาด้วยวิธีการต่าง ๆ นั้น เป็นสิ่งที่คนไทยภาคใต้ เชื่อกันและรับสืบทอดมาจากทุกวันนี้ ส่วนที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคมิตังนี้

"วัน เมื่อพระ เจากรุง	ศรีพีราชฉรินธร
จำคพบสองบังอร	หลานรักร่วมชีวาตมา
ท้าวปรทม์ เหนือไสยาด	บรรลิ่งอาศอัน เลขา
ปิ่นเกล้า เจ้าโลกา	ทรงสุบินคลวินญาณ
เห็นชายนั่งถึงกล้วย	ถือดอกบัวส่งตการ
ถับถึงถั่วย่นนาร	ทั้งคู้ท้าวรับท้าวรับทศทรง
เรณูฟุ้ง เจือจับ	กลิ้งค้หลบทั้งวรวงศ์
เสด็จนวปรทม์ทรง	พระศาริยะสุบินสาร
.....
ว่าใสมานเวลา	ราครินีแล้เจ้าทรง
สุบินจินตนาจ่ง	บรรยายให้ตามความฝัน"

(พระมหาชาดก)

^{๑๗} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 8 (คติชนวิทยา สำหรับครู) หน่วยที่ 8-15 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัย, 2531), หน้า 687.

พระเจ้ากรุงสยชัยแห่งกรุงสีพีทรงสุบินว่าชายคนหนึ่งนำดอกบัว 2 ดอกทั้งดงามและมีกลิ่นหอมพุ่งมาถวายแด่พระองค์ พระองค์ทรงทักไว้ที่พระกรรพ เมื่อตื่นจากบรรทมก็ให้โหราทำนายว่าสุบินนั้นดีหรือร้ายประการใด สุบินนี้เกิดก่อนที่พระเจ้ากรุงสยชัยจะได้พบพระชาลีและพระกัณหา

"@ สุตสินสุบิน สะบายกระสิน ฟันกายยันทริ
 เพลาประจุไสมย อุทัยศรี ผันร้ายไม่ดี ตฤกถึงลูกยา
 @ ทรงโศกามี พระเสาวณี สาวใช้ให้หา
 พระศรีสีกั อรโหมโนห์รา มาจะปฤกษา นิมิตรพิศदान

 @ ท่านท้าวอาทิตย์ แจ้งในนิมิตร์ บพิศคิดหวัง
 จึงตรัสว่าเจ้า อย่าเสร์โศกััง จะหาโหรััง ราชครูเข้ามา
 @ ใให้เขาทำนาย แจ้งอภัยบาย ฐึสาตรคณา
 ว่าแล้วเท่านั้น ผันพระภักตรมา สัังใให้ไปหา ราชครูอาจารย์"

(มโหรานิบาต)

พระมารดาของพระสุธนทรงสุบิน เมื่อตื่นจากบรรทมก็ทรงเล่าสุบินให้นางมโหรา ลูกสะกัฟังก่อน ครั้นท้าวอาทิตย์ผู้เป็นพระสวามีทรงทราบก็ตรัสให้หาโหราจารย์มาทำนายพระสุบินว่าจะดีหรือร้ายประการใดและในการทำนายนั้นยึดเอาดาวพระเคราะห์เป็นหลัก ดังบทร้อยกรองใน เรื่องมโหรานิบาตตอนหนึ่งมีว่า

"...มาทับพระจันทราราน พระเสาร์โศจาร ทับลักกาเหน็ด แลเมณุน
 @ แดโชคพระหัตศิหคณ เราเร่งทาบญ โปรคปลาลอยนกลัฬสัตว์"

นอกจากใช้ดาวพระเคราะห์ในระบบสุริยจักรวาลแล้ว ในตำราการทำนายผันยังพบว่ามีการใช้ชื่อ พระราหูด้วย พระราหู เชื่อกันว่าเป็นสิ่งที่ร้าย หากใครต้องคำทำนายว่า "พระราหูเข้าพระเสาร์แทรก" แล้ว เชื่อกันว่าจะตกอยู่ในอันตรายอาจประสบกับ เรื่องร้ายถึงแก่ชีวิตได้

"จอมราชาแจ้งอรรด ตามระหัดหลหลัง จึงตรัสสั่งอำมาตย์ ใให้หาราชบุโรหิต
 พรอมพราหมณ์สิทธิไสเวท โหราเพชรมวงษ แลวพระองค์จึงเอือร

โองการเยื่อเล่าผี ที่แจ่มจันแจ่งอรธ โดยสุพลวัตินฤมิตร โหแจงจิตร์โดยจิง
 พระโหรยิงปรีชา แจ่งลักขณาสุบิณ นอมประภูทินลงกาง ย่ออุตมางศรีโรต
 บังคมโภธิสมภาร แลวจับก้านวางองค์ นพเคราะห์บังให้จับ แลววางลักษณ์เมถุน..."
 (ยศกิจ)

ในการทำนายฝัน โหรจะใช้วิชาโหราศาสตร์ซึ่งใช้ชื่อดาวนพเคราะห์เป็นหลักตั้งปรากฏ
 ในวรรณกรรม เรื่องก่อน มีการคำนวณวงกลมคูดหาร เครื่องมือที่ใช้ในการคำนวณคือ ปฏิทินและ
 กระจาดขนวน แม้ว่าการทำนายฝันในที่นี้จะเป็นการทำนายฝันในดวงราชวังก็ตาม แต่ในความ
 เป็นจริงแล้วสังคมไทยภาคใต้ในระดับสามัญชนยังมีความ เชื่อในเรื่องเหล่านี้ไม่น้อยเลย

การทำนายฝันกับทำนายโชคชะตาราศีเป็นสิ่งที่ไปด้วยกัน การทำนายฝันใช้เหตุการณ์ใน
 ฝันเป็นหลักในการทำนาย การทำนายโชคชะตาราศีใช้ลักษณะต่าง ๆ ของร่างกายและวันเดือนปี
 เกิดเป็นหลัก การทำนายโชคชะตาราศีมีดังนี้

"จัตถุราย ในหนทางจอน โหราพญาอร ทานายทายคู... @ ขับใลยไปยมา
 ในยลค่านาโถมตฐู ใตเมื่อพระสุทน ใตพิรมสมสุ ควยนางมโนรา แลวมาพบกั
 เจาใตเปนกระลัดตรา เหนแลวโหรา จิงทูลทาวไทย @ ว่าพระอุนษา
 ไปยจากพารา จังคิมเหสี นารีเจดอง รวมรักหักดี ใตครอบครองพารา
 @ แลวจทุกโลก พลัดจากฉัยา ภายหลังจับบ ประสบบริจา แลวจากันนนา
 ใตเปนเจาทานี"

(จันทะมาค)

โหรทำนายโชคชะตาราศีของพระจันทมาคให้พระสุริยมาคผู้เป็นพระ เษษฐาทรงทราบว่
 พระอุนษาจะมีแต่ความสำเร็จและจะได้ เป็นกษัตริย์ในที่สุด

ความฝันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์นอนหลับ แม้ร่างกายจะหลับ กล้ามเนื้อได้พักผ่อน แต่
 สมองไม่หยุดทำงานความฝันจึงได้เกิดขึ้น ชาวไทยภาคใต้ส่วนหนึ่ง เชื่อกันว่าความฝันเป็นสิ่งบอกเหตุ
 ให้ผู้ฝันรู้ถึงความเป็นไปหรือความก้าวไปในชีวิต ดังนั้นจึงมีการทำนายฝันหรือการแปลความหมาย
 ของความฝันเพื่อจะได้สบายอกสบายใจ หากฝันนั้น เป็นสิ่งที่บอกว่าจะประสบสิ่งที่ดี และจะได้หา
 ทางแก้ไขให้ เรื่องร้ายกลายเป็นดีหรือให้ เบบางลงไปหากฝันนั้น เป็นฝันร้าย การบรรเทาฝันร้ายให้
 เกิดผลต่อชีวิต เบบางลงนั้นปฏิบัติกันด้วยการสะ เคาะเคราะห์ซึ่งยังกระทำกันอยู่ในปัจจุบัน การทำ

นายโชคชะตาราศี เป็นสิ่งที่กระทำกันมาก และมีหลายวิธีการ เช่น คูลายมือ คูลายเท้า คูหน้าตา และการดูจากวัน เดือน ปี เกิด การทำนายฝันและการทำนายโชคชะตาราศีคงจะมีอยู่ต่อไปในสังคมภาคใต้และนับวันจะมากขึ้น ๆ เพราะปัญหาสังคมมีมากกว่าในอดีต

2.2.2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามและโศกลาง ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามและโศกลาง เป็นสิ่งที่มีอยู่ในสังคมไทยภาคใต้อินอดีต ความเชื่อนี้มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตลอดเวลา เพราะมีอยู่ในกิจกรรมทุกอย่างไม่ว่า การเกิด การแต่งงาน การสร้างบ้าน การบวช และการตาย ฤกษ์ยามและโศกลางจึงเป็นวิถีชีวิตอย่างหนึ่งของชาวไทยภาคใต้ ดังปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุดังนี้

"๑ สิงห์หม่อมอ้ามาด พฤกทามาทแลโหรา
 คางนันทงชายขัว ในเพลวันเรีกดี
 ๑ ใคพิไชยเรีกดี ใหลันมอง เคาสามท้อ
 ใหประโคมซึ่งนันทรี ใหจูดเทียนเวียยนอัคี..."
 (จันทะฆาด)

ในการมงคลต่าง ๆ จะต้องมีการคำนวณหาฤกษ์ยามที่ เชื่อกันว่าดีตามตำราที่มีมาแต่โบราณในเรื่องจันทะฆาด เมื่อจันทะฆาดจะ เข้าพิธีอภิเษกสมรสพระราชาก็ให้โหราฤกษ์ยาม เมื่อถึงเวลาที่กำหนดก็ให้ เริ่มการพิธีด้วยการประโคมดนตรี เป็นสัญญาณ

การยกทัพออกรบก็สำคัญต้อง เลือกฤกษ์ดีจึงจะชนะ ในวรรณกรรม เรื่องยศกัจจลว่าถึง สกฤณฤกษ์ไว้ว่า

"สกฤณฤกษ์ให้ฤกษ์นำฤกษ์ทับ ชื่อก็จับน้ามก็จับกับธรงศีล
 ชัยศกัจจองกิจจอมฉรินท์ น้ามกระบิลในกระบิลสุรินท์นวม
 หนึ่งนกวรณาแรงค้ำแ่งที่ ซึ่งต้องติดตามที่ไม้มียาม
 สุรินท์ฤกษ์ให้ฤกษ์ต้องฤษตาม พระธรงนำรณนำพุทธมนตร์"

การยกกองทัพ เป็นเรื่องสำคัญจึงจำเป็นต้องหาฤกษ์ "สกฤณฤกษ์" หรือฤกษ์นกถือว่าเป็นฤกษ์ดีหากยกทัพตรงกับฤกษ์นี้ชัยชนะจะมากสู่กองทัพ ดังนั้นการยกทัพจึงนิยมใช้ฤกษ์นี้ซึ่ง เป็นฤกษ์ เข้าตรูนกบินออกจากรัง ในลิลิตยวนพ่ายวรรณคดีสมัยอยุธยา ก็กล่าวถึงสกฤณฤกษ์ เมื่อพระบรมไตรโลก-

นางจะยกทัพ เข้าตีข้าศึก ท้าวยศกิจประสูติตรงกับฤกษ์นี้ด้วยจึงทำให้มีพระ เกียรติยศ เลื่องลือทั่วไป นอกจากนั้นพระองค์ยังได้รับการรศน้ำพระพุทธรณ์ตรงกับ "สุรินทร์ฤกษ์" ด้วย ยิ่งทำให้เป็นพระราชามีความ เกรียงไกรยิ่งขึ้นไปอีก

การบวชในพระพุทธศาสนาก็ต้องหาฤกษ์ดีวันดี เช่นกัน เพื่อให้การบวชมีอานิสงส์สูงสุด และเกิดผลดีแก่ทุกฝ่าย ดังบทร้อยกรองในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคมิวา

"พระเถรฟงแจงใจ หยาดสงไสยทุกสิ่งอัน จึงคิดคุชกวัน ทิ้งจบัวคเป็รสพณ
 @ พุศุระหัทศัจเป็นวาน จทำกรบวชวายุกันสน บัวคเรียนการมุงคล ค้วนประพฤคตามตามรา"
 (สุบิน)

การบวชเป็นภิกษุของชาวไทยภาคใต้ถือว่าเป็น เรื่องสำคัญมากด้วย เชื่อว่ามีอานิสงส์สูง ได้รับทั้งผู้บวชเองและบิดามารดา ตลอดคนผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น เวลาในการบวชจึงต้องเลือก เวลาที่ดีที่ เชื่อว่าจะก่อให้เกิดผลบุญยิ่งใหญ่ตามที่มุ่งหวังและไม่ก่อให้เกิดสิ่งไม่ดีงามในการพิธี ในเรื่อง สุบินกล่าวว่าวันดีเหมาะแก่การบวชคือวันพุธ และพฤหัสบดี นอกจากนี้ยังเป็นวันที่เหมาะในการทำ-บุญกุศลต่าง ๆ ด้วย

"รุ่งเช้าจะลาผันผาย แดครอนกอนสาย ฤกษ์ดีได้ยามสามตา
 ทูบแล้วเพื่อนจึงได้โคลคลา ไปยังเคหา พรานป่าจึงไปหาครู หมอเฒ่าจึงทายยามคู
 ทักทายหลายครู คูตามอาจารย์ว่ามา วันนี้ฤกษ์ยามสามตา อังคารพรานป่า
 อย่างรามเกียรติเขียนลง ได้เมื่อน้องสององค์ คาเนินเดินดง ก็ภพซึ่งพระฤาศรี
 จึงได้สี่ดาเทวี กับยามารศรี ตรงนี้ก็ลามักหนา อยามเล่าคูยามสามตา
 ทายเป็นเวลา จักพบพระยาจัดทัน แดครอนกอนสายผายผัน จงไปให้ทัน
 ชิงฤกษ์แลยามเวลา"

(พญาจัดทัน)

การออกปลาล่าสัตว์ก็ต้องหาฤกษ์ยามที่เหมาะสมจึงจะประสบความสำเร็จและไม่เกิดผล เสียหายต่อผู้กระทำ ในบทร้อยกรองที่ยกมาดังกล่าวพรานโสอูครจะ เข้าป่าหิมพานต์เพื่อไปตัด งาช้างพญาจัดทันถวายพระราชธิดาพระเจ้าพรหมทัต ในการจะออกเดินทางไป พรานโสอูครต้อง ให้หมอ เฒ่าคูฤกษ์ยาม หมอ เฒ่าคูแล้วได้ฤกษ์ยามสามตาตรงกับวันอังคารตอนพระรามพระลักษมณ์

เสด็จไปแสดงพระปริชาสามารถและพระรามได้นางสีดาเป็นมเหสี การเดินทางไปในฤกษ์ยามสาม
ตาของพรานโสสุครจะทำได้พบพญาฉัตรตามที่ต้องการ ความเชื่อเกี่ยวกับ เวลาออกป่าล่าสัตว์
เชื่อถือกันในสังคมชาวใต้ตั้งปรากฏในวรรณกรรมชาดกหนังสือชุด ปัจจุบันป่าและสัตว์มีน้อย ดังนั้น
การเข้าป่าล่าสัตว์จึงไม่ค่อยมีและความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็ลดลงไปด้วย

การจะเดินทางออกจากบ้านไปไหนสักแห่ง หากมีสัตว์ในบ้านชนิดใดชนิดหนึ่งแสดงอาการ
ผิดปกติก็เชื่อว่าจะไม่ดีไม่ควรไป แต่ถ้ามีลักษณะเป็นลางดี ไม่ว่าจะล่าสัตว์จะแสดงอาการที่บ้านหรือนอก
บ้านก็ต้องรีบไปทำสิ่งนั้น เพราะความสำเร็จรออยู่ ดังบทหรือกรอต่อไปนี้

"นกกระโหลกไม้หัก แมงมุมอันชัก ไยขวางมรศรี ตกต้องหัวพราน
บันดาลลางดี ได้ยศศักดิ์ สมบูรณ์วิสา"

(มโหรีนิบาต)

พรานบุญฤกษ์แอบดูนางมโหรีอาบน้ำกับชนิษฐาอีก 6 องค์ เสียงนกกระโหลกไม้หัก
เสียงหัก แมงมุมที่ชักใยขวางทางอยู่ก็ตกลงถูกหัวนายพราน การแสดงพฤติกรรม เช่นนี้ของสัตว์
เชื่อว่าเป็นลางดีจะทำให้บุคคลนั้นมีศถาบรรดาศักดิ์และมีความสุขสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สิน เงินทอง

2.2.2.3 ความเชื่อเกี่ยวกับทิศและตัวเลข ทิศและตัวเลข เป็น
อีกประการหนึ่งที่ชาวไทยภาคใต้มีความเชื่อ ทิศที่ดี เป็นมงคลที่กล่าวไว้ในวรรณกรรมชาดกคือ ทิศ
พญานาค ทิศที่ไม่เป็นมงคลถ้าจะไปจะประสบความวิบัติคือ ทิศผีหลวง และทิศหลาวเหล็ก เลขที่ดีถือว่า
เป็นมงคลและเป็นที่ยอมรับกันคือ เลข 3 กับ เลข 7 ความเชื่อทั้งหมดนี้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมที่
วิเคราะห์ดังนี้

"ให้หลีกข้าง เลี่ยงข้างทางทางผีหลวง ให้ปลอดภัย หลาว หลาว หลาว เล็กหาย
ให้ทรง เหยียบ เสด็จ เหยียบ เสียนนาคา ให้ผืนหน้าบายหน้าคามาคนธร์"

(ยศกิจ)

ทิศหลาวเหล็ก เป็นทิศที่โหรถือว่าไม่ดีหากไปทางทิศนั้นอาจจะเกิดความเสียหายได้ ปัจจุบัน
บ้นยังพูดถึงกันอยู่ และเมื่อจะทำการใดก็จะเลี่ยงทิศนี้กัน ในเรื่องการนอนก็เชื่อเรื่องทิศ ผู้ใหญ่จะ
สอนมิให้ลูกหลานนอนหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก เพราะมีความเชื่อเกี่ยวกับพระพิฆเนศถูกตัดเศียร

"ห้าหมอตายยาม คูลูกทั้งสาม ว่าไม่มระนา พอวาเจคเดือน
บุนเรือนจะมา บิคามารดา ยังไม่ไววายใจ"

(จันทะมาค)

เศรษฐีหาหมอกุหนายลูกสาว 3 คนที่ถูกน้ำพัดพาไป หมอกุหนายว่า 7 เดือนลูกสาว-
เศรษฐีทั้ง 3 คนจะกลับมาบ้าน การใช้เลข 7 น่าจะเนื่องจาก เรื่องพุทธประวัติตอนประสูติคือ เสด็จ
ได้ 7 ก้าวหรือไม่ก็ในสัปบุรุษหรือสัปบุริธรรม 7 ซึ่งเป็นสิ่งมงคลของพระพุทธศาสนา

ความเชื่อว่าเลขมงคลคือเลข 3 และเลข 7 นี้ยังคงมีสืบมาในสมัยปัจจุบันนี้

2.2.2.4 ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะสรีระของมนุษย์ มนุษย์เป็น
สิ่งมีชีวิตที่มีความพิเศษกว่าสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ตรงที่มีสมองมีคุณภาพคิดกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ และยังมี
สรีระเป็นที่น่าสนใจอีกด้วย สรีระบางอย่างของมนุษย์นั้น เชื่อกันว่าเป็นสิ่งที่บอกถึงสิ่งดีหรือไม่ดีใน
ตัวของบุคคลนั้น ความเชื่อเช่นนี้มีปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคบาง เรื่องดังนี้

2.2.2.4.1 ความเชื่อเกี่ยวกับนมของสตรี นมของ
สตรีต้องมีขนาดงดงามพอดีกับรูปร่างจึงจะมีน้ำหนักมีคุณค่าต่อทารก สตรีที่มีนมลักษณะไม่งดงาม เชื่อ
ว่าน้ำหนักไม่มีคุณค่าต่อทารก ดังบทร้อยกรองมีว่า

- "๑ เลื่อนนมรูปโสภา เกือจะเฝ้าเลี้ยงรักษา ลูกพระราชานันทร่งเยาว์
๑ ยิงไคนมยารบ่ใจเอ้า เกรียกจะอับปัญญาเจ้า ใให้เลือกแล้ว ท้าวให้สิริ
๑ ึงไคนมแห่งบ่ใจมัน นมนั้น เค็มมีโคยยัน เกรียกจะเจ็บท้องพระกุม่าน
๑ ึงไคนมชชมิเปรการ เกรือกพระราชกุม่าร เสวยแล้วจะเก็ชโรค่า
๑ ึงคัยนมคล้อยโสภา นมนับมีรชชา แล้วจะเกิดพยาธิเบียดเบียร
๑ ึงคัยนมตั้งดีเตียร ย้อมจะเกิดโรคาเบียร แลวทังจะอับพระปรรยา
๑ ึงไคนมหนักบโสภา นมนับมีรชชา ท้าวบ่ใจเอามาภิกทัก
๑ ึงไคนมน้อยกลมพินัก เทาบ่ใจเอามาภิกทัก รักสาถูกรักราชา
๑ ท้าวให้แกล้งเลือกแกล้งสิรม่า บ่ยอมบ่พิสมรูปา ใให้เลือกเอมาพอค่านับ
๑ บ่ค่านับสูงพองามลับ เนือละเอียดพอค่านับ ท้าวเฝ้าเฝ้ามาเลี้ยงพระกุม่าร"

(พระมหาชนก)

น้ำหนักของสตรี เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะส่งผลต่อสติปัญญาและความ เจริญเติบโตของทารก

ดังนั้นในการเลือกแม่พิมพ์จึงต้องเลือกสตรีที่มีรูปร่างสมส่วนจึงจะมีมั่นคงงามและเชื่อว่าจะมีน้ำนมดีมีคุณภาพ ลักษณะของสตรีที่มีมั่นคงงามคือสตรีที่รูปร่างได้มาตรฐานผิว เนื้อ เนียนนวล

2.2.2.4.2 สตรีหน้าผากกว้างมีอวัยวะเพศใหญ่

และใจบุญ ความเชื่อ เรื่องสตรีหน้าผากกว้างว่ามีอวัยวะเพศใหญ่และใจบุญ เป็นความเชื่อที่ยังพูดถึงกันอยู่ในปัจจุบัน ความเชื่อนี้มีในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือชุดดังนี้

"ยังมีนางหนึ่งเลา โฉมล้ำเกาหน้าผากใหญ่ล้นที ลุกยายปาริสฺหิ เปนชาววิรยงามวิโสภา"

" เสฐีสามคน มีทิดาคตน แด่คนลนใจคั้น* น้ำผากใหญ่ทั้งใจบุญน ทิดาทังสาม

โฉมงามเจ็ดฉัน สาว ๆ คราวกัน คนละสิบหกปี"

(จันทะฆาต)

การกล่าวถึง เรื่องหน้าผากใหญ่เป็นการกล่าวให้มีความหมายเป็นนัย ๆ ซึ่งหมายถึง อวัยวะเพศหญิง ร้อยกรองแรกกล่าวถึงหน้าผากของพระนาง เทวทิสฺงคาผู้ เป็นชายาของพระจันทะฆาตก่อนที่จะอภิเชกสมรสกัน ร้อยกรองลำดับต่อมากล่าวถึงธิดาเศรษฐี 3 คนว่ามีหน้าผากใหญ่และใจบุญ และธิดาทัง 3 คนนี้ต่อมาเป็นชายาของพระจันทะฆาตเช่นกัน วรรคที่ว่า "แต่ละคนลนใจคั้น" (แต่ละคนล้นใจคั้น) ใจคั้นคือใจคั้น หมายถึงต่อมน้ำเหลืองที่โคนขา แต่ละคนลนใจคั้น (แต่ละคนล้นใจคั้น)" มีความหมายโดยนัยว่ามีอวัยวะเพศใหญ่มากขนาดล้นใจคั้นทีเดียว ครั้นมาวรรคหลังก็ขยายด้วยหน้าผากใหญ่เพื่อให้ผู้อ่านผู้ฟัง เข้าใจดีขึ้น

3. ค่านิยม ค่านิยมเป็นความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ในทางที่ดีเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ แล้วแสดงออกมาในรูปของการปฏิบัติ สุธิวังศ์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวถึงค่านิยมว่า

ค่านิยมตามทัศนะของนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาให้ไว้มีหลายนัย เช่น ค่านิยมคือสถานการณ์ ภาวะ หรือหลักการซึ่งเป็นที่พึงปรารถนาหรือที่ยกย่องและเป็นที่เสาะแสวงหาของผู้คนส่วนใหญ่ของสังคมหนึ่ง ๆ . . . ค่านิยมคือความคิดในเรื่องหรือสิ่งที่ควรจะเป็น คือสันนิษฐานไว้ก่อนว่าอะไรน่าจะเป็นสิ่งที่ถูกต้องและอะไรบ้างที่ไม่มีความสำคัญ ^{๕๐}

*ใจคั้น คือ ใจคั้น หมายถึงต่อมน้ำเหลืองที่โคนขา

^{๕๐} สุธิวังศ์ พงศ์ไพบูลย์, โลกทรรศน์ไทยภาคใต้. (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2527), หน้า 9.

สาโรช บังศรี^{๕๙} กล่าวว่าค่านิยมเป็น "สภาพ" หรือ "การกระทำ" บางประการที่คน เชื่อถือหรือนิยมว่าควรมั่นหรือควรกระทำ เพื่อให้บรรลุถึงความมุ่งหมายของตัวเองหรือของสังคม ที่อาศัยอยู่

คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้รวบรวม ความหมายของค่านิยมไว้ว่า

William J. Goode พูดถึงค่านิยมไว้ว่า ค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ ของบุคคลในสังคม นั้นจะแสดงให้เห็นทราบว่าบุคคลในสังคมนั้นชอบในเรื่องอะไร ชอบมากน้อยแค่ไหนและการ ที่จะทราบว่าชอบในเรื่องใดมากหรือน้อย ก็โดยดูจากการยกย่องมากหรือน้อยเพียงใด . . .

ดร. ไพฑูรย์ เครือแก้ว ได้ให้ความหมายค่านิยมว่าค่านิยมหมายถึงสิ่งที่คนสนใจ สิ่งทีคนปรารถนาจะได้ปรารถนาจะเป็นหรือกลับกลายมาเป็น เป็นสิ่งที่คนถือว่าเป็นสิ่งที่บังคับ ต้องทำต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนบูชายกย่อง มีความสุขที่ได้เห็น ได้ฟัง ได้เป็นเจ้าของ^{๖๐}

ค่านิยมเป็นความชอบความยกย่องของบุคคลต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ การปกครอง และวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ

ค่านิยมที่พบในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคที่วิเคราะห์มีดังนี้

3.1 ค่านิยมเกี่ยวกับสตรี สังคมภาคใต้มีค่านิยมเกี่ยวกับสตรีหลายประการ ส่วน ใหญ่เป็นค่านิยมที่มุ่งหวังให้สตรีประพฤติปฏิบัติตนให้ควรแก่การยกย่อง และก่อประโยชน์ต่อสังคม ค่านิยมเกี่ยวกับสตรีวิเคราะห์ได้ดังนี้

3.1.1 ค่านิยมสตรีที่สวยงาม สวยงามหมายถึงรูปร่างสวยเป็นที่ต้องตา ต้องใจของผู้พบเห็นและมีจริตกิริยาดงาม มีความเอาใจใส่ในการทำงานของสตรี

"พรานไพรัชมโฉมเจ้า เท้าแดงบาทสุทเศียรษา

เลิศลักษณ์ประจักษ์ตา ด้วยนิญจะกัลยาณี

^{๕๙}สาโรช บังศรี, "ค่านิยม" ในเอกสารการสัมมนาเรื่องค่านิยมไทย สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2525, หน้า 9.

^{๖๐}คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา (กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน, 2532), หน้า 340.

เนียนมสมศรีสังข์	พระมังสังรัตติ
สูงค่าข้าวพี่	ยอมไฉลา เป็นปานกลาง
งามยิ่งใน เมืองใด	กั้นภพไหม้ เทียบทันนาง
ศกสมสรภาพ	องค์เดียวคฤหาทองหล่อ"

(มโนหรานีขาด)

พรานบุญฤกษ์ชมความงามของนางมโนหรานีเป็นผู้หญิงงาม 5 ประการ เบญจกัลยาณี คือผิวงาม เนื้องาม กระตุงงาม ผงงาม และวัยงาม ชาวไทยภาคใต้มีค่านิยมเกี่ยวกับหญิงงาม 5 ประการ และ เชื่อว่าเป็นผู้หญิงที่มีค่าควรแก่การเอามาเป็นคู่ครอง

"@ นี่แน่เจ้าสุบิน ลูกสาวฉายกลิน เปนหลานฉายไขว เป็นคลุบุตราน
 ตระกุนผุไหญ่ รู้อัชชาไสย การงานครบครัน @ กิริยาน่ารัก ไปยมาแม่ทัก
 ชมเหล่านทุกวัน อาหุยะกับเจ้า ค่าแลพราวครวกัน หมันมีสำคัญ แดกเนื่อวันลอง
 @ ดวงน้ำสแหล่ม หน่วยตาเหลี่ยมแหลม แก้มเสมอนมปรางทอง นมเทาแม่มี
 ผมคฤมาศตอง คิวตักปล่อง ญิมตองโงยชาย"

(เจ้าสุบิน)

นางสุภาศิมารดาของสุบิน เกลี่ยกล่อมให้สุบินแต่งงานกับลูกสาวฉายกลินซึ่งนาง เห็นว่าเป็นสตรี
 ที่งามทั้งกายและใจ ความงามที่ว่าคือกิริยาท่าทางน่ารัก พุดจาปราศรัยน่าฟัง มีมนุษยสัมพันธ์และ
 ยังมีหน้าตาสวย รูปทรงชวนมอง และยิ้ม เป็นที่ต้องตาต้องใจชาย สรุปลแล้วเป็นสตรีที่เข้าลักษณะ
 เบญจกัลยาณี

3.1.2 ค่านิยมสตรีที่ขยันและเอาใจใส่งานบ้านงานเรือน ชาวไทยภาคใต้
 มีค่านิยมเกี่ยวกับความขยันในการทำงานบ้านงานเรือนของผู้หญิง ถ้าสตรีคนใดไม่มีคุณลักษณะ เช่นนี้
 จะถูกตำหนิ ดังบทร้อยกรองจากวรรณกรรมที่วิเคราะห์ดังนี้

"เชิงชั้นขยันดี ถ้ารู้ว่าจะมีงาน มโหรีสภในราชการ การสมโภชโชนละคอน
 ยังรุ่งนอนมิหลับ ขยับตัวที่จ้จร ประจุโสมตื่นแต่่นอร ช่วยเพื่อนสาวคร่ำวกันไป"

(พระมหาชาติ)

สตรีไทยภาคใต้ที่ติดต้องขยันในการทำงาน มิใช่เอาแต่เที่ยวสนุกสนาน เมื่อมีการละเล่นที่ไหนก็ออกไปเที่ยวจนตัวลั่นนอนไม่หลับ สตรีโคมินิสัย เช่นนี้จะไม่ได้รับการยกย่องในสังคมไทยภาคใต้

3.1.3 ค่านิยมสตรีมีคู่ครองที่มีอายุไม่ต่างกันมาก ค่านิยมการมีคู่ครองของสตรีชาวไทยภาคใต้สอดคล้องกับหลักธรรมชาติที่ว่าคู่ครองต่างวัยกันมากจะประสบความล้มเหลวในการครองคู่ ชาวไทยภาคใต้มีค่านิยม เช่นนี้และจะตำหนิสตรีที่ผิดค่านิยมดังที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ดังนี้

"แกเถาคราวปุดา ชางแสหนหาอีซาสาม ชาดชัวตัวตักลาม ไม้ส่งวัญกายเเห่เภาโลม
ตัวเจ้าสิหนุ่มน้อย ใยไม้คิดเสียดายโถม เมื่อเถาเขาแพละโลม
เลาเล่นเลหเสียดจับชาย หน้ากลัวผัวของเจ้า เราคิจเลากี้ใจหาย ชางก็โรมรูอวย
แกเพียรสาวคราวคราวนาง แม้นวาไมงามแง ถึงเถาแกแควบารกล้าง
ที่โหนปลื้มใจนาง รักร้างเถาร้ายบัคสิ"

(พระมหาชนก)

ผู้แต่งเน้นเรื่องการได้สามีของนางอบิตามากว่าไม่เหมาะสมในเรื่องวัย คำนิยามว่าเป็นหญิง "ซาสาม" (ซ่าสาม) คือผู้หญิงที่วางคนแบบผีเข้าผีออก นางอบิตธิดาได้อยู่กินกับผู้ชายแก่จะมีความปลื้มอกปลื้มใจตรงไหน ค่านิยมเกี่ยวกับสตรีควรมีคู่ครองอายุรุ่นราวคราวเดียวกันยังสืบทอดมาจนทุกวันนี้

3.1.4 ค่านิยมสตรีต้องยกย่องสามีเหมือนบิดามารดา สามีเป็นบุคคลสำคัญภรรยาต้องให้ความเคารพยกย่อง

"สุดคิดเมียแล้ว พระทูนกระหม่อมแก้ว จะคิชฉันโต นางยกลักุณา
ทูล เกษาไว คั้นโดยโหยให้ ร่ำโรไปยมา"

(นกจาบ)

พระนางสุวรรณ เกษรทรงเอานกแก้วซึ่งมีดวงจิตของลัทธิประสิทธิ์อยู่ไว้บนพระเศียรด้วยรักและเทิดทูนในพระสวามี การแสดงออกของพระนางสุวรรณ เกษรนั้น เป็นการสะท้อนถึงค่านิยมของชาวไทยภาคใต้ที่ยกย่องผู้ชายซึ่งเป็นผู้ปกครองครัว ค่านิยม เช่นนี้ยังคงมีอยู่ในสังคมไทยภาคใต้

ในปัจจุบัน

"คุณผู้ชาย จ้มกู่หย ญกมือไหวหมั้น"

(วาง)

พรานจุน เกาทัณฑ์พูดถึงนางจันภรรยาว่าพยายามจะทำตนเหนือสามีซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่บังควร ยิ่ง การพูดของพรานจุนสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้แต่ง เกี่ยวกับค่านิยมของภรรยาต้องยกย่องสามี ให้เกียรติสามีไม่ควรประพฤติดนที่ทาให้ผู้อื่นรู้สึกว่าไม่ให้การยกย่องสามีอย่างเด็ดขาด

". . . ปากเมี่ยมันชั่วสาหมั้น จ้มง่าราคำร จะหมั้นให้ลับตา"

(พญาจัดทัน)

ภรรยาที่พูดมากคำว่าสามี และขี้นบนมากไปไม่เป็นที่นิยม ภรรยาที่ดีจะต้องไม่มีพฤติกรรม เช่นนี้ ค่านิยมข้อนี้คือต้องยกย่องสามีด้วยการพูดจาอ่อนหวาน และให้เกียรติสามี

"ลางยั้งเงอน ผัวคาผัวซอน บาดเกร็งกลัว อางมีอ้างยาก คาวาไอจัว
หมิงมาแตตัว บันลาทำทือ ลางยั้งเลาไสย เห็นผัวดกร้าย เมียหมปรานนี้
ขาพระนิไสย ไซยงักระลือ หมี่ใครจะหนายหนี จากผัวเลียหน้า"

(พระมหาชาดก)

ร้อยกรองจากเรื่องมหาชาดกตอนนี้ เป็นตอนที่พระนางมัทรีตรัสกับพระเวสสันดรซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมยกย่องสามีของชาวไทยภาคใต้ว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก สามีตนจะมีฐานะเดิมยากจนไร้ทรัพย์สินอย่างไรจะต้องไม่นำขึ้นมาว่ากล่าว เมื่อสามีกล่าวสั่งสอนสิ่งใดก็ต้องเชื่อฟังจึงจะได้ชื่อว่าเป็นภรรยาที่ดี

". . . เมียยกมือไหวย คุณพระพัสดา"

(จันทะฆาด)

พระนางเทวทีสั่งการาลีกถึงพระจันทะฆาดพระสวามี เมื่อพระนางว่ายนน้ำอยู่กลาง

มหาสมุทร การแสดงออก เช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าสตรีไทยภาคใต้ให้ความรักและยกย่องสามีมากสามี
เสมือนบิดามารดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ควรเคารพบูชา

3.1.5 ค่านิยมสตรีควรมีคู่ เมื่อมีอายุสมควร การมีคู่ครองของสตรีได้รับความ
ความสนใจจากสังคมมากที่สุด สตรีคนใดมีอายุสมควรคู่แล้วไม่มีคู่จะทำให้นิยามมารดา ญาติที่
น้องและบุคคลที่รู้จักมีความห่วงกังวล เมื่อเลยกำหนดอายุควรคู่แล้วยังไม่มีคู่ก็จะถูกเรียกว่า "หญิง
ทิมทิก" (ทิมทิก) ค่านิยมเรื่องการมีคู่ของสตรีมีดังนี้

"ลูกเอ๋ยเกิดมา อาพับหน้า ร้ายคู่สุขสม รูปทรงเจิดฉาย
เปนกระโหรีอัปรี ร้ายคู่สมสอง"

(วรวง)

การไม่ได้สามีเมื่อถึงเวลาอันควรนั้นถือว่าเป็นความอากัปกิริยาของสตรีในเรื่องวรวงผู้แต่ง
ถือว่าเป็นโชคร้ายมากถึงกับใช้คำว่า "อัปรี" เลยทีเดียว การที่สตรีภาคใต้ได้รับความเอาใจใส่
ในเรื่องการมีคู่ครองนั้น เพราะสตรีถูกสังคมกำหนดให้อยู่ในท่านองคลองธรรม เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์
คือสตรีที่ดีควรมีสามีเพียงคนเดียวและต้อง เป็นสามีที่มาจากการสมรส สตรีใดไร้สามีอาจจะก่อให้เกิด
เรื่องไม่ดีไม่งามไปสู่วงศ์ตระกูลได้ ดังข้อคิดจากเรื่องนิทานเวตาลว่า หญิงควรมีคู่ไม่มีคู่
เหมือนกับมีสัวมอยู่หน้าบ้าน ฉะนั้นค่านิยมในประการนี้ของชาวไทยภาคใต้จึง เป็นค่านิยมที่สำคัญ
เมื่อสตรีอายุควรมีคู่บิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ของสตรีจะมีความคิดในเรื่องจะให้ลูกหลานของตนมี
คู่ครองดังบทร้อยกรองว่า

"ถ้าเห็น เป็นน้ำ . . . ยังชั่วลูกหลานเจ้าชั่ว เรียกหมั้นขึ้นมา
๑ ทักหาปราไสย หมากกลูยีนไปย แลคูกรียา . . . พูคไหย เป็นที่"

(วรวง)

บิดามารดาจะบอกบุตรสาวให้ เลือกคู่ครองที่ เป็นหนุ่มรุ่มราวดุเดือด เดียวกันและมีฐานะ
ควรแก่การคบหา ต้อนรับขับสู้ด้วยการพูดจา หามากพลูให้รับประทาน พร้อมกับคอยสัง เกตกริยา
ท่าทางของผู้ชาย และควรจะให้ผู้ชายรู้สึกว่าเป็นสตรีที่มีคุณค่าควรแก่การรับ เป็นคู่ครอง

ค่านิยม เกี่ยวกับสตรีอายุควรมีคู่ไม่มีคู่พบในวรรณกรรมที่วิเคราะห์น้อย แม้กระนั้นก็ตาม
ค่านิยมนี้มีอยู่ในสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน

3.1.6 สตรีต้องรักษาวาสสงวนตัวและมีสามีเดียว ค่านิยมสตรีต้องรักษาวาสสงวนตัวและมีสามีเดียว เป็นค่านิยมที่ยึดถือกันอย่างจริงจังในสังคมภาคใต้ สตรีใดไม่รักษาวาสสงวนตัวและมีสามีแล้วยังประพฤตินามักชู้หลายผัวจะถูกสังคมตำหนิอย่างรุนแรง จะเป็นบุคคลที่สังคมรังเกียจอีกสถานหนึ่ง ค่านิยมประการนี้มีในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคลดังนี้

"มโหฬารนารถ กราบทูลสนองราช วาจาสุนทร พรรณำประภาศ สึงวาดสโสมสร
ทรงเมตตากรอน จะไปไหนนา @ ข้าพระพุทธีเจ้า เต็มไปแต่ เต้า ตามทฤกษา
เหน็จเหนียว เมสื้อยกาย เพียงวายชีวา ทรงพระเมตตา อย่าคว้นหัทกราย
. . . อันเป็นชายสอง ไม่ให้ต้องภาย พระกายประหมาน ปีกั้นตอมไต่"

(มโหฬารนิบาต)

นางมโหฬารมีความรักษาวาสสงวนตัว เมื่อพระสุธนจะแตะเนื้อต้องตัวก็หวงตัวและพูดประวิงเวลาด้วยปฏิภาณ หลังจากนั้นก็กล่าวถึงการมีสามีเพียงคนเดียวจะไม่ให้มีสามีที่ 2 อย่างเด็ดขาด เปรียบเทียบว่าแม้ส่วนของอวัยวะผู้ชายอื่น เพียงปีกั้นก็ไม่ให้ต้องวางกาย ค่านิยมด้านนี้แม้จะมีอยู่น้อยแต่ เป็นค่านิยมที่ปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

3.2 ค่านิยมการทำบุญและบวชลูก ชาวไทยภาคใต้นับถือพระพุทธศาสนา มีค่านิยมในการทำบุญ และบวชลูกอยู่ในระดับสูง การทำบุญในลักษณะต่าง ๆ จะได้รับการยกย่องจากสังคมว่าผู้กระทำ เป็นคนดีควรแก่การสมาคม และการบวชบุตรชาย เป็นการบุญที่ยิ่งใหญ่ ผู้ใดได้บวชบุตรชายจะได้รับการยอมรับว่าเป็นคนดีด้วยประการต่าง ๆ ค่านิยมดังกล่าวนี้มีในวรรณกรรมที่วิเคราะห์พอสมควรดังนี้

"ชวนกันหมั้นทำบุญ	เชื้อไทยคุณพระศาสนา
ให้การถิณลา	อุศษาเพียนจภาคัว
@ วันภระ เข้าละกาน	ชวนลูกหลานแล เมียผัว
มีมือถือดอกบัว	สู้โรงทำเป็นอัครา
@ ล้วนนางสุภาคี	นางญินดีไยสหนา
ปลงจิตเห็นอะหนิดจา	สังขารา . . . สาน
@ วันหนึ่งตื่นแต่เขา	แดงกับ เขาเลขของหวาน
เสียดตั้ง เหนือกาน	ทูนไปยวัดด้วยสัททา"

(สุบิน)

นางสุภาคิมารดาของสุนันทาบุญถือศีล เป็นกิจวัตร เป็นสิ่งที่ทำให้นางมีความสุขไปตลอดชีวิต ภายหลังจากบวชช้อยู่ในวัดที่สุนันทาจนกระทั่งถึงแก่กรรม สุภาคิม เป็นตัวแทนของค่านิยมการทําบุญของชาวไทยภาคใต้สมัยก่อน

"@ นางแดงเครื่องไสবাদ มิโคขาดสักเวลา . . . ทางกุสร . . . @ สิงโค เปนกุสน
นางหน้ามรวันชวย ทําการมิขาดสาย"

(สังข์ทองคำพยับ)

มเหสีท้าวยศมลทําบุญใส่บาตรและสร้างสิ่งที่เป็นกุศล เพื่อผลบุญจะได้คลีให้พระนางได้ตามพระประสงค์ การทําบุญตักบาตรและรักษาศีลยังคงเป็นค่านิยมที่สืบทอดมาจนปัจจุบัน การบวช เป็นค่านิยมที่พบในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคหลาย เรื่องดังนี้

"จึงมิงสมรสอนบัพชิตกิจ หวังอัยงคิศบวชบุตร เป็นอิศรี
น้อยจ้อยช้อยชู เชิด เลิศวิธ"

(ยศกิจ)

พระนางคิมวดีมีพระประสงค์จะบวชพระราชโอรสสิริวิบูลกิตติซึ่งพระนางทรงเห็นว่าเป็นหนทางที่ดีที่สุดที่จะทำให้พระโอรสมีความสมบูรณ์ในชีวิตมากที่สุด

"โอรามรักพือ เจาเปนกระสัตรี ใจรู้วินัย พี่ชายจะสอร ใจนองเขาใจ
ใครเปรชื้อไล่ จึงนับว่าชาย @ เกษภพสาชหน้า ทรามรักภือา ยาโหสูญด้าย
โคบวโคเรียน จักนับว่าชาย ผู้นั้นทรามสด้าย เขานับว่าคน"

(พระมหาชนก)

จากคำประพันธ์ที่ยกมาสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมในการบวชในพระพุทธศาสนาของชาวไทย ได้ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ผู้ชายที่ไม่ได้บวชจะไม่ถือว่าเป็นผู้ชายที่สมบูรณ์และไม่นับว่าเป็นคนด้วยค่านิยม เช่นนี้ชาวไทยภาคใต้ทุกคนจึงต้องบวชเรียนเมื่ออายุครบบวชคือ 20 ปีบริบูรณ์ ค่านิยมในการบวชมีผลต่อการกระทำกิจกรรมชีวิตอย่างอื่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งงาน ผู้ชายที่ไม่ได้บวช บิดามารดาฝ่ายผู้หญิงจะไม่ยอมยกบุตรสาวให้แต่งงาน แม้จะมีความพร้อมอย่างไรก็ตาม

ผู้ที่กำลัง เข้าพิธีบวชและ เมื่อบวชแล้วจะ เป็นที่ชื่นชมของบุคคลโดยทั่วไป จะคงดงามไปทุกอิริยาบถ ที่เป็น เช่นนี้ เพราะชาวไทยภาคใต้มีพื้นฐานทางจิตใจที่มั่นอยู่ในพระพุทธศาสนาและ เห็นว่าสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนาโดย เฉพาะภิกษุ เป็นความดีความงามที่ทำให้มีความอบอุ่นใจและสบายใจดังบทร้อยกรองที่ว่า

"เขารานกवारจันทงปวง ชมวานากหล้าง หนมน้อยนาตาสาอาจ

@ แอ้อดทงสองผ่ายข้าง เมียขุน เมียนาง แล ๗ กลีบกลีบตา

@ ลางสาวสกิดแม่ เจนรจา เจานากเข้ามา รูปทรงน่ารัก เหนดู

@ ลางสาวท่าอายแอบปรู่ดู ชีห เกือนดู แลแวผันมายิมรอกัน"

(สฺบิน)

การทำบุญด้วยการทำอาหารไปถวายพระภิกษุและนาคอกไม้ไปสักการบูชา นั้น เป็นค่านิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุดินลักษณะดังกล่าว การทำบุญดังกล่าวในวันธรรมดามีอยู่โดยทั่วไป ถ้าในวันสำคัญ ๆ ทางศาสนาจะมีการทำบุญในปริมาณของมากขึ้นและมีการรื่นเริงผสม เข้าไปด้วย บางทีก็มีการประกวดประชันปัจจัยที่นำไปทำบุญกันซึ่ง เป็นการแสดงให้เห็นค่านิยมในการทำบุญของชาวไทยภาคใต้ได้อีกแง่มุมหนึ่ง การทำบุญดังกล่าวมีอยู่โดยทั่วไปในสังคมภาคใต้จนกระทั่งปัจจุบัน นอกจากการทำบุญด้วยปัจจัยแล้ว การทำจิตใจให้สงบ การรักษาศีลก็เป็นค่านิยมของชาวไทยภาคใต้ด้วย เพราะการปฏิบัติ เช่นนี้ เป็นแนวทางของพระพุทธศาสนาที่ทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติมีจิตใจสงบ เย็นและสังคมก็จะสงบสุขด้วยหากมีการประพฤติปฏิบัติกัน เป็นส่วนมาก

ในบรรดาบุญทั้งหมด การบวชตนในพระพุทธศาสนาของผู้ชาย เป็นการสร้างบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุด และได้ผลานิสงส์สูงสุด ดังนั้นบิดามารดาที่มีบุตรชายจะชื่นชมยินดีอย่างมาก เพราะจะได้บวชลูกในพระพุทธศาสนาอันจะทำให้บิดามารดาได้รับส่วนบุญอย่างมากด้วย ด้วยเหตุดังกล่าวค่านิยมในการบวชลูกจึง เป็นค่านิยมที่มั่นคงมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

3.3 ค่านิยมคนมีสติปัญญาและนักปราชญ์ การมีคนสติปัญญาหรือนักปราชญ์จำนวนมากในสังคมนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะสังคมจะพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้ ชาวไทยภาคใต้มีค่านิยมในความเป็นผู้มีสติปัญญาและความเป็นปราชญ์มาตั้งแต่อดีตดังที่ปรากฏในวรรณกรรมที่วิเคราะห์ว่า

"นาคาทิบดี จึงตอบนาคี โดยอรรยาลัย ว่ารรรวารณี ที่ได้ขึ้นไป

ยังมานุศินัย ก็ทำสิลกรรม @ ด้วยท้าวอินทรา เการพราชา ครุทธาสุบรร

แลจิงลิลลา มาสดับปรับธรรม เจ้าวิทูลนรร ทิตชาคยูไกร @ เราทงศรีโสท
 ใต้สดับธรรมโหม ธรรมาศิโหม จิงเอาอาพอร อันมีมานัย อาตรมานีสัย
 บูชาสการ . . . ฝี่เจาปรารณาปรังสง จันทราสุริยวง เปนงายด้วยดี
 ซึ่งเจาปราน้ำ วิทูรกรวี เป็นยากดีหลีซึ่งจักน้ามา"

(เจ้าวิทูร)

เจ้าวิทูร เป็นนักปราชญ์ที่ฉลาดหลักแหลมรู้ธรรมอย่างชัดเจนจึงเป็นที่ยอมรับของผู้เป็น
 ใหญ่ทั้ง 4 คือ พญานาค พระอินทร์ พระเจ้าเการพ และพระยาครุฑ สหายทั้ง 4 พังธรรมอัน
 แสดงถึงความเป็นปราชญ์ของเจ้าวิทูรแล้วก็นำสิ่งที่มีค่าซึ่งเป็นเครื่องประดับของคัมภีระแก่เจ้าวิทูร

ชายาของพญานาคปรารณาได้เจ้าวิทูรมาไว้ที่เมืองบาดาล แต่พญานาคตอบว่าให้เอา
 พระจันทร์ พระอาทิตย์ยังง่ายกว่าเอาตัวเจ้าวิทูรเสียอีก จุดนี้เป็นจุดที่ผู้แต่งเน้นให้เห็นถึงความ
 สำคัญของนักปราชญ์หรือผู้มีสติปัญญาซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของชาวไทยภาคใต้ว่าคนฉลาดหรือ
 นักปราชญ์นั้นใคร ๆ ก็ปรารณาและเมื่ออยู่ที่ใด ชนในที่นั้นย่อมปรารณาให้อยู่ตลอดไปเพื่อการ
 พัฒนาถาวรของสังคมนั้น ๆ นั่นเอง

"สรร เสริญปัญาสามี สัพประสิทธิ์ฤทธิ ปรีชาประ เสริฐกว่าคน"

(นิทานนกจาบ)

พระชยาสุวรรณ เกษตรัสสรร เสริญความ เจลียวฉลาดของพระสัพประสิทธิ์พระสวามีที่
 หาวิธีถอดดวงจิตของพระองค์กลับ เข้าสู่พระวรกายได้เ็นที่สุด ก่อนที่จะถอดดวงจิตกลับ เข้าสู่วรกาย
 ใต้นั้นพระสัพประสิทธิ์ต้องทนทุกข์อยู่ในร่างกวางและร่างนกแก้ว เป็นเวลานาน การที่คิดหาวิธีจนได้
 กลับสู่สภาพ เดิมนั้นถือได้ว่า เป็นความ เจลียวฉลาดในการแก้ปัญหาที่สำคัญยิ่งของพระสัพประสิทธิ์

3.4 ค่านิยมความสัตย์ ความสัตย์ เป็นสิ่งสำคัญไม่ว่าจะเป็นความสัตย์ทางวาจา
 หรือการปฏิบัติ เมื่อพูดสิ่งใดไว้อย่างใดต้องทำตามนั้นจะบิดพลิ้ว เป็นอย่างอื่นมิได้ ถ้าไม่ปฏิบัติตามที่
 พูดไว้ย่อมจะถูกตำหนิตีเตียนจากสังคม ค่านิยมความสัตย์ที่มีในวรรณกรรมที่วิเคราะห์มีดังนี้

"ยกหาบขึ้นน้าก็ผันผาย เล็ดลอดสอดคกาย เพื่อนถือซึ่งความสัตย์"

(พญาฉัตร)

พรานโสอครรับอาสาที่จะตัดงาช้างพญาจันทน์ไปถวายพระธิดาพระเจ้าพรหมทัต เมื่อรับอาสาแล้วก็ต้องทำให้สำเร็จเพราะความสัตย์ หรือความสัตย์เป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง ค่านิยมนี้ชาวไทยภาคใต้ยึดมั่นมากแม้ปัจจุบัน พุคคาไคต้องค่านั้นจะเป็นอันมิได้

"พอนกว่าเล่า กว่าผาเทิดเจ้า ใหม่มิพิริยา บอกเจ้าจริง ๆ ทุกสิ่งสังจา
เจายาสงค์กว่าพิมิชู้"

(นิทานนกจาบ)

แม่นกกล่าวคัดพ่อนกว่าพ่อนกมี เมียใหม่ พ่อนกจึงยืนยันความสัตย์ซื้อต่อแม่นก ด้วยการสวดสาบานว่าถ้าพูดไม่จริงขอให้ "ฟ้าผ่า" การปฏิบัติเช่นนี้ เพราะชาวไทยภาคใต้ เชื่อว่า "ฟ้า" เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และจะลงโทษผู้กระทำผิด ฟ้ามีความสัมพันธ์กับชาวไทยภาคใต้มาก เพราะภาคใต้ฝนตกเกือบตลอดปี (ปัจจุบันเปลี่ยนไป ฝนตกน้อยลง) การสวดสาบานเพื่อยืนยันความบริสุทธิ์ของตนในปัจจุบันยังคงมีอยู่ในภาคใต้ การยืนยันความบริสุทธิ์ของตนด้วยการสวดสาบาน เช่นนี้นับว่าได้ผลมาก เพราะผู้เป็นคู่กรณีจะ เชื่อถือด้วย เชื่อว่าหากผู้สวดโกหกก็จะมีอัน เป็นไปถึงแก่ชีวิตดังกล่าว

3.5 ค่านิยมในยศดาบรรดาศักดิ์ ยศดาบรรดาศักดิ์ เป็นค่านิยมที่มีในสังคมภาคใต้ ในอดีตตั้งในวรรณกรรมที่วิเคราะห์ดังนี้

"อันลูกของข้าคนนี้ ใจสลิห้าปี มีผูกจายสู แต่ด้วยลูกหมอมนายประตุ
จายใครจะสู รูแต่จะสานก็บุงชาย"

(พระมหาชาดก)

บิดามารดาของผู้หญิงมักจะ เลือกผู้ที่จะมาเป็นสามีบุตรสาว ผู้ชายที่บิดามารดาผู้หญิงพึงพอใจ คือผู้ชายที่มีเชื้อสายผู้ดี มียศดาบรรดาศักดิ์ นอกจากนี้จะพิจารณาความประพฤติและการได้บวชเรียนด้วย หากไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวนี้ก็จะไม่เต็มใจยกบุตรสาวให้แต่งงาน

". . . มาให้เสียเผา เขียวพรทุแต่เพลิง ไม้ถ้อยดล็ก มาสบายบาท เอ็ง
ใครจักกลัวเกรง มาให้สูญเสีย"

(พระมหาชนก)

พระมเหสีของพระมหาชนกตรัสว่า การออกบวชของพระมหาชนกทำให้ เสียชื่อเสียงเกียรติยศ

ที่ได้สืบทอดกันมาตามลำดับ และการออกบวชนั้นเป็นการลดตนเองลงไปทำให้ไม่มีคน เกรงกลัวด้วย
สูญเสียยศศักดิ์ไปตามสภาพ

ค่านิยมในยศถาบรรดาศักดิ์ของชาวไทยภาคใต้ในวรรณกรรมที่วิเคราะห์แม้จะมีอยู่ไม่มากนัก แต่ก็ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมนี้มีอยู่ในจิตใจของชาวไทยภาคใต้สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
ได้อย่างหนึ่ง

4. จริยธรรม

จริยธรรมเป็นสิ่งที่ตั้งถามอันก่อให้เกิดคุณค่าต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม "จริยธรรม คือ
แนวทางความประพฤติ และการปฏิบัติ เพื่อบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าพึงประสงค์"⁶¹ เบอร์โก
วิต(Berkowit) กล่าวว่า "จริยธรรมเป็นการประเมินการกระทำอันเป็นความ เชื่อของสมาชิกใน
สังคมตามที่กำหนดไว้ว่าถูกต้อง" ⁶²

พระราชวรมุณี (ประยูรท์ ปยุตโต) กล่าวถึงจริยธรรมไว้ว่า

. . . ให้ความประสานสัมพันธ์ ระหว่างคุณธรรมในใจของบุคคล กับจริยธรรม
ภาคปฏิบัติการทางสังคม แสดงถึงความสมบูรณ์ของพระพุทธธรรม ที่มีคำสอนเป็นระเบียบ
มีหลักธรรมครบทุกชั้นตอน และบอกให้รู้ว่าการบำเพ็ญความดีภายนอกหรือการแสดงออกซึ่งความ
ดีงามทางสังคม จะต้องมียุทธธรรมที่ลึกซึ้งภายในจิตใจเป็นรากฐาน จึงจะเป็นไปโดยจริงจัง
บริสุทธิ์ เป็นของแท้และมั่นคงยั่งยืน ⁶³

จริยธรรม เป็นสิ่งที่ตั้งถามถูกต้องที่ปฏิบัติกันในสังคม การแสดงทางจริยธรรมนั้น บุคคลจะ
ต้องมีคุณธรรม เป็นพื้นฐานอยู่ในจิตใจ หากไม่มีคุณธรรม เป็นพื้นฐานอยู่ในจิตใจการแสดงออกทาง

⁶¹ โครงการพัฒนาการสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา, รายงานการสัมมนาจริยธรรม
ในสังคมไทยปัจจุบัน (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2522), หน้า 5.

⁶² ยุทธิ เตชะอังกูร, "การทดลองขีดหนึ่งตะลุม เป็นสื่อกลาง เพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านวินัย
แห่งตนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปรียญานินธ์การศึกษามหาบัณฑิต แผนกวิชาการแนะแนว
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525, หน้า 8.

⁶³ พระราชวรมุณี (ประยูรท์ ปยุตโต), พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงแก้ไข) (กรุงเทพฯ :
มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2529), หน้า 756.

จริยธรรมของบุคคลย่อม เกิดขึ้นได้ยาก ดังนั้นการจะทำให้เกิดจริยธรรมขึ้นในสังคมก็ต้องปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นเสียก่อน

จริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมที่วิเคราะห์มีดังนี้

4.1 ความกตัญญู ความกตัญญูเป็นจริยธรรมที่สำคัญยิ่งของบุคคลที่ปรารถนาทำสิ่งที่ดีงามตอบแทนบุคคลที่เคยมีพระคุณต่อตนตามฐานะและโอกาสต่าง ๆ

"ในกาลวันนร เมื่อถูกทนต์ ๑ หวกลางชลที เคะชะกุสม ๑ ครอบคชวี
๑ ใช้นางเทวี ชวยรอดทีไหญ่ @ กุสนตรเอ็ง ล้างมาแต่เพลิง มีไช้ตัวไคร้
๑ ชาวาลูกเมีย ชวยกูเมื่อใด"

(พระมหาชนก)

พระมหาชนกรำลึกถึงบุญคุณของนาง เมขลาที่ช่วยพระองค์ให้พ้นจากการจมน้ำในขณะที่ว่ายน้ำอยู่ในมหาสมุทร การที่นางเมขลาช่วยพระมหาชนก เพราะพระมหาชนก เคยสร้างความคิดเอาไว้แต่กาลก่อน ผู้แต่งเน้นให้เห็นว่าบุญคุณเป็นเรื่องสำคัญจึงแต่งไว้ว่า "ใช้นางเทวีชวยรอดทีไหญ่" หมายถึงว่าถ้ามีใช้นางเมขลาแล้วคนอื่น ๆ คงช่วยไม่ได้อย่างแน่นอน

"จากมลิบเดือน มีใจไปเยอื่น บิดามารดา . . . @ ไปเยี่ยมบิดามารดา
ท่านจ้เปนจ้ไหน แดจากกันมา ช้านานเหลือใจย จ้มอดมวยปวยไชย
๑ มรุเลยนา . . . @ จ้ไปจ้หล่อง คุณแห่งมารดา บังเกิดเกล้ามา
ช้หล่องคานานม ๑ ิตสมทวงที แลวจ้จ้จ้ว้ลี้ กลับมาพารา"

(จันทะมาด)

เมื่อได้เป็นกษัตริย์พระเจ้าจันทะมาดทรงรำลึกถึงบิดามารดาและทรงคิดที่จะตอบแทนพระคุณบิดามารดาที่ได้เลี้ยงดูในวัยเด็ก สิ่งนี้เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูของผู้เป็นบุตรที่มีต่อบิดามารดา ในชาดกเรื่องจันทะมาด บิดามารดาของจันทะมาดมิได้เลี้ยงดูจันทะมาดและสุนทะมาดผู้เป็นเชษฐาเยี่ยงบิดามารดาที่ควรจะเลี้ยงดูลูก เพราะปล่อยให้ลูกทั้งสองอดอยากหิวโหยต้องหาอาหารรับประทานเอง เมื่อได้อาหารมา บิดามารดาก็จะรับประทานอาหารกัน 2 คนโดยไม่สนใจลูกทั้ง 2 แต่ผู้แต่งต้องการแสดงว่าลูกต้องมีความกตัญญูต่อบิดามารดา แม้บิดามารดาจะเป็นอย่างไรก็ตาม ดังนั้นร้อยกรองที่มีเนื้อหาดังกล่าวนี้มีอยู่มาก

"ถ่านางหมี่ช่วย ปาชนีตายม้วย ด้วยตรวนขีคา คุณของท่านอง เพียงถึงมารดา
เปรียบคุณท่านอง เพียงจักเสมอกัน" @ แด่ลูกขึ้นมา ท่านองนงคอยหา
นานหลายคืนวัน ลูกขอลากระ ไปยเขียนจอมขวัน ปาชนีโศกสัน อยู่โนยนาวา"
@ ลูกขอลาไปย หากลินเคาะไมย कारวิเภากาน ลูกสาวเล่ารู้
เมียรักกระหมอมจาน นางตามบริกาน มาโนยนาวา @ เมื่อลูกตองจำ
นางสงเขาน้ำ ทุกวันอัตรา นางสอคจ้างทอง นายคุมกันรุธนา อันตามลึงตรา
ท่านคล้ายจำจอง @ ข้าวหนมนมควาย นางโหยสาวาไชย แด่สีกานทอง ใดรอดตัวมา
เพราะคุณท่านอง เจ้าโหงงของ บเว้นเสวย"

(วรวง)

พระวรวงไม่ลืมบุญคุณที่การวิธิดาของ เศรษฐีมีต่อตน कारวิ เป็นผู้ช่วยเหลือทุกอย่างใน
ระหว่างที่พระวรวงถูก เศรษฐีจับขังไว้ในข้อหาว่าเป็นโจรลักหัวแหวน ต่อมาพระวรวงพ้นผิดเพราะ
พระเจ้ามุดสาราชทรงสอบสวนหาความจริงและพบว่าความจริงเป็นอย่างไร พระวรวงเป็นที่ทรง
โปรด ๗ ของพระเจ้ามุดสา พระเจ้ามุดสาจึงมีพระราชประสงค์จะให้พระวรวง เข้าพิธีอภิเษก
สมรสกับพระราชธิดามงกุฎของพระองค์ พระวรวงทรงรำลึกถึงการวิธิดาของ เศรษฐีที่มีบุญคุณจึงทูล
ขออนุญาตไป เยี่ยมนางที่ เรือ ทั้งนี้ก็เพราะความกตัญญูรู้คุณนั่นเอง ภายหลัง เมื่ออภิเษกกันแล้ว
การวิกี้ได้รับการยกย่อง เป็นมเหสีฝ่ายขวา และมงกุฎ เป็นมเหสีฝ่ายซ้าย การที่ให้สามัญชนดำรง
ตำแหน่งที่เหนือกว่าพระธิดานั้นก็ เพื่อเน้นให้เห็นถึงจริยธรรมสำคัญ คือ ความกตัญญู

"แมเกิดลูกมา พิทักษ์รักษา กราบเท้าเติบโตใหญ่ พระคุณบูรเปรียบ เทียบแผนพพาไครย
จิดลึงจิดย ทศแทนเหลี่ยนน้ำ @ แม้นมีเขาของ ทรัพย์เงินทอง กองเทียบเวหา
มาหแกแม เป็นแดบูชา งามเทาคุดค่า เขาปอนน้ำนม @ ลูกคิดจักเพียง
บัวดตัวเล่าเรียน พระไตรสนาคม แทนคุณมารดา ค่าเข้าน้ำนม เขินแมชินชม
โนยผลสินหาร... เจ้าสุบินผู้มีบุญ รู้จักคุณพระอาจารย์ ปรนนิบัติรักษาทำ
บามรงใจยทุกเวลา"

(สุบิน)

บุญคุณของมารดามีมาก เกินกว่าจะทดแทนด้วยสิ่งใดหรือการกระทำใด ๆ ได้ตั้งบทร้อย
กรองในเรื่องสุบิน มารดาคลอดลูกเลี้ยงลูกให้เติบโตด้วยน้ำนมและอาหารที่ลูกรับประทานได้
ด้วยสำนึกในบุญคุณอันยิ่งใหญ่ สุบินจึงตัดสินใจบวชในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการทดแทนค่าน้ำนมและ

การเลี้ยงดูของมารดา เมื่อเข้าไป เป็นสมณะในวัดแล้วก็ตอบแทนบุญคุณพระอาจารย์ด้วยการ
ปรนนิบัติ เอาใจใส่ช่วยเหลือในเรื่องการ เป็นอยู่

นอกจากนี้สุมินยังกตัญญูต่อบิดาที่ถึงแก่กรรมไป เป็น เปรต ด้วยการตั้งใจทำบุญอุทิศส่วน
กุศลให้ในระหว่างที่บวชตั้งบทร้อยกรอง

"แตนิยาทุกค่างน จัณเฏสน ใหภักจากเว้นอวอน @ เนสาธรับคำปรหมมกอน
อาปากอ้วยกอน ใหเจามีอาหะยีน @ ปรัยาช มียูน ยารักสิงอื่น
จงรักเอาแตนิรภา"

สุมินพบกับ เปรตบิดาว่าจะแผ่ส่วนกุศลจากการบวชไปให้ เปรตนายพรานยกมือพนมอวยพร
ให้สุมินมีอายุยืน มีปัญญา และมุ่งการนิพพานเป็นสำคัญ การปฏิบัติธรรมในขณะที่บวช เพื่อแผ่บุญกุศล
แก่ เปรตผู้บิดานั้นถือว่าเป็นการแสดงความกตัญญูตตเวทิตาต่อผู้ให้กำเนิด

"จำเรารักขจักกะตั้งกะแต่งจร จำเราร้อนริบจะแรงจะเรวผาย
จำเราจะชูลูกสกุลกาย จำเราจะบายเบียงค์จะแบ่งจะจากลา
กะตัญญูจะตู่จะตอตั้ง กะตัญญูจะย้ายจะยักหา
กะตัญญาอย่างหนึ่งยอดหนึ่งโยธา กะตัญญาจะร่าจะเร้งรบ"

(ยศกิจ)

พระสิริวิบูลกิตติตั้งพระทัยจะไปช่วยเหลือพระบิดาซึ่งถูกจับอยู่ที่นครจำบาก การช่วย
เหลือนั้นจะใช้ความกตัญญูเป็น เครื่องมือต่อสู้ เมื่อไปถึง เมือง พระสิริวิบูลกิตติขอให้ปลงพระชนม์
พระองค์แทนพระบิดา พระเจ้าพาลผู้รุกรานจะมาด้วยวิธีการอย่างไรพระสิริวิบูลกิตติก็ไม่สิ้นพระ
ชนม์ด้วยความกตัญญูเป็น เกราะกำบังทำให้อาวุธไม่ระคายองค์ ผู้แต่งพยายาม เน้นว่าความกตัญญู
เป็นสิ่งประ เสริฐช่วยให้พ้นภัยได้

4.2 การให้ความเคารพต่อผู้ควรเคารพ บุคคลที่ควรแก่การให้ความเคารพได้แก่
บิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ครู อาจารย์ และบุคคลที่มีพระคุณทั้งหลายตลอดจนผู้ที่วางตนไว้ได้
เหมาะสม จริยธรรมข้อนี้มีในวรรณกรรมที่วิเคราะห์ดังนี้

"ว่าข้าแต่อาจารย์ อยู่ธรรมาสาร ยังค้อยบรมสุขทุกขา เหลือบรำนร้นยุงอันภา

กับปะนาคา ยังมาเลื่อยโล่ใกล้องค์ @ ทุขย์โศกโรคร้ายใช้คง ผีปากินปง
 ยงงมาหลอนหลอกภพาทา @ สัมสูกลูกไม้ในป่า ไปแสวงได้มา ทุกวันก่อนฉันแลหฤ
 @ นักสิทธิ์พิศพลางฟงทื่อ รับคำว่าย้อ อุนาษกโยมบุจใจ @ อาตมาแสวงหาผลาไพโร
 งูเล็กงูใหญ่ เหลือบร่าน รื่นยงหฤภพาล"

(มโนหรานีबाट)

"พระโพธิสัตว์ วางสินลารัตน์ จากกรโดยหมาย ได้ฟังวังนา
 พ้อตาทิปราย เจ้ายกรถวาย บังคมสามลา"

(มโนหรานีबाट)

ร้อยกรองลำดับแรกกล่าวถึงพระสุธนแสดงความเคารพต่อพระฤๅษีด้วยกิริยาอาการและ
 ด้อยทิวาจาด้วยการตรัสถามว่า อยู่สุขสบายดีมีสิ่งใดครบถ้วนบ้างไหม และมีผลหมากรากไม้เพื่อ
 ขบเคี้ยวฉันสมบูรณ์หรือไม่ ฤๅษีก็ตอบว่าสุขสบายดีและมีภัตตาหารฉันเป็นประจำ

ร้อยกรองลำดับที่ 2 กล่าวถึงพระสุธนเสด็จเข้าไปถวายบังคมพระบิดาของพระนาง
 มโนห์ราหลังจากที่ทรงแสดงด้วยการยกก้อนศิลาใหญ่คนยก เป็นพันคนได้สำเร็จ

"งคกอรสาวิชทั้งหลาย จิวหครูบายทียายแล้ว
 เราจชวนกรไปย ... เพื่อหนึ่งกับสองไปย
 ชีเหล้าจไปย ใดแล้วกรเร็วภามา"

(สังข์ทองคำภพย์)

นางสุเมธายายเผ่าหมอเสน่ห์จะทำพิธีไหว้ครูบาอาจารย์ และตายายที่ตนนับถือบูชาก่อน
 ที่จะลงมือทำเสน่ห์ให้ท้าวยศมลงหลงใหลนางจันทาม เหลือฝ่ายชาย แม้จะเป็นการปฏิบัติในทางที่ทำให้
 เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นก็ตามการแสดง ความเคารพต่อผู้เคยเป็นที่เคารพบูชาย่อมมีเช่นกัน เพราะ
 เชื่อว่า การให้ความเคารพแก่ผู้ควรเคารพจะทำให้การทํากิจสำเร็จได้ตามที่ต้องการ

"เมื่อนัรจักรทะคาช เจาจริงอะพิवाद เสถียรไรจย บอกว่าตัวคา
 มาแต่เมืองไกลย อยู่ถึงเวียงไชย อินทะบัคบุรียะ"

(จันทะมาค)

จันทะมาตแสดงความเคารพต่อ เศรษฐีบิดาของหญิงสาว 3 คนที่ปรารถนาจันทะมาตเป็นสามี การที่จันทะมาตแสดงความเคารพด้วยเห็นว่าเป็นบิดาของหญิงสาวที่ตนรู้จักมักคุ้นประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง เพราะ เป็นผู้อาวุโสกว่า การแสดงความเคารพ เช่นนี้ย่อม เกิดสิริมงคลแก่จันทะมาตเอง

จากบทร้อยกรองที่ยกมา แสดงให้เห็นถึงการให้ความเคารพต่อบิดามารดาครูบาอาจารย์ ปู่ย่าตายาย และผู้ควรเคารพอื่น ๆ บุคคลดังกล่าวนี้ล้วนแต่ เป็นบุคคลที่ชาวไทยภาคภูมิใจในอดีตให้การเคารพและยกย่องมาก การให้ความเคารพเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมดำเนินอยู่ได้ด้วยความรักความอบอุ่น และมีความเอื้อเฟื้อกันอย่างต่อเนื่อง

4.3 ความเมตตากรุณา ความเมตตากรุณาเป็นหลักธรรมอันเนื่องมาจากพรหม-วิหาร 4 ในพระพุทธศาสนาซึ่งมี 4 อย่างคือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ความเมตตาเป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข และความกรุณาเป็นความปรารถนาจะให้ผู้อื่นพ้นทุกข์จริยธรรมนี้มีในวรรณกรรมที่วิเคราะห์ดังนี้

@ กุมารสองรา บิดามารดา บัณฑิตเมฆินาร จึงพานองไปย อาลัยเพิ่นบาล
รมชายคาหาร ผู่อันอันมี @ บันดาเพิ่นบาร เหนสองกุมาร เมตตาปรานี
บางโหโพชนา ทินราตรี พินองสองศรี คอยสำราญใจ"

"จันทะมาตกุมาร ใดลาพะสะการ ผูงคนบูชา เจาจึงไทหาร สัมมะพะรามะนา
งอยเปลี่ยเสี่ยตา กะยากกั้งงหลาย"

(จันทะมาต)

กุมารสองพี่น้องคือสุนทะมาต (สุริยศาสตร์) และจันทะมาต (จันทศาสตร์) เป็นเด็กที่บิดามารดามีได้เลี้ยงดู ทั้ง 2 คนมิได้รับประทานอาหารเนื่องจากบิดามารดามีให้ จึงต้องออกจากบ้านขอพึ่งเพื่อนบ้านชาวบ้านก็ให้ปันอาหารและสิ่งของตามสมควรถือเป็นจริยธรรมอย่างหนึ่ง คือ ความเมตตา กรุณา และหลังจากทั้ง 2 พี่น้องมีฐานะเป็นเจ้าเมืองก็ได้ให้สิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่นักบวชผู้มีร่างกายพิการและขอทานทั้งหลาย การให้สิ่งของของ 2 พี่น้องด้วยความเมตตากรุณาต่อผู้อื่นนั้น ล้วน เป็น เรื่องของจริยธรรม

"โอรนางเมฆา เหนื่อยยากนักน้ำ หนาแหงอกกรม เนื้อหนังทຸ່บผอม

ตองแคตตองลม เมฆาปรากรม ลุกจักช่วยตี @ นางฟังลู่กว่า น้ำตากระเนชคลอน้ำ

โถมลูบจูบมี เรียวแรงเจ้าน้อย งามเคยมีกปรี จหาบรอสหฤา ก่าภราแม่อา
 @ ส่วนเจาสูบิน น้ำตารัน ๆ สงสารมารดา แลวอญมกระเซา เลือกลูกมุลผล้า
 หนีลูกอ่าไทรยนา นมมนม่นาคู"

(สูบิน)

สูบินมีความสงสารแม่ที่ต้องลำบากเหนื่อยยาก เข้าป่าหาของป่าผลไม้แล้วหอบกลับบ้าน เพื่อใช้รับประทานและนำไปขาย แม่ของสูบินตรากตรำแดดลมจนทำให้ผิวหนังไม่แดงงามและร่างกายซูบผอม แม่ของสูบินก็รู้สึกสงสารลูก เมื่อลูกพูดว่าจะช่วยหาบสิ่งของ เพราะลูกยัง เล็กและกำพร้า พ่อ สูบินสงสารแม่จนน้ำตาไหลแล้วหยิบผลไม้จากสาแหรกที่แม่หาพร้อมกับพูดว่าผลไม้อะไรนุ่มน้มมาก ภาพของสูบินและแม่ดังกล่าว เป็นภาพของการแสดงถึงความเมตตา กรุณาต่อกัน สูบินมีความรักและสงสารแม่ และแม่มีความเมตตากรุณาต่อสูบิน จริยธรรมประการนี้เป็นจริยธรรมที่สำคัญ หากสังคมใดสมาชิกส่วนมากปฏิบัติจริยธรรม เช่นนี้ต่อกันความสันติสุขย่อมจะ เกิดขึ้น

4.4 ความมีวินัยและรู้หน้าที่ ความเป็นผู้มีวินัย คือการรู้สำนึกอยู่เสมอว่าอะไรควรอะไรไม่ควรปฏิบัติโดยถือเอาความถูกต้องและก่อประโยชน์ทั้งแก่ตนเองผู้อื่นและสังคม เป็นหลักตั้งความหมายของ"วินัย"ที่ผู้รู้ได้ให้ไว้ ฮอปกินส์ (Hopkins)⁶⁴ กล่าวว่าวินัยเป็นคุณลักษณะของการจัดระบบภายในตนเอง หรือการควบคุมจากภายในตัวเองซึ่งแต่ละบุคคลพัฒนาไปตามการรับรู้ของตน โดยบางครั้งก็ไม่ขึ้นอยู่กับุคคลอื่น ในการกำหนดว่าเด็กจะเป็นอย่างไรต่อไปนั้น การควบคุมจากภายในตัวเองสำคัญกว่าความต้องการ การมองเห็นและการยอมรับของบุคคลอื่นต่อการแสดงออกของเด็ก

ชวลี นาคทัต ให้ความหมายของวินัยแห่งตนว่า

. . . ความสามารถของบุคคลในการควบคุมพฤติกรรมและมีความรับผิดชอบ โดยเกิดจากความสำนึกตัวขึ้นมาเอง ไม่เฉพาะจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขซึ่งบังคับจากภายนอกเท่านั้น

⁶⁴ ฮอปกินส์ (Hopkins), อ้างจาก ยุพดี เตชะอังกูร "การทดลองเช็คหนังสือเล่มเป็นสื่อกลางเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านวินัยแห่งตน" ปรินญานินพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525, หน้า 15.

และบุคคลนั้นจะต้องยอมรับการกระทำของตน แม้จะมีอุปสรรคก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมนั้น ๆ ⁶⁵

หน้าที่ เป็นสิ่งที่บุคคลต้องปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการดำเนินชีวิตในสังคมและ
ก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลอื่นและสังคมด้วย ดังนั้นวินัยกับหน้าที่จึง เป็นสิ่งที่คู่กัน เมื่อบุคคลมีวินัย
การปฏิบัติหน้าที่ย่อม เป็นไปด้วยความสมบูรณ์ พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ) กล่าวถึงวินัยและ
หน้าที่ไว้ว่า

ทุกวันนี้ความวุ่นวายต่าง ๆ ที่พบเห็นสืบเนื่องมาจากคนไทยยุคนี้ตก เป็นทาสของอารมณ์
ถ้าไม่ตก เป็นทาสของอารมณ์แล้วปัญหาต่าง ๆ จะลื่นไปในพริบตาเดียว และปัญหาต่าง ๆ
ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่น ปัญหาความประพฤติของนักเรียน ปัญหาข้าราชการไม่ปฏิบัติ
หน้าที่ และความสับสนวุ่นวายต่าง ๆ น่าจะเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากการที่สมาชิกใน
สังคมขาดวินัยทางสังคม ⁶⁶

จริยธรรมด้านวินัยและหน้าที่ที่พบในวรรณกรรมที่วิเคราะห์มีดังนี้

"@ สามนางวาเงา ลองคูของเรา ที่ในกลางป่า
จ่าเฒ่าเนือยเมี้ยล้า จ่าเอาพระราชชา ใจเวป็นสามมี
@ จันทาคาดว่าไยปย ชังเงาเปเนไยริย คายมยยินดี
แมนพ้อแม่ไหย จ่าเปเนไยริยมี พ้อแม่หาไย
ไหญ่จักที ถึงชั่วถึงดี ภิ๋ยมก้อไยเออา"

(จันทะมาด)

⁶⁵ ชวลี นาคทัต, "อิทธิพลของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา
ศีลธรรมและมีวินัยแห่งตน" ปรึญญาธิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2524, หน้า 6.

⁶⁶ พุทธทาสภิกขุ, ศาสนาและโอวาท (พระนคร : โรงพิมพ์สหกรณ์ขายส่งแห่ง
ประเทศไทย, 2508), หน้า 185.

ธิดาของเศรษฐีทั้ง 3 คนลงอาบน้ำที่ท่าหน้าอุกกระแสน้ำพัดพาไป ครั้นขึ้นฝั่งได้ก็เดินทางผ่านไปป่าเขาและได้พบกับพระจันทร์มาด ธิดาเศรษฐีทั้ง 3 คนพอใจในพระจันทร์มาดจึงพูดจาเชิญชวนให้พระจันทร์มาดมีใจเสนาหาเพื่อมีเพศสัมพันธ์กัน แต่พระจันทร์มาดปฏิเสธด้วยการตอบว่า บิดามารดาของหญิงทั้ง 3 คนมิได้รับรู้และยังมีได้ยกให้ตน จึงมีเพศสัมพันธ์กับหญิงทั้งสามอย่างสามิภรรยาไม่ได้

การแสดงออกของพระจันทร์มาดดังกล่าวนี้ เป็นการแสดงถึงความมีวินัยในตน (Self-discipline) โดยทั่วไปผู้ชายกับผู้หญิงเมื่ออยู่ใกล้กันผู้ชายย่อมบังคับตัวเองไม่ได้ในเรื่องความต้องการทางเพศซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนภายในของมนุษย์ แต่พระจันทร์มาดบังคับความรู้สึกได้โดยยึดเอาประเพณีอันเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดีงามเป็นหลัก พฤติกรรมของจันทร์มาดสะท้อนให้เห็นถึงความมีวินัยในตนเองเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ของชาวไทยภาคใต้ในอดีตว่าจะต้องมีเพศสัมพันธ์หลังจากที่บิดามารดาได้รับรู้แล้ว คือเข้าพิธีมงคลสมรสเสียก่อน ด้วยความมีวินัยเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์นี้เองทำให้สังคมไทยภาคใต้ในอดีตไม่ค่อยวุ่นวายมีปัญหาเรื่องเพศอย่างที่ เป็นอยู่ในปัจจุบัน

"ยกคัมรับกลับมาพลัน ก็ชวนกันเขารับ เคร ตามกิจทำเนียม เนร
ครันฉริแลวสวศอาร เขียร @ เจาสุนินหนอรหัส โทรมนัจไนยความ เพียร
อาวาศกวาศแพวเตียร ตั้งสติเอาส่วนบุร @ น้ำไอและน้ำฉริ น้ำหลายวัน เปรมมุง
เจ้าล้างเทน้ำขุ่น ตักน้ำใสยมาใสยลง"

(สุนิน)

สาม เพรสุนินบิณฑบาตกลับมาวัดแล้วก็ยกหมรับ (สำหรับ) ที่ประกอบไปด้วยอาหารหวาน ความมาฉัน เมื่อฉันอาหารแล้วเสร็จก็สวดมนต์อ่าน เขียนวิชาความรู้ทางพระพุทธศาสนาด้วยความพากเพียร นอกจากนี้ยังกวาดบริเวณวัดทำให้มีความสวยงาม เป็นระเบียบ และยังเอาใจใส่บ้าน น้ำไอทุกอย่างของพระอาจารย์มิได้บกพร่อง การปฏิบัติดังกล่าวของสาม เพรสุนิน เป็นไปโดยไม่มีใครบังคับกะเกณฑ์หากปฏิบัติเองอย่างสม่ำเสมอ ผลการปฏิบัติจะทำให้เกิดคุณค่าต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม พฤติกรรม เช่นนี้แสดงถึงความมีวินัยแห่งตนของสาม เพรสุนินซึ่งผู้แต่ง เจตนาจะสะท้อนให้เห็นว่าการมีวินัย เช่นนี้ เป็นสิ่งที่สมควรจะได้ปฏิบัติ

"@ คนหนึ่งตักน้ำคินมา ลางคนบรรณา ตกแดงกับ เคาควยพลัรร

- ๑ คนหนึ่งบงกคัจจงขรร นางครหนึ่งนัร หุงเคาอยู่ในครวัไพย
 - ๑ ครหนึ่งหาพีรทรงไวย ครหนึ่งเลาไสย จีบพลูและบูทินอร
 - ๑ นางหนึ่งรูปร่างบวอร เตานมงอน ๗ โหแดงสำหรับของกิน"
- (จันทะมาค)

ภรรยาของจันทะมาค 6 คนต่างทำหน้าที่ของคนที่ได้ตกลงกัน คนแรกดักน้ำและปรุงอาหาร คนที่ 2 ทำภาชนะใส่รองขันน้ำ คนที่ 3 หุงข้าว คนที่ 4 ผ่าฟืน คนที่ 5 จีบพลูและบูทินอร คนที่ 6 รูปร่างงดงามมากให้คตแต่งสำหรับเพื่อรับประทาน จะเห็นได้ว่าทุกคนทำหน้าที่ของคน ๗ คนที่ได้ตกลงกันโดยมิได้บกพร่อง การปฏิบัติหน้าที่ให้สมบูรณ์จึง เป็นสิ่งที่ดีก่อประโยชน์แก่ทุกฝ่ายทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคม

- ๑ ทุกสิ่งทุระกิจ เจาตั้งจิตคอรวิ้ง สนทียาศีร์คัง ประโคมภระไนยเพหาร
 - ๑ หาฟืนคูนน้อยไหญย มาगीไฟไนยเชิงกราน เขาห้องภระอาจารย์ จุดทุกเทียนชวาลา
 - ๑ หมอหมุกเทถายล่าง ตั้งไวขางภระอุประชา อญบศีณะดักน้ำมา จีบสองม้น้อมประเคน
 - ๑ กวาดบัคบูทินอร แดงฟูกหมอรภระมหเถน ครันทารทอดองเอน มีขญาตั้นทรายชวา
 - ๑ เสรีจกจกลับ เข้าห้อง อดสาทองบคคาดา จ่าคแลวมิทรา กำหนดจนอนเอาสองญวม
 - ๑ เจาตั้นแต่โกขัน จุศเทียนกลันให้ทารคาม ประม้นคณังโดยตาม ทริงความรู้ค้วนจำหมาย
 - ๑ ครันภระอราทิส่อง แดกแสงทองขั้นกราย ๗ เจาเทียวแก้คอกกัมย
- "ไสยเครื่องแกวแลวบูชา"

(สุนัน)

สาม เฒ่าสุนันปฏิบัติหน้าที่ของคนในฐานะของนักบวชและลูกศิษย์ เมื่อใกล้ค่ำก็ตีระฆังในวิหารเป็นสัญญาณบอกเวลาทำกิจของสงฆ์ เก็บฟืนก่อไฟต้มน้ำ จุดธูปเทียนในห้องอาจารย์ ล้างภาชนะต่าง ๆ ของพระอุปัชฌาย์ ดักน้ำจันไปประเคน บัดกวาดที่นอน และนวดพื้นพระอาจารย์ เมื่อเสร็จตามหน้าที่แล้วก็กลับไปห้องส่วนตัวทอหนังสือสวดมนต์จนจำได้แล้วจึงจำวัด เวลา 2 ยาม ครั้นใกล้รุ่งก็ตื่นไปจุดเทียนในห้องอาจารย์ คอยปรนนิบัติและไต่ถามความรู้ต่าง ๆ พร้อมไปด้วย เมื่อสว่างก็เก็บดอกไม้ปักแจกันแก้วบูชาพระ จากการปฏิบัติของสาม เฒ่าสุนันชี้ให้เห็นถึงการปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่บกพร่องทำให้การดำเนินชีวิตและกิจศาสนาดำเนินไปด้วยปกติสุข มีความเอื้ออาทรกัน เป็นที่ตั้ง หากบุคคลรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ ความสมบูรณ์ในชีวิตคนและสังคมย่อมจะเกิด

จะเกิดตามมา

การมีวินัยแห่งตนและรู้จักหน้าที่จึงเป็นสิ่งดีงามที่บุคคลควรมี เพราะจริยธรรมคือนั่งส่งผลให้ผู้ที่ปฏิบัติประสบความสำเร็จและความสุขในการดำเนินชีวิต อีกทั้งส่งผลดีต่อผู้อื่นและสังคมอีกด้วย จากบทร้อยกรองที่กล่าวมาย่อมชี้ให้เห็นว่าชาวไทยภาคใต้ให้ความสำคัญกับจริยธรรมนี้มาก ทั้งนี้ เพื่อให้ เกิดผลดีต่อผู้ปฏิบัติและสังคม

4.5 ความสัจย์ ความสัจย์เป็นจริยธรรมสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ด้วยความปลอดภัย ด้วยความสัจย์ ความจริงใจ และความซื่อตรงต่อกัน เพราะความสัจย์มีความสำคัญนี้เองพระพุทธองค์จึงทรงกำหนดให้เป็นหนึ่งในศีล 5 ข้อ คือ "ละเว้นจากการพูดเท็จ" ซึ่งเป็นความสัจย์ในเบื้องต้น เป็นพื้นฐานของการดำรงความสัจย์ในทางปฏิบัติต่อไป บุคคลที่มีความสัจย์จะได้รับการเชื่อถือยอมรับทั้งส่วนบุคคลและสังคม บุคคลใดไร้ซึ่งความสัจย์ย่อมไม่ได้รับความไว้วางใจจากบุคคลโดยทั่วไป และจะเป็นที่เอือมระอาแก่ผู้รู้จัก จริยธรรม เกี่ยวกับความสัจย์ที่พบในวรรณกรรมที่วิเคราะห์มีดังนี้

"แฉมาเปรชื้อ หฎาเจจกรีย มาเสียวจา มาพือล้งนอง ดั่งถารราชา บตั้งวาจา
คัจฉังแถกอร"

(พระมหาชนก)

พระนางสิมพลีทรงรำพึงว่าพระมหาชนกไม่รักษาพระวาจาทั้ง ๆ ที่ออกพระโอษฐ์เป็นมั่นเป็นเหมาะว่าจะเสด็จกลับ เมืองแต่ภายหลังไม่ยอมกลับ การแสดงออกเช่นนี้ เป็นการเน้นว่า การพูดอย่างไรแล้วทำอย่างนั้น เป็นสิ่งดีที่ควรยกย่อง ถ้าทำไม่ได้ตามที่พูดถือว่าเป็นสิ่งที่ควรตำหนิอย่างยิ่งและในที่สุดบุคคลที่ไม่มีความสัจย์จะไม่ได้รับการเชื่อถือจากผู้รู้จักและบุคคลโดยทั่วไป ความสัจย์ เป็นสิ่งที่ชาวไทยภาคใต้อึดมั่นมาโดยตลอด โดยเฉพาะคำพูด พูดคำใดก็ต้องเป็นอย่างนั้น

"ถึงชีวิวางวายจะไม่รอด หมิทิงทอธสินสังวัรศรี"

(ยศกิจ)

พระเจ้ายศกิจ เป็นกษัตริย์ที่ทรงมั่นในความสัจย์ เป็นสำคัญ ทรงมีพระปณิธานว่าแม้จะสิ้นพระชนม์ก็จะยึดมั่นในความสัจย์ พระองค์ตรัสว่าจะไม่รบกับข้าศึกที่ยกมาโจมตี เอานครจาบาก พระองค์ก็ทรงกระทำอย่างที่ตรัสและ เสด็จหนี เข้าปายยอมให้ข้าศึก เข้ายึด เอานครจาบากโดยทหาร

และประชาชนมิได้รับความเดือดร้อน และบาดเจ็บล้มตายแต่อย่างใด ผลดีที่เกิดขึ้นนี้ก็เนื่องจากความสัจย์และพระเมตตากรุณาของพระองค์นั่นเอง

"ยกหาบขึ้นมาก็ผันผาย เล็ดลอดสอดกาย เพื่อนถือซึ่งความสัจจา"

(พญาฉัตร)

พราณโสดรอาสาจะไปตัดงาช้างพญาฉัตร (ฉัตร) ไปถวายพระธิดาพระเจ้าพรหมทัต และจะรักษาคำพูดที่จะพูดไว้คือต้องไป เองงาช้างดังกล่าวให้ได้ พฤติกรรม เช่นนี้แสดงให้เห็นว่าความสัจย์เป็นสิ่งสำคัญในชนทุกระดับชั้นในภาคใดอดีต ไม่ว่าจะยากดีมีจนหรือท้าวพระยามหากษัตริย์ เพราะถือว่าความสัจย์เป็น เครื่องหมายแห่งความดี

"เจ้าจึงกราบทูลพู่มี ว่าข้าพเจ้านี้ ทุกต่อมาแต่เมืองไกล @ จะโปรดให้ครองเวียงไชยกับนางทราวมวิวย ยังไม่สมควรเลยนา @ ท้าวว่าบุรุษนี้มา โฉดเขลาหนักหนา เราให้ไหมเอา @ ท้าวจึงถามนายสำเภา จันทาคณิเลา เกิดในสกุลอันใด"

(จันทะมาค)

พระบิดาของพระนาง เทวทีสังคาจะยกราชสมบัติให้จันทะมาคพร้อมด้วยพระธิดา เพราะเป็นผู้ช่วยเหลือพระธิดาของพระองค์ให้คืนชีวิตมาได้ จันทะมาคไม่ยอมรับลาภอันยิ่งใหญ่และกราบทูลความจริงว่าตนเกิดในสกุลเข็ญใจ การกราบทูลความจริง เช่นนี้ เป็นการแสดงออกถึงจริยธรรมด้านความสัจย์ของบุคคล

"ข้างพระวรวง ทูตหัตถ์ดอง ผุดสาจักรีย์ ทริงเสกกระหม่อมฉาน ตั้งงานภคที
ตัวข้าพระนี้ ขอร้องทวน @ ลูกขอลาไปย หากลินไค้ะไมย คารวิเภทาน
ลูกสาวเส้ารู้ เมียรักกระหม่อมฉาน นางตามบริบาน มาโนยนาวา"

(วรวง)

พระวรวงมีความสัจย์ซื่อต่อนางคารวิธิดา เศรษฐีโลพัน แม้ว่าพระเจ้าผุดสาจะทรงโปรดให้อภิเษกสมรสกับพระธิดามงกุฎก็ตาม พระวรวงก็ยังทูลขออนุญาตไปหาคารวิซึ่งอยู่ในเรือก่อน พฤติกรรม เช่นนี้ เป็นการแสดงถึงความสัจย์ซื่อของบุคคลที่มีต่อคู่ครองของตน ร้อยกรองตอนนี้ผู้แต่ง

จะยากำเรื่องการมีผิวเดียวเมียวเดียวซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวไทยภาคใต้ยึดมั่นกันตลอดมา

5. ศิลปกรรม ศิลปกรรมคือผลงานที่มีความงามความไพเราะของมนุษย์อันก่อให้เกิดความชื่นตาชื่นใจหรือสะท้อนอารมณ์แก่ผู้พบเห็น ศิลปกรรมมีหลายอย่าง ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม และ คุรียงคศิลป์ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่ให้ความบันเทิงใจแก่ผู้มีโอกาสได้สัมผัสทั้งสิ้น พระยาอนุมานราชชนกกล่าวถึงศิลปกรรมเอาไว้ว่า

ในบรรดาสิ่งที่สร้างขึ้นเกี่ยวกับศิลปะ หรือศิลปะกรรมเพื่อความบันเทิงมีอยู่ 5 ประเภทคือ

1. สถาปัตยกรรม (Architecture) เกี่ยวกับการสร้างอาคาร สถานที่ ปราสาท โบสถ์ วิหาร อนุสาวรีย์ และสถานที่อื่น ๆ อันมีลักษณะงามพิงตาพิงใจเป็นสถาปัตยกรรมศิลป์
2. ประติมากรรม (Sculpture) เกี่ยวกับการปั้น และสลัก และหล่อให้เกิดพระพุทธรูป เทวรูป และรูปคน เป็นต้น
3. จิตรกรรม (Painting) เกี่ยวกับการวาด การเขียนภาพ ระบายสี
4. คุรียงคศิลป์ (Music) เกี่ยวกับการขับร้องและการขับร้อง
5. วรรณคดี (Literature) เกี่ยวกับการแต่งหนังสือซึ่งมีวรรณศิลป์

ศิลปะประเภทหนึ่งถึงสามคือ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ล่างที่เรียกรวมในภาษาอังกฤษว่า Static Arts (อจลศิลป์) ส่วนประเภทสี่คือคุรียงคศิลป์ เรียกว่า Dynamic Arts (พลวัตศิลป์ คือศิลปะที่มีการเคลื่อนไหว ล่างคำราก็เรียกว่า Figitive Arts คือศิลปะหนีได้ (เดี๋ยวนี้นี้หนีแล้วเพราะอัดเสียงเอาไว้ได้ . . .

ศิลปะ 5 ประเภทนี้ รวมเรียกหมดด้วยกันว่า Fine Arts คำว่า Fine ในที่นี้หมายความว่า คุณสมบัติที่มีลักษณะบริสุทธิ์สมบูรณ์เป็นที่เร้าใจคนคนฟัง เพราะด้วยความงามความไพเราะ คำว่า Fine Arts นี้แต่เดิมภาษาไทยใช้ว่า ประณีตศิลป์ . . . 67

การวิเคราะห์ศิลปกรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุจะวิเคราะห์ตามแนวพระยาอนุมานราชชนก วิเคราะห์ได้ดังนี้

5.1 จิตรกรรม (Painting) ศิลปะเกี่ยวกับการวาดภาพ เขียนภาพ และระบายสี

⁶⁷พระยาอนุมานราชชนก, การศึกษาวรรณคดีในแง่วรรณศิลป์ (นครหลวงฯ : สำนักพิมพ์บรรณาการ, 2515), หน้า 34-35.

"@ พื้นภาคผนังราย ระบายลายนั้พรม หน้าบันบันเจ็ดสม สกลเอี่ยมละออทรง
 @ มีเจียงพุ่มขไมย สำหรับเทพเสวยทรง พิศแมนพิมานองค์ อ่ามเรศก็ไปปาน"
 (มหาพนคำฉันท)

พื้นผนังบรรณศาลาที่พระวิษณุกรรม เนมิตตามพระบัญชาของพระอินทร์นั้นมีการระบายภาพ
 ต่าง ๆ งดงาม

"แล้ววิหवादเขียนร่งหน้า ศรีเทวสุภา ส่ถานส้มเต้จโกศรี"
 (พระศรีมโหสถ)

พระศรีมโหสถให้ช่างวาดภาพศาลาที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักของเพื่อน ๆ และผู้เดินทาง

"ดับเพดานข้าว วงม่านร่ามเกียนา . . ."
 "ทองโลงทับผาแดง ลานกานแย่งท่งกบิน ผู้คทองอังกริดลิน ทรั้บักคาด คำแกมเหลืออง
 @ วาดเขียนร่น้ายเครื่อง ทุกเครื่องกานวิจิตงาม @ ปากถ้วยตร้วยแมล้าย มิน่กกล้าย-
 ดอกจันกลาม สีมุนแมงหมาปาม ปรัดับกานแลลานไจย รั้ดเกลาก่หน่กหางโ้ด หอยใบโบ
 ดอกไม้วหว ปรัดับคूसไมย แสงเหลืออง ๒ ภริมภรายดา @ ทำโรปสับันลวน คूसมค้วน-
 โรปเทวา นางตุงไบยรกา มีช่องฟาแลหางห่ง แแปดเสาไสนากหัน แฉงสามชั้น
 ราชวัคทง ปรัดับบินน่รง กานน้วคูนจามอนทอง @ ชั้นช้อคูนงาม เซ็น รูปผ่หรงอัยนขาง-
 ละสอง . . ."

(สุนีน)

ม่านเพดานสีขาวมีภาพวาดเกี่ยวกับ เรื่องราม เกียรติ์ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการนำเอา
 วรรณกรรมไปสร้างสรรค์ศิลปกรรมด้านจิตรกรรมของชาวไทยภาคใ้ในอดีด ร้อยกรองลำดับถัดมา
 สะท้อนให้เห็นถึงจิตรกรรมที่นำไปใช้ประโยชน์ในประเพณีงานศพนั้นคือผ้าที่คลุมโลงศพนั้นมีการวาด
 ลายกระหนก รูปเทวดา พญาครุฑ ดอกบัว และฝรั่ง 2 คนยืนอยู่คูดงงามมาก

5.2 ประติมากรรม (Sculpture) ประติมากรรมเป็นศิลปะเกี่ยวกับการปั้น
 การแกะสลัก และการหล่อให้เป็นรูปร่างในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น เทวดา พระพุทธรูป ลีศว์
 และคน เป็นต้น การประติมากรรมที่มีในวรรณกรรมที่วิเคราะห์มีดังนี้

"ชั้นคั่นแกะ เป็นลัตว์	สารภักตทุกสิ่งมี
รูปลัตว์ในปรีติพิ	ทั้งราชสีห์แลคชสาร
ชั้นสองนางเสด็จมา	แกะ เป็นรูปปาพระหิมพาน
อ่ามฤกพฤกษาสาร	ทั้งถึงกำนงามอรรชอน
ชั้นสามงามที่สุด	แกะอุณรุช เทียวลัญจอร
สมภาคนางกนิร	อยู่ในถ้ำพระคูหา
ถัดนั้นถึงชั้นศรี	มีอินทรียอันตัวกล้า
คาบคชสารมา	ในเวหากกลางอำพร
ถัดนั้นถึงชั้นห้า	แกะศีศะสีสาคร
เทราแล่มังกร	ทั้ง เต่าปลานั้นมากมาย
ชั้นห้างามวิถาน	แกะวิมานงาม เจิดฉาย
ณ เรศแลฉายาย	นั่งอยู่ในวิมานทอง
ถัดนั้นถึงชั้น เจ็ด	ประดับ เพชรงาม เรืองรอง
เข้าขวันไสยขันทอง	ตั้งไว้บนยอดบายสี
ราย เครื่องมัจฉมาง	จัดไสยจานอันอย่างดี
ไสยทุกชั้นรบายสี	ทั้งปึงจีแล่ทอคมัน
ของค้ำวและของหวาน	ทุกชั้นพานบายศรีนั้น
สำเร็จทั้งเจ็ดชั้น	ยกไปตั้งโรงภี" "

(นิทานนกจาบ)

การแกะสลักเป็นรูปลัตว์ป่า เทวดา และกนิร ในการทำบายศรี 7 ชั้น ดังบรรยายกรองนี้ชี้ให้เห็นว่า การแกะสลัก เป็นศิลปะที่สำคัญในการประกอบพิธีบายศรี บายศรีใดที่ดีด้วยทางศิลปะย่อมไม่เป็นที่สะดุดตาสะดุ้งใจผู้พบเห็น ดังนั้นการทำบายศรีจึงต้องมีการแกะสลักประดับประดาอย่างงดงาม การทำบายศรีดังกล่าวคือฝีมือด้านประติมากรรมของชาวไทยภาคใต้สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชกาลที่ 1 (วรรณกรรมเรื่องนี้แต่ง พ.ศ 2350)

"@ ใจช่างเขาในรจนา หักใบกังกลา ก็กลัดเป็นช่อบายศรี @ ลางเหล่าช่างเขายันดี
 คารมสมมติ นิ่งแนะแกะฟักม้ลอกก่อ @ เป็นบุบผาชาติพืงพอ รูปประภาคงามหลอ รูปลัตว์-
 จัดบาททวิมา @ ปักเป็นเหล่าลันกันมา เอกโทตรีจิดวา แลงามพิจิตรต่างกัน

@ รายงานแก้วจางทองศัพสรร หวานความกรีกกัน เพราะคานผานปก เปลือกใส่

@ เข้าวันบันจงใส่พองอิน พรหมถือเสวตระจัดไชย กางกันเข้าวันยีนยัน"

(มโหรีนิบาต)

บทร้อยกรองในเรื่องมโหรีนิบาตกล่าวถึงการทำบายศรี เช่นกัน ในการทำนั้นมีการนำเอาใบกล้วย "กัณฑ์" มากลัดเป็นช่อบายศรี นอกจากนี้มีการแกะพักและมะละกอเป็นรูปต่าง ๆ มีดอกไม้ เทวดา และรูปสัตว์ แล้วเอาน้ำที่บายศรีตามลำดับทำให้ดูงดงามยิ่ง

"@ พลรทไฟเรศรชยาน แอกลงอุบาทน ปเรกปรังรุ่งเรือง @ เจลาจลุลักบัคมล้าง
เมลือง กงไล่ลายเพียง ชรด้วยเงินยวงพราย @ เหมหงส์พิพิธเพียงผันผาย
เพียรภาพพรพราย ประคจเพื่อโดยกล @ แซมช่อมบราลีเข้มนบน เก็กกาญจนกล
อนันตนาคเสียรแดง @ มุกขมาศวิเสศล่อแสง เทพวยนวยแฝง แลคานกนนานาพรหม"

(มหาราชค้ำฉันท)

รถศึกของเมืองสีหิมีการกระทำหังดงามด้วยการฉลุและสลัก ทั้งล้อรถ เพ็องรถคูแพรว
พราว แอกรถแกะเป็นรูปหงส์นิน พญานันตนาคราช รูปเทวดา และนกหลากหลายชนิด ขันนี้
เป็นประติมากรรมที่น่าไปใช้ในการสร้างความงามให้กับยานพาหนะ

"@ มีพระธินังเนา แลราตรีทิวาวาร จุงใจจะชวณนาน ก็ละลายละลิมผาย
@ ช่อฟ้าระกาแกม กนกนาคสดุงราย เจ็ดเศียรผงาดผาย อนันตนาคมีปานงาม
@ เทพวยระทวยนวย ฉลกลายฉลุงาม พั้นมาศลิขิตตาม รจเรขลวาวรรณ"

(มหาพนค้ำฉันท)

ผู้แต่งบรรยายความงามของพระบรรณศาลาที่พระวิษณุกรรม เนมิตไว้ถวายพระ เวสสันดร
พระนางมัทรี และพระโอรสธิดาทั้งสอง ความงามของพระบรรณศาลาเกิดจากการแกะสลักลวด
ลายเป็นกนกกลายนาคสดุง พญานาคเจ็ดเศียร และลงพื้นผนังด้วยสีทองเขียนลายไว้งดงามมาก
ศาลาเช่นนี้ก็คือนาคศาลาการเปรียญ โบสถ์ และวิหาร ในวัดทางปักข์ใต้ในอดีตนั่นเอง

"รูปมฤคถึงเถียร ลลึงเสมียน ปรค์จันเป็น พระพ้อปันโท เล่นหายราเค่น

จี๋มจี๋เด เห็น แล้วแก้วพื่ออา"

(พระมหาชาตก)

ร้อยกรองบทนี้กล่าวถึงพระธิดากษัตริย์พันกับพระชาลีว่าครั้งที่อยู่กับพระ เวสสันดรนั้น พระเวสสันดรปั้นรูปสัตว์ต่าง ๆ เหมือนของจริงให้เล่นทำให้เกิดความสนุกสนาน แต่ เมื่อถูกพราหมณ์ชุกพรากไปไกลก็จะได้ไม่เห็นและ เล่นของเล่นที่พระบิดาทรงปั้นให้ ประติมากรรมด้านการปั้นดังกล่าวนี้ เป็นการสะท้อนถึงประติมากรรมท้องถิ่นของชาวไทยภาคใต้ซึ่งบิดามารดาทุกคนใช้ชีวิตอยู่ในชีวิตประจำวันในการเลี้ยงดูลูก

งานประติมากรรมของชาวไทยภาคใต้นอดีตมีความรุ่งเรืองมาก เพราะกินน้ำเอาเรื่องประติมากรรมมากล่าวไว้ในวรรณกรรมหลาย เรื่องอย่างละ เอียดล่อจนทำให้ผู้อ่านผู้ฟังนึกภาพของประติมากรรมที่ผู้แต่งกล่าวถึงได้ ประติมากรรมในอดีตยังมีร่องรอยอยู่ในภาคใต้ ได้แก่ สิ่งที่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุตามวัดต่าง ๆ

5.3 สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมเป็นศิลปะเกี่ยวกับการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ โบสถ์ วิหาร ศาลา และที่อยู่อาศัยอื่น ๆ ความสวยงามของสิ่งก่อสร้างจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยฝีมือของช่างผู้สร้างสรรค์ศิลปะแขนงนี้(สถาปนิก) สถาปัตยกรรมที่มีในวรรณกรรมที่วิเคราะห์มีดังนี้

"เทพาแสดงเดช นิमितเขตพระอาศรม จังหวัดจะจงกรม กลปราบรโหธาน @ มีพระ-
ธินั่งเนา แลราตรีทิวาวาร จูงใจจะขวนนาน ก็ละลายละลิมผาย ช่อฟ้าระกาแกม
กนกนาคสดุ้งราย เจดเศียรผงาดหมาย อนันตนาคนิมปานงาม . . .ใบแกลทวารบาน
กลเทพยีนยัน ถือทิพบุษบรร กรน้อมคือคนคม"

(มหาพนค้ำฉันท)

ในการสร้างพระบรรณศาลาถวายแด่พระเวสสันดร พระวิษณุกรรมผู้สร้างต้องใช้ความสามารถในการก่อสร้างอย่างมาก สิ่งก่อสร้างจึงจะงดงามได้ ส่วนประกอบของสิ่งก่อสร้างที่กล่าวถึงได้แก่ ช่อฟ้า บานหน้าต่างและประตูซึ่งมีการสลักเป็นรูป เทวดาถือดอกบัว

"เจ้าปราดคิดโนยปริชา ใหลูกสาหลา แลวไวเปนทองอาไสย @ แสงส้มเฒะพราหมญูใด
ไ่มมาอาไสย แลหองวานิดทังหลาย @ ไปยมาอาไสยค้ำขาย ใวทรรพ์ทังหลาย
แลหองหนึ่งใวอาไสย @ แกชนสบัดอันญูมาไกลย หนึ่งท้ออาไสย แกหญิงญูมีค้ำภา

@ ผู้นายกรายเคหา เจบทองเขามา ใดตลอดในทองสาไหลย @ ใจห้องแกผู้เกิดไฟ
 ไซเจบอไสย หองหนึ่งไวโภชนาหาร @ เขาหม่นเนยเปทนาน มีฝาเบิกบาร์
 ปรตู่ทุกหอง ๆ ไปย @ มีทองเป็นโรงวินคไฉย เรียงรายกันไปย เป็นที่ปรลิตท่อนากาน
 @ เจาปราดบังคับกิจกาน กัด้วยบ่อริหวาน สามวันสำเมรัคสาหลา . . .
 ใจหุคสะบอกกัรหนึ ริมฝั่งสระศรี ใจผูกด้วยอิคสินลา"

(พระศรีมหาสด)

การสร้างศาลาของพระศรีมหาสดเป็นการสร้างที่อยู่อาศัยแบบผู้มีฐานะของชาวไทยภาค
 ใต้ในอดีต ภายในของศาลาแบ่งออกเป็นห้องต่าง ๆ หลายห้อง และยังมีบริเวณโล่งเรียก"ห้อง
 โรง" เพื่อเป็นที่พบปะปรึกษาหารือ เมื่อมีความจำเป็นประหนึ่งห้องพระโรงของพระมหากษัตริย์
 เสด็จออกว่าราชการ สถาปัตยกรรมลักษณะนี้เป็นมรดกไทยที่สืบทอดมาจนกระทั่งปัจจุบัน การผูกอิฐ
 หรือก่ออิฐเป็นการก่อสร้างที่ชาวไทยภาคใต้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้วดังบทร้อยกรองว่ามหาสดให้
 ก่ออิฐล้อมรอบสระน้ำ

5.4 คุรียงคศิลป์ คุรียงคศิลป์คือ ศิลปะประเภทดนตรี ซึ่งมีทั้งคีตศิลป์และเป่า
 ความไพเราะงดงามของดนตรีเกิดจากเสียงที่มีระดับสูงต่ำสลับกันไปอย่างเหมาะสมก่อให้เกิด
 ความชื่นใจเบิกบานแก่ผู้ได้ยินได้ฟัง คุรียงคศิลป์ที่พบในวรรณกรรมชาดภาคใต้จากหนังสือบุคมัตตั้ง
 นี้

"@ ท่านท้าวจิงสัง ใจชาวแตรสัง คุริยะคนตริย
 ขึ้นไปรวัง เหมือนดังทุกที จิงชาวคนตริ ชวนกันขึ้นไปย
 . . . ลางนางข้างดีทับ ลางนางคิคกระจาปี
 ทั้งระบมมะโหริย์ ลางนางขับเพลงเสภา
 สมโพธเจ้าสองรา แล้วจิงเวียนซึ่งเทียนไชย"

(นกจาบ)

ในเรื่อง"นกจาบ"กล่าวถึงดนตรีหลายชนิดคือ แตร สังข์ ทับ กระຈับปี กลองรำมะนา
 ฉิ่ง และฉาบ (ฉับ) ดนตรีดังกล่าวนี้เป็นดนตรีที่ชาวไทยภาคใต้ใช้มานานแล้วอย่างน้อยที่สุดก็ตั้งแต่
 สมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เพราะวรรณกรรมเรื่องนี้แต่งใน พ.ศ 2350 ความนิยมใน
 ดนตรีไทยจึงทำให้เกิดการตั้งวงมโหรีซึ่งประกอบด้วยดนตรีหลายชิ้นบรรเลงร่วมกัน

"ปร๋คมเครินครีก ทัพนททททท คุมพ้งม้งม้งร่า พระสงฆ่มราช สวดษาพุทา ...
รับเวียรทัวกัน ... ระค้งเสียงกลอง แตร่สังกีกกกองปีทนระท้ง กลองไซ่กลองมอร
มะม็องค้ง ระทีกะท้ง กีกกกองโกลา"

(สบัน)

ร้อยกรองเรื่องสบันตอนนี้กล่าวถึงดนตรีต่าง ๆ คือ ระฆัง กลอง แตร สังข์ ปี่ทน
กลองโทรและกลองมอญ วรรณกรรมเรื่องนี้ชี้ให้เห็นถึงการที่ชาวไทยภาคใต้รับวัฒนธรรมด้านดนตรี
จากต่างชาติ เช่น กลองโทร (ไซ) คือ กลองโทรบุรี (บางที่เรียกกลองแขก) กลองมอญรับ
อิทธิพลมาจากชาวมอญ เป็นต้น มรดกดนตรีเหล่านี้ยังมีอยู่ในปัจจุบัน

"โชนันคณเครง สัรทันเลงเพลงปี แตรสังขมีเสียงก่อง พินภาพมอ้งซื่อซึ้ง
เสียงพลอ้งอ้อสทาน"

(จันทกนรชาดก)

ร้อยกรองในจันทกนรชาดกกล่าวถึง ปี่ แตร สังข์ พิณพาทย์ และม้องซึ่งมีสอดคล้องกับ
วรรณกรรมเรื่องทีกล่าวมาแล้ว วรรณกรรมชาดกเรื่องนี้แต่งใน พ.ศ. 2227 ตรงกับสมัยกรุงศรี-
อยุธยา เป็นวรรณกรรมเก่าสุดในบรรดาวรรณกรรมที่บอกปีที่แต่งไว้ หลักฐานจากวรรณกรรม
เรื่องนี้ชี้ให้เห็นถึงความรุ่งเรืองด้านดนตรีไทยเมื่อ 300 ปีเศษมาแล้ว

"รองเพลงโลรับกันคตอ โทนทับตีม้าพื่อ กลองแขกครุม ขันคองวง"

(วารว)

ในวรรณกรรมเรื่องนี้กล่าวถึงดนตรีหลายอย่างคือ โทน ทับ ม้าพื่อ กลองแขก และม้อง
วงดนตรีเหล่านี้ล้วนแต่คุ้นหูคนไทยภาคใต้ในปัจจุบัน มีเพียงอย่างเดียวที่ไม่ค่อยรู้จักคือ ม้าพื่อ ซึ่ง
คงเป็นดนตรีไทยรุ่นเก่า ปัจจุบันม้าพื่อไม่ค่อยเป็นที่นิยมในกลุ่มชาวจังหวัด และไม่ค่อยรู้จักกัน

"นักเลงจะ เข้มม้อง	ศรียางค์พิณเสียง
โชนทับทีเทศเที่ยง	ทรทีกตะโพนท่าง
@ เกร็กระทุ้มเทง	แลชอสวนปะ เบ็งหมาง

ปี เชนระวาดแวง	ขุรमुखแจฉาบแซ่รัง
จงโฆจนานาย	ชานีพากยเพ็ลยแพลง
แต่งตนสำอางแอง	จงประการประกวดกัน"
"พราหมณาจารย์เป่าสังข์	กระทั้งบัณเฑาะว์ดนตรี
อินทพิริพิณพาทย์	ปีกลองคาตประโคม
แตรสังข์โหมดุริยางค์	ย่ำกระลุมถางนำพล
ธรรณีคลหวันไหว	เบิกธงไชยเชิญลา"

(มหาราชคำฉันท์)

ดนตรีในเรื่องมหาราชคำฉันท์มีหลายชนิด ได้แก่ จะเข้ ม้อง โทน ทับ ทรทึง (น่าจะหมายถึง มโหระทึก) ตะโพน กลอง ซอ เปิงมาง ปี่ เพลี้ย (เพ็ยะ) สังข์ บัณเฑาะว์ และแตร การที่ปรากฏมีดนตรีในวรรณกรรม เรื่องนี้จำนวนมากชนิดนั้นน่าจะ เป็น เพราะผู้แต่งมีความรู้เกี่ยวกับดนตรีหลายชนิดนั่นเอง

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นความนิยมในการเล่นดนตรีของชาวไทยภาคใต้ในอดีตได้อย่างดี ดนตรีส่วนใหญ่จะตรงกับดนตรีไทยที่มีอยู่ในภาคกลาง ที่มีชื่อแปลกและต่างกันออกไปคือ ปี่ทอน และม้าฟือ

5.5 วรรณกรรม วรรณกรรม เป็นศิลปะของภาษาไทยเราเองที่เกิดจากการใช้ถ้อยคำ ผู้สร้างศิลปะประเภทนี้เรียกว่า "กวี" ซึ่งหมายถึงผู้มีถ้อยคำในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความรู้และความเข้าใจออกมาให้ปรากฏ พร้อมกันนั้นกวีก็มีกลวิธีในการสร้างภาษาไทยเราเองขึ้นมาให้เกิดขึ้นในผลงานได้ เป็นที่นิยมชมชื่นของผู้อ่านผู้ฟัง

วรรณกรรมที่กล่าวถึงในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือชุดมีอยู่บ้างดังนี้

"... กับบิภัก์ทลึงกล้า ซึ่งนางเลขา ทงงทรัพย์ญาแลมนต์

@ สงให้พระศรีสุธน รับแล้วกัยน ภูสิททามรงภูษา"

(มโหหรานิบาต)

นางมโหหรานิบาตเขียนข้อความต่าง ๆ เกี่ยวกับการเดินทางไปสู่ภู เขาไกรลาสลงบนบิภัก์ทลึงกล้า (ชาวใต้ เรียกกล้วยพองลาคือกล้วยตานีนั้นเอง) สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าชาวไทยภาคใต้สมัยก่อนใช้บิภัก์ทลึงแทนกระดาศาได้ การเขียนลงบบิภัก์ทลึงนั้นไม่ต้องใช้น้ำหมึก เพราะเพียงขีดลงไปก็

เป็นรอยเห็นได้ชัด ในใบกล้วยที่มโนหรา เขียนนั้นมีชื่อยาและ เวทมนตร์คาถาด้วยแสดงว่าเป็น
ข้อความที่ยาว

"ครั้นถึงเมื่อวันกร นางฉายาเจ้าพิงทัน มหาชาติสิบสามกัร นางพิงจบบริบูร"
(สังข์ทองคำกษัตริย์)

เรื่องสังข์ทองน่าจะแต่งตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นหรือหรือไม่กี่สมัยอยุธยาเพราะ
ถ้อยคำและอักขรวิธี เป็นแบบเก่าดังปรากฏในบทร้อยกรอง สมัยที่แต่งเรื่องนี้นั้น "มหาชาติ" เป็นที่
รู้จักอย่างแพร่หลายแล้วและมีการเทศน์ในวันธรรมสวนะ การกล่าวถึงเรื่อง "มหาชาติ" ดังกล่าว
แสดงให้เห็นว่าวรรณคดีมหาชาติ เป็นที่ยอมรับของชาวไทยภาคใต้ในสมัยที่แต่งเรื่องสังข์ทอง

"ดับ เกศานข้าว วงม่านรามเกียรติ์ ... ทำโรปสุบรรณลวน คู่สมควนโรปเทวา
... เชิงอนสองซัร บักลายสุวัน ครุทคานภุชง"
(เจ้าสุบิน)

การที่มีการวาดเรื่องรามเกียรติ์ลงบนผ้าม่านแสดงว่าเรื่องรามเกียรติ์ เป็นวรรณคดีที่รู้
จักกันในภาคใต้ การทำบายศรีเป็นรูปครุฑ เทวดา และปักลายผ้าเป็นครุฑจับนาคนั้น เป็นสิ่งสะท้อน
ให้เห็นว่าชาวไทยภาคใต้รู้จักตัวละครในวรรณคดี เรื่องนี้อย่างดีแล้ว เพราะนำไปประกอบในงาน
ศิลปะอย่างอื่นเพื่อใช้ประโยชน์ได้

"ปากกลาวบทกลอน มีอร่าช้ายขวา ลูกไค้ร้องรับ
ติกรับฉาวฉ่า เล่นเมื่อราชา โสวัต เติงดง"
(สุบิน)

"โยนชวาหน้าแขก ล่อมอมปล่อมแปลก เหล้นเรื่องอิเหนา"
(มโนราณีบาท)

เรื่องเจ้าโสวัตและเรื่องอิเหนาก็เป็นที่รู้จักกันของชาวไทยภาคใต้โดยทั่วไปแล้วในสมัย
รัตนโกสินทร์ตอนต้น

วรรณกรรมที่กล่าวถึงในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือชุดมากคือ เรื่อง"มหาชาติ" การที่วรรณกรรมเรื่องมหาชาติ หรือ เทศน์คาถาพื้นใต้รับการกล่าวถึงมาก เพราะ เป็น เรื่องที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่าวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ เนื่องจาก"มหาชาติ" เป็นวรรณกรรมที่พระภิกษุนำไปเทศนาให้ประชาชนได้ยินได้ฟังอยู่บ่อย ๆ และอีกประการหนึ่งประชาชนมีความ เชื่อ เกี่ยวกับการได้รับฟังและได้อ่านวรรณกรรม เรื่องนี้ว่าจะทำให้ได้อานิสงส์มาก เมื่อ เกิดในชาติหน้าจะมีความ สมบูรณ์ทุกประการ

จากที่กล่าวมาเป็นการยืนยันได้ว่าดินแดนภาคใต้มีวรรณกรรม เรื่องสำคัญ ๆ มานานแล้ว และ เรื่องที่ยิ่งใหญ่ทั้งสองนั้นคือ เรื่อง" เวสสันดรชาดกหรือมหาชาติ" กับ เรื่อง "รามเกียรติ์" เรื่องทั้งสองนี้มีความสัมพันธ์กับศาสนาที่ยิ่งใหญ่ทั้งสองใน เอเชีย คือ พระพุทธศาสนา และ ศาสนา พราหมณ์ภาคใต้ได้รับอิทธิพลด้านศาสนาจากชาวอินเดียทั้ง พระพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์ ดังนั้นวรรณกรรม 2 เรื่องนี้จึงเป็นที่รู้จักกันตั้งแต่อดีต

6. การแสดงและการละเล่น การแสดงและการละเล่นในภาคใต้คงมีขึ้นมาพร้อมกับมีกลุ่มชน เกิดขึ้น เพราะธรรมชาติมนุษย์ย่อมต้องการความบันเทิงและสังสรรค์กัน เป็นพื้นฐาน การแสดง และการละเล่นจึง เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของแต่ละกลุ่มชนที่มีอยู่ด้วยการสืบทอดทางวัฒนธรรม มาตามลำดับและมีการปรับเปลี่ยนบ้างตาม เวลาที่เปลี่ยนไป การแสดงและการละเล่นบางอย่าง อาจเกิดจากความ เชื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้นจึงกระทำเพื่อจะให้บรรลู่วัตถุประสงค์ตามความ เชื่อนั้น ๆ การแสดงและการละเล่นมีความสัมพันธ์กับศิลปะ เป็นอย่างมาก เนื่องจากการแสดงและการละเล่นส่วนใหญ่จะมีภาษาและดนตรีเป็นหลักในการแสดงออก เช่น หนังตะลุง มโหรี เพลง บอกและ เพลงเรือ เป็นต้น การแสดงและการละเล่นบางอย่างอาจจะมีเพียงกิริยาท่าทางโดยไม่ได้ต้องใช้ถ้อยคำ เช่น หัวล้านชนกัน นมยานตีแก๊ง และ ชกมวย เป็นต้น การแสดงและการละเล่นพบในวรรณกรรมชาดกภาคใต้มีดังนี้

6.1 ละคร โขน หนัง การแสดงและการละเล่น 3 อย่างนี้มักจะกล่าวพร้อม ๆ กันไป อาจเป็นเพราะวิธีการแสดงออกที่ใกล้เคียงกันก็เป็นได้ ละคร โขน หนัง มีกล่าวถึงอยู่มาก

" เขาโขนก็รำโขน สวนเขาหนังก็รำหนัง วิลันดาแลฝรั่ง เข้าแตรถวายไป"

(พระมหาชนก)

" เครื่อง เสน่ห์สิ้นทั้งนั้น เร่งบอกกันทุกคอทรวง โขนหนังสิ้นทั้งปวง
ทั้งฉ่ก่อนแลมอรา"

(นิทานนกจาบ)

"ให้ เล่นมหรสพ สมโภชพระสมิ รthingอิงมี คนผู้ดูงาน
 เล่นโยนสองโรง กระทุ้งโครมโกรง ตะโพนโยนขาน
 ออกหน้าพระราม พระลักษมณ์ยักษ์มาร ท่านผู้ชำนาญ
 ออกบทเจรจา เล่น เมืองจอนถนน อีกกะทีกลับพัน
 เข้าฝั่งยมนา หนมาพหายุกล้า เข้าเผาองกา
 เมื่อได้โหรา พิเภกมาถวาย . . . ยังเหล้าละคอน
 ปากกล่าวบทกลอน มีอร่าชายขวา ลูกโค้ร้องรับ
 ตีกรับฉาวฉ่า เล่น เมื่อราชา โสวัตเดินดง"

(สุบิน)

"ฉคอรแกมโยน ปีกาคราชโพน นายโรงโห่งหน้าง
 ฉคอผู้หญิง ยวดยิ่งกว่าอย่าง ชูอุระกาง ร่อนราชาเดี่ยว . . .
 @ โยนชวาหน้าแขก ลม่อมปล่อมแปลก เหล้นเรื่องอิเหนา
 คามนางบุษบา ปะดาปาอยู่เขา สรปาหีเนา ในรฎฎามา
 @ โยนใหญ่ร้ายเรียน เหล้นรามเกียรติ์ เรื่องสามนุกขา
 ฤทธาวราวุธ ลุยสมุทออกมา ชี้น้ำสุดา พระรามตัดนมนาง"

(มโหรีนิบาต)

การเล่นละคร โขน และหนังปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ดังกล่าวมา แสดงให้เห็นว่าการแสดงทั้ง 3 อย่างนี้มีในภาคใต้มานานแล้วอย่างน้อยที่สุดตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะนิทานนกกาบซึ่งเป็นวรรณกรรม เรื่องหนึ่งในจำนวนวรรณกรรมชาดกภาคใต้ที่ยกมากล่าวนั้นแต่งใน พ.ศ. 2350 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 1 ส่วนที่ปรากฏในวรรณกรรม เรื่องอื่น ๆ นั้นแม้จะไม่มีที่แน่ชัด แต่เชื่อว่าวรรณกรรมชาดกทุกเรื่องแต่งก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 ทั้งสิ้น ถ้าปรากฏว่ามีฉบับที่เขียนหลังรัชกาลที่ 5 ก็จะเป็นฉบับคัดลอก ด้วยหลักฐานทางวรรณกรรมดังกล่าว ผู้วิจัยเชื่อว่าการแสดงทั้ง 3 อย่างคือละคร(ฉคอ)โยน และหนัง มีในภาคใต้ตั้งแต่สมัยก่อนกรุงรัตนโกสินทร์หรืออย่างน้อยที่สุดสมัยรัชกาลที่ 1 เพราะการจะใส่การแสดงอะไรลงไปนั้นวรรณกรรมที่แต่งนั้น การแสดงนั้น ๆ ย่อมผ่านวันเวลาในการแสดงมาเป็นเวลานานพอและเป็นที่ยอมรับของสังคม

โยนเป็นการแสดงที่มีมานานแล้ว กล่าวกันว่าน่าจะเกิดจากการเล่นตีกดาบรพี ตั้งปรากฏในพระราชพงศาวดารครั้งกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติว่า "ศักราช 822 (พ.ศ

2003) เล่นการมหรสพ ฉลองพระ และพระราชทานแก่สงฆ์และพราหมณ์และวชิพทังปวง ... ศักราช 858 (พ.ศ.2039) ทานประพศิเบญจาทิพระองค์ท่าน และให้เล่นการตีกดาบรพ" ⁶⁸

ธนิต อยู่โพธิ์ กล่าวถึงการเล่นโขนว่า "เดิมกวีท่านคงจะร้อยกรองเป็นคำฉันท์ ดังในเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ และอนิรุทธคำฉันท์ ซึ่งกวีผู้มีชื่อเสียงได้แต่งไว้เป็นบทสำหรับเล่นหนังตั้งแต่สมัยอยุธยา คำกาพย์และ เจรจาสำหรับเล่นหนังแต่ก่อนนำมาใช้สำหรับบทเล่นโขน" ⁶⁹

การแสดงโขนเป็นการแสดงที่ต้องมีหัวสวมเป็นตัวต่าง ๆ ตามบทหลังที่สวมหัวเรียก "โขน" ดังนั้นจึงเรียกการแสดงนี้ว่าการแสดงโขน หัวโขนที่ใช้แสดง เช่น ลิง ยักษ์ และฤๅษี เป็นต้น ยกเว้นตัวเทวดาและมนุษย์ไม่ต้องสวมหัวโขน เนื่องจากมีหัวโขนสวมอยู่ตัวแสดงจึงพูดและร้องเองไม่ได้ดังนั้นจึงต้องมีการพากย์ และผู้แสดงแต่ละบทก็ต้องออกทำร้ายรำไปตามคำกาพย์ และคำเจรจายในขณะแสดงมีดนตรีปี่พาทย์บรรเลงประกอบ โขน เป็นละครประเภทหนึ่งที่เกิดก่อนละครในเรื่องที่แสดง คือ เรื่องรามเกียรติ์ เลือกเอาเฉพาะตอนที่รันทงเพื่อจะได้มีโอกาสแสดงศิลปะการเต้นออกท่าต่าง ๆ ได้เต็มที่ ส่วนละครเลือกเอาตอนเรียบ ๆ เพื่อจะได้ออกทำร้ายรำที่อ่อนช้อยไม่มีท่าตึงกายอย่างลิงในการแสดงโขน

บทร้อยกรองในวรรณกรรมภาคใต้ที่ยกมากล่าวถึงเรื่องที่ใช้ในการแสดงโขนคือ เรื่องรามเกียรติ์ แต่มีโขนอีกพวกหนึ่งคือ "โขนชวา" จะแสดงเรื่องอิเหนา จึงกล่าวได้ว่าการแสดงโขนในภาคใต้นอกจากแสดงเรื่องรามเกียรติ์แล้วยังแสดงเรื่องอิเหนาอีกเรื่องหนึ่งด้วย

ละคร (๗คอร) เป็นการแสดงที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง และยังเป็นปัญหาไม่ยุติในเรื่องกำเนิดของละครว่ากำเนิดครั้งแรกที่ใดและเมื่อไร ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชก็มีข้อความเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมเพื่อความบันเทิงของชาวไทยว่า". . . คมบงคมกลองด้วยเสียงพาทย์เสียงพิณเสียงเลื่อน เสียงขับ ใครจักมักเล่น เล่น ใครจักมักหัว หัว ใครจักมักเลื่อน เลื่อน" ⁷⁰

ข้อความจากศิลาจารึกเมื่อ พ.ศ. 1835 นั้นไทยมีการแสดงออกถึงความบันเทิง แต่ไม่ได้บอกไว้ว่าเป็นความบันเทิงชนิดใด ประพรี เทพรานนท์ กล่าวถึงการแสดงละครในสมัยกรุงศรี

⁶⁸ กรมศิลปากร, พระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ (พระนคร : คลังวิทยา, 2506), หน้า 120.

⁶⁹ ธนิต อยู่โพธิ์, โขนสำหรับประชาชน, กรมศิลปากร, 2497, หน้า 4.

⁷⁰ กรมศิลปากร, ศิลาจารึกหลักที่ 1 (กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2521), หน้า 21.

อยุธยาว่า"สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีมีข้อห้ามไม่ให้ผู้หญิงแสดงละครนอก ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชานุญาตให้ผู้หญิงแสดงละครนอกได้" 71

ละครสมัยก่อนมี 3 ประเภทคือ ละครชาตรี ละครนอก และละครใน ละครที่เกิดขึ้นภายหลังคือ ละครดึกดำบรรพ์เกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว " เป็นละครที่ปรับปรุงขึ้นจากละครในเพื่อให้การดำเนินเรื่องรวดเร็วทันใจผู้ชม รวมทั้งมีการสอดแทรกสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งไม่เคยมีในละครประเภทอื่น ๆ มาก่อน" 72

ละครร้อง เป็นละครอีกประเภทหนึ่งที่มีขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเช่นกัน ผู้ให้กำเนิดคือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ โดยนำเอาแบบแผนการแสดงละครของชาติตะวันตกมาดัดแปลงให้เป็นละครไทยอีกแบบหนึ่ง การแสดงใช้ท่าทางแบบสามัญไม่มีการรำว่า แสดงบนเวที เปลี่ยนฉากไปตามท้องเรื่อง อีกชนิดหนึ่งคือละครพันทาง เป็นละครแบบผสม เอาแบบฉบับละครนอกมาปรับปรุง โดยใช้ศิลปะหลายอย่างจากละครนอกที่เล่นมาก่อน

สิ่งที่น่าสังเกตคือ ละครที่เรียกกันนั้นในบทร้อยกรองวารกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคลเรียกว่า"ฉคอ" [นะคอน] ตรงกับชื่อ เมืองนครา(นครศรีธรรมราช)ในภาคใต้ ชื่อ เมืองนครามีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ความประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอาณาจักรในภาคใต้ของไทยนั้น อาณาจักรนี้เป็นที่รู้จักกันดีใน เอเชียและมามาก่อนที่จะตั้งอาณาจักรสุโขทัย ชื่อแรกเริ่มนั้นคือ "ตามพริ้งคนคร"ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น "ศิริธรรมนคร" และ "นครศรีธรรมราช" ตามลำดับ เมืองนครศรีธรรมราชชื่อ "นคร" ต่อท้ายตลอดมา และการแสดงอย่างหนึ่งของเมืองนครา คือ "ฉคอ" ดังนั้นจึงชวนให้เชื่อว่า การแสดง ฉคอ คือละครนั้นน่าจะเริ่มเกิดที่ นครศรีธรรมราชก่อนที่อื่นในประเทศไทย เรื่องการละคร เคอะ ลา ลูแบร์ ทูตฝรั่งเศสสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช บันทึกไว้ว่า

มหรสพที่ชาวสยามเรียกว่าละคร (Lacone) นั้น เป็นบทกวีนิพนธ์สดุดีความกล้าหาญแค้นนาฏศิลป์ ใช้เวลาแสดงถึง 3 วัน ตั้งแต่ 8 โมงเช้าถึง 7 โมงเย็น ตัวเรื่องนั้นเป็นคาถาลอนแสดงให้เห็นเป็นจริงจัง และตัวแสดงที่อยู่ในฉากนั้นหลายคนจะผลัดกันร้อง เมื่อถึงบทของตัว

71 ประทีป เทพธราชนธ์, การแสดงและการละเล่นพื้น เมืองของไทยภาคกลาง (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศาสนา, 2522), หน้า 31.

72 เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

ตัวละครตัวหนึ่งขับร้องในบทของตัวชื่อ เรื่องและตัวแสดงอื่น ๆ ก็ขับร้องตามบทของบุคคลที่
เรื่องนั้นกล่าวหาคพิงไปถึง ตัวละครผู้ชายเท่านั้นที่ขับร้อง ตัวละครผู้หญิงไม่ขับร้องด้วย⁷³

หนัง การแสดงหนังที่กล่าวในบทหรือกรอกรวบรวมที่วิเคราะห์นั้นน่าจะเป็นหนังตะลุง
มากกว่าหนังอื่น ๆ เพราะวัฒนธรรมมรดกเกี่ยวกับหนังที่ยังคงมีอยู่ในภาคใต้ในปัจจุบันมีอยู่อย่าง
เดียวคือ หนังตะลุง ซึ่งชาวไทยภาคใต้เรียกว่า "หนัง" เพียงคำเดียว ในพระราชบัญญัติละคร
ราเรื่องอิเหนาในรัชกาลที่ 2 กล่าวถึงชาวตะลุงไว้ด้วย ชาวตะลุงที่กล่าวนั้นคือชาวไทยภาคใต้
เมืองนครศรีธรรมราชนั่นเอง(นครศรีธรรมราชมี 12 หัวเมือง ตั้งแต่กระบี่ ในจังหวัดระนองปัจ-
จุบันลงไปตลอดแหลมมลายูเรียกว่าเมือง 12 นักชัศร) ดังนั้นจึงเชื่อได้ว่าหนังตะลุงมีแล้วในสมัย
รัชกาลที่ 2 หนังตะลุงเกิดขึ้นในภาคใต้อย่างน้อยที่สุดในสมัยรัชกาลที่ 1 เพราะในนิทานนกจามมี
ปรากฏการแสดงหนังด้วยและวรรณกรรมเรื่องนี้พระพรหมสุวรรณแต่งเสร็จใน พ.ศ. 2350 ซึ่ง
ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 1 แต่ผู้วิจัยเชื่อว่าหนังตะลุงในภาคใต้มีมาก่อนสมัยรัตนโกสินทร์เพราะการสื-
ทอดทางวัฒนธรรมกว่าจะลงตัวนำมาเขียนในวรรณกรรมได้นั้นจะต้องอาศัย เวลาสั่งสมบ่ม เพาะจน
ได้ที่เสียก่อน

ในเรื่องกำเนิดหนังตะลุงนั้น อุทิศ นาคสวัสดิ์กล่าวว่า

หนังตะลุงเป็นการแสดงอย่างหนึ่งที่ใช้เงา (Shadow Plays) วิธีแสดงคือเอาหนังโค
กระบือหรือหนังแพะมาสลักเป็นรูปตัวละครต่าง ๆ แล้วขีดหนังนั้นให้เงาไปติดที่จอด้านหน้า
โดยใช้ตะเกียงไปส่องด้านหลังตัวหนังนั้น . . . การเล่นชนิดนี้มีอยู่ในหลายประเทศด้วยกัน
และมีมานานเป็นพันปีแล้วในหนังสือโอมาร์คัยม (Omarkhayam) ก็ได้กล่าวถึงการเล่น
หนังตะลุงในประเทศมลายู อินเดีย และไทยก็ปรากฏชื่อการเล่นแบบนี้เหมือนกัน ⁷⁴

การแสดงหนังตะลุงหรือหุ่นเงามีมาแล้วในชาติที่เจริญนับเป็นเวลาพัน ๆ ปี เช่น กรีก

⁷³ เดอะ ลา ลูแบร์. จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์. (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์,
2510), หน้า 217-8.

⁷⁴ อุทิศ นาคสวัสดิ์, "ดนตรีหนังตะลุง" ใน วารสารวัฒนธรรมไทย, สิงหาคม 2511,
หน้า 12-14.

จีน และอียิปต์ เป็นต้น ชาวจีนเรียกการแสดงประเภทนี้ว่า "ผีเหียง"⁷⁵ ๙ชั่ววิสต์แกะรูปหนังสัตว์ และ เปลือกไม้ ชาตไทยเป็นชาติที่เก่าแก่ชาติหนึ่งโดยเฉพาะชาวไทยภาคใต้นั้นมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าเคยรุ่งเรืองมาในอดีต ดังนั้นการแสดงหนังตะลุง(Shadow puppet) จะต้องมีมาเป็นเวลานานแล้ว มิใช่เพิ่งมีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 อย่างที่บางท่านได้กล่าวไว้ หลักฐานที่แสดงถึงการมีหนังในภาคใต้มานานแล้วอย่างน้อยก็ในสมัยรัชกาลที่ 1 คือวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือ บุค เรื่อง "นกจาบ" ดังร้อยกรองว่า "โขนหนังทั้งนั้น ๙ให้พร้อมทุกประการ"

6.2 มโนห์รา (ชาวใต้ปัจจุบันเรียกโนรา) มโนห์ราเป็นการแสดงที่เป็นที่นิยมกันมากในภาคใต้ และ เชื่อว่าการแสดงนี้มีกำเนิดในภาคใต้ มโนห์รามีปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ดังนี้

"มโนห์ราลาโรงคำ ย่าม่องแล้วจึงมาโน
ล่างมือปีบ เขาไส จนท้อง เต่ง เต่งมุงนอร"

(พระมหาชาดก)

"ทั้งชาตรี เล่นประชัน"

(สุทธิกามชาดก)

"@ โฉมคอนชาตรี เล่นกนกรบีย โหรงเกรียงไกรย"

(พระวรวง)

คำว่า "มโนห์รา" "ชาตรี" และ "ฉคอนชาตรี" คือการแสดงอย่างเดียวกันซึ่งชาวไทยภาคใต้อันปัจจุบันเรียกว่า"โนรา"คำเต็มของการแสดงนี้คือ "มโนห์ชาตรี"บางคนเรียก "ละครชาตรี" เพราะการแสดงมโนห์ราคือการแสดงละคร (ฉคอน)อย่างหนึ่ง เกี่ยวกับชื่อการแสดงนี้ เชื้อบแก้วประเสริฐ ผู้สืบเชื้อสายมโนห์ราชาวนนครศรีธรรมราชกล่าวว่า

โนราหรือมโนห์รา มีขึ้นครั้งแรกในภาคใต้อย่างแน่นอน โนรา รุ่งเก่าของนครศรีธรรมราช

⁷⁵ สัมภาษณ์บัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิชาเอกภาษาไทย, มิถุนายน 2524.

หลายท่านเล่าสืบต่อกันมาว่า คำว่า ชาตรี มาจากคำว่า ชาเคะ ชื่อเมืองเมืองหนึ่งในอินเดีย เมืองนี้มีการร่ายรำที่มีชื่อเรียกว่า มโนหรา ต่อมาการร่ายรำนี้แพร่หลายไปสู่เมืองอื่นได้ชื่อใหม่เพื่อบอกถึงที่มาของการร่ายรำชนิดนี้ว่า มโนหรราชาเคะ คือ การรำมโนราห์มาจากเมืองชาเคะ ครั้นเข้าสู่ภาคใต้ของคนไทยออกเสียงเป็น โนราชาตรี (มโนห์ราชาตรี) เพื่อให้เหมาะกับลิ้นของคนไทย การร่ายรำชนิดนี้เข้ามาในภาคใต้ของไทยเนื่องจากพระเจ้าจันทรภาคุมหาราชแห่งศรีธรรมนคร (นครศรีธรรมราช) ยกทัพเรือไปตีลังกา และได้กวาดต้อนชนเผ่าพทลจากลังกามาด้วยให้ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณจังหวัดพัทลุงในปัจจุบันนี้ ชาวพทลมีความเชี่ยวชาญในการร่ายรำ มโนห์รา (โนรา) และมีการร่ายรำเป็นประจำมีการถ่ายทอดมาตามลำดับ ดังนั้นการรำมโนห์ราหรือโนราในภาคใต้จึงมีแพร่หลายมาจนกระทั่งบัดนี้ ⁷⁶

วิเชียร ๗ นคร กล่าวถึงความเป็นมาของมโนห์ราหรือโนราว่า

ปัจจุบันได้มีท่านผู้รู้หลายท่านกล่าวว่าโนรา เป็นการแสดงศิลปะการร่ายรำของชาวลใต้โดยแท้ ไม่ได้วิวัฒนาการมาจากละครชาตรี และไม่ได้มาจากกรุงศรีอยุธยาแต่อย่างใด ... จากหลักฐานดังกล่าวจึงเป็นการเพียงพอที่จะวินิจฉัยว่า โนรา หรือมโนห์ราเป็นต้นกำเนิดของละครรำไทยอย่างแน่นอนและได้แพร่หลายเข้าไปในภาคกลางตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ⁷⁷

มโนห์ราหรือโนรานั้นจะกำเนิดในภาคใต้อย่างที่ผู้รู้หลายท่านได้ศึกษายืนยันและไม่น่าจะกำเนิดจากละครชาตรีจากกรุงศรีอยุธยาอย่างที่บางท่านกล่าวไว้ สิ่งที่น่าพิจารณาคือ ถ้ามโนห์ราหรือโนรากำเนิดจากละครชาตรีสมัยกรุงศรีอยุธยาจริงแล้วมรดกการแสดง เช่นนี้น่าจะมีความรุ่งเรืองในกรุงศรีอยุธยาและภาคกลาง แต่ไม่พบว่าการแสดงเช่นนี้รุ่งเรืองในกรุงศรีอยุธยา และภาคกลาง ในขณะที่การแสดง เช่นนี้มีความรุ่งเรืองและเป็นที่นิยมกันมากในภาคใต้ตามลำดับและยังมีหลักฐานทางวรรณกรรมที่ชี้ชัดว่าการแสดงเช่นนี้มีมานานแล้ว ดังบทร้อยกรองข้างต้น

⁷⁶ สัมภาษณ์ เชื้อบ แก้วประเสริฐ, วันที่ 27 มีนาคม 2533.

⁷⁷ วิเชียร ๗ นคร, ตำนานความเป็นมาของมโนห์ราหรือโนรา ใน เชิดชูเกียรติผู้มเหศว (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร, 2523), หน้า 74-95.

6.3 งิ้ว งิ้วเป็นการแสดงละครอย่างหนึ่งของชาวจีน วัฒนธรรมการแสดงนี้เข้ามาสู่ประเทศไทยนานมาแล้ว ดังที่ ปราณี ขวัญแก้ว ศึกษาเอาไว้ว่า

งิ้ว เป็นนาฏศิลป์ของจีน เกิดขึ้นครั้งแรกในราชวงศ์จิว (เลียดก๊ก) แสดง เป็นเรื่องราวโดยเอาพงศาวดารและประวัติศาสตร์มาดัดแปลงให้เป็นเรื่องสั้น ๆ การแสดงมีบทขับร้องและบทเจรจาให้ผู้แสดงน้อยแสดง เฉพาะในวัง งิ้วได้รับความนิยมมากในสมัยพระเจ้าถัง-เสวียนจง เรื่องไซซันนิยมแสดงมาก ⁷⁸

นอกจากนี้จดหมายเหตุของบาทหลวง เดอซัวสียงบันทึก เกี่ยวกับการแสดงงิ้วเอาไว้ ปราณี ขวัญแก้ว สรุปไว้ว่า

วันพฤหัสบดีที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ 2223 คอนสแตนตินฟอนคอนหรือเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ ได้จัดให้มีพิธีการเลี้ยงใหญ่ที่บ้าน มีการดื่มถวายพระพร พระเจ้าแผ่นดินโปรตุเกสกรุงฝรั่งเศสและพระเจ้ากรุงสยาม เมื่อเสร็จพิธีเลี้ยงได้แสดงมหรสพนานาชนิด . . . ชุดสุดท้ายคือ งิ้วพวกเล่นมาจากมณฑลกวางตุ้งและเมืองซันเจาก็มี ⁷⁹

งิ้วมีกล่าวถึงในวรรณกรรมชาดกภาคนี้ด้วยแสดงว่าชาวจีนที่อพยพมาอยู่ในเมืองไทยได้นำเข้ามาหรือ เป็นการรับคณะงิ้วจากจีนมาแสดง เป็นครั้งคราวก็เป็นได้ ร้อยกรองกล่าวถึงงิ้วมีว่า

"จีนห่อหนวดยาว ราแพนปี่ไล่"

(มโหรีนาบาค)

"งิ้วจีนและหุ่นจีน ทั้งชาติรีเล่นประชัน"

(สุทธิกำม์ชาดก)

⁷⁸ ปราณี ขวัญแก้ว, วรรณคดีชาวบ้านจากบุคคา (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู โรงพิมพ์คุรุสภา, 2519), หน้า 150.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า .

จีนห่อหนวดขาวที่มีในมโหรีนาบาคานั้นคือการแสดงงิ้วนั่นเอง ในเรื่องสุทธิกัมชาดก กล่าวไว้ชัดเจนว่า "งิ้ว" การแสดงงิ้วของจีนในเมืองไทยโดยเฉพาะในภาคใต้คงมีมานานแล้ว เพราะอาณาจักรตามพรลิงคนครกับอาณาจักรจีนมีความสัมพันธ์กันมาเป็นเวลานานแล้ว วัฒนธรรมต่าง ๆ ย่อมมีการถ่ายเทสื่อกันและกันตามลำดับ ปัจจุบันการแสดงงิ้วของชาวจีนในภาคใต้ได้รับความนิยมทั้งจากชาวจีน และชาวไทยและมักแสดงในเทศกาลสำคัญ ๆ ของชาวจีน

6.4 การเล่นพญาหง การเล่นพญาหงหรือเชื้อพญาหงนั้นเป็นการละเล่นอย่างหนึ่งของชาวไทยภาคใต้ ประคอง นิมมาน เหมินท์ กล่าวว่า "การละเล่นมี 3 ชนิดคือ Play เช่น เล่นตุ๊กตา game เช่น เล่นหมากเก็บ เล่นอ้ายเข้ อ้ายโงง โปลิศจับโงมย และ Sport เช่น ชนไก่ กัดปลา ฯ"^{๘๐} การเล่นพญาหงหรือเชื้อพญาหงส่น่าจะอยู่ในชนิดแรกคือ play เป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนานเป็นกลุ่ม การเล่นนี้เป็นการเล่นที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อด้วย ในการเล่นจะเริ่มต้นด้วยการมีผู้สมัครเป็นคนทรง(ร่างทรง) ของพญาหง เมื่อคนทรงนั้นปิดตานั่งสมาธิเรียบร้อย ผู้ที่ล้อมวงอยู่จะเริ่มร้องเพลงพญาหง ลักษณะการทำในขั้นนี้เรียกว่า เชื้อพญาหงลงร่างทรง เพลงที่ร้องมีการตัดแปลงต่างกันไปตามสถานที่ เนื้อร้อง การเล่น เช่น "พญาหงเหือ พญาหงเหือ เชื้อเจ้ามาลงในดงขี้เหล็ก เล่นเสียแล้วแต่ยังเป็นเด็ก พญาหงเหือ พญาหงเหือ" (เนื้อร้องนี้ผู้วิจัยเคยเล่นเมื่อยังศึกษาระดับประถมศึกษา) อีกสำนวนหนึ่งขั้นต้นว่า "พญาหงเหือ เชื้อเจ้ามาลงในดงมะขวิด . . ." เป็นต้น การเล่นพญาหงมีกล่าวถึงในวรรณกรรมที่วิเคราะห์ดังนี้

"ตบมือฉาดคองวง กลองแขกตีตอเหินัน ร้องสร้เส้นเกลลงนางหง นายเพลงโตแล้วลง ลูกเพลงรับจับไฟ. . . @ เซินแล่นเท็ดแมแล่น เทงเตงแลนกลางสินทุ. . . จักไปสู่มือง ผุชชา. . . นายเพลงรองโอดเอ็ด ลูกเพลงเซ็ดรับปลายค่า กองก็กัไปท้วลา หั่งสำเนียง เสียงคองกลอง . . . @ โลพันเม่าหัวตค . . . ทกกระเมนรำ เขาไฟรัยช้วนกันทำ เพลงแล้วเซ็ดตบมือหัว @ ร่องวาซาเจาหง บินรอนลงที่สระบัว ลูกเขยคับช้องรัว ทูตี่โดยไม้มยปราหณี @ ลูกสาวตนเจ้าเล้ ทำโวเวเลกนดี แสนมมบังคีรี ปิดบังศรี พระจันทอน @ ซาเจานกแรงเถา บินลงไนยสากลงชอน ลูกสาวคฤาภินอน ง่อ. . . ใจเวโดยลูกเขย @ ลอรักกันชานาน ใจโดยหลานไปยเหล้ยหน้า โลพันผันหน้าเงย หัวคา ฯ เพลงวาคี"

(วรวง)

^{๘๐} ประคอง นิมมาน เหมินท์, ศาสตราจารย์พระยาอนุมานราชธน ใน ภาษาและวรรณคดีไทย ฉบับที่ 2 ปีที่ 5 , หน้า 61.

การเล่นพญาหงอน เรื่องวรวง เป็นการ เล่นใน เรือ เนื้อร้องชวนคลก กล่าวถึงลูก เขย
แม่ยาย และภรรยา มีปัญหาในการดำเนินชีวิตคู่ และอีก เนื้อหาหนึ่งกล่าวถึงชายหญิงได้ เสียกันโดยผู้
ใหญ่ไม่รู้ กว่าจะรู้จักก็ใกล้จะไต่หลานแล้ว ในการ เชิญพญาหงอนในวรรณกรรม เรื่องนี้ เชิญให้ลง เรือ
เพื่อให้ เรือแล่นไปได้รวดเร็ว คุพญาหงอนที่บิน พญาหงอน เป็นพาหนะของพระพรหมที่ เชื่อกันว่ามีฤทธา-
นภาพันดาลาให้ได้ดังที่ปรารถนา ปัจจุบันการละ เล่นชนิดนี้ลดความนิยมลงไป อนึ่งการเล่นพญาหง
มัก เล่นใน เทศกาลตรุษสงกรานต์

6.5 การเล่นหัวล้านชนกัน การเล่นหัวล้านชนกันนอกจากจะ เพื่อความบันเทิงแล้ว
ก็เป็นกีฬาอีกอย่างหนึ่งด้วย เพราะมีการใช้กำลัง เข้าต่อสู้กันและมีผลแพ้ชนะในที่สุด การเล่นหัว
ล้านชนกันพบในวรรณกรรมชาติภาคใต้จากหนังสือบุคคลหลาย เรื่องดังนี้

"ช่างชนคนชน . . . หัวล้านคู่ จัดคนตี ๆ . . . หัวล้านคู่ชน"

"ผคอนแขงนมยาน สวันว่าหัวล้าน บชนแขงไครย"

(วรวง)

"จับคู่หัวล้าน ตละคนมีความญ จูงเอวออกมา ใหญ่กลางทราญ เหมือนควายสุญา
ม่ายม่ายตั้งท่า ยักค่อล่อกัน

ผลักกันตั้งเปรียง ปากร้องว่าเพียง ปิดตาขบฟัน เอกหัวเข้ากัน ต่างคนต่างดริน
คนคูให้สนั่น ตบมือสำราญ"

(สุบิน)

"หุ่นหนึ่งช่างสำราญ อีกหัวล้านคู่ชน"

(สุทธิกัมชาตค)

"@ ยังเหลาหัวล้าน แต่งตัวหัวจ่าน หัวล้านลักไก่ ชักมาออกเปรียง หัวล้านผานไถ่
ทงสูงทงใหญ่ รุมรามหนดเครา @ หัวล้านเดี่ยวหมอ ชักคอกมาพื่อ
หัวล้านหลานเทา ก็งานดินฟุ้ง พี่ยุงอ้วนเนา ท่อคนชนเงา ท่ายวดควอดตัว
@ หัวล้านยงงอีก แร้งก็พือปีก หัวล้านเจ้าขรัว หัวล้านท่งหมู่ คุเห็น เกรงกลัว
จัดได้ย้ายหัว ล้านเจ้าญอมแยม @ เขาชักออกมา เห็นกันผันหน้า หัวรกกระแหม
จะสู้หมีสู้ดี ท่วงทีกสแกม เห็นเงางอกแพลม เสาลาดคราดกระบาน @ ล้านตรอก-

หมาหลง สู้หัวล้านคง ช่างข้ามเหาคลาน เขียนหน้าตาตัว เขียนหัวสะคราน
ให้สู้กับล้าน เสทกอกขน.เมื่อเข้าพ่น ออกปลอยให้ไล่กัน วางเข้าใจหาย
ตั้งจับสนอย หึ่งห้อยหัวพราย ถูกมกัยกหาย ชุค่นงกระทงงดิน"

(มโหหรานิบาค)

การเล่นหัวล้านชนกันจากหลักฐานทางวรรณกรรมที่กล่าวมาข้างบนทำให้เห็นชัดว่ามีการเล่นชนิดนี้ในดินแดนภาคใต้ในอดีต เพราะการบรรยายมีความละเอียดถี่ถ้วน เห็นถึงขั้นตอนของการเล่นและลักษณะของคู่แข่งได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังเห็นถึงการต่อสู้ด้วยว่าดำเนินไปอย่างไร ผลการแข่งขันออกมาแพ้ชนะ เพราะมีการเล่นพนันด้วย วรรณกรรมที่กล่าวมาน่าจะแต่งสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ดังนั้นการเล่นหัวล้านชนกันในภาคใต้จึงเป็นที่นิยมกันก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 ปัจจุบันนี้มีการจัดหัวล้านชนกันบ้างแต่นาน ๆ ครั้งและเล่นกันเพื่อความสนุกสนานไม่มีการพนันอย่างสมัยก่อน คู่แข่งขันจึงไม่มีการบาดเจ็บ

6.6 นมยามตีแก่ง นมยานตีแก่งเป็นการเล่นกีฬาที่สร้างความสนุกสนานให้กับชาวไทยภาคใต้อีกอย่างหนึ่ง นักกีฬาล้วนแต่เป็นผู้หญิงที่มีนมใหญ่และยาวและมักจะมีอายุเลยกลางคนเป็นส่วนใหญ่ การต่อสู้มีความดุเดือดไม่แพ้หัวล้านชนกัน นมยานตีแก่งที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้มีดังนี้

"นมยานตีแก่ง ใหญ่ยาวโดงเหมง เขียนลายนมใน ออกไปต่งท่า ราร่าเลไก่
เหวียงคอตอแคงไหล ให้นมพัดกัน @ โปกบับผับแผละ จังกระหมังนงค้แยะ
ลัมลุกขึ้นพลัน แล้วเข้าประพรม ให้นมระกัน ราร้อพอนผัน หันมาหันไป"

(มโหหรานิบาค)

"นมยานตีแก่ง หัวหูโคลงเคลง นมรองเท่าไ้ ร่าท่าตีแก่ง โดงเตงนมใหญ่
โคลงมาเคลงไป โดดใส่ตั้งบับ นางเฒ่าอ้อแอ้ พอเข้ามาแต่ ไม่แซเข้าจับ
นมใหญ่ลัมแผ่ ยายแก่ลัมทับ ยกนมขึ้นรับ พัดบับเลื่อคไหล"

(สังทองคำกาพย์)

"นายกองหัวล้าน ชักหัวล้านชน บางคร่าแม่คน ตีแก่งนมยาน"

(วรวง)

"จัดหญิงมีเนื้อ ที่ล่าห่มพั้ว เต้านมยานยาน นุ่งผ้าโจงกระเบน ให้ออกเล่นงาน
แต่เหล่านมยาน ระโยงโคงเตง เดินตามกันเล่น โลดโลดเต็นเต็น ตบมือทำเพลง
ส่วนนมพราบพราบ คนโห้เครงเครง ชื่อว่าตีเก้ง อย่างนี้แลหนา"

(สุบิน)

การละเล่นกีฬาหมยานตีเก้งเป็นที่นิยมกันของชาวไทยสมัยก่อน เพราะมีปรากฏใน
วรรณกรรมชาดกภาคใต้ดังกล่าว 4 เรื่อง "นมยานตีเก้ง" ที่ชื่อเช่นนี้น่าจะหมายถึงเอาทำเป็นสำคัญ
คือท่าทาง เมื่อจะ เอานมตีหรือฟาดกันนั้น เหมือนกับการเข้าป่าตี เก้งซึ่งเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งมาเป็นอาหาร
สังเกตได้จากเรื่องสังข์ทองมีว่า "ราทำตีเก้ง" การต่อสู้ของนักกีฬาหมยาน เป็นการต่อสู้ที่เข้มข้น
ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าหัวล้านชน เพราะถึงขนาดเลือดตกยางออก นักกีฬาหมยานจะต้องมีคุณสมบัติเกี่ยว-
กับขนาดของอวัยวะที่จะใช้ต่อสู้คืออมจะต้องใหญ่และยาวได้ขนาดดั่งขร้อยกรอง ในการเล่นนั้นมิ
การร้องเพลงประกอบด้วย นมยานตีเก้งเป็นกีฬาชาวไทยภาคใต้ที่มีมานาน มีผู้กล่าวถึงกีฬาชนิดนี้
ไว้ว่า "เกมการแข่งขันนมยานตีเก้งสนุกสนาน เท่ากับการเล่นหัวล้านชนกัน ว่ากันว่าการเล่นชนิดนี้
มีมาแต่ดึกดำบรรพ์"^{๘๑} ปัจจุบันการเล่นนมยานตีเก้งไม่ปรากฏว่ามีการเล่นในภาคใต้แล้วได้ยินเพียง
แต่ชื่อและปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเท่านั้น

6.7 การชกมวย การชกมวยเป็นการละเล่นกีฬาอย่างหนึ่งและเป็นศิลปะป้องกัน
ตัวด้วย การชกมวยในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคอง เหมือนกับการชกมวยโดยทั่วไปของ
ชาวไทย คือ "มวยไทย" การชกมวยที่ปรากฏมีดังนี้

"๑ ตีปล้ำม้วยชก แหลนกนโงหก สายโสปักตุง"

(วารว)

"มวยตีตีพันัน คู่โคคู่กระบือขัน วึ่งโล่สุนกลาง"

(มโหรีนาบาค)

"ลางหมู่คูม้วยปล้ำ กำมัดเชิดเปิดเท้าพลอย ถุกที่นกระจอกน้อย ส้มฝิ่งแพะแะอั้งโห"

(สุทธิกำมชาดก)

^{๘๑} เกลนิวส์ คอสมันน์ไก่ออน ฉบับวันที่ 26 กรกฎาคม 2525, หน้า 5.

การชกมวยที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดภาคใต้จากหนังสือบุคคลที่ยกมานี้คือการชกมวยไทยแบบปัจจุบันนั่นเอง มีการใช้หมัด เตะและถีบ มีคำว่า "ปล้ำ" ข้างหน้าและข้างหลังคำว่า "มวย" ด้วย ที่ผู้แต่งใช้เช่นนี้ก็คงจะเห็นว่าการเล่นกีฬาชนิดนี้มีการปล้ำกันด้วย การปล้ำกันจะมี เมื่อเข้าประชิดต่างฝ่ายต่างพยายามจะใช้หมัด เข่า และศอกเพื่อทำให้คู่ต่อสู้ได้รับความเจ็บปวด การจะได้จังหวะในการกระชานั้นต้องปล้ำกันก่อน เมื่อสบโอกาสจึงจะกระทำได้ ในเรื่องสุทธิกามักกล่าวถึงการใช้เท้า เตะและ เป็นการเตะที่ผิดกติกาคือ เตะอวัยวะเพศอัน เป็นเหตุให้คู่ต่อสู้เจ็บปวดมากจึงล้มลงทันทีอย่างไม่เป็นท่า "ล้มผึงผะแอะ. . ." นอนแผ่หรา ผู้ชมก็ให้กันอย่างสนุกสนาน ปัจจุบันนี้การชกมวยไทยมีการใส่ "กระจับ" ที่อวัยวะเพศ(ผู้ชาย) เพื่อป้องกันเหตุดังกล่าว

6.8 การเล่นเสภา เสภาเป็นการร้องเข้าทำนองอย่างหนึ่งซึ่งมีมานานแล้วในประเทศไทย บางท่านว่าได้รับอิทธิพลจากอินเดียแต่บางท่านก็ว่าเป็นวัฒนธรรมไทย การเล่นเสภาหรือขับ เสภาจึงยังหาข้อยุติในเรื่องที่มายังไม่ได้ อย่างไรก็ตามการเล่นชนิดนี้มีปรากฏในวรรณกรรมชาดภาคใต้จากหนังสือบุคคลด้วย เสภาในภาคใต้มีการเล่นกันอย่างน้อยที่สุดก็สมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะนิทานเรื่องนงจากซึ่งพระพรหมสุวรรณแต่งไว้ในรัชกาลนี้มีการกล่าวถึงด้วย การ เล่นเสภาที่พบในวรรณกรรมที่วิเคราะห์มีดังนี้

"เสภาทั้งคนตรี มโหรีแลทองน้ำ"

"นางนางคีจิงจับ นางนางขับ เพลงเสภา"

(นิทานนงจาก)

"นางสุวรรณคีสังคีตเสภา บำเทิงนิทรา บำรุงธิเบศบริบาล"

(มหาราชค้ำฉันท)

การขับ เสภา เป็นวัฒนธรรมที่น่าจะกำเนิดในวังดังบทร้อยกรองที่ยกมาดังกล่าวล้วนแต่ขับเสภาเพื่อความบันเทิงพระทัยในยามเข้าบรรทมของพระเจ้าแผ่นดิน ทำนองขับ เสภาในระยะหลังได้เผยแพร่ออกไปสู่ราษฎร และได้มีการขับ เสภากันแพร่หลายมากขึ้น การขับ เสภาในภาคใต้เพราะภาคใต้เคย เป็นอาณาจักรอิสระมีพระเจ้าแผ่นดินปกครองและมีการขับ เสภาในพระราชวังเพื่อความชื่นบานพระทัยในเวลานิทราของพระเจ้าแผ่นดิน ปัจจุบันการขับ เสภามิเฉพาะในวงการศึกษาเท่านั้นระดับชาวบ้านนั้นไม่เป็นที่รู้จัก เนื่องจากไม่มีการส่งเสริมและเผยแพร่

6.9 การเล่นเกม สกา เป็นกีฬาในร่มชนิดหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมกันในหมู่บุคคลชั้นสูง

ในอดีตตั้งแต่พระราชาลงไปถึงขุนนางข้าราชการ การเล่นสกาในวรรณกรรมชาดกภาคใต้บอกไว้เพียงสั้น ๆ ไม่มีรายละเอียดในการเล่นแต่อย่างใด การเล่นดังกล่าวมีดังนี้

"โดยได้ยินมา การพรราชา มักเล่นเดิมพัน จั่วนทาวเล่น สกานั้น
ครันเพจสรร เอาแต่คลี"

(เจ้าวิฑูร)

เนื่องจากสกา เป็นกีฬาของพระราชามีแพร่หลายออกไปสู่ราษฎรจึงทำให้ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้อยู่บ่อย ๆ อย่างไรก็ตามการเล่นสกา ก็เป็นที่รู้จักกันดีของชาวไทยภาคใต้อีกด้วย วรรณคดีอินเดียเรื่องสำคัญคือเรื่อง มหาภารต กล่าวถึงพี่น้องปาณฑพต้องเสียทุกสิ่งและทนทุกข์เวทนาอยู่เป็นเวลานานเพราะการเล่นสกา และในที่สุดก็ก่อให้เกิดสงครามใหญ่ประชาชนล้มตายเป็นจำนวนมาก ในเรื่องพระนลคำหลวงของไทยซึ่งได้รับอิทธิพลในการแต่งจากอินเดียก็มีการเล่นสกา การเล่นสกาเป็นเหตุให้ให้พระเอกเสียเมืองและเสียพระชายา ทำให้ต้องลำบากทนทุกข์อยู่นานจึงจะสุขสบายได้และวิชาเล่นสกา นั้นเองที่ช่วยให้พระเอกกลับสู่สภาพเดิมได้

6.10 การละเล่นอื่น ๆ การละเล่นอื่น ๆ ที่มีอยู่ในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ ได้แก่ ระเบ้า เทพทอง มอญรำ เล่นกล ฟันดาบ ชนไก่ ชนโค หกตุ้ง ใต้ลาวด ยวนถิบชิงช้า ย่องเง็จ จำอวด แข่งขลุ่ย มีดังนี้

" เทพทองแลระเบ้า แต่งให้ครบทุกสิ่งอัน"

(นิทานนกจาง)

"หัวล้านนมยานตีเก้ง ไก่ป่าว่าเพลง เทพทองร้องรับต่อกัน . . . @ กระดังงะระเบ้า
เทพทองร้องรำ ปากแหงทอดเหยว มอญรำท่าท่า . . . @ แข่งทร้อยย่องเง็จ
รำท่ากัล เม็จ ชักท่าที่ย้าว จำอวดกระหยับ กลับพ้อใจสาว อาเสะจะขาว
มะลายูคู่ขัน ลาวชอถ้อยขลุ่ย คัดเพลงร้องหุย ฉงเหวยรวมกัน เอยะก็กก่อง
ร้องรับเพลงพัน นางรำสาคัน บันเลงกรายกร

มวยตีตีพนัน คู่โคกระบือขัน วึ่งไล่สูนกลาง มาพ้อแพนชาง

วิ่งโลดตามทาง ผัดกลาง เล่นกลาง อาหนาวใจบ่าว @ หกคั่งไต่ลวด
ราแพนประกวด สามต่อไม้ยาว ยวนถึบชิงช้า ลังกาทกหัว
 จินท่อนวดยาว ราแพนปีใส่"

(มโนหรานีबाट)

"ข้างฝ่ายชั้นไวย ชางชนคนชน @ ตีปล้ำมวยชก แลนคนโกหก สายใส่ปีกคอง"

(วรวง)

การละเล่นหลายอย่างที่พ้องกับการละเล่นภาคในภาคกลาง เช่น เทพทอง ย่องเง็จ และจำอวด เป็นต้น การที่เล่นตรงกัน เพราะคนไทยมีวัฒนธรรมเดียวกันแม้จะอยู่ห่างกันคนละภาค วัฒนธรรมก็ยังคงเหมือนกัน อาจจะเปลี่ยนแปลงแปลกไปบ้างเมื่อวัฒนธรรมอื่นเข้าไปปะปน วัฒนธรรมการละเล่นต่างชาติที่เข้ามาคนไทยโดยทั่วไปย่อมได้รับถ่ายทอดกันไปตามลำดับ เพราะคนไทย ย่อมติดต่อกันอยู่เสมอ ดังนั้นการละเล่นในภาคใต้หรือภาคกลางย่อมตรงกันได้

7. เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อความ สะดวกในการดำเนินชีวิต เครื่องมือเครื่องใช้ทำให้มนุษย์ประหยัดเวลา ประหยัดแรงงานในการ จะประกอบกิจการต่าง ๆ นอกจากนี้ยังทำให้ได้ปริมาณสิ่งที่ต้องการมากด้วย การวิเคราะห์ เครื่องมือเครื่องใช้แบ่งวิเคราะห์เป็น 3 ประการดังนี้คือ เครื่องมือเครื่องใช้ประเภทอาวุธ เครื่องมือเครื่องใช้ทั่วไป และเครื่องมือเครื่องใช้ประกอบอาชีพ

7.1 อาวุธ เครื่องมือเครื่องใช้ประเภทนั้นนอกจากจะใช้ป้องกันตัวแล้วยังใช้ในการ ล่าสัตว์เพื่อการดำรงชีพด้วยมีดังนี้

"ฉวยชูดจุดปืนใหญ่ เสียงหว้าคโหวลงผาเข้า

สามทีหมีไคยเบา ทางปากน้ำเป็นทามดา"

"เอาชวานผาแลง ทั้งให้ยกากิน"

"นายจุนเกาทัน ล่าสันสาเกิน หนวดง้อมถึงตา ยิงแก้วทันแม่ม มलगซีฟัสดปา

ผูกสวยเงาฟา จักระพักภูบาน"

(วรวง)

ในเรื่องวรวงกล่าวถึงอาวุธ 3 ชนิด คือ ปืนใหญ่ ชวาน และเกาทันท์หรือธนู อาวุธ ชนิดแรกเป็นอาวุธสงครามที่ไทยมีมานานแล้วตั้งแต่ครั้งสุโขทัยและอาจจะก่อนหน้านั้น ในเรื่องนี่ยัง

ปีนใหญ่ 3 บัด เพื่อเป็นการเคารพพระเจ้าผู้คชจากโลหัน เศรษฐี ขวาน เป็น เครื่องใช้ และอาวุธที่มีประโยชน์มากโดยทั่วไปใช้ฟันไม้ ฝ่าฟัน ใน เรื่องนี้จะใช้ฝ่าอกมนุษย์เป็นสองซีก มนุษย์ที่จะถูกผ่าซีกคือโลหัน เศรษฐี เพราะบังคับ เอาหัวแหวนของวรวง พระเจ้าผู้คชทรงทราบความจริงก็ทรงพิโรธมาก เกาทัณฑ์หรือธนู เป็นอาวุธสำคัญของมนุษย์สมัยก่อน เพราะ เป็นอาวุธที่ยิงไปได้ไกล ส่วนใหญ่ใช้ ในการล่าสัตว์ การยิงธนู เป็นวิชาที่ต้องรำเรียนกันอย่างจริงจังจึงจะเป็นผู้มีฝีมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโอรสกษัตริย์สมัยก่อนจะต้องทรงศึกษาฝึกฝนวิชานี้เป็นพิเศษ เพราะถือว่าเป็นอาวุธของกษัตริย์ กษัตริย์ในวรรณคดีทุกพระองค์ของไทย เมื่อเสด็จไปไหนจะทรงธนู เป็นสัญลักษณ์และในวรรณคดีอินเดียที่โด่งดังพระเอกจะมีธนูเป็นอาวุธสำคัญทั้งสิ้น เช่น พระราม และพระอรชุน เป็นต้น

"บ้างจับกฤศจับกระบี่จับตรีพรณีย์"

(ยศกิจ)

กรีช (กฤศ) เป็นอาวุธที่พบว่ามีใช้มากในภาคใต้ในอดีต ปัจจุบันยังพอมิให้ เห็นบ้าง อาวุธชนิดนี้ใช้พกพา เพื่อป้องกันตัว เดิม เป็นอาวุธของชาวชวามลายูต่อมา เมื่อมีความสัมพันธ์กับกรีช ก็ เข้าสู่ เมืองไทย โดยเฉพาะภาคใต้ซึ่งเป็นด่านรับวัฒนธรรมของชวาและมลายู อาวุธชนิดนี้มีกล่าวถึงใน เรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 ว่าเป็นอาวุธสำคัญของอิเหนา

"มีถือหอก คามในภลอง บาแบกปืน คาสลินลา"

"ถึงท่ารถรานพอ นีโหมกัษี เขาใจอิโหมรี รูแต่วิชา ปรียาอูญางดี ฦิงแทงมฤดี
ใจมากมูน @ อยู่เทศสุใจย เรียนหัดปรีไฟย หนานิมกระสุร สอนฦิงไฟแม่
จแทนกรกูน จค้อยบริขุน เงินทองแกวแหวน @ เครื่องมียังยูอ หอกไหญยทั้งคู่
ค่ากล่าคมแมร เคยมล้างกวางทราย ล้มตายนับแสน หนั่งแล้แม่แผน เอาไวชวยชวา
@ ลูกเอ่ยยังกฤศ ลายฦิงก็มีติจ ฝักเงินห้วงา พ่อเจ้าไปไหนย หนั่งไปทุกครา
ฆ่าลัดนักรหา เลือดหรับต้นปลาย @ ยังปืนบอกหนึ่ง ลูกหนักสองหลิง
รางคำลาลาย ฦิงไปทุกผาง ใหมกวางก็ทราย ล้มกลั่งเกลือกตาย ชีวิศทอนคิน
@ แม่แมจนนักร เทียวเก็บยอดฝัก เขาปหาฟัน อดผูกฦางิง แมชวยของอิน
หอกกฤศกับปืน ใหมเจ้าหนายเลย"

(สุบิน)

เครื่องมือในเรื่องอาวุธที่ปรากฏในเรื่องเจ้าสุบินได้แก่ ปืนยา ปืนไฟ หน้าไม้ หอก และกริช ปืนยาคือลูกดอกชนิดต่าง ๆ ที่หัวลูกดอกมียาพิษอาบอยู่เมื่อยิงถูกสัตว์จะหมดแรงล้มลง เพราะยาพิษ ปืนไฟคือปืนที่มีกระสุนยิงออกไปอย่างที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน หน้าไม้คือธนูนั่นเอง หอก เป็นอาวุธสำหรับพุ่ง กริช (กฤศ) อาวุธปลายแหลมรูปร่างคดสลับกันไปและกริชขบปรีรูปร่างตรง ก็มีผู้ชายนิยมเหน็บสะเอวเมื่อออกเดินทาง โดยเฉพาะชายไทยภาคใต้นิยมกันมากในสมัยโบราณดังปรากฏในบทร้อยกรองเรื่องนี้

7.2 เครื่องมือเครื่องใช้ทั่วไป ในการดำรงชีวิตมนุษย์นั้นจำเป็นจะต้องอาศัย เครื่องมือ ใช้ต่าง ๆ หลายต่าง หากขาดสิ่งเหล่านี้แล้ว การดำเนินชีวิตก็จะเป็นไปด้วยความทุลักทุเล มนุษย์ คิดเครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นมาเพื่อความคล่องตัวในการดำเนินชีวิต สิ่งดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดของมนุษย์ในการดำรงอยู่ วัฒนธรรมด้านนี้ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมที่วิเคราะห์มีดังนี้

"โหนเการูเงือน กลับเขานอยเรือน คั้นคว่ำไผผิน @ ฦบก็หลักคินสอ หาทอปรีศคิติน
ห้วงยามทั้งสิน สำหรับโหรา"

"ขุนโจรโคพัง ลุกจากที่นั่ง จับผ้าพาดบ่า ยกเขียนหมากพลู ออกมาสูหา
ทลารเหลคุดา งักคปรเดี่ยวไจย"

"ถูงยามจกหลาดเกินแดง เครื่องไนยคกแดง เคาปูนชองภลถูงอยา

@ กาลิปัดททองงามตา เครื่องลาคนิทรา สคชนิภุสาครบครัน"

"บางเครื่องจำลอง โถแกวลายทอง การแญงแมงคา บางเข้ายายาน
คันทามเทียมมา. . ."

"เจานากขึ้นชาง กรตั้งกร่าง๒ กางฉัตรมยา ภิรมชมุสสาย จาทมอนชายผา
กชิงบังสุรียา ภักคโบทแกวงไถวย"

(เจ้าสุบิน)

สิ่งของ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เรือนจาก เรื่องสุบินมีอยู่มากอย่างที่ปรากฏในบทร้อยกรองที่ยก มาได้แก่ กลักีสคินสอ ปฎิทิน ย่าม เขียนหมาก เต้าปูน ชองใส่พลู ถูงยาเส้น ศาลบัตร เครื่องปู นึ่ง ผ้านุ่ง และแมงคา เครื่องใช้เหล่านี้ชาวไทยภาคใต้ใช้กันเรื่อยมา จนปัจจุบันก็มีใช้ด้วยเป็นสิ่ง จำเป็นประจำวันในชีวิตประจำวัน แมงคา เป็นเครื่องใช้ทำด้วยขบจากจะมีส่วนบนแหลมขึ้นไปแบบหลังคา ส่วนด้านล่างกว้างพอคลุมตัวได้ใช้กันแดดกันฝน บางท้องถิ่นอาจทำจากวัสดุท้องถิ่นอื่น ๆ ก็ได้

เครื่องใช้ในการบวชนาคมักกล่าวถึงคือ ฉัตร อภิรม ชุมสาย จามร กิ่ง(กรรชิง) และพัดโบก การที่มี เครื่องสูงในบวชนาคของสุมิน เพราะสุมินได้รับพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นนาคหลวง

"@ กรักแกรกล้าวงเหล็กไฟ อยับ เอาไปยกถ้วยพองลา
 เขตเกลี้ยงรายเรื่องอย่า ห้อแล้วพาหาปุยหิน
 @ หลักกลิ้งด้วยไมไฟ อยับ เหล็กไฟหลอของเงิน
 ปุยหลักบนหลังหิน มือพาจับ เอาเหล็กไฟ"
 @ ดีฉาดไฟติดปุย พันขึ้นฉวมแวงไขววย
หอยาจุไฟ อัค เปาควันออกกลมตา
 @ กระบอกย่นไมผย หมากพลูไสยครบปุนยา
 ต่าเหล็ก เทใส่ฝา มือแลวทรัด เข้าปากตน"

(นางสิบสอง)

เหล็กไฟ ในเรื่องนางสิบสองหรือพระรถเมรีคือเครื่องมือที่ทำให้เกิดไฟชนิดหนึ่ง ส่วนประกอบของเหล็กไฟมี เหล็ก ปุยหิน และปุยสำลีหรือปูนเป็นเชื้อเพลิง เมื่อจะให้เกิดไฟต้องใช้วิธีตีแรง ๆ ปัจจุบันชาวไทยภาคใต้ยังเรียก "เหล็กไฟ" ติดปากแม้กระทั่งไม้ขีดซึ่งไม่มีเหล็กเป็นส่วนประกอบก็ยังเรียกเช่นนี้อยู่

หอยา คือ บุหรี่ที่เกิดจากเอายาเส้นใส่เรียงลงในใบกล้วยหรือใบจากแล้วม้วนให้กลมจุดไฟเพื่อสูบ คำว่าหอยายังคงเรียกกันอยู่ในบางท้องถิ่นในภาคใต้ปัจจุบัน

กระบอกย่น เป็นเครื่องมือใช้สำหรับตำหมากให้ป่น ภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ เรียกว่า ตะบันหมาก กระบอกย่นจะคู่กับผู้มีอายุที่รับประทานหมาก ปัจจุบันยังมีการทำกระบอกย่นเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนอยู่

"ตักน้ำหยหมันอาบ สองสามหาบไสยแม่ขัน วันนีถูกทำวัน นายพรานเสียก็เปนไทรย"

(พญาฉัตร)

แม่ขัน เป็นขันใบใหญ่ใช้ใส่น้ำต้อนรับแขก ในแม่ขันจะมีลูกขันทอยอยู่เรียกลูกแก้ว เมื่อจะตักน้ำก็ใช้ลูกขันทักน้ำในแม่ขัน แม่ขันโดยทั่วไปมักทำด้วยทองเหลืองหรือเงิน ปัจจุบันมีการทำจำหน่ายในนครศรีธรรมราช และเป็นเครื่องถมเมืองนครศรีธรรมราชอย่างหนึ่ง

"๑ น้ำบ้านพระโอบุชฎก็ประจง ชลใช้แลชลฉัน อีกไม้ชำระบวรทันต์ ก็สฤตตามมี"
(มหาพนค่างันท์)

ไม้ชำระบวรทันต์หรือไม้แปรงฟัน เป็นสิ่งใช้ประจำวันในการทำความสะอาดฟัน ไม้แปรงฟันสมัยก่อนคงต่างจากไม้แปรงฟันสมัยนี้ตรงที่ทำด้วยไม้จริง ๆ คือเอาไม้ที่ประเภทมีเส้นใยมาทุบให้เหลือแต่ใยเป็นเส้น ๆ และที่เป็นใยเส้นนั้นใช้ในการแปรงฟัน ด้วยเหตุที่ไม้แปรงฟันเดิมทำจากไม้เนื้อแข็งจึงยังเรียกไม้แปรงฟันอยู่ทั้ง ๆ ที่สิ่งนี้ทำด้วยพลาสติกและไนลอนแล้ว

"ขอทั้งสี่ขวานนา ๆ อีกทั้งมีค พรำ " "เห็นภรากรายโศ สันคมสมโอ
จอบ เสียม จงโปรดครบกวัน ตามกัลปาทา"
(มโนหรานีบาด)

"จักตัดลัดลอดหิมวัน จะให้ผายผัน จักแก้วจักถางกันไป"
(พญาฉัตร)

"ทั้งหาเสถี โคพังพุมิ หาจอบ เสียม มา ทั้งขุดทั้งฝืน รือขืนมีชา เสถีทั้งหา
จึงมาไคยทอง"
(จันทะฆาต)

ขอ สี่ ขวาน จอบ และ เสียม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบกิจการงานของชาวไทยภาคใต้ ขอ (ตะขอ) ใช้สำหรับเกี่ยวสิ่งต่าง ๆ จากที่สูงหรือที่อยู่ในที่ลึก เช่น บ่อน้ำ เหว เป็นต้น สี่ เป็นเครื่องมือช่างไม้ใช้ตอก มีคและพรำ ของมีคมใช้ตัด ผ่านสิ่งต่าง ๆ จอบและเสียมใช้ขุดดิน ถากหญ้า เครื่องมือเหล่านี้คงมีมาแต่สมัยโบราณ และมีการพัฒนาให้มีคุณภาพตามลำดับ

"แดงของนาช เขียนขันพานทอง แก้วแหวน เนืองนอง แพรพัรวัดตา"
(พระศรีมโหสถ)

หีบใส่หีบมากพลู เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในสมัยก่อน เพราะคนไทยสมัยก่อนนิยมการกินหมาก

กันทุกเพศวัยทั้งหนุ่ม สาว เฒ่า แก่ หีบใส่หมากจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงฐานะทางสังคมของเจ้าของ
ด้วยประการหนึ่ง เขียนหมากเป็นสิ่งที่ใช้ใส่หมาก พลุ กระปุกปุน และยาเส้น เขียนหมากมีลักษณะ
ต่างจากหีบหมากตรงที่ไม่มีฝาปิดมิดชิด และมักจะใช้เฉพาะที่บ้านไม่หอบหิ้วไปที่อื่นอย่างหีบหมาก

สิ่งของเครื่องใช้นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีอีกหลายอย่างที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดก
ภาคใต้ ได้แก่ ก้อนเส้า ครก สากกะเบือ ชะ (ตะกร้า) เกือกหนังควาย (รองเท้า) เผล้ง
จากมุงหลังคา โพง และเสื่อลาแพน สิ่งของเครื่องใช้เหล่านี้ผู้แต่งสะท้อนออกมาดังนี้

"กวดัก์ทุทหมุดหลบ ตามโตจุดคบ กลางศิริกลางวันคล่นา"

(จันทกุมารชาดก)

"เจ้าดักต้มน้ำใส่สักรอเส้า ให้คลอเคล้าเคล้า เนตร้องนองมองหมาง แลเห็นบุคบุคร-
งามภักตร์ภักตร์สาวาง แจ่มกระจ่างจางหมดจครจจับจับ"

(ยศกิจ)

"กัวลล็ก เชิงเทียน ลักถาดล็ก เจียร เตาปูนกันไกรย ครก เบือตำหมาก
ล้วงสาก เอาไปหย หูก ไขวโคไหม มิดพราสิวหวาน"

(เจ้าสุบิน)

"เอาแปงมาให้ทำ โหนงผาผืนไหม แลวให้เจาสองไทย บอริโพทซึ่งอาหาร"

"เจ้ามรับบวย คินาคควยพลัรร เอาแตกองพร นิงชะนันมา"

(จันทะมาศ)

ชะ ภาชนะอย่างหนึ่งใส่สิ่งของมีหลายขนาด

"พรานป่าว่าเหวยเจ้า เจ็จเดือนแล้วแต่นอนป่า

ได้แบ่งแต่ไหนท่า เกษาสยของชาคน้ำมัน"

"พรานวามีเกือกหนังควาย ผูกฝั้นใส่สาย นางบนเจ็บเท้า จะสอดพระบาททฤคาว"

(มโหรีนาค)

"เอาน้ำทองแดง ถวายบังโฆยแขง โสยลักหม่อเกลง หนึ่งจักโทศโครย"

(นิทานนกจาบ)

เกลง (เผล้ง) ภาษนะดินเผาชนิดหนึ่งก้อนใหญ่ปากเล็กมักใช้ใส่น้ำหรือข้าวสาร

"จากมุงสัพเส็จ ตามความปรารถนา แม่ยายพ่อตา รัเร็นเซ็นโฆย"

"เข้าเรือนเคหาเก้ารายบัคสี จากคามีนฝา นอกชานคร่าคร้า"

"โหเร่งโฆยเส้าฟากจากฝา พิจิตเตรียมเคหา . . ."

"ขับคนโหเขาดัง โฆงวิตรอพสะเรียงราย"

"สองฝายแก้วรดห่ยา ใให้เข้าเสื่อลาแพนกาง"

(พระศรีมหาสถ)

สิ่งของเครื่องใช้ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นบางอย่างก็ไม่นิยมใช้แล้วในปัจจุบัน เช่น ก้อนเส้า ใต้ และเหล็กไฟ เป็นต้น ก้อนเส้าไม่ใช้กันเพราะการสาธารณสุขเจริญขึ้น สตรีมักจะไม่คลอคลุกในสถานพยาบาล ใต้ หรือขี้ใต้ ลดความนิยมลงไปเพราะมีไฟฟ้า และไฟฉายเข้ามาแทนที่ เหล็กไฟไม่นิยมใช้กันเพราะไม้ขีดและไฟแช็กเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามชื่อของ "เหล็กไฟ" ยังติดอยู่ในภาษาถิ่นภาคใต้เพราะชาวไทยภาคใต้เรียกไม้ขีด และไฟแช็กว่าเหล็กไฟอยู่กระทั่งปัจจุบัน สิ่งของเครื่องใช้ที่กล่าวมาทั้งหมดนอกจาก 3 อย่างที่กล่าวแล้วยังมีใช้กันอยู่ในสังคมไทยภาคใต้ปัจจุบัน

7.3 เครื่องมือประกอบอาชีพ มนุษย์ดำรงชีวิตได้ก็ด้วยอาศัยธรรมชาติ สัตว์น้ำเป็นสิ่งธรรมชาติอย่างหนึ่งที่มนุษย์นำมาประกอบอาหารเพื่อการดำรงอยู่ ในการได้สัตว์น้ำมานั้นจะต้องมีวิธีการและสิ่งที่จะช่วยให้ได้มาอย่างสะดวกรวดเร็วขึ้นคือเครื่องมือ ดังนั้นมนุษย์จึงคิดสร้างเครื่องมือจับสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อการดังกล่าว เครื่องมือจับสัตว์น้ำจึงเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ปรากฏว่ามีเครื่องมือจับสัตว์น้ำหลายชนิดคือ ล้อน เฆง เลง โฆงพาง ชุดลอบ ลัน ดังร้อยกรองต่อไปนี้

"ทวกท่าเซงเลง บัดไม้โปรงเปรง โป้งโปลังคู้บถ่าย เขียบขมจมน้ำ . . .โฆชาย ๗

โฆหมทรรค์หวันสาย โฆบายโถเอาปลา @ อ้ายทวทวซารล่อ รวบกั่นงอน ๗ รูปรีปากอ้า

น้ำไหลริน ๗ ป่องดินเบ็รคนา ทรุกโฆวโฆหญา กุ่นปลาเขาไปย @ โฆทวทวโฆงพาง

. . .โฆมรังบาง ดักชุดคักโทรย ดักลอบเอาปลา ดักลันเอาไหลย หมรรคิปรดิจไปย

หลายอย่างต่างกัน"

(เจ้าสุบิน)

เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ปรากฏในบทร้อยกรองดังกล่าวมีทั้งที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักและไม่ค่อยนิยมใช้ในปัจจุบัน และที่นิยมใช้กันอยู่ก็มี ที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักและไม่ค่อยนิยมใช้กันอยู่ คือ เซงเลง ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทำจากไม้ไผ่มาขัดกันเข้า นอกจากนี้มี เครื่องมือที่ใช้กันอยู่และเป็นที่รู้จักได้แก่ "สอ" (ล่อน) เป็นเครื่องมือที่ทำจาก เปลือกนอกของต้นจากโดยสานให้ เป็นรูยาว ปากกว้าง มีงาทำด้วยไม้ไผ่สอดไว้ที่ปากเพื่อให้งูปลา เข้าไปแล้วกลับออกมาได้ปลายรวม มักวางดักไว้ที่น้ำไหล เพราะงู ปลา จะว่ายน้ำตามน้ำไหล "โพงพาง" เป็นเครื่องมือจับสัตว์น้ำขนาดใหญ่มีลักษณะ เป็นถุงยาวปากกว้างดักด้วย เส้นด้ายหรือเอ็นจับปลา และงูได้มากมักใช้กันแม่น้ำหรือคลองใหญ่ ๆ "ซูด" เป็นเครื่องมือจับปลาขนาดเล็กขนาดกระบอกศาลทำด้วยใยศาลโตนคหรือ เส้นใยอย่างอื่นที่ ทนทาน ปลาที่มักติดซูด คือ ปลาช่อน เพราะเข้าไปแล้วถอยออกมาไม่ได้หรือปลาอื่น ๆ ที่มีขนาดใหญ่ "ไซ" มีขนาดใหญ่มักทำจากไม้ไผ่โดยผ่าออกเป็นซี่ ๆ แล้วร้อยรัดด้วยหวาย เป็นรูปทรงกระบอก ปากของไซมีงาสอดเข้าไป เพื่อมิให้ปลาที่หลงเข้าไปว่ายน้ำกลับออกมาได้ ก้นของไซมีที่ปิดเปิดได้ เพื่อสะดวกในการถ่ายเทปลาที่ติดไซ "ลอบ" เป็น เครื่องมือลักษณะเดียวกับไซลักษณะ เล็กลงใช้ดัก ปลา "ลัน" เครื่องมือลักษณะทรงกระบอกทำด้วยกระบอกไม้ไผ่มีงาสอดเข้าไปในไซดักไหล เครื่องมือที่ใช้จับสัตว์น้ำในภาคใต้ นอกจาก เซง เลง แล้วอย่างอื่นที่กล่าวมายัง เป็นที่รู้จักและนิยมใช้กันอยู่

8. อาหารการกิน อาหาร เป็นปัจจัยหนึ่งในสี่ของมนุษย์หากขาดปัจจัยนี้มนุษย์ก็มีชีวิตอยู่ไม่ได้ ด้วยอาหารเป็นสิ่งสำคัญดังกล่าว มนุษย์จึงคิดค้นหาวิธีการประกอบอาหารขึ้นมาหลายชนิดทั้ง ประเภทคาว และหวาน ทั้งนี้เพื่อให้มีรสชาติและคุณค่าในการรับประทาน การค้นคิดประดิษฐ์ประคองการปรุงอาหารคงมีมาตั้งแต่ เริ่มมีมนุษย์ในโลก เมื่อเวลานานเข้าวัฒนธรรมเกี่ยวกับอาหาร การกินก็มีการสั่งสมมาตามลำดับจึงทำให้มีหลากหลายชนิดดังที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาหารการกินของชาวไทยภาคใต้อีกมีอยู่หลายชนิดเช่นกัน ดังปรากฏในวรรณกรรมดังต่อไปนี้

8.1 อาหารคาว อาหารคาวได้แก่ แกงส้ม แกงอั่ว ปลา ยำ ห่อหมก พะแนง และ เนื้อปิ้ง ดังที่ปรากฏในร้อยกรองวรรณกรรมชาดกภาคใต้ ดังนี้

"นางแม่หุงต้ม แกงหวานแกงส้ม ข้าวอั่วทุกพัน"

"วันนักรอครัวแดง ข้าวอั่ว เนื้อปลาผัดจิง"

"กับ เขาปลูปลา ห่อหมกมังสา นาท มากมาย"

"แกงอั่วปลาหมัร ข่อยหมัร เข้าด้วยกัน เทพเทศา"

(พระศรีมหาโพธิ์)

"ส่วนส่วยเนื้อปลา ขาดมาทุกวัน"

(วรวง)

"แกงสมขนมมัน เอามาปล้นตามกำรไปย"

(พญาจัตถัน)

"สวนสเด้าจันเต้า . . ."

"สั่งให้แม่ครัว จัดแจงแกงอั่ว ต้มแย้วปลา"

ก้มแกงกันหมู บูเต้าออกมา แต่ล้วนบรรดา ของกูเคี้ยกิน

(พระมหาชาดก)

"ข้าวแกงเสร็จสรรพ หึ่งบั้งแพนง"

(สุทธิกามชาดก)

แกงส้ม เป็นแกงที่ชาวไทยภาคใต้นิยมมาก คนไทยภาคกลาง เรียกแกงส้มภาคว่า "แกงเหลือง" เพราะเห็นสีเหลืองของขมิ้น เป็นสีของน้ำแกง การเรียกเช่นนี้ทำให้สับสนอยู่บ้างเช่นกัน การที่ชาวไทยภาคใต้เรียกว่า "แกงส้ม" เพราะกำหนดเอารสชาติที่ได้เป็นหลักคือ รับประทานแล้วจะมีรสเปรี้ยว เป็นรสเด่นที่สุด เพราะใส่ส้มลงเป็นส่วนผสม ความเปรี้ยวที่เกิดขึ้นนั้น อาจจะใช้สิ่งต่อไปนี้ เช่น น้ำส้มจาก น้ำส้มคาลโคโคด มะนาว มะขาม มะปริง และมะม่วง เป็นต้น

ข้าวอั่ว (คั่วอั่ว) เป็นแกงชนิดหนึ่งที่มีน้ำน้อยใช้กะทิผสมในการแกงด้วย คั่วอั่วหรือแกงคั่วมีเนื้อสัตว์เป็นส่วนประกอบสำคัญ ส่วนวนพูดว่า "แกงอั่วคั่วไหล" เรามักจะได้ยินชาวไทยภาคใต้พูดกันแสดงว่าชาวไทยภาคใต้นิยมแกงคั่วปลาไหลกันมาก

เนื้อส่วน (เนื้อสวรรค์) คือเนื้อวัว เนื้อหมูที่คลุกเครื่องเทศหรือเครื่องปรุงแล้วนำไปตากแห้ง เมื่อจะรับประทานก็นำไปทอดหรือย่างก็ได้

เนื้อปลา (เนื้อปลา) คือเนื้อวัวหรือเนื้อหมูที่สับจนละเอียด ขึ้นไฟพอสุกแล้วใส่ น้ำมะนาวและเครื่องปรุงอื่น ๆ

สเด้า (สะเดา) เป็นพืชชนิดหนึ่งที่ชาวไทยภาคใต้นิยมเอาใบและดอกมารับประทาน อาจจะรับประทานกับน้ำพริกหรืออื่น ๆ

บั้ง เป็นอาหารพวกเนื้อที่ตั้งไฟจนสุก แพนง แกงชนิดหนึ่ง ส่วนประกอบคล้ายแกงกะทิ แต่ต่างกันที่เครื่องแกง

อาหารคาวที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ยังเป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบันนี้

8.2 อาหารหวาน อาหารหวานมีหลายชนิดได้แก่ ยาคู ปูวา สตู นมสด เนย น้ำตาล น้ำอ้อย น้ำผึ้ง ข้าวเหนียว เผือก มัน ข้าวหมาก ข้าวเม่า และลอดช่อง ดังบรรยายกรองต่อไปนี้

"@ เอ้าเขาसानงา ซางอันเอามา แดเคหาสด่าน ปรัหมารครึ่งแลง
โหแกงนคราน จ้งท่าสามปรักาน โดยทีกำหนด"

"@ ครีเขาแกนข่หน่ม ยาคูปรัสมจิงไหม้รด จงงามส้อาด ไสสุดหมัดจจ
เพื่องฟุ้งข่จอนร์ด จงกลั่นยกมา"

"@ กลวามรีก่ควาจา เป็นยาคูขั้ว ขอพระภัสดา ชิมคูปูวา กอนยาฟุนไฟ

@ เจาปราดอัยบขหน่ม . . ."

"คฤาเนยแลนมสด มัดทุร์คอันของหวาน น้ำอ้อยแลน้ำตาล ไสยภารทองรองเขาไปย"

"วันนัรนางกัวนเขา ยาคูปันไสยก่ทิมัร เส็ดแล้วนางนั๊กทัน ไสยก่เขาก่ทูนไปย"

"มีทั้งลอดช่องมัดทุรา ผานัดนมเนยแลปลา ร้สคค่นถ้วงา สุก่นท่รคนำม้ร"

(พระศรีมโหสถ)

"ข้าวหมากข้าวตากข้าวพอง สตู . . .รอง ทงหวานทั้งมันแยบคาย

ใสน้ำตานกรวดตานทราย หัวกัทีเนยควาย เป็นเครื่องราชาเสวย

นายเมียร้อยซั้งซั้งเคย ไร่ดัดของเสวย ไสยยามล่วาคาชาย"

"พรานได้อูยาด จิ้งกุ่มกราบบาท มาเคหาสถาร ใให้เมมบิดา แต่งโภชนาหาร

สตูของหวาน เสบียงเลี้ยงกาย ได้ฟังคำสา มีเรงขวนขวย เข้าเหม้าข้าวตาก

ขเหนียวกวนนมควาย สตูน้ำตานทราย ปั่นก่อนตำผง @ ยัด เป็นเข้าสามจิ้น

เบะ เป็น ๗ หิน ผนทองยั้งยง แต่ล้วนของแห้ง นางแกล้งบรรจง ไร่ดัดของใส่ง

ยามล่วาคาชาย"

(มโหหรานีबाट)

"เขาน้ำนมควาย นางใหสาวใชย แต่งใสพานทอง"

(วรวง)

ยาคุ เป็นอาหารที่รู้จักกันอยู่ในปัจจุบันแม้จะเป็นขนมที่มีมาแต่สมัยโบราณก็ตาม การกวนข้าวยาคุ เป็นสิ่งที่ได้ยืงกล่าวถึงกันอยู่จึงนับได้ว่าขนมชนิดนี้มีความสำคัญต่อสังคมไทยภาคใต้ เพราะปรากฏอยู่ในวรรณกรรมชาดภาคใต้หลายเรื่อง ข้าวยาคุปรากฏในหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือนว่า

การพิธีสารทน์เป็นของพราหมณ์ พุทธศาสนาทำตามอย่างพราหมณ์ การที่กวนข้าวปายาสหรือข้าวทิพย์กิติ ทำยาคุด้วยข้าวใหม่ซึ่งออกรวงด้วยน้ำนมกิติ ก็เป็นลัทธิของพราหมณ์หรือประเทศซึ่งนับถือพราหมณ์ ... เมื่อการพระราชพิธีพราหมณ์ตกเข้ามาในแผ่นดินสยามก็พลอยประพฤติดตามลัทธิพราหมณ์ด้วย สมคำซึ่งนางนพมาศกล่าวไว้ว่าเป็นถูดูซึ่งคนทั้งปวงกวนข้าวปายาสและทำยาคุเลี้ยงพราหมณ์ ... ครั้นเมื่อเข้ารีตถือพุทธศาสนาแล้วก็มาทำถวายสงฆ์ เหมือนเช่นเคยทำอยู่แก่พราหมณ์^{๘๒}

ส่วนประกอบสำคัญของข้าวยาคุ คือ น้ำนมข้าว น้ำนมข้าวได้จากข้าวที่ออกรวงเมล็ดพอเป็นน้ำนมล้วน ๆ คั้น "ให้คั้นด้วยน้ำนมสดล้วน ไม่เจือน้ำท่า แล้วเจือเนยแข็ง น้ำผึ้ง น้ำตาล-กรวด เป็นต้น"^{๘๓} ประวัติการเกิดข้าวยาคุนั้นหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือนมีว่า "มาในคัมภีร์ธรรมบทแห่งหนึ่ง มาในคัมภีร์มโนรถบุรีอีกแห่งหนึ่ง เป็นเรื่องเดียวกัน ว่าพระพุทธเจ้าทรงแสดงบุรพชาติของพระอัญญาโกณฑัญญะที่ลำบากเพียกุศล และปรารถนาจะตรัสรู้พระอรหันตผลวิมุติก่อนชนทั้งปวง"^{๘๔} อย่างไรก็ตามการกวนข้าวยาคุในพระพุทธศาสนาคงเกิดขึ้นหลังจากศาสนาพราหมณ์ได้กระทำกันมา

การกวนข้าวยาคุหรือข้าวทิพย์ยังคงมีอยู่ในภาคใต้ปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งยังคงประเพณีสารทเอาไว้อย่างแข็งขัน การกวนข้าวยาคุจึงเป็นสิ่งคู่กับงานเดือนสิบหรืองานสารทของชาวนครศรีธรรมราช ข้าวยาคุมีส่วนประกอบที่ต่างไปจากกระยาสารท

ปูวา เป็นชื่ออาหารหวานอย่างหนึ่งปัจจุบันไม่ได้ยืงชื่อและไม่เป็นที่รู้จักกัน คงเป็นขนมโบราณที่ไม่เป็นที่นิยมกันในสมัยหลัง หรือไม่ก็อาจจะเรียกชื่อเป็นอย่างอื่นก็ได้ นมสด เนย

^{๘๒} พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชพิธีสิบสองเดือน (พระนคร : คลังวิทยา, 2507), หน้า 523, 533.

^{๘๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า 535.

^{๘๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า 534.

น้ำตาล น้ำอ้อย น้ำผึ้ง เป็นของหวานประเภทของเหลว นมสดอาจจะได้จากนมโคหรือควาย น้ำตาลอาจจะเป็นน้ำตาลสดที่ได้จากโตนด มะพร้าว หรือ ดันจาก "น้ำผึ้ง" เป็นสิ่งที่ได้จากเอาน้ำตาลที่เหลว (ชาวใต้บางถิ่นเรียกน้ำหวาน) ไปเคี่ยวจนข้น "ข้าวเหนียว" ที่เป็นของหวานใช้วิธีการนึ่งและคลุกเคล้ากับน้ำกะทิ เรียกว่า "มูนเหนียว" แล้วรับประทานด้วยสังขยาหรือหัวเหนียว (หัวกระฉิก) "ข้าวหมาก" (บางแห่งเรียกเหล้าหมาก) เป็นการหมักข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วด้วยน้ำตาลและเ็นเชื้อที่ทำให้เมล็ดข้าวเหนียวยุ่ย เปื่อย ข้าวหมากมีกลิ่นคล้ายเหล้า ยังเป็นที่นิยมอยู่ในภาคใต้ในปัจจุบัน "ข้าวเม่า" เป็นอาหารหวานที่ทำจากข้าวเหนียวที่เมล็ดยังไม่แข็ง เอาเมล็ดข้าวเหนียวดังกล่าวนี้ไปคั่วแล้วตำคั่วเอาเปลือกออกไปก็จะได้ข้าวเม่าที่ต้องการ "ลอดช่อง" ชื่อขนมชนิดหนึ่ง ลอดช่องโดยทั่วไปทำจากแป้งข้าวเจ้าบดละเอียดขึ้นไฟจนเหลวได้ที่แล้วเทลงในภาชนะที่มีรู แป้งเหลวก็จะไหลลอดลงในน้ำเดือด ๆ ด้วยเหตุนี้ขนมชนิดนี้จึงได้ชื่อว่าขนมลอดช่อง ข้าวพอง เป็นข้าวสุกที่ตากจนแห้งแล้วนำไปคั่วหรือทอดน้ำมัน

นอกจากขนมที่ยกมากล่าวแล้วยังมีขนมอื่น ๆ อีกได้แก่ ข้าวตอก ขนมฝรั่ง ขนมเปีย และขนมพืชม ดังบทร้อยกรองดังนี้

"@ เขาเหนียวเขาเงา น้ำตารม้เพรา เน้นนมเอ้ามา ทำเป็นกระสาย
เขาเหม่าถ่วงา เขาตอกตำทา น้ำอ้อยเจือจาร @ เอาฟองไขเป้ง ปนแป้งทำเส้ง
 ผึ่งไฟเข็นถาร ชื่อขนมฝรั่ง หังมันหังหวาน ทศกัณฐ์คูสิการ ไรยงาขนมเปีย
 @ สตูก่อนผง เขาถ้วยีสง ปรังงทำเยีย กินในไพรพฤก นึกถึงเมีย ไร่ดับสับเสีย
 เส้งแล้วครบครัน"

(พระมหาชาดก)

ชูชกจะออกเดินทางไปขอพระชาลีและพระธิดากันหาไป เป็นผู้รับใช้ช่างอภิศดาภรรยาสาวของตน อภิศดาได้เตรียมอาหารต่าง ๆ ไว้ให้ชูชกนำไปกินระหว่างเดินทาง นอกจากขนมหวานโดยทั่วไปที่พบในวรรณกรรมที่กล่าวมาแล้วก็พบว่ามีขนมที่ต่างออกไปคือ ข้าวตอก ขนมฝรั่ง และขนมเปียข้าวตอกทำจากการเอาข้าวเปลือกไปคั่ว เมื่อได้ตอกที่ต้องการก็คลุกด้วยน้ำตาลเพื่อให้เป็นรสหวาน ขนมเปียเป็นขนมที่ไทยได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมด้านนี้จากจีน ส่วนขนมฝรั่งก็น่าจะเป็นขนมที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมด้านนี้จากฝรั่ง เพราะในช่วงระยะเวลาดังกล่าวคือสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นภาคใต้ของไทยมีความสัมพันธ์กับชาติตะวันตกแล้ว อีกตอนหนึ่งกล่าวถึง ขนมพืชม (พืชมัท) ไว้ว่า

"มีแต่เขาดาก เขาส์คูหลายหลาก ขนมกิม เขากอง อ้นนางอบิติดา
แกล้งท่าตำตรอง รับไวกกินล่อง เหล้นในกลางป่า"

(พระมหาชาติค)

ขนมกิมพ์ ปัจจุบันก็เป็นที่นิยมทำและรับประทานกันอยู่ ขนมชนิดนี้ทำจากแป้งข้าวเหนียว ผสมด้วยน้ำตาล มะพร้าว หรืออื่น ๆ ที่ชวนให้อร่อย เมื่อจะทำก็เทแป้งใส่ในแบบพิมพ์เหล็กซึ่งมี เป็นรูปต่าง ๆ เช่นตาทหารกรุก และรูปปลา เป็นต้น

8.3 เครื่องดื่ม เครื่องดื่มที่พบในวรรณกรรมชาดกภาคใต้มีอย่างเดียวคือ เหล้า ดั่งบทร้อยกรองจากวรรณกรรมดังนี้

"@ วากกลางกินเขา แล้วมีกจอกเหล้า มีอัยบ เนือไถย ตองสามสี่จอก
เหงือออก เป็นคลอง ตาเลยเลื่อนไปย พุดไหญญคำสูง ...@ วากกลางมีกเหล้า
ที่นี่ ... ฟังเสียงคำมรณ มีกทรามสามจอก ทานตัวบ่ตรง ทอดตัวล้มลง
บนภาน เขากิน"

"นายเถาใจชั่ว กินเหล้าเมาแล้ว รอดคาหยาบช้า"

(วรวง)

เหล้าที่เศรษฐีโลพันคั้นนั้น เป็นสิ่งพิเศษทำให้นิสัยเปลี่ยนแปลงไป คือทำให้รู้สึกว่าคุณยิ่งใหญ่กว่าคนอื่น ๆ ร้องคำว่าเสียงขรมไปทั้งลำเรือ

การผลิตเหล้าได้ถือได้ว่าเป็นความรู้หรือภูมิปัญญาของชาวไทยภาคใต้อย่างหนึ่งซึ่งมีมานานแล้ว อย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

นอกจากจะปรากฏการดื่มเหล้าในวรรณกรรมชาดกภาคใต้งกล่าวแล้ว วรรณกรรมชาดกภาคใต้ เรื่องอื่น ๆ ก็มีอีกดังนี้

"ท้าวชุมภูจิตยุค เอาหัตถา ว่าเมื่อสหายใจวาย กินเหล้าเสียกอรค้อยไป
อันนาคบาทไชยจะได้ตามท่านปรารภนา"

(มโนหรานินบาท)

พญานาคชมภูจิตชวนพรานบุญทฤกษ์ดื่มเหล้า ก่อนที่จะเดินทางจากบาดาลขึ้นไปยังเมืองมนุษย์ เมืองบาดาลของพญานาคก็มีการดื่มเหล้าด้วย

"ศึกหนารก็ เป็นไทรย กับแกงโกเหนชอบคน ตามใจโยยพรานป่า แแบสุร้าม่าบัดคน
 ลักสองสามทนน ใจหมั่นกินตามปราญ์น้ำ เถ้ามีกเอาสองจอก ภรานบานนอกดอกกราชา"
 "ทอดพระ เนตรเหนพรานเถา นิ่งกินเหล้าโคลงไปยมา แล้วเจ้าแลเห็นงา
 นางกัลยาตรัดตามไปย"

(พญาฉัตร)

พรานโสครผู้รับอาสาธิดาพระเจ้าพรหมทัต (จุลพัตรา) ไปตัดงาพญาฉัตรมีนิสัยชอบ
 ต้มเหล้า ก่อนออกทำงานสำคัญต้องต้มให้มัน เมาก่อนแสดงว่าการต้มเหล้าทำให้คนมีความคิดน้อยลง
 ทำให้มีความบ้าบิ่นอวดตัวทำอะไรตามใจต้องการ เมื่อทำการได้สำเร็จก็ต้มเหล้า เพื่อแสดงว่า
 ความสำเร็จได้เกิดขึ้นแล้ว คำนิยมในเรื่องต้มเหล้าฉลองความสำเร็จในการต่าง ๆ ของคนไทย
 ภาคใต้ในปัจจุบันยังคงมีอยู่แม้จะรู้ว่าการต้มเหล้าจะมีแต่ผลเสียอย่างไรก็ตาม

"ด้วยเครื่องมัดหมี่ทริบทั้งปวง เหลา เขาทั้งจรัจ้วง"

(จันทกุมาร)

"สังเฆแดงตก สุพรรณภษาชยก เครื่องมัดหมี่งา สุกดิบพลาย่า เครื่องโฆชโภชณา
 เลือกจัดสุรา พิไชยะบาร @ เข้าหนมนมเนย ออกมาเสวย ด้วยสหายพราน
 หมี่ได้รังเกียจ มโนชันทาน บุญทุกษพราน อย่าได้ถือใจ พเนจรรับ
 จอกเมโรยจับ กุ่มมีกเข้าไป"

(มโนหรานินาต)

การต้มเหล้าจากเรื่องจันทกุมารและมโนหรานินาตที่ยกมานี้ล้วนเป็นการต้มเพื่อเป็นการ
 สังสรรค์และฉลองความสำเร็จ ในการต้มเหล้ามีสิ่งประกอบสำคัญคือกับแกล้มส่วนใหญ่จะเป็น เนื้อ
 สัตว์ต่าง ๆ ประเภทปิ้ง ย่างเสียบส่วนใหญ่ วรรณกรรมเรื่องมโนหรานินาตนั้นตอนสุดท้ายบอกเวลา
 เขียนไว้ว่า "เขียนจบ ณ วันที่ ๒๓๑ คำ จุลศักราช ๑๒๓๐ ปีมะโรง ส่ำเรทรัศก" เมื่อเทียบกับ
 พ.ศ. ตรงกับ พ.ศ. 2411 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของรัชกาลที่ 4 คำว่าเขียนจบในมโนหรานินาตฉบับนี้
 น่าจะเป็นการคัดลอกจากต้นฉบับที่มีอยู่ก่อนแล้วและเรื่องมโนหรานินาตคงแต่งก่อน พ.ศ. 2411
 ดังนั้นการผลิตเหล้าของชาวไทยภาคใต้จึงน่าจะมีมาก่อน พ.ศ. 2411

การต้มเหล้าของชาวไทยภาคใต้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณและคงมีสืบมาจนสมัยปัจจุบัน การ

คิม เหล่ามิโทษต่อร่างกายและทำลายเศรษฐกิจในครอบครัวอีกทั้งก่อความยุ่งยากในสังคมด้วย แต่ชาวไทยภาคใต้บางกลุ่มก็ยังคงนิยมคิม เหล่ากันอยู่ด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน เป็นต้นว่า มนุษย์สัมพันธ์ ความบันเทิง และความเป็นผู้มีพลังกล้าแกร่ง ด้วยเหตุผลที่ต่างกันมีอยู่แม้จะรู้ว่าให้โทษและขัดกับคำสั่งสอนทางศาสนาก็ตาม คนไทยภาคใต้บางส่วนจึงยังคงคิม เหล่าอยู่อย่างที่บรรพชนในอดีตส่วนหนึ่งได้ปฏิบัติมา

8.4 อาหารขบเคี้ยว อาหารขบเคี้ยวหรือกินเล่นมีเพื่อมิให้เหงาปากหรือเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม อาหารขบเคี้ยวหรือกินเล่นในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคที่ปรากฏคือ การกินหมาก

การกินหมาก เป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่มีมานานแล้วอย่างน้อยที่สุดก็ตั้งแต่สมัยสุโขทัย เพราะสมัยสุโขทัยมีการปลุกหมากไว้มากดั่งข้อความในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่า "ลูกเมียเยี่ยข้าวโพรฟ้าข้าไท ป่าหมากป่าพลู พ่อเชื่อมั่นไว้แก่ลูกมันสิ้น ... เมืองสุโขทัยนี้จึงชุม สร้างป่าหมากป่าพลูทั่วเมือง"^{๑๑} การกินหมากในภาคใต้คงมีมาในสมัยโบราณเช่นเดียวกับชาติต่าง ๆ ในเอเชียหลายชาติ เช่น อินเดีย อินโดนีเซีย และลังกา เป็นต้น การกินหมากที่ปรากฏในบทร้อยกรองวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคมีดังนี้

"เสดแล้วแลจิงนาง อียหมากยีนมีขวาไปย"

"ทุกสิ่งตองกาน หมากพลูสุ่ปลัน"

(พระศรีมโหสถ)

"เมื่อนั้นจิงนางนารถ เป็นประหลาดถึงสามครั้ง

กานหมากอันเคี้ยตั้ง ไวแตกอนหอนเจรจา"

(นิทานนกจาบ)

"สั่งเมียแล้วนายออกไป บ่าวโพรขวินไชว หมากพลูใส่เจียนยกมา"

(สุธิกำม์ชาดก)

^{๑๑} สำนักนายกรัฐมนตรื, ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2521), หน้า 18, 20.

หมาก พลุ นอกจากจะเป็นสิ่งที่ใช้ เป็นสื่อสัมพันธ์ของคนไทยในอดีต แล้วยังเป็นสิ่งสำคัญ ในการพิธีต่าง ๆ ของคนไทยตลอดมาด้วย เป็นต้นว่า การหมั้น การแต่งงานของคนไทยจะต้องมี หมากพลุเป็นองค์ประกอบสำคัญ มีขันหมาก ขันพลุ การแสดงมโหรีสพในภาคใต้แทบทุกประเภทต้อง บูชาครูด้วยหมากพลุ และการคลอดลูกก็มีการใช้หมากพลุบวงสรวงตายายและครูหมอต้าแยการกิน หมากจึง เป็นวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของหมากในฐานะสื่อสัมพันธ์ของคนไทยในภาคใต้ ในอดีตได้อย่างหนึ่ง

9. การแต่งกาย การแต่งกายเป็นวัฒนธรรมของสังคม ในแต่ละสังคมจะมีวัฒนธรรม การแต่งกายที่ผิดแผกออกไปตามค่านิยมที่เห็นว่าดีงามและสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ การแต่ง กายของชาวไทยภาคใต้ในอดีตที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ เป็นการแต่งกายทั้งบุคคลธรรมดา- ศาสนา และบุคคลที่มีฐานะทางสังคมวิเคราะห์ได้ดังนี้

9.1 การแต่งกายของสามัญชน สามัญชนนุ่งผ้าถุง ผู้ชายมีการห่มผ้าและใส่ น้ำมันด้วย ดังบทร้อยกรองดังนี้

"ลางคนห่มผุชคอก	นุ่งบัวปกคางไหม ๆ
บางนุ่งตาหว่างไหม	หมผ้า เทษอัน เนือดี
บางห่มศรีหมากศุกร์	นุ่งตาหมากรุกยังงามมีศรี
ลางคนนุ่งตาหมี	ห่มดอกค้าย้อมน้ำฝาง
ลางคนนุ่ง เกล็ด เต่า	หมนั้น เล่าผ้าข้าวบ่าง
จะไปพูดด้วยนาง	เห็นท่าทางพูดด้วยเรา
ลางคนนุ่งตาโถง	หวิ้มโอยงหน้าติดกระ เหม่า
คัดปีกแล้วก็คู ง่า	ที่ไมให้น้ำมันยาง
ลางคนนุ่งผ้า	ตา เมล็ดงาหมศรีปร่าง
จะไปพูดด้วยนาง	ที่ไนปรางปราสาทจัน
ลางคนนุ่ง เล่าใส่	ตัดผมโหมโสยน้ำมัน
แต่งตัวงาม เจิดฉับ	หมผ้า เกวียนนุ่ง เขียวคราม
ส่องกระจกแล้วหวิหัว	พิศดูตัวชมว่างาม
ผู้หญิงจะวิ่งตาม	กลัวจะ เสีย เนื้อความไปย"

(นิทานนกจาบ)

บรรดาผู้ชายทั้งหลายต่างแต่งตัวที่สุดเพื่อเข้าไปทำให้พระธิดาสวรรณเกษรตรีส์กับผู้ชายแล้วจะได้พระธิดาเป็นชายา ฝ้านุ่งที่ผู้ชายนุ่งมีหลายหลาก เช่น ผ้าบัวปก ผ้าตาห่างไหม ผ้าตาหมากรุก ผ้าตาหมี ผ้าตาเกสิดเต่า ผ้าตาโถง ผ้าตาเมสิดงา ผ้าผืนสีเขียวคราม เป็นต้น ฝ้าห่มที่ใช้คงเป็นขนาดผืนพอลุ่มบ่ามิดซึ่งมีหลายอย่างเช่นกัน คือ ฝ้าผุดดอก ฝ้าเทศ ฝ้าสีหมากสุก ฝ้าดอกค้าย้อมน้ำฝ้าง ฝ้าขาวบาง ฝ้าสีเม็ดมะปราง นอกจากนี้ยังมีการใช้น้ำมันใส่ผม และหวีผมทรงที่เห็นว่างามซึ่งในบทร้อยกรองใช้ว่าคุดปิก

การนุ่งผ้าถุงของชายไทยภาคใต้มีการนุ่งหยักครึ่ง เพื่อความสะดวกในอิริยาบถต่าง ๆ ดังบทร้อยกรองมีว่า

"เหน็บกรากรายโศ สันคมสมโอ ค้ำมกัลบาทา นุ่งโจงจิ้งหมั่ง
เหน็บรงเคีรมา คาสอดลอลหา มฤคากวางทราย"

(มโหรีนิบาต)

พรักราย เป็นอาวุธประจำตัวของชายไทยภาคใต้สมัยก่อน การพกพาอาวุธ เป็นสิ่งจำเป็น เพราะอันตรายจากสิ่งสาราสัตว์และมนุษย์ย่อม เป็นสิ่งที่ประมาทมิได้ ยิ่งอาชีพพรานป่าอย่างบุษตฤกษ์ค้ายแล้วยังมีความจำเป็นมาก

การใส่เกือก (รองเท้า) ในสมัยก่อนมีแล้วแต่ทำจากหนังควายล้วนจึงเรียกว่าเกือกหนังควาย ดังบทร้อยกรองว่า

"พรานว่ามี เกือกหนังควาย ผูกฝั้นใส่ส่าย นางบนเจ็บเท้า
จะสอดพระบาททฤศวร"

"ออกมาจากที่เฝ้า สอด เกือก ท้าวคมนา
บาแบกแม่เป็นย่า ชัดพรากรายรายกรไป"

(มโหรีนิบาต)

การนุ่งผ้าโจงกระเบน เป็นการแต่งกายของชาวไทยภาคใต้อย่างหนึ่ง เหมือนกับชาวไทยในภาคอื่น ๆ ดังบทร้อยกรองที่ว่า

"@ ฝ้าโครยชักเด็กโศ พันทีนักรศรีแม่มหัน ยิกยักกัษัพพัน โจงกัเบน เขาด้วยไวย"

" นางเขตนาคา มีจับชายผ้า โจงก์เบนขึ้นไป เบนผ่นไสยปาก"

(มโหสถ)

ร้อยกรองบทแรกกล่าวถึงเด็ก ๆ นุ่งผ้าโจงกระเบน เมื่อจะทำอะไรให้รวดเร็วตามปรกติ เด็กชายภาคีจะนุ่งผ้าถุงหรือผ้าขาวม้า (เรียกผ้าชกอาบ) เมื่อจะทำอะไรให้มัดตะแมงก็เปลี่ยนเป็นโจงกระเบนได้ทันที ในบทที่ 2 ก็เหมือนกัน สตรีจะทำอะไรให้คล่องก็ต้องโจงกระเบน ในบทร้อยกรองสตรีจะขึ้นเก็บผลไม้รับประทาน จึงต้องรวมนุ่งเปลี่ยนเป็นโจงกระเบน สตรีผู้นี้เป็นบุตรของอาจารย์ท่านหนึ่ง อาจารย์ได้มอบให้ลูกศิษย์คนโปรดเพื่อเป็นภริยา แต่ลูกศิษย์ไม่รักในสตรีจึงจำใจรับไป เมื่ออยู่ด้วยกันก็ไม่ให้ความรักเอาใจใส่และยังกลั่นแกล้งอีกอย่าง เช่น ตอนที่ชายผู้นั้นหิวขึ้นไปเก็บผลไม้กิน นางขอกินบ้างก็ไม่ยอมเก็บให้ นางจึงต้องโจงกระเบนขึ้นไปเก็บผลไม้ด้วยตัวเอง

การแต่งกายของทหารทางภาคีระดับผู้บังคับบัญชาในสมัยก่อนมีความประณีตงดงาม ใ่อ้อ่า และมีบางส่วนของเครื่องแต่งกายได้รับอิทธิพลจากมลายูดังบทร้อยกรองต่อไปนี้

"@ สมุหพยุหราชี ภูษนิทรี ประพรานพราย

@ วรภูษิตรเชิงชาย กรรจกาลัยมลายู"

(มหาราชคานันท์)

9.2 การแต่งกายของบุคคลชั้นสูง บุคคลชั้นสูงจะมีการประดับประดาด้วยเสื้อผ้าอาภรณ์ทั้งงดงามและมีราคาแพง และมีเครื่องประดับต่าง ๆ หลายอย่าง การแต่งกายจะมีลักษณะเดียวกันในทุกเรื่อง ถือได้ว่าเป็นขนบนิยมอย่างหนึ่งในการแต่งร้อยกรองบรรยายการแต่งกายของตัวละครที่อยู่ในฐานะสูงในวรรณกรรม การแต่งกายจากวรรณกรรมชาดกภาคีได้มีดังนี้

"@ เสาร์สนานพระผ่านฟ้า	ทรงสุคนธรศปลง
เนือไม้เงินพิมแสนสง	รศล้ำอำพันทอง
@ เกลจตุลงพระยาสร	ชมตสคประสมสอง
นากุหลาบทราบองค์อง	กล้าวกลืนปนสุคนทา
@ แล้วทรงสนับเพลา	เนาวันรับกับชงคา
ช่วยโชคโอรุเพราดา	แสยงเขี้ยวเกี้ยวเชิงงอน

@ ทรงพระวิภูสิต	เชิงช่อชิตก่านกินอร
นาคาแลมังกอร	เกี่ยวก่านลายซึ่งมูนี้
@ จีบจับบสหลักกก	ยกสุวรรณแกมศรี
ใบก่านกระหนกมี	นกกลายบายปีกคาบ เครือ
@ ก่าพลวิมลรัตน	ชายสับคชขทองเมื่อ
ก่าพลอยลอยดอกเตือ	เครือครุชชายสายสุวรรณทรง
@ ฉลององค์ทรงประภาส	เอนทูลาดพลอยกู่หลง
เวียนปักสุวรรณทรง	กรรณพรัตน์ชายครุชแครง
.....
ทรงมหามงกุดเลิศ	อหุเจ็ดดอกไม้พวง
จรรกร ๗ เจียกหน่วง	สายคุ่มห้อยหน่องกันมา"

(มโนหรานินบาท)

ร้อยกรองที่กล่าวมานี้บรรยายการแต่งองค์ทรงเครื่องของพระสุธนโอรสกษัตริย์ เครื่องแต่งองค์ทุกอย่างล้วนแต่วิจิตรบรรจงตระการตา เพื่อให้สมกับฐานะในการดำรงอยู่ในสังคม เครื่องทรงดังกล่าวนี้เป็น เครื่องทรงของกษัตริย์ไทยที่พบในวรรณคดีไทยแบบฉบับและท้องถิ่นโดยทั่วไป

มโหสถบุตร เศรษฐีใน เรื่องพระศรีมโหสถ แม้จะเป็นสามัญชน แต่เป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและเป็นที่ยกย่องในสังคม ดังนั้นการแต่งกายจึงมีความบรรจงและเสื้อผ้าอาภรณ์ เครื่องประดับก็มีราคาแพง ดังบทร้อยกรองดังนี้

"ส่วนเจ้ามโหสถ แต่งตัวลึงกุด ทรงพระภูษา เสื้อสอยสร้เพด
เส็จสอดมาลา ปรัดับร่จหน้า ขึ้นรถคลาไคล"

การแต่งกายของตัวละครในวรรณกรรม เป็นวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงฐานะทางสังคมและฐานะทางเศรษฐกิจได้อย่างหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลชั้นสูงจะมีความเด่นในด้านวัฒนธรรม การแต่งกายคือจะมี เครื่องแต่งกายที่งดงาม ส่วนสามัญชนจะมีวัฒนธรรมการแต่งกายแบบง่าย ๆ ไม่ประณีตบรรจงนัก ดังที่ปรากฏในบทร้อยกรองที่กล่าวมาตอนต้น วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทย เช่นนี้ยังสืบทอดมาจนสมัยปัจจุบัน

10. ยากกลางบ้านและหมอยาโบราณ ชาวไทยภาคใต้สมัยก่อนรู้จักการใช้สมุนไพรเพื่อบำบัดรักษาโรคต่าง ๆ หลักฐานการใช้สมุนไพรในการแพทย์ดังกล่าวยังปรากฏอยู่ในลักษณะของการปฏิบัติและตำรายาโบราณซึ่งมีอยู่จำนวนมาก ยากกลางบ้านที่กล่าวไว้ในวรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคมีดังนี้

"หมอยาแลหาวยา ... ยาทาแลจกีน ทั้ง เครื่องเทศสมุนไพร"

(สังทองย์ค้ำกาพย์)

เมื่อม เหลีท้าวยศมลจะประสูติหมอแผนกต่าง ๆ ต่างก็จัดเตรียมยาเพื่อรักษากันอย่างถ้วนทั่วทั้งยาทหายารับประทาน ยาทั้งหลายที่กล่าวนี้ล้วน เป็นสมุนไพร

"๑ ส้ม ได้จ้ลู้ทามราช จ้ถึงกำสินชิวัง
โรครายแห่งพระองค์ บัง เกิดมีในสันดาร
๑ หมอนวดแลหมอญา มารักสาทุกคืนวัน
เิมใดหายมานักกล ลินพระชนดับสังขา"

(จินทะมาด)

นอกจากจะใช้สมุนไพร เป็นยารักษาแล้วยังใช้วิธีรักษาด้วยการบีบการนวดด้วยซึ่งวิธีการนวดนั้นยังมีอยู่ในปัจจุบันและ เชื่อว่าบำบัดโรคบางชนิดได้

"เก็บยาว่านมหากาล นางกวัทหนุมาน ก้ามล้งไวยราบ เพ็ชเใหญ่
เพ็ชน้อย เสนหจรรตงงไต พอกราบน้อยเใหญ่ ระวังกระต๊ิบยอดหิงหาย
กันช่งก้ามล้งพระฉาย กุม เพลิงก้ามจาย ก้ามจัดฝักายกัมรุดำ
กระบิลไม้ได้ร้อยแปดนำ กะบิลว่านกะสำ เมรจ้ตามมโนเจตนา
ยังแสวงหาอีกินป่า แต่ทรพยา ซึ่งจะเิน้ำนัน เป็นไฟ"

(มโนหรานินาค)

พราหมณ์ เมืองมหาปัญจาลแสวงหาายาสมุนไพรในป่า เพื่อเอามาผสมใส่ลงในสระน้ำที่นาค
ชมพูจิตรออยู่ เพราะ เชื่อว่าฤทธิ์ของสมุนไพรจะทำให้ให้น้ำในสระร้อนจนพญานาคทนอยู่ไม่ได้ ตอนนี้

เป็นการสะท้อนถึงการใช้สมุนไพรของชาวไทยภาคใต้ในอดีตได้ การนำเอาชื่อสมุนไพรมาเรียงไว้ในร้อยกรองได้จำนวนมากแสดงว่าผู้แต่งมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้มาก่อน ชื่อสมุนไพรในวรรณกรรมภาคภาคใต้จากหนังสือบุดังนี้

"@ กฤษณารเซน ก็หล้ากั๊กมิเสน จัรดอกกระขรี
 จันแดงจันข้าว ทองสังข์กรัณเฑาะว์ เจ้งคังคี่ อยาค่ากำพยาน
 @ ก็กีสี่เสียด ล่มดล่เมียด โคคล้าโคคล้าน ทังเทพท้าว
 กร้ามภูกระหวาร พริกนกล่ค่าน เจ็ดหมูนตึปลี
 @ กระเม่าใบคาด เพชรลั้งสังคราช ก็ตุกรูหี
 ทังขอบช่านางแดง แพงพวยล่มี ทังฉินโพศรี ก็ลั้งลั้งกัษา
 @ เจียงพรัานางแอ กำช่าค้ำหญ่ ชัดคัมคากา
 กุมน้ำมกุบ่บัก ก็พ่กรักพุทรา ภาครูปภาปลา สุภาจ้ไหน
 @ หนึ่งตรีณ์ลา สมอ์พญา พีเภกเทศไท
 ม่รุมชุมเห้ง เปล่าน้อย เปล้าใหญ่ เปล่าน้ำเงินใบ หน้าทองเพริศพร้าย
 @ บุกเถือรุกรอ บุกค่างคักบอ บุกงูเหลียมลาย
 ตองเกรียดตองแตก ล่มเ้าะช่เอ้าะลาย ช่เอ้าะนังงอกราย เรียงช่าค้ำข้าว
 @ โกทสอโกทบัว สัรพรรแต่หัว โกทก้านม่เพร่า
 ช่ลาล้าภา กุปลากี่โคข้าว โกทว่านนอรกล้าว เยาะเยาะภาณี
 @ ช่ร่าทังห้า ลูกโหรภา บัญภาณี โหราเดียวโก มฤคสังคลี อยาหนูใบรี
 มโหราตีนหมา @ คารค้ำคารข้าว คารหมากคารเพร่า คารเสียรคารตา
 คารครอบคารปิด คารค้ำคารกา คารหมอนเลื่อยล้า ตางดอกแกมบาย
 @ อันสัพพรอยา จาร่าพรรนา อเนกัศตราไคร ไนอะรัญว่า พนาเวศเข้าไทย
 พรามเอ้ยเข้าไไป เป็นโอสถโถ"

(พระมหาชาดก)

เครื่องยาสมุนไพรต่าง ๆ บอกไว้อย่างละเอียด ในเรื่องผู้บอกเรื่องยาสมุนไพรคือ
 อัศจรรย์ซึ่งพำนักอยู่ในป่าหิมพานต์ การที่อัศจรรย์บอกเรื่องยาสมุนไพรแก่ชุกนั้น เป็นเจตนาของผู้
 แต่งที่ต้องการสอดแทรกสิ่งเหล่านี้ลงไป ด้วยเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ
 นอกจากจะบอกชื่อสมุนไพรไว้อย่างละเอียดดังกล่าวแล้ว ยังมีการบอกถึงโรคและยาสมุนไพรควบ

คู่ไปด้วยดังนี้

"@ พิศหมีไส้กล่อน แก่แม่ลูกอร ม่เรียนกุงโต เป็นคารเป็นชาง เป็นปางทองโร
 กุงเป็นประโจ ผอมแห่งทิดไอ @ ฤศค้วงมั่งครอ เอ่นเค็ลจเอ่นทอ หุงน้าไสมัน
 ล้มเลียดเลียดเขจ สร์พรคภาโยน เก็บคิตส่กายไป รักษาเมียส้าว
 . . . @ หัวันม่หากาล ก่ามลิ่งหม่ฆาน เพชญน้อยเพชญใหญ่ หัวันนาผาหมาก
 หน้าทั้งตั้งไคย หัวันง้วหัวใจ ไวญรบก่ามลิ่ง @ หัวันอินทรชิต บังพระอาทิต
 นางล่อมนางวัง หัวันรายนางคลี หัวันครีเมคัง นางกวก่ามลิ่ง พญาท่รพี
 @ หัวันนาค่ราช เพชญลิ่งสังคาช หัวันก้วาคธ่รณี มหาเพชญ
 เพชญเหลือกเพชญตรี ก่ามลิ่งราชศรีห้ มหาคังคา"

(พระมหาชาคก)

ว่านต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องมหาชาคกเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องยาสมุนไพรที่ใช้รักษาโรค
 กัยไข้เจ็บต่าง ๆ ว่านต่าง ๆ เหล่านี้ยังได้รับความนิยมจากชาวไทยภาคใต้ในปัจจุบันเพราะมี
 การปลูกว่านนานาชนิด และมีความเชื่อว่าว่านแต่ละอย่างมีความวิเศษในลักษณะต่าง ๆ กันออกไป
 นอกจากนี้ยังมีการวิจัยเกี่ยวกับว่านว่าจะรักษาโรคอะไรได้บ้างอย่างไร ว่านที่ได้รับการยอมรับว่า
 รักษาโรคบางชนิดได้และมีคุณค่าในแง่บำรุงร่างกายในปัจจุบันคือว่านหางจระเข้

จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่าชาวไทยภาคใต้สมัยก่อนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ
 รักษาร่างกายเมื่อมีอาการเจ็บป่วยโดยใช้ยาสมุนไพรซึ่งเป็นที่มียู่โดยทั่วไปในภาคใต้นอกจากนี้
 ยังมีวิธีการบำบัดโรคทางกายบางประการด้วยการบิมนวดอีกด้วย

การวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมจากวรรณกรรมชาคกภาคใต้จาก
 หนังสือชุด แสดงให้เห็นประจักษ์เป็นหัวข้อสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ภาพสะท้อนทางสังคม สภาพทางสังคมของชาวไทยภาคใต้สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
 ปรากฏในหนังสือชุดว่า มีวิธีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute monarchy)
 พระมหากษัตริย์มีอำนาจสูงสุด เครื่องมือที่ใช้ดำเนินการปกครอง คือกฎหมายและการพิจารณาคดี-
 ความ เมื่อมีการทำผิดเกิดขึ้นและ เมื่อผ่านกระบวนการพิจารณาคดีแล้ว หากมีผู้ถูกลงโทษก็จะต้องลง
 โทษตามความผิดนั้น ๆ วิธีลงโทษมีหลายวิธีได้แก่ ไล่ชื่อคา ไล่ครุ โขยตี เสียบเบ็ด ตอกขมับ ชัง
 คุก และประหารชีวิต ส่วนข้าราชการฝ่ายปกครอง ได้แก่ อุปราช อำมาตย์ คารวจ ทหาร และ
 ข้าราชการพลเรือน ฝ่ายศาสนามีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุข ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังมี

ระบบทาสอยู่จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 จึงได้มีการประกาศเลิกทาส การติดต่อกันต่างชาตินี้มีมากมาย ประเทศ ได้แก่ จีน จาม แยก(มลายู) อินเดีย พม่า ลาว ฝรั่งเศสต่าง ๆ ทั้งในยุโรป และอเมริกา การติดต่อกับประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็น เรื่องการเผยแพร่คริสต์ศาสนาและการค้าขาย

ด้าน เศรษฐกิจมีการติดต่อกับค้าขายกันระหว่างชนในสังคมเดียวกันและการติดต่อกับค้าขายกับชนต่างชาติโดยทางเรือ การติดต่อกับค้าขายทางเรือดำเนินไปอย่างได้ผล เพราะภาคใต้มีเขตแดนที่ติดต่อกับทะเลโดยรอบ การประกอบอาชีพต่าง ๆ ได้แก่ การเกษตร (ทำนา ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์) การค้าขาย การประมงขนาดเล็ก การล่าสัตว์ การหาของป่า การทำเหมืองแร่ดีบุก และตะกั่ว และอุตสาหกรรมภายในครัวเรือน อุตสาหกรรมที่ใช้ในสมัยนั้นได้แก่ เบี้ย อัฐ ไพ เพื่อ ง สลึง บาท ตาลึง และชั่ง มาตราซึ่งดวง ได้แก่ แล่ง ทะนาน และเกวียน

ในครอบครัวของชาวไทยภาคใต้สมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สามภรรยา มีความรักใคร่ช่วย เหลือกันในเรื่องของครอบครัวทุก เรื่อง บุตรและธิดามีความใกล้ชิดกับบิดามารดา การที่มีความใกล้ชิดกันเช่นนี้ เพราะครอบครัวภาคใต้ เป็นระบบสังคม เกษตรกรรม บุคคลในครอบครัวอยู่รวมกันตลอดเวลา เพราะแหล่งประกอบอาชีพ ที่ดินอยู่ใกล้ ๆ บ้านนั่นเอง จึงไม่ต้องแยกออกไปทำงานไกล ๆ และต่างสถานที่กัน เหมือนอย่างคนในสังคมอุตสาหกรรม

การให้การศึกษาในสมัยนั้น เน้นทางด้านจริยธรรมมาก เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม จริยธรรมที่สั่งสอนกัน เป็นจริยธรรมที่สืบเนื่องมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาสิ่งดังกล่าวนี้นับว่าเป็นกลไกการควบคุมสังคมที่สำคัญยิ่งของสังคมไทยภาคใต้สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและมีการสืบทอดการปฏิบัติกันมาตามลำดับจากชั่วคนหนึ่งมายังอีกชั่วคนหนึ่ง

การให้การศึกษาที่วัดและที่บ้าน การศึกษาที่วัดนั้น เปิดโอกาสสำหรับผู้ชาย โดยมีพระภิกษุ เป็นผู้สอนทั้งความรู้ทางหนังสือและความรู้ทางธรรม ส่วนสตรีศึกษาการบ้านการเรือน ทอผ้า เย็บปักถักร้อยที่บ้าน ผู้ให้การศึกษา คือ มารดา ญาติ ๆ และผู้รู้ในสังคม บางครอบครัวมีความรู้ทางหนังสือพอที่จะสอนลูกหลานที่ เป็นผู้หญิงพอให้อ่านออก เขียนได้

2. ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่ปรากฏจากการวิเคราะห์วรรณกรรมชาดกภาคใต้จากหนังสือบุคคลได้แก่ วัฒนธรรมด้านประเพณี ความเชื่อ ค่านิยมทางสังคม จริยธรรม งานหัตถกรรมและศิลปะ การแสดงและการละเล่น เครื่องมือเครื่องใช้ อาหารการกิน และยา กลางบ้าน

ประเพณีสำคัญของชาวไทยภาคใต้ที่พบในวรรณกรรมชาดกแยกได้ เป็น 2 ประเภท คือ ประเพณีส่วนบุคคล ได้แก่ การบวช เป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา การทำขวัญบายศรี การแต่งงานและการทำศพ ประเพณีส่วนบุคคลที่กล่าวถึงมากที่สุดคือการทำบายศรีซึ่งปัจจุบันพบน้อยมากในภาคใต้

การทำบายศรีทำกันเมื่อเด็กเกิดใหม่ บวช แต่งงาน และวันสำคัญของผู้ที่รักเคารพ ชาวไทยภาคใต้ส่วนใหญ่ในปัจจุบัน เข้าใจว่าการทำบายศรีเป็นประเพณีเฉพาะของชาวไทยภาคตะวันออก เฉียงเหนือและภาคเหนือเท่านั้น แท้จริงแล้วประเพณีนี้มีในสังคมไทยภาคใต้แต่อดีตเช่นกัน ประเพณีส่วนรวมของคนในสังคม ได้แก่ ตรีขสงกรานต์ ตรีขสารท และถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ประเพณีที่ปรากฏในวรรณกรรมชาดกภาคใต้ทั้งสามประการนี้ยังคงปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน

ด้านความเชื่อ ความเชื่อที่อยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยภาคใต้สมัยนั้น ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับกรรมเวร บาปบุญ นรกและสวรรค์ และชาติหน้า ความเชื่อเหล่านี้เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ ได้แก่ การเชื่อฤกษ์ยามและโชคลาง สิ่งมงคลและอัปมงคล เทวดา ภูตผี เวทมนตร์ คาถาอาคม และโหราศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ ได้แก่ สภาพของดินฟ้าอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะเชื่อว่ามีอำนาจเร้นลับ และความเชื่อเกี่ยวกับสตรี เช่น สตรีที่มีบ้านสมบูรณ์ต้องมีถังดงาม และสตรีหน้าผากกว้างจะมีอวัยวะเพศใหญ่ เป็นต้น

ค่านิยมที่เด่นได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับสตรี เช่น สตรีต้องขยัน และสตรีต้องมีฝีมือในการทำอาหาร เป็นต้น ค่านิยมในการบวชลูกและทำบุญ ค่านิยมเกี่ยวกับผู้มีสติปัญญาและความรู้ ค่านิยมที่มีต่อความเป็นผู้มีฐานะในสังคม

ในด้านจริยธรรมนั้นชาวไทยเชื่อมั่นว่าเป็นสิ่งที่พึงทำทำให้ชีวิตมีสิริมงคล จริยธรรมที่ปรากฏได้แก่ ความกตัญญู การให้ความเคารพผู้อาวุโส ความเมตตากรุณา ความมีวินัย ความรู้หน้าที่ ความซื่อสัตย์ และความมีสัจจะ

ในด้านหัตถกรรมและศิลปกรรมนั้น เป็นการแสดงออกถึงฝีมือและความสามารถในทางสร้างสรรค์ ชาวไทยภาคใต้มีคุณสมบัติเช่นนี้อยู่ไม่น้อย ได้แก่ ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม หัตถกรรม สถาปัตยกรรม คุรียงศิลป์ และวรรณกรรม

ในการบันเทิงในวิถีชีวิตด้านการแสดงออกและการเล่นที่ปรากฏได้แก่ ละคร โขน หนังตะลุง มโนห์รา (โนรา) การเล่นเพลงในเทศกาลต่าง ๆ จำอวด งิ้ว เล่นพญาหงหัวล้านชน นมยานตีแก๊ง ชกมวย ชนโค ใต้ลวด ยวนตีชิงช้า และมอญรำ

ชาวไทยภาคใต้มีความสามารถในการประดิษฐ์สร้างเครื่องมือ เครื่องใช้เหมือนกับชาวไทยภาคอื่น ๆ กล่าวคือ ทำหอก ขวาน ปืน หน้าไม้ และกริช กริช เป็นอาวุธที่นิยมใช้กันมากในภาคใต้แต่ไม่ค่อยนิยมใช้ในภาคอื่น ๆ ที่เป็นเช่นนี้เพราะกริชเป็นอาวุธประจำชาติของชาชวาและมลายูชาวไทยภาคใต้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเจ้าของวัฒนธรรมนี้จึงทำให้กริชเป็นที่รู้จักและนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในภาคใต้ นอกจากเครื่องมือ เครื่องใช้ประเภทอาวุธแล้ว ยังมีเครื่องมือ เครื่อง

ใช้คนครัวเรือนเพื่อการดำรงชีพด้วย ได้แก่ เขียนหมาก กระบอกย่น เต้าปูน หีบหมากพลู ปฏิทิน พาน แฉงดา ย่อม เหล็กไฟ ตะขอ สิว จอบ เสียม มีด พร้า หูก เครื่องจักสาน กะชะ กะเชอ เครื่องปั้นดินเผา เช่น เผล็ง หม้อ โถง และเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำ ได้แก่ ล็อน เซงเลง ชุก ลอบ ลัน ไช และโพงพาง

อาหารการกินสองอย่างที่ เป็นอาหารหลักของชาวไทยภาคใต้ คือ อาหารคาวและหวาน อาหารประเภทหลังมักรับประทานหลังอาหารประเภทแรก อาหารคาวที่กล่าวถึงในวรรณกรรมที่วิเคราะห์ได้แก่ แกงส้ม แกงฮั้ว ปลา ยา ห่อหมก พะแนง เนื้อปิ้ง และต้มต่าง ๆ อาหารหวานได้แก่ ยาคู ปูวา เนย น้ำตาล น้ำผึ้ง ข้าวคั่ว ข้าวเหนียวน้ำกะทิ ข้าวเหนียวหน้าต่าง ๆ แกงบวด เผือกมัน ข้าวเม่า ข้าวหมาก ข้าวตาก และลอดช่อง นอกจากนี้มีของขบเคี้ยวประจำปาก ที่ปรากฏได้แก่ หมากพลู

การแต่งกายของชาวไทยภาคใต้ สามัญชนแต่งกายธรรมดาบุ่งผ้าถุงและโจงกระเบน มีการตกแต่งทรงผมใช้เครื่องประดับ เช่น หวี ใสน้ำมัน กันไร และใช้เครื่องหอม เครื่องประทีนผิว การแต่งกายของผู้มีฐานะทางสังคมจะแต่งด้วยเสื้อผ้าราคาแพงและสวยงามและมีการสวมหมวกบ้างตามโอกาสต่าง ๆ

ในด้านการรักษาโรค เมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วยจะมีการใช้ยาสมุนไพร เพื่อใช้ในการบำบัดรักษาโรค นอกจากนี้ยังมีวิธีการรักษาด้วยการบีบ การนวดจับ เส้นด้วยมือตามหลักการแพทย์แผนโบราณ

สังคมและวัฒนธรรมไทยภาคใต้ในอดีต (รัตนโกสินทร์ตอนต้น) เป็นสังคมและวัฒนธรรม การเกษตร ดังนั้นความเป็นอยู่และวิถีชีวิตจึงมีสภาพง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากซับซ้อน อยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ทำงานหนัก เพื่อนบ้านมีความเป็นกันเอง เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่กันช่วยเหลือกันในการทำงาน เกษตรกรรมและมีความยึดมั่นใน เรื่องคุณงามความดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดในการดำเนินชีวิต เพื่อความสงบสุขของตนเอง ครอบครัว และสังคม